

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

TÜRKİYE’DE ULUSAL BASINDA ÇEVRE HABERCİLİĞİ ÜZERİNE ELEŞTİREL BİR İNCELEME

Büşra AKMAN YÜCEİL

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

TÜRKİYE’DE ULUSAL BASINDA ÇEVRE HABERCİLİĞİ ÜZERİNE ELEŞTİREL
BİR İNCELEME

Büşra AKMAN YÜCEİL

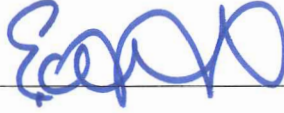
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

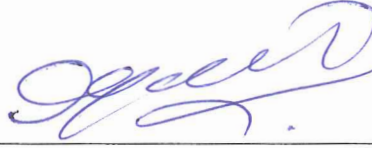
Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

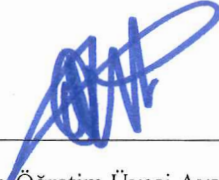
Büşra Akman Yüceil tarafından hazırlanan “Türkiye’de Ulusal Basında Çevre Haberciliği Üzerine Eleştirel Bir İnceleme” başlıklı bu çalışma, 29.05.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Emek Çaylı Rahte (Danışman)

Doç. Dr. Oğuzhan Taş

Dr. Öğretim Üyesi Ayşe Nevin Yıldız Tahincioğlu

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

29/05/2018

B. Akman

Büşra Akman Yüceil

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

☒ **Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.**

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etseniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

☐ **Tezimin/Raporumuntarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.**

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

☐ **Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.**

☐ **Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi**

28/06/2018

B. Akman

Büşra AKMAN YÜCEİL

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının **Doç. Dr., Emek ÇAYLI RAHTE** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

bakman

Büşra AKMAN YÜCEİL

Bu çalışma, emek ortaya koyarak, cesaret göstererek yaşamdan yana olan çevre gazetecilerine adanmıştır.

TEŞEKKÜR

Burada mutlu insanlar var, yüzleri gülüyor diye geldiğim Hacettepe İletişim’e. Kapısından ilk adımımı attığım andan itibaren sıcak, samimi, karşılıklı bağlar içindeydim, gözetildiğim, görüldüğüm, duyulduğum, geliştiğim, ferahladığım, ait hissettiğim bir yer oldu. Bölüm ortamında ve derslerde, hem bölüm arkadaşlarım hem hocalarım sayesinde insani duyarlılık, diğerkamlık, anlayış ve kavrayış üzerine derinleştim.

Sevgili tez danışmanım Emek Çaylı Rahte’ye. Desteği, ilgisi, özeni, düşünceliliği bu tezi hep bir ucundan yakalamama katkı sundu. Geribildirimleriyle geliştim ve konumda derinleşmeme alan açtı. Sadece beni de değil, tüm tez öğrencilerini gözettiğini, ilerlememize destek sunduğu görmek, bana çok güven verdi. Hayat geçişleri yaşadığında, pek çok koşturma içindeyken de benimle ilgilendi. Üç konu değişimin her birinde incelikle akademik açıdan geliştirici bakış açıları sundu. Süre açısından sona geldiğim bu dönemde, bitirmem için beni motive etti. Her bir bürokratik panik yaşadığımda kolaylık sundu, destek oldu. Sevgili hocalarım, Ayşe Nevin Yıldız Tahincioğlu ve Oğuzhan Taş’a. Büyüten geribildirimleri, anlayışları, sıcaklıkları için.

Çevre konusunda bana ilham olan, yolumu açan Yeşil Gazete ve kolektif ekibine. Lisanstan bu yana içinde bulunmuş olduğum bu topluluk, çevre gazeteciliği konusunda genişlememe, yaptığımız tartışmalar ise hevesime, ilerlememe olanak sağladı. Bu işe gönül vermiş, kendini adanmış insanlarla Türkiye’de medyayı ve çevre haberlerini titizlikle ele almak ve tartışmak, tezi ortaya çıkaran soruları besledi.

Literatürde öncelikle bia’ya. Bia kitaplığının sürükleyici, aydınlatıcı gazetecilik serisi beni çok etkiledi, etik ve politik sorumluluğun çerçevesini çizmeme kolaylık sağladı. Bill Kovach ve Tom Rosenstiel’e. Haberciliğin temel dinamiklerini insan ihtiyaçları üzerinden sadelikle anlatmaları sayesinde, gönlümce haberciliğe eğilebildim. Maxwell Boykoff’a. Güncel ve dolu dolu olan çok sayıda çalışmasıyla çevre gazeteciliği alanında güçlü, dikkat uyandırıcı, farkındalıkla yaklaşımıyla bana destekleyici bir yol arkadaşı oldu. Michael Frome’a. Çevre gazeteciliğini hassasiyet ve önemle ele almama katkı sundu. Christoph Spurk ve Jan Lublinski’ye. Onların değerlendirme matrisi, inanılmaz kolaylıkla nitelik analizini uygulamama yardımcı oldu. Stephen Lacy ve Tom

Rosenstiel'e. Nitelik analiziyle tanışmama ve analizi derinlemesine kavramama katkı sağladı.

Görüşme yaptığım Nilay Vardar, Oya Ayman, Özer Akdemir, Pelin Cengiz'e. Özenli ve nezaketli yaklaşımları ve de çalışmama sundukları kıymetli katkılar için.

Canım anneme, beni maddi ve manevi destekleriyle donattığın için, emeğime kıymet verdiğin için. Canım dedeme, koşulsuz sevdiğin, sevmeyi öğrettiğin, kucakladığın, seçimlerime saygı duyduğun için. Canım ananeme, her daim beni gönlünün güzelliğine kattığın ve zorluklar içinde nasıl eğleneceğimi, güleceğimi öğrettiğin için, sevgiyle yaşamayı gösterdiğin için. Yaşamım boyunca çok desteklendim, gözetildim, şükranım çok.

Sevgili hayat arkadaşım. Yaşamıma katıldığın için, yanımda durduğun, çalışmama benim kadar değer ve önem verdiğin, şevkli ve meraklı yaklaşımın için. Bu süreci en konforlu ve en kolay şekilde tamamlamama olanak sunduğun için. Çalışmamın her adımında beni gözlemlediğin, gördüğün, bana motivasyon sağladığın, takdirlerinle desteklediğin için. Çekilmez hallerde de, gülmeye ve eğlenmeye beni döndürdüğün için.

Canım Şiddetsiz İletişim Topluluğuma. Son yıllarda hayatıma dokunan en kıymetli öğreti olan şiddetsiz iletişim, kalpten bağlanma, kalp diliyle konuşma, empati kanallarımı açtı, sonsuz şükran ve bağlılık içindeyim. Ayrıca, bu yaklaşım medyaya şiddetsiz bir gözle bakma fikrimi de yeşertti, haberleri okurken yaşadığım depresif ataklara şifa oldu.

Can dostlarım Mine'ye, Hande'ye ve Ece'ye... Sezer'e, Şükrü'ye, Havva'ya, Senem'e ve Şi topluluğunun temas ettiğim herkese, bu süreçte yanımda oldukları için. Beni dinledikleri, destekledikleri ve anlayışları için. Merkezimde kalmama destek oldular. Merve Ç.'ye, Banu'ya, Ayşe'ye, Alican'a. Tez konusunda dertleşmemize, paylaşımlarımıza. Akgün'e. Cesaretle ilham verdiğin için. Başak, Leman, Ebru'ya, Merve D.'ye. Kıymetli dostlukları, destekleri için. Bütün dostlarla beraber ilhamlanmaya, eğlenceye, dostluğa, paylaşımlarımıza şükran doluyum.

ÖZET

AKMAN YÜCEİL, Büşra. *Türkiye’de Ulusal Basında Çevre Haberciliği Üzerine Eleştirel Bir İnceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018.

İnsan faaliyetlerinden kaynaklanan gezegen ölçeğindeki ekolojik yıkım, çevre konusunu 20. yüzyılın ikinci yarısından bu yana politik ve kamusal gündemin merkezine taşımıştır. Medya, çevre meselelerinin tanımlanması ve anlaşılması ve de politika, toplum ve bilim alanındaki paydaşları bir araya getirerek, ortak çözüm yollarının araştırılması ve geliştirilmesi için etkileşim sağlayacakları bir alandır. Çevre ve medya ilişkisinden yola çıkan bu araştırma, medyanın etik ve politik sorumluluğunu tartışarak, bu ilkeler çerçevesinde çevre gazeteciliğini ele almaktadır. Çevre gazeteciliğinin performansına odaklanan çalışmada, bu alanda yaşanan sorunlara ve nedenlerine değinilerek etik çerçevede nitelikli bir haberciliğin izi sürülmektedir. Bu kapsamda, Türkiye’de ulusal basından farklı politik görüşleri yansıtmaları amacıyla, Akşam, Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, Sabah olmak üzere altı medya kuruluşu seçilerek içerikleri incelenmiştir. Çevre gazeteciliği bağlamında ele alınmak üzere, Cerattepe Madeni, Akkuyu Nükleer Santrali ve 3. Havalimanı konularından son beş yıl içinde gerçekleşen ikişer olay üzerinde medya içeriklerine nitelik analizi, içerik analizi ve söylem analizi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, medyanın içinde bulunduğu kültürel, politik ve toplumsal koşulların çevre haberlerine nasıl yansıdığı ortaya konmuştur. Çevre konularının ülkenin gündeminde yer alma biçimine bakıldığında, haberlerin çevresel bağlamından ziyade politik ve ideolojik çerçevede ele alındığı görülmektedir. Bu çalışmada, ulusal basının habercilik temel niteliklerinde düşük, çevre gazeteciliği niteliklerinde ise oldukça düşük seviyede bir performans gösterdiği bulgulanmıştır. Türkiye’de çevre gazeteciliğinin bir uzmanlık olarak gelişmesi için, medyanın bu tezde değinilen yöntemleri uygulayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler

Çevre gazeteciliği, çevre ve medya, nitelik analizi

ABSTRACT

AKMAN YÜCEİL, Büşra. *A Critical Analysis of Environmental Journalism in Turkey's National Press*, Master Thesis, Ankara, 2018.

Since the second half of 20th century, planetary-scale anthropogenic destruction of ecology brought environmental issues into the very center of political and public agenda. The media facilitates policy, community, and science stakeholders to interact, easing to identify and understand environmental issues that may lead to study and develop solutions. This research, which is based on relations between environment and media, discusses environmental journalism in a framework of principles regarding the ethical and political responsibility of media. To focus on the performance of environmental journalism, issues experienced in this area and their respective causes are studied to trace the footsteps of qualified journalism within an ethical framework. For this purpose, six national media organizations in Turkey (Akşam, Birgün, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, and Sabah) that reflect different political views, are analyzed. In the context of environmental journalism, a sample of contents based on three independent environmental incidents (A mining facility in Cerattepe, a nuclear power plant in Akkuyu, and the third airport of Istanbul), represented by two separate events that took place in the past five years, are examined by qualitative, content, and discourse analyses. Conclusions gathered in this study reveal, how the cultural, political and social conditions in the media, reflect on the presentation of environmental news. News about environmental issues, are handled within a purely political and ideological frame of reference. Another major finding of the study suggests that the national press perform fairly low on basic journalistic qualities and even lower on environmental journalism quality criteria. Finally, in order to develop environmental journalism as a specialization field in Turkey, the media could implement methods that are presented in this study.

Keywords

Environmental journalism, environment and media, quality analysis

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ADAMA SAYFASI.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
ÖZET.....	viii
ABSTRACT.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM: HABER, İDEOLOJİ VE ETİK.....	23
1.1. Haber ve İdeoloji.....	23
1.2. Habercilik ve Etik.....	32
1.2.1. Doğru, Tarafsız ve Bağımsız Gazetecilik.....	38
1.2.2. Etik ve Politik Sorumluluk.....	41
1.3. Türkiye’de Medya ve Sahiplik Yapısı.....	43
2. BÖLÜM: ÇEVRE GAZETECİLİĞİ.....	49
2.1. Çevre ve Gazetecilik.....	49
2.1.1. Çevre Sorunları ve Gazetecilik.....	49
2.1.2. Çevre Gazeteciliğinin Kapsamı ve Gelişimi.....	52
2.2. Çevre Gazeteciliğinin Nitelik Problemleri.....	56
2.2.1. Çevre Gazeteciliğinin Sorunları.....	56
2.2.1.1. Teknik ve bilimsel donanım eksikliği.....	58

2.2.1.2. Ekonomik ve politik yapı sorunu.....	58
2.2.2. Çevre Gazeteciliğinde Etik ve Nitelik.....	59
2.3. Çevre Gazeteciliği Uygulamaları.....	63
2.3.1. Farklı Ülkelerde Çevre Gazeteciliği.....	63
2.3.1.1. ABD’de ve Avrupa’da Çevre Gazeteciliği.....	63
2.3.1.2. Asya’da Çevre Gazeteciliği.....	66
2.3.2. Türkiye’de Çevre Gazeteciliği.....	67
3. BÖLÜM: YÖNTEM VE İNCELEME.....	70
3.1. Yöntemin Tanımı.....	70
3.1.1. Nitelik Analizi.....	71
3.1.2. İçerik Analizi.....	74
3.1.3. Söylem Analizi.....	75
3.1.4. Görüşme.....	77
3.1.5. Araştırmanın Örnekleme ve Sınırlılıkları.....	78
3.3. İnceleme.....	81
3.3.1. Nitelik Analizi.....	81
3.3.2. İçerik Analizi.....	93
3.3.3. Söylem Analizi.....	106
3.3.3.1. Cerattepe.....	107
3.3.3.2. Akkuyu.....	112
3.3.3.3. Üçüncü Havalimanı.....	117
3.3.4. Görüşmelerin Analizi.....	120
3.3.4.1. Çevre Gazeteciliğine Yönelim.....	121
3.3.4.2. Çevre Gazeteciliğinde Dün ve Bugün.....	122
3.3.4.3. Çevre Gazeteciliği Alanında Sorunlar.....	124
3.3.4.4. Çevre Gazeteciliğinde Etik ve Sorumluluk.....	127

3.4. Değerlendirme.....	129
SONUÇ.....	132
KAYNAKÇA.....	136
EK 1. İncelenen Olaylara Dair Arama Sonuçları ve Analiz Edilen Haber Linkleri (1/5).....	159
EK 2. İncelenen Olaylara Dair Arama Sonuçları ve Analiz Edilen Haber Linkleri (2/5).....	160
EK 3. İncelenen Olaylara Dair Arama Sonuçları ve Analiz Edilen Haber Linkleri (3/5).....	161
EK 4. İncelenen Olaylara Dair Arama Sonuçları ve Analiz Edilen Haber Linkleri (4/5).....	162
EK 5. İncelenen Olaylara Dair Arama Sonuçları ve Analiz Edilen Haber Linkleri (5/5).....	163
EK 6. Tez Çalışması Etik Komisyon Muafiyeti Formu.....	164
EK 7. Tez Çalışması Orijinallik Raporu.....	165

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Nitelik Analizi Şablonu.....	72
Tablo 2. İncelenen Olaylara Dair Nitelik Analizleri (1/4).....	82
Tablo 3. İncelenen Olaylara Dair Nitelik Analizleri (2/4).....	83
Tablo 4. İncelenen Olaylara Dair Nitelik Analizleri (3/4).....	84
Tablo 5. İncelenen Olaylara Dair Nitelik Analizleri (4/4).....	85
Tablo 6. Haberlerin Yer Alma ve Görsel Kullanım Nitelikleri (1/2).....	97
Tablo 7. Haberlerin Yer Alma ve Görsel Kullanım Nitelikleri (2/2).....	98
Tablo 8. Haberlerde İmza Kullanımı.....	101
Tablo 9. Haberlerde Farklı Yaklaşımların Oranı (1/3).....	103
Tablo 10. Haberlerde Farklı Yaklaşımların Oranı (2/3).....	104
Tablo 11. Haberlerde Farklı Yaklaşımların Oranı (3/3).....	105
Tablo 12. Çevre Gazetecilerinin Profili.....	120

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Nitelik Analizi Şablonu.....	72
Tablo 2. İncelenen Olaylara Dair Nitelik Analizleri (1/4).....	82
Tablo 3. İncelenen Olaylara Dair Nitelik Analizleri (2/4).....	83
Tablo 4. İncelenen Olaylara Dair Nitelik Analizleri (3/4).....	84
Tablo 5. İncelenen Olaylara Dair Nitelik Analizleri (4/4).....	85
Tablo 6. Haberlerin Yer Alma ve Görsel Kullanım Nitelikleri (1/2).....	97
Tablo 7. Haberlerin Yer Alma ve Görsel Kullanım Nitelikleri (2/2).....	98
Tablo 8. Haberlerde İmza Kullanımı.....	101
Tablo 9. Haberlerde Farklı Yaklaşımların Oranı (1/3).....	103
Tablo 10. Haberlerde Farklı Yaklaşımların Oranı (2/3).....	104
Tablo 11. Haberlerde Farklı Yaklaşımların Oranı (3/3).....	105
Tablo. 12. Çevre Gazetecilerinin Profili.....	120

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Medyanın Nitelik Kriterlerine Göre Performansı.....	86
Şekil 2. Tüm Medyanın Nitelik Kriterlerine Göre Toplam Performansı.....	87
Şekil 3. Çevre Konularına Göre Haberde Nitelik Değişimi.....	88
Şekil 4. Çevre Olaylarıyla Haberin Nitelik Değişimi.....	89
Şekil 5. Çevre Olaylarının Nitelik Kıyaslaması.....	90
Şekil 6. Çevre Olaylarının Medyaya Göre İrdelenmesi.....	91
Şekil 7. İncelenen Çevre Konularının Medyaya Göre Kıyaslanması.....	92
Şekil 8. Konu ile İlgili Site İçi Arama Sonuçlarının Analizi.....	94
Şekil 9. Arama Sonuçlarına Göre Medya Kıyaslaması.....	95
Şekil 10. Haber İçerik Büyüklüklerinin Medya Kıyaslaması.....	99
Şekil 11. Haber İçerik Büyüklüklerinin Olaylara Göre Kıyaslaması.....	100
Şekil 12. Haberlerdeki İmza Kullanımı Kıyaslaması.....	102
Şekil 13. İçeriklerde Farklı Yaklaşımların Oranı.....	106

GİRİŞ

Çevre karmaşık yapıda bir sistemdir ve ekonomik, toplumsal, bilimsel ve politik alanlarla bütüncül bir ilişki içindedir. Medya, çevrenin tanımlanması, çevrenin bütüncül ilişkilerinin dikkatle açılması ve çevresel konuların anlaşılması için katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, medya, çevreye/çevreyle ne yapılacağı konusunda toplumun ortak kanaatine etki etmektedir. Çevre konusunda çok yönlü bilgisi ve uzmanlığı olmayan insanların doğrudan deneyimlerinden ziyade çoğunlukla medya aracılığıyla algı, davranış ve tutum geliştirmektedir (Frome, 1998, s. 12-14). Bu nedenle çevre haberleri medyada sunulurken, içerdikleri karmaşık ve bütüncül bağlantıların açıklanması kritik önemdedir.

Çevre konularının sıklıkla bir felaket ya da eşine az rastlanır bir olay olduğunda, örneğin, bir tropik fırtına, kasırga, deprem ve ya süper mavi ay tutulması söz konusu olduğunda gündeme geldiği gözlemlenmiştir. Olağan dışı durum olarak ele alınan bu haberler, çevre haberlerinin gündemle sınırlı ve kendi bağlamı dışında sunulmaktadır. Çevre haberlerinde ele alınan konuların birbirinden bağımsız konumlanması, aşırı iyi ya da aşırı kötü olarak etiketlenmesi, olayların arka planının okuyucuya sunulmaması, riskli durumlara dair bilgilendirme yapılmaması ve bununla birlikte bilimsel nitelikteki bilgiler ile toplumsal etkileri arasındaki bağlantının sağlanmaması, haberin bağlamından kopuk aktarılmasını beraberinde getirmektedir. Çevre, seyrek ve olağandışı bir şekilde gerçekleşen olaylar silsilesinden ibaret kalmakta, çevre konusunda insan etkisi görünmez kılınmaktadır. Medya, düzeltici/onarıcı adımların ortaya koyulmasına dair bir zemin sunmadığı gibi, kimi zaman olumlu haberlere yer vererek olası sorgulamaları ve direnişleri de baskılayıcı olabilmektedir.

Medya kurumunun yapısal ve ekonomik ilişkileri, çevre haberlerinin ele alınış biçiminde etkilidir ve bu haber üretim sürecine de yansımaktadır. Gülseren Adaklı (2010, s. 70), ürün olarak çıkan medya içeriğini, ‘kapanmış bir söylem ve şirket çıkarlarını ileriye taşıyan, çoğunlukla kamusal yararın araçsallaştığı bir meta’ olarak yorumlamaktadır. Öte yandan, çevre haberciliğinde medyanın kapasite zorluklarının (zaman, personel, finansal kaynaklar) bulunduğu, adil ve doğru haber üretme çabasındaki kurumların büyük ölçekli ekonomik ve siyasi baskılara maruz kaldığı görülmektedir (Luedecke ve Boykoff, 2017, s. 6). Çevre haberciliği nitelikçe yetersiz

yapıldığında, çevre meseleleri “herkesi” etkilediği için kapsamlı bir risk ortaya çıkmaktadır.

Bu tez çalışması, haber medyasının çevre haberciliği sorunlarını deşifre etmeyi, niceliksel ve niteliksel yöntemler geliştirerek alternatif üretmeyi ve nitelikli çevre haberciliğine ilişkin izlenebilecek adımlar geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda, Türkiye’de haber medyasının çevre haberlerine yer verme biçimlerine bakılacaktır. Ayrıca, medyanın çevresel konulara yaklaşımında mülkiyet yapısının belirleyiciliği ele alınacaktır. Medyanın kamusal alana dair sorumluluğunun gazetecilik ilkeleri üzerinden yeniden tanımlanması ve değerlendirilmesi, haberciliğin genelinde ve çevre haberciliğinin özelinde çağdaş, niteliğe ve etiğe odaklı bir yol haritası oluşturmaya yarar sağlayacaktır.

Medyanın siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan halkın çıkarlarının üstünde konumlanması etik anlamda bir sorun yaratmaktadır. Bu sorunda medyanın mülkiyet yapısının da payı bulunmaktadır. En temelde bireyden başlayan bir sorumluluk, medyanın etik zemini için önem taşımaktadır. Sevda Alankuş (2005b, s. 36-37), etik olarak doğru ve sorumlu gazeteciliği, ulusal ya da uluslararası kabul görmüş gazetecilik meslek ilkelerinin uygulanmasından daha ötesinde görmektedir. Ona göre, ‘etik sorumluluk’ birey olmaktan gelen sürekli bir sorumluluk halidir. Mevcut gazetecilik ilke ve pratiklerini sürekli sorgulayan ve üzerine düşündüren bu sorumluluktur. Bu durum, gazetecinin yazılı olan ilkeleri doğrudan uygulaması yerine ele aldığı konuya/duruma uygun olan yaklaşımı geliştirmesi anlamına gelmektedir.

Çevre haberciliğinde ise öngörülmesi zor olan durumlar, daha önceden bilinmeyen/görülmemiş olaylar ele alınmaktadır. Bu durumların arka planının anlaşılmasında ise yoğun bir bilimsel bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle de gazeteciliğin yaygın ilke ve pratiklerinden farklı bir haber yaklaşımı gerektirmektedir. Her bir durum ve olayın kendine özgü unsurlarının ortaya konmasıyla birlikte birbiriyle olan bağlantılarının belirlenmesi yaşamsal önemdedir. Bununla birlikte, medyanın ekonomik ve siyasal ilişkileri sonucu çevre konusunda finansal çıkarlara sahip olması halinde, etik zeminde önemli bir sorun oluşturmaktadır. Gazetecinin çalıştıkları kurumun ekonomik, siyasal, kültürel çıkar merkezi olarak sahip olduğu editöryal yayın politikası ile çatışma yaşamaları söz konusudur. Bu durumda, gazetecinin sahip olduğu

sorumluluğu, çalıştığı kurumun üstüne yıkması etik sorumluluk değildir (Alankuş, 2005b, s. 37).

Mevcut gazetecilik ilke ve kodlarının dışında olmak, gazetecinin birey olarak sürekli bir sorumluluk taşımayı ifade etmektedir. Yaygın olan ilkelerin ötesine geçmek, ‘etik ve politik sorumluluk’ ile denge kurmak mümkündür (Alankuş, 2005a, s.43). Haber içerikleri bu araştırma kapsamında, etik ve politik sorumluluk çerçevesi içinde çevre gazeteciliğine uygun kriterler ile değerlendirerek sayısal verilerle de ortaya konacaktır. Bu şekilde, Türkiye’deki medyanın çevre haberciliğine dair mevcut hali görünür kılmaya katkı sunulacaktır. Haberciliğin nicel olarak ölçülebilen özelliklerinin ortaya koyulması, yalnızca çevre haberleri açısından değil, farklı haber alanları üzerinde de kullanılabilecek bir model önerisi niteliğindedir. Haber içeriklerine uygulanabilir ve onları izlenilebilir kılan bu kriterlerin profesyonel olarak kullanılmasının işlevsel bir katkı sağlaması beklenebilir. Medyanın çevre haberciliğinin değerlendirmesiyle, bu alanda niteliği iyileştirmeye yönelik somut öneriler üretmek amaçlanmaktadır.

İnsan eylemlerinin ekolojik etkilerinin çoğunlukla zamana yayılması, terör benzeri olaylardaki gibi gözle görülmemesi ve bu nedenle ortalama bir insan tarafından anlaşılması güç olduğundan çevresel tehditlerin medyada yer alma biçimi kritik önemdedir (Schmidt, 2017, s. 1). Çevre sorunlarının anlaşılması ve çözüm sağlama olanaklarının geliştirilmesinde etkili olabilecek bir araç olarak medyada çevre haberciliğine odaklanan bu çalışmada, nitelikli haberciliğin izi sürülecektir.

Çevre gazeteciliği, çevresel sorunların dikkate alınıp çözüm üretme çabalarına başladığı 1960-70’lerden bu yana yaygın olandan farklı bir pratik gerçekleştirmektedir. Bu pratikler, çevre gazeteciliğinin ilkeleri çerçevesinde tanımlanmaktadır ancak medyada, bu ideale yakın bir gazeteciliğin yaygın olarak hayata geçtiğini söylemek güçtür. İdeal çerçevede, çevre haberleri, geleneksel “ne, nerede, ne zaman, nasıl, neden ve kim” sorularıyla inşa edilen haberlerden başka bir kurguya sahiptir (Frome, 1998, s. 22). Ayrıca, çevre gazeteciliğinde, ilkesel olarak çevresel olaylarda, mevcut bağlantılar ve bu bağlantıların nasıl kurulduğu aktarılmakta ve arka plan bilgisi verilmektedir. Haber hikayelerinin süreç boyunca titizlikle takip edilmesi, tek tek bağımsız durumlar yerine birbirine bağlanan parçalar oluşturulmasını, çevresel olayların anlaşılmasını desteklemektedir. Bununla beraber, habercinin bu süreci izlerken, uzman/halk/sivil

toplum/politika kurucu ve uygulayıcılar arasında görüş dengesine özen göstermesi, haber kaynaklarını seçme nedenlerini açıkça belirtmesi ve pek çok farklı kaynağa ulaşması içeriğin niteliğine ve güvenilirliğine katkı sağlamaktadır. Gazetecinin çevre haberlerinin bilimsel yönüyle bağlantı kurarken, bilimsel veya istatistiksel bir çok bilgi kümesinin anlaşılır kılması ve okuyucunun yaşamıyla ilişki kurması, çevre haberciliğinde gözetilmektedir (Boykoff, 2011, s. 166). Geleneksel habercilikten ayrı olarak, çevre haberlerinde bilgiler, önem sırasına göre değil okuyucu odağının haber içeriğinin tamamına yönelmesine olanak tanıyan bütüncül bir bilgi akışı ile sunulmaktadır.

Günümüzde çevre krizinin derinleşmesi ve sonuçlarındaki öngörünün zorlaşması, bu konuda çözüme katkı sağlayabilecek veya sorumluluğu olan herkesin, çevre konusundaki kanaatlerinin, davranışlarının, tutumlarının önemini artırmıştır. Medyanın sahip olduğu potansiyel, çözümü uygulayacak politik ortama ve kamusal alana katkı sağladığından, medyaya derinlemesine bir dikkatle bakılması anlamlıdır. Yüksek nitelikli gazeteciliğin, medyaya değer katacağı düşünülmektedir.

Çevre haberleri, özenli bir sorumluluk ile üretilirse, çevre krizlerinin olası çözümlerinin paydaşlarına hitap ettiği durumda, onların bakış açısını, davranışlarını, tutumlarını ve politikayı şekillendirmeye olumlu katkı sunacaktır. Üretim ve tüketim ilişkilerinde yaşanan değişimin nitelikli içerik üretimini etkilediği gözlemlenmektedir. Oysa ki, etik ve politik sorumluluk ile haber yapılması, içeriğin niteliğinde de belirleyici olmaktadır.

Tom Rosenstiel ve Stephen Lacy (2015, s. 9), gazetecilik faaliyetinde niteliğin önemini şöyle açıklamaktadır: “Gazeteciliğin niteliğiyle neden endişelenmemiz gerektiği sorusu, neden gazetecilikle ilgilenmemiz gerektiği sorusuyla başlar”. Nitelikli gazeteciliğin bileşenlerinin ne olduğu oldukça tartışmalı bir konu olmaktadır. Medyanın ticarileşmesiyle başlayan süreçte dijital teknolojilerin dahil olmasından bu yana haberin endüstriyel tüketiminden doğan bozulmalar sonucunda, gazetecilik konusunda endişeler artmıştır. Bu durumda ise, gazetecilik, sorulmaya, araştırılmaya, derinleşmeye değer bir önem kazanmıştır.

Medya ve çevre ilişkisi bağlamında, medyada çevre haberlerinin yer alma biçiminin, gazeteci ve yapımcılar tarafından bir araya getirilen haberler dizisi olarak kurgulanması

yetersizdir. Daha doğrusu, haberlerin medyada sunumunun, gazetecilerin sık sık aracılık ettiği, bilim insanları, politik aktörler ve halk arasındaki karmaşık ve doğrusal olmayan ilişkiler yoluyla şekillendirilmiş temel çerçeveyi ifade eder (Boykoff, 2009, s. 449).

Bütüncül bir şekilde bakıldığında, medya kurumlarının ekonomik baskı içinde haber içeriklerinin etkilendiği ve bu doğrultuda ortaya konulan işin kalitesinin de etkileneceği görülmektedir. Politikayı geliştirme çabasında, kaliteli gazeteciliğin daha üst düzeylerine götürecek olan gazetecilik uygulamaları ve eğitimi, kaliteyi oluşturan güvenilir ve geçerli ölçütlerle test edilebilir (Lacy ve Rosenstiel, 2015, s. 9).

Bu durumda, günümüzün temel sorunsallarından biri olan çevre konusunda, çevre gazeteciliğinin kalitesini ölçümlemek mümkündür. Ulusal medya kanallarının çevre haberleri alanındaki nitelik örüntülerini bulgulamak ve değerlendirmek yoluyla da çevre gazeteciliği performansına ilişkin niceliksel ve niteliksel sonuçlar ortaya konabilir. Böyle bir amaçla yola çıkan bu tez araştırmasında, başta çevre gazeteciliği olmak üzere gazeteciliğin diğer alanlarında da gazetecilik ve kamusal sorumluluk meselesine bütünlüklü bir bakış getireceği varsayılmaktadır. Habercilik pratiklerinin sorunsallaştırılması, Türkiye’de haber medyasının çevre gazeteciliği performansının masaya yatırılması ve habercilik pratiklerine dair olumlu ve olumsuz örnekler üzerinden çevre haberciliğine ilişkin somut öneriler getirilmesi açısından bu çalışma, ihmal edilmiş bir konuyu irdeleme sorumluluğunu üstlenmektedir.

Çevre gazeteciliği, çevresel sorunların etkilerinin hissedilmeye başladığı ve toplumsal bir endişe konusu olduğu 1970’lerden itibaren tartışılan, günümüzde de ilginin giderek yoğunlaştığı bir alandır. 1960’larda bilim insanları ve diğer toplumsal paydaşlar, medyada çevre sorunlarına dikkat çekmek istemişse de çevre gazeteciliği alanının bulunmaması nedeniyle zorluk çekmiştir. Bununla birlikte, medyada, çevresel olayları ve sorunları ele almada bilim ve teknoloji gazetecilerinin rolü bulunmaktadır (Hansen, 2010, s. 77). Rachel Carson’ın pestisit kullanımının zararlarına dikkat çektiği *Silent Spring* (1962) kitabında tıp, bilim, tarım ve endüstriden gelen kanıtları birleştirmiş ve bu konudaki problemleri ve hedefleri göstermiştir (Frome, 1998, s. 46). Carson, bu dönüm noktası niteliğindeki kitabıyla ABD’de derin bir merakı ve yoğun bir kaygıyı harekete geçirmiştir. Çevre hareketinin yükseldiği, çevre politikasında adımlar atıldığı

ve çevre gazeteciliğin gelişmesinin ivme kazandığı 1970’lerden bu yana uluslararası literatürde yayınlar çoğalmıştır.

Çevre gazeteciliği alanında en çok referans gösterilen çalışmalara bakıldığında, öncü isimlerden biri olan Michael Frome (1998), çevre gazetecileri için giriş niteliğinde yazdığı kitabında, savunucu gazetecilik üzerinde durmuş ve alanda karşılaşılan durumlarla birlikte nasıl bir yol izlenebileceğini işlemiştir. Fiona Campbell (1999) ise, İskoç çevre gazeteciliği üzerinde, habercilik süreçlerini ele alarak çevresel bilgilerin nasıl tanımlandığından başlayarak haber inşasını aktarmıştır. Bernadette West, Peter M. Sandman ve Michael R. Greenberg (1995), çevre gazetecileri için bir el kitabı niteliğinde sundukları kitapta, muhabirlerin pek çok çevresel konuyu nasıl haberleştireceklerini, nasıl kaynak bulacaklarını ve nasıl bir dil kullanacaklarını detaylı bir şekilde ele almışlardır.¹ Bu tez araştırmasında, çevre gazetecilerine yönelik gazetecilik pratiğine dair bir çerçeve çizerken pratik olarak da önemli katkı sunan bu çalışmalardan çevre haberlerini ve çevre gazeteciliğini temellerini atmak üzere yararlanılacaktır.

Çevre gazeteciliği alanına ışık tutan bu yayınlara ek olarak, muhabirlerin deneyimlerini buluşturan başka çalışmalar da mevcuttur. Henrik Bodker ve Irene Neverla (2013) editörlüğünde hazırlanan “Çevre Gazeteciliği” isimli kitapta, Avustralya, Fransa, Norveç, İsveç, İngiltere ve ABD’de çevre gazeteciliğine ilişkin vaka çalışmaları bulunmaktadır. Bu çalışmada, çevre ve iklim değişikliğinin medyada yer alma biçimleri incelenmiştir. Debra A. Schwartz (2006), çevre savunuculuğuna odaklandığı kitabında, altı çevre gazetecisinin kendi deneyimlerinden yola çıkarak yaptıkları işte haber öykülerinin nasıl şekillendiğini, zorlukların neler olduğu ve nasıl üstesinden geldikleri ele alınmaktadır. Gazetecilere yön göstermeye dair bir başka çalışma, Bob Wyss (2008) tarafından hazırlanmıştır ve çevre gazeteciliğinin tarihçesiyle birlikte çevre gazeteciliğinin temel odaklarını dikkatle ve derinlemesine işleyerek nasıl gazetecilik pratikleri geliştirilebileceğini sunmuştur.

¹ Bir el kitabı niteliğinde yayınların arasında çevre haberleri raporlanması temasında başka yayınlar da (Friedman ve Freidman, 1988; Keating, 1993; Goldberg, 1999) bulunmaktadır.

James Simon, JoAnn Myer Valenti, David B. Sachsman (2010), 21. yüzyıla ışık tutan kitaplarında, çevre gazeteciliğinin tarihsel hikayesiyle birlikte sürecin ekonomik, tarihsel ve teknolojik gelişmelerini de işlemiştir. Aynı zamanda, bu kitap çevre gazetecilerinin bilim insanları, sivil toplum uzmanları gibi çeşitli toplumsal paydaşlarla olan ilişkilerini de içine almıştır ve muhabirlerin işlerini derinlemesine irdelemektedir. Felix Ale (2015) ise, çevre gazeteciliğinin önemli bir bileşeni ve aynı zamanda kökeni olan bilim gazeteciliğine eğilmektedir. Kitabında, bilim ve çevre gazeteciliğine odaklanmakta ve bu alanların topluma olan katkısını dikkatlere sunmaktadır. Çevre sorunları hakkında yapılan bilimsel çalışmaları ve halkı bilgilendirme temelindeki çevre gazeteciliğini ele almaktadır.

Çevre gazeteciliğinin de içinde bulunduğu çevre iletişimi alanında yayınlara bakıldığında ise bu alanın öncü ismi Robert Cox (2006), kitabında insan iletişiminin çevreyi algılayış biçimlerini etkilemedeki rolünü ele almaktadır. Anders Hansen (2010) ise, çevre iletişimi ve medyaya odaklandığı çalışmasında, kamusal ve politik gündemin merkezi bir noktası olarak çevreyi konumlamakta ve toplum paydaşlarının (politik aktörler, bilim insanları, sivil toplum vb.) medyayı nasıl kullandığı, çevresel konularda kamuoyunun nasıl harekete geçtiğini ve çevresel politik kararların nasıl alındığını irdeleyen bir yaklaşım sunmaktadır. Cox ve Hansen (2015) çevre iletişim teori ve uygulamalarını kapsamlı bir şekilde ele alan bir el kitabı da hazırlamışlardır. Bu kitapta ise, uluslararası ve disiplinlerarası bir referans çeşitliliği bulunmaktadır. Tezde, çevre ve medya ilişkisine dair kavrayış geliştirirken, Cox ve Hansen'in çalışmalarından yararlanılmıştır.

Çevresel çatışmaların medyayla olan ilişkisini ele alan yayınlara da rastlanmaktadır. Güncel çevre konularından yola çıkan Libby Lester (2010), iklim değişikliği, zehirli atıklar vb. yerel, ulusal, uluslararası örnekler ile gazetecilik uygulamalarına bakarak çevresel politikasında medyanın rolünü sorgulamaktadır. Alison Anderson (2014) ise, medya, çevre ve toplum odağında bir dizi örnek üzerinden medya politikası ve güncel çevresel çatışmalarının geniş bir analizini yapmıştır.

Özellikle yaygın medya ve çevre ilişkisi özelinde Hansen (1993), Avrupa ve Kuzey Amerika'dan örnekler barındırmakta ve çevre gündeminin nasıl belirlendiğini, gazetecilik pratikleriyle çevre yayıncılığının nasıl icra edildiğini, medyanın çevre

sorunsalını nasıl yansıttığını ve bu durumun etkilerini ele almaktadır. Bill Kovarik, Mark Neuzil ve William Kovarik (1996) ise, Amerika'ya ilişkin yaptıkları çalışmada, toplumsal değişim ve medyayı da içine alan, çatışma yönetiminden medyanın ekonomi politığıne uzanan tartışmalara yer vermiştir. Bu bağlama ek olarak, kuzeydeki çevreciliğin güneydeki yoksullukla olan ilişkisine yer veren araştırmalar da bulunmaktadır. Graham Chapman, Caroline Fraser, Ivor Gaber ve Keval Kumar (1997)'ın kitabında, yaygın medya ve çevre ilişkisinin Kuzey ülkelerinde ve Güney ülkelerinde nasıl farklı dünya görüşleri oluşturduğunu ve bu durumun dünyaya etkileri konusunda bağlantıları açımlayan bir yaklaşım benimsediğı görölmektedir.

Çevre gazeteciliğı literatüründe, medyada çevre haberlerinin yer alma biçimi de irdelenen konular arasında yer almaktadır. Craig LaMay ve Everette E. Dennis (1991), çevre haberlerinin sunuluş biçimleri üzerinden yürüttükleri çalışmalarında, tarafsızlık ilkesi ile savunucu gazeteciliğı tartışmaya sunmakla birlikte, bilinen haber tanımlarının medyanın çevre haberciliğini pratiğinde sınırlandırmalara neden olup olmayacağını da ele almışlardır. Joe Smith'in (2000), çevre meselelerinin halkın anlayışına sunulmasına ilişkin bir çalışması mevcuttur. Smith, çevresel konuların ekonomik, toplumsal, bilimsel bağlamlarına dikkat çekmiştir. Alison Anderson (2013) ise, medya, çevre ve kültür ilişkisini açımlamıştır. Medya ve kültür çalışmalarında önerilen bu kitapta, çevre gazeteciliğinde önemsenen bir diğer konu da çevresel risklerin nasıl sunulacağıdır. Barbara Adam, Cynthia Carter ve Stuart Allan (2000), çevresel risklerin medyada nasıl temsil edildiğini ve nasıl tartışıldığını incelemektedir. Ayrıca, Allan (2002) medyanın bilimi ve riski nasıl yansıttığı konusunda tartışmaları disiplinlerarası bir şekilde sunarak güncel bir tartışma çerçevesi oluşturmuştur.

Kitapların yanı sıra çevre gazeteciliğinin farklı pek çok alanında makaleler yazılmıştır. Çevre haberlerinin halkın kavrayışına sunulmasında medyanın rolü ele alınan konulardan biri olmuştur. Philip Lowe ve David Morrison (1984) çevre politikası ve yaygın medya üzerinde durmuştur. Keith R. Stamm, Fiona Clark ve Paula Reynolds Eblacas (2000) ise yaygın medyada küresel ısınma konusu özelinde halkın anlayışına odaklanmıştır. Paul Rogers (2002) da, çevresel haber içeriklerinin karmaşıklığının halkın karar verme sürecinde kritik önemde olduğuna dikkat çekmiştir. Kristan

Cockerill (2002) ise, medyanın rolüne vurgu yaparak, halkın anlayışını şekillendirmede içeriğin anahtar rolünü aktarmıştır.

Çevre gazeteciliğine ilişkin makaleler de, günlük gazeteler ve içerikleri de incelenmiştir. James S. Bowman (1978), Amerika'daki günlük gazeteler ve çevre haberlerine odaklanmıştır. Boykoff (2007a) ise yaygın medya ve politika ilişkisini incelemiştir. Jules M. Boykoff ve Boykoff (2004), çalışmalarında Amerika'da önde gelen basınında yer alan küresel ısınmaya dair haberler üzerinde içerik analizi uygulamakta ve haberlerde gazetecilik ilkelerinden biri olan dengeye odaklanmaktadır. Boykoff (2007b), başka bir araştırmasında Amerika ve İngiltere'de 2003-2006 arasındaki iklim değişikliğinin gazetelerde nasıl yer aldığını incelemiştir. Ayrıca, Boykoff (2008), İngiltere tabloid basınında iklim değişikliği söyleminin kültür politikaları üzerinde bir çalışma da yapmıştır. Boykoff'un özellikle iklim değişikliği alanında medyayı ele aldığı 20'den fazla makalesi bulunmaktadır. Bununla birlikte bu alandaki yayınları içinde kitapları, makaleleri, kitap bölümceleri 80'e yakındır ("Science Policy", t.y.)². Gesa Luedecke ve Boykoff (2017)'un, yaygın medya ve çevre politikası üzerine bir makale çalışması da mevcuttur. Bu makalede, yüksek önemde politik bir konu olarak iklim değişikliği ve medyada bu politik çevre meselesinin nasıl ele alındığına gazetecilik ilkeleri çerçevesinden de bakılmıştır. Tezde, çevre gazeteciliğinin çevre politikasıyla ve toplumla olan ilişkisinin kurulmasında Boykoff'un çalışmalarına yer verilmiştir.

Bu alanda yapılan diğer çalışmalara bakıldığında, A. Clay Schoenfeld, Robert F. Meier ve Robert J. Griffin (1979) çevre ve medyanın ilişkisini bir sosyal problem olarak ele aldığı makalesi öne çıkmaktadır ve pek çok akademik çalışmada da referans noktası olmuştur. Alan B. Nichols (1989), medyanın çevre gazeteciliği performansı ile ilgilenmiştir ve doğruluk üzerinde durmuştur, bunun yanı sıra medya eleştirilerine de yer vermiştir. Mark C. J. Stoddart, David B. Tindall, Jillian Smitha ve Randolph Haluza-Delay (2017), iklim değişikliği konusunda Kanada'da ulusal basına ve politikaya bakmıştır.

Erick Howenstine (1987) ise, çevre gazeteciliğinin farklı dönemlerini incelemiştir, 1970'ten 1982'ye olan değişimleri ele almıştır. Richard Holliman (2007), dijital çağda

² Science Policy. (t.y.). Center for Science and Technology Policy Research Publications. Erişim adresi: http://sciencepolicy.colorado.edu/publications/searchResults.php?field=author&pub_keyword=boykoff

çevre gazeteciliğinin özelliklerine bakmış ve içerikteki değişimleri incelemiştir. Brett Hutchins ve Lester (2009), çevre protestoları ve yeni medyada nasıl yer aldığını güç olgusu üzerinden incelemişlerdir. Ayrıca, medya ve görünmezliği ele aldıkları çalışmada da çevresel çatışmalara ve güce odaklanırken (2012), medya konusundaki çatışmaları ele aldıkları (2015) diğer çalışmada dokuz yıllık bir periyot üzerinden toplum paydaşlarının birbiriyle olan etkileşimlerini izlemişlerdir. Rolf Lidskog ve Ulrika Olausson (2013) da, söylem çerçevesinde geliştirdikleri çalışmada, yeni medyada çevre meselelerinin yeniden tanımlanmasına bakmıştır ve medya ile bilimin söylemsel mantığının birbiriyle uyumsuzluğuna dikkat çekmiştir. Bruno Takahashi ve Edson C. Tandoc Jr. (2014), çevre gazetecilerin bilgiyi algılamalarının etkilerine bakmışlardır.

Valenti (1998), çevre gazeteciliğine yönelik etik eleştirileri ele alarak, etik karar verme biçimlerini sunan bir çalışma yapmıştır. Ann M. Major ve L. Erwin Atwood (2004) ise çevresel risklerin haberleştirilmesine ilişkin meseleleri ve sorunları incelemiştir. Sachsman, Simon ve Valenti (2005), bir başka çalışmalarında adillik, nesnellik üzerine Amerika'daki çevre muhabirleri ve iş dünyasını incelemiştir. Ayrıca, Sachsman, Simon ve Valenti (2008), karşılaştırmalı gazete çalışmaları yürütmüştür. George Lakoff (2010) ise çevre konusunda medyanın çerçevesinden geçmesinin önemine dikkat çekmiştir. Schmidt (2017), yarının çevre gazeteciliğine dair çalışmasında, üniversite öğrencilerine yönelik bir çalışma yapmıştır.

Çevre gazeteciliği alanında uluslararası düzeyde kayda değer derecede akademik tez çalışması yürütülmüştür. William E. Casey (1998), çevre gazeteciliği ve çevre iletişimi alanında, eğitim modeli tanımlamıştır. Çevre gazeteciliği rehber kitaplarının niteliksel doküman analizi yapılmıştır (Rademakers, 2004). Elin Georgsson ve Gustav Nord (2008), milliyetçilik ve çevre gazeteciliği üzerine nitel bir çalışma hazırlamıştır. Samuel Paul Geall (2014), Çin'de yapılan çevre gazeteciliğini ele alarak sürdürülebilirlik üzerine gelişmelere odaklanmıştır. Ashfara Haque (2015), Bangladeş'te Dakka nehirlerini kurtarmak için savunma kampanyasında gazetelerin rolünü tartışmıştır. Uluslararası açık erişim tez tarama platformunda yapılan aramada, iklim değişikliği ve medya, yeni medya araçları, gazetelerin halkın anlayışını şekillendirmedeki etkisi

tartışmalarını yerelde ve uluslararası olarak ele alan 180’e yakın tez çalışmasına rastlanmıştır (“Open Access Theses and Dissertations”, 2018)³.

Türkiye’de bu alanda yazılan kitaplar uluslararası literatüre göre oldukça sınırlıdır. Çevre gazeteciliğine dair bir rehber niteliğinde kitap bulunmamaktadır. Medya ve çevreyi ele alan Serkan Kırılı ve Ümit Sarı (2012) tarafından bir derleme yapılmıştır. N. Sertaç Sırma ve Kırılı’nın (2014), iletişim çalışmaları ve ekolojik krizi konu alan bir kitabı bulunmaktadır.

Çevre gazeteciliği alanında yazılan makalelerin de sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Nadircan Dağlı (2012b), çevre haberleri yazan gazeteciler üzerinden haber üretiminde bireysel ve toplumsal yarara bakmıştır. Füsün Alver (2014), risk iletişimi odağında çevre gazeteciliğini tartışmıştır. Mehmet Ali Üzelgün ve Paula Castro (2014), Türkiye’nin yaygın medyasında iklim değişikliğini incelemiştir. Kenan Duman (2016), televizyon ve çevre bilinci üzerinden çevre odaklı programları incelemiştir. Ümit Şahin ve Üzelgün (2016), Türkiye’de yaygın basın kurumlarıyla görüşmeler yaparak iklim değişikliği konusunun medyada yer verilme biçimleri üzerinde durmuşlardır.

Barış Gencer Baykan (2009), medya ve çevre konusunda, gazetelerin 2008 yılında hangi konularda yayın yaptıklarını analiz etmiştir. Şule Yücel Öztürk (2010), çevre gazetecilerinin niteliğini etkileyen faktörler üzerine yaptığı tartışmada çevre haberlerinin üretim sürecini ve niteliğini de ele almıştır. Fırat Tufan ve Yelda Özkoçak (2012) ise özel radyolarda çevre haberlerinin yer alma sıklığını inceleyerek çevre duyarlılığı bağlamına odaklanmıştır. Murat Kayıkçı (2015), yerel basında çevre sorunlarının kamuoyunun gündemine getirilerek çevre hakkının gerçekleşmesinde medyanın rolünü irdelemek üzere Burdur’un yerel gazetelerinde çevre haberlerini içeriklerini analiz etmiştir.

Çevre gazeteciliğinin konu edildiği tez çalışmalarına, YÖK tez tarama sistemi aracılığıyla erişilmiştir. Tez çalışmalarının, çevre gazeteciliğinin hakkında yapılan diğer yayınlar ile eş düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. Yasemin Yıldırım (1995), “Yazılı Basında Çevre İmajı: Milliyet, Cumhuriyet, Zaman Örneği” başlıklı tezinde çevre

³ Open Access Theses and Dissertations. (2018). Environmental Journalism Search. Erişim adresi: <https://oatd.org/oatd/search?q=environmental+journalism&form=basic>

haberlerinin yer aldığı yazılı basını üç ayrı dönemde incelemiş ve çevre haberlerinin sayısının arttığı, gündemde daha sık yer aldığı fakat halka bilgi vermekle beraber, tek taraflı bir haber akışı bulunduğu sonucuna ulaşmıştır. Olgu Öztürk (2008), “Ülkemiz Yazılı Basınında Çıkan Çevre Haberleri ve Yüksek Öğretimimizdeki Çevre Habercilik Eğitiminin Değerlendirilmesi” isimli çalışmasında, ulusal gazetelerdeki çevre haberlerinin niteliği ve niceliğine odaklanmış olup, bu kapsamda yazılı haber mecralarını değerlendirmiş ve uluslararası medya ile karşılaştırmıştır. Nilüfer Tunalı (2009) ise “Yüksek Tirajlı Gazetelerde Çevre Haberciliği” isimli araştırmasında yazılı basının çevre sorunları karşısındaki duruşunu yorumlamıştır.

Şule Yücel Özmen (2011), “Çevre İletişimi: Çevre Haberlerinin Yapısal Analizi ve Okuyucu Farkındalığı” çalışmasında, çevre haberinin ve gazeteciliğinin profilini çıkarmış, nitel ve nicel araştırma yöntemlerini birleştiren bir çalışma yapmıştır. Nadirhan Dağlı (2012a), “Türk Basınında Uzmanlaşma ve Çevre Gazeteciliği”nde toplumsal gerçekliğin medyadaki temsilinde uzmanlığın etkisine ve gazetecinin çevre uzmanlığının nasıl ortaya çıktığına bakmıştır. Simge Deniz Demirel (2014) ise “Dünyada ve Türkiye’de Çevre İletişimi ve Çevre Haberciliği Eğitimi” isimli tezinde eğitimin önemine dikkat çekmiş, çevre gazeteciliğinin yapılması için eğitimin gerekliliğine vurgu yapmıştır. Nevin Ekinci’nin (2015) “Toplumda Çevre Bilinci Oluşturmada Medyanın Rolü: Meke Gölü Örneği” başlıklı tezi, Meke Gölü haberlerine içerik analiziyle derinlemesine inceleyerek medyanın çevre bilinci oluşturmadaki rolüne odaklanmıştır.

Bu tez çalışmasında ise, yapılan çalışmalardan farklı olarak medya ve çevre ilişkisine medyanın sorumluluğunun gözetildiği bir çerçeveden bakılacaktır. Çevre gazeteciliğini ‘etik ve politik sorumluluk’ odağında ele alan bir yaklaşım benimsenmesi, literatürde çevre gazeteciliğinin etiği konusundaki boşluğu tamamlayacaktır. Yakın dönem çevre vakalarından yola çıkılması çevre gazeteciliği araştırmalarına güncellik bakımından da katkı sunacaktır. Çevre haberlerinin söyleminden yola çıkılarak, Türkiye’de çevreyi etkileyen çeşitli büyüklükte projelerin yapılmasında yer alan şirketlerin medyayla ilişkisinin ele alınması önem taşımaktadır. Bununla birlikte çalışmada, farklı politik görüşlere ve mülkiyet yapılarına sahip medyanın nasıl bir içerikle çevre konularına

yaklaştığı ortaya koyulacaktır. Araştırma bu şekilde, gazeteciliğin farklı alanlarında uygulanabilecek bir değerlendirme modeli oluşturmayı amaçlamaktadır.

Tüm bu genel manzaradan hareketle bu tez çalışmasında, haber ve ideoloji tartışmalarına yer verilecektir. İdeoloji tartışmalarının ardından haber tanımları ele alınacaktır. Genel anlamıyla haberin insan yaşamına katkısı göz önünde bulundurularak, medya kurumunun bir ürünü olarak haberin özellikleri ve işlevine değinilecektir. Bununla birlikte gazeteciliğe atfedilen ilke ve değerlere yer verilecektir. Gazetecilikte meslek etik ilkeleri, eleştirel bir bakış ile yeniden irdelenecektir. Etik sorumluluk çerçevesinde pratik gerçekleştirmenin nasıl mümkün olabileceğine değinilecektir. Medyayı etkileyen sahiplik yapılarının yanı sıra yeni medya araçlarının etkisi de tartışmaya eklenecektir. Bu bağlamda, haberciliğin nitelikli ve sorumlu yapılmasına dair bir çerçeve çizilecektir. Bu tartışmalarla birlikte, Türkiye’de medyanın yapısal özelliklerini betimlemek üzere ekonomi politik yapı sunulacaktır.

Toplulukları inceleyen tarihçi ve sosyologlar, *haber*in insani bir itkiyi tatmin ettiği konusunda ortaklaşmıştır. Bununla birlikte kişinin kendisinin göremediği olayların farkında olması, güvenlik, güvende olma ve kontrol hissi uyandırmaktadır (Kovach ve Rosenstiel, 2007, s. 11). Bu bilgiye göre haber, en temelde insanlar için olan bitenin farkında olmaya dair içeriden güdülenen bir ihtiyaç olarak tanımlanmaktadır. İnsanlığın en eski zamanlarında çevre koşullarının hayatta kalmanın önceliği olduğu düşünüldüğünde, çevre olayları hakkında bilgi sahibi olmanın önemi anlaşılmaktadır.

İnsan yaşamının olmazsa olmazı çevre konusunda haberdar olmanın pek çok yolu ve yöntemi eski zamanlardan bugüne sürmekle birlikte bunun haberciliğin içinde yer edinmesi son 50-60 yılda olmuştur. Bu bilgilerin ışığında, çevremizde bizi kuşatan her şeyi kapsayan ve bunlar hakkında olan bitenleri kendi gerçekliği içinde anlamamıza katkı sunan haber içerikleri, *çevre haberi* olarak tanımlanabilmektedir. *Çevre gazeteciliği* ise, çevreyle ilgili konuların karar verme süreçlerinin bilgilendirilmiş katılım temelinde gerçekleşmesi görüşüyle, halka nitelikli ve doğru veriler sunulmasıdır (Frome, 1998, s. 9). Çevre haberlerinin kapsadığı konular arasındaysa, tarım, hava, biyoçeşitlilik, kimyasallar, iklim değişikliği, afetler, ekonomi ve ticaret, enerji ve yakıt, çevre sağlığı, çevre politikası, çevre çalışmaları, balık ve balıkçılık, yiyecek, ormanlar, hükümet, aktivizm, askeriye, kanunlar ve yönetmelikler, gazetecilik-medya, tüketici,

insanlar, nüfus, planlama ve büyüme, politika, kirlenme, ulaşım, atık, sağlık, doğal kaynaklar, nükleer güç-radyasyon, bilim, teknoloji, su ve okyanuslar ve vahşi yaşam bulunmaktadır (“Society of Environmental Journalists”, t.y.).

Bu bağlamda *medya*, çevresel konularla ilgili tüm paydaşları (bilim insanları, politika yapıcı ve uygulayıcılar, sivil toplum, halk) merkezi bir alanda buluşturması odağında konumlanacaktır. Herkes için müşterek olan bir dünya kamu kavramına işaret ederken, herkesin bir araya gelmesini sağlayan ortak bir dünya, ortak bir alan olarak kamusalıktan söz etmek mümkündür (Arendt, 2013, s. 95-96). Bu bağlam, medyanın kamusal bir sorumluluğu bulunduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Gazeteciliğin, mesleğin kamuya olan katkısı ve etkisi düşünülerek geliştirilen meslek etik ilkeleri bu açıdan etik ve politik sorumluluk olarak ele alınmaktadır.

Etik ve politik sorumluluktan söz ederken medyanın ne olduğu ve nasıl ele alınacağı da önem taşımaktadır. Medya, gerçekliği birebir yansıtan ya da doğrudan bir çarpıtan bir araç değil, gerçeğin belirli bir biçimde inşasına katılan temsil sistemlerinden birisidir (Alankuş, 2005a, s. 37). Medyanın ürettiği içerikler, çevresel konuların birebir deneyimle öğrenilememesinden dolayı, halkın algısını, tutumunu, bakış açısını ve davranışını dolayımaktadır. Bu durumda, her bir üretilen içeriğin, medya çerçevesinden geçerek insanlara aktarıldığı görülmektedir. Bu temsil sistemi dahilinde ideal gazeteciliğin ne olduğu, nasıl icra edilebileceği önemli bir tartışma konusudur. *Gazetecilik*, herşeyden önce dünyayı görme ve bu dünyada kendisine bir konum/yer/taraf belirlemeyle başlamaktadır (Alankuş, 2005b, s. 29). Çalışmada, Alankuş’un gazetecilik anlayışından yola çıkılacaktır. Gazetecinin ve gazeteciliğin kendini konumlandığı bir yerden hareket ettiği düşüncesi benimsenmiştir. Bu anlamda, haberin, gazeteci ve medya kurumu tarafından inşa edilmesi süreci ele alınacaktır.

Çevre haberleri, öncelikle, çevre krizlerinin olası çözümlerinin paydaşlarına hitap etmesi nedeniyle, dikkat gerektirmektedir. Bu, bütün paydaşların çevreye bakışını şekillendirmede pay sahibidir. Üretim ve tüketim ilişkilerinde yaşanan değişim, hızlı tüketime meyilli okuyucuların sayılarının artmasını ve buna paralel olarak içerik üretiminde nitelik sorunlarını beraberinde getirmiştir. Oysa, haberlerin üretiminde gereken çaba, içeriğin niteliğinde belirleyici olmaktadır. Niteliğin tanımlanması ve ölçülmesi, bu kavramla ilgili tartışmaların temel odaklarını oluşturmaktadır.

Niteliğin tanımında değişkenlik söz konusudur. Niteliğin ölçülmesi de bununla ilişkilidir. Tanımlanan özelliklere göre ölçüm yöntemleri farklılık arz etmektedir. Yapılan uygulamada da, buna paralel olarak kendine özgü bir değerlendirme ölçütü seçilmiştir.

Genel olarak, gazeteciliğin niteliğine yönelik farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bunlardan biri olan talep yaklaşımı, bireysel tüketicilerin gazeteciliğin ihtiyaçlarına ve isteklerine ne kadar iyi hizmet ettiğine ilişkin algılarına odaklanır. Bir diğeri olan ürün yaklaşımı ise, hem mesajlarda hem de mesajın içinde içeriğin niteliğini iyileştirmek için değiştirilebilen özellikler varolduğunu varsaymaktadır (Lacy ve Rosenstiel, 2015, s. 14-15). Oysa, Robert Picard, bu yaklaşımın yanı sıra medyanın yalnızca ürün olarak ele alınmasının sorun oluşturabileceğini belirtmiştir: “Niteliğin belirlenmesindeki zorluklar özellikle sorunludur, çünkü gazeteciliğin niteliği, sadece bir ürünün tüketicilere kazandırılmasının bir değeri değildir. Aksine, nitelik, demokratik toplumlarda gazetecilik için atıfta bulunulan sosyal, siyasi ve kültürel hedeflere ulaşmada merkezi bir unsurdur (Picard, 2000, s. 97)”. Bu çalışmada, Picard’ın gazeteciliğin niteliği yaklaşımı benimsenerek, toplumsal hedeflere olan katkısı bağlamında ele alınacaktır. Bununla birlikte Lacy ve Rosenstiel’in gazeteciliğin niteliğinin iyileştirilebilir özellikleri bulunduğu varsayımından hareket edilecektir.

Türkiye basınında çevre haberciliğine odaklanan tez çalışmasında, nitel ve nicel içerik analizi uygulanacaktır. Çevre haberciliği kapsamında, güncel dönemin haber içeriklerinin performansını araştırmak üzere nitelik analizi, içerik analizi ve söylem analizi uygulanacaktır. Nitelik analizi, tanımlanan nitelik kriterleriyle gazetelerin içeriklerinin değerlendirilmesidir. Bu kriterler için, her medya kuruluşunun kendi yayın politikasına özgü özellikler olduğu gibi, gazeteciliğin herkesçe kabul görebilecek ortak standartlarından da söz etmek mümkündür. Nitelik analizinde de, bu standartlar üzerinden nitelik ölçümü yapılmaktadır. Bu tez çalışmasında ise, gazeteciliğin temel kriterleri ile çevre gazeteciliğine özgü kriterler seçilmiştir. İçerik analizi, metnin nicel olarak incelenmesi, söylem analizi ise metnin nitel değerlendirilmesi için kullanılacaktır. Bununla birlikte, çevre gazetecileriyle yapılan görüşmelere de yer verilecektir.

Sanayileşen ülkelerden dünyaya yayıldığı şekilde üretim ve tüketim ilişkilerinin dönüşümü, çevresel krizleri tetiklemiştir. Türkiye’de de buna yakın bir süreç yaşanmaktadır. Çevre konularının ekonomik gelişmenin odağında ele alınarak görmezden gelindiği gözlemlenmiştir. Hatta, doğal kaynakların değerlendirilmesi, onların paraya ve kazanca dönüştürülmesi bakış açısına rastlanmaktadır. Burada kalkınma paradoksundan da söz edilebilir. Çevrenin korunması ile kalkınma arasında bir çelişki ortaya atılarak, insan ihtiyaçları için çevresel zararların kaçınılmaz bir bedel olduğu iddia edilmektedir (Aksu ve Korkut, 2017, s. 42). Bu tez çalışmasında, örnekleme çevre meseleleri arasında yer alan çevre sağlığı, doğal kaynaklar, enerji ve kalkınma-büyüme kesişimde olan çevresel olaylar alınmıştır (“Society of Environmental Journalists”, t.y.). Günümüz koşullarına nasıl yansıdığını görebilmek adına uzun dönemlerde süregelen çevresel olaylarla birlikte ülke gündeminde yer bulan mega projelerden biri de örnekleme dahil edilmiştir. Bu örneklem ile, çevre haberciliğinin fonksiyonel çıktılarının ve medyanın etik ve politik sorumluluğunun izlenebilmesi gözetilmiştir. Buna uygun şekilde, çevre kaynaklarının kullanımında karar alınması sürecinde yaşanmış spesifik ve yankı bulan olaylar belirlenmiştir ve bunlarla ilgili yapılan yayınlar analiz edilecektir. Bu şekilde medyada en fazla yer verilen içerikler üzerinden çevre haberlerinin insanlar için temel bir ihtiyaca hizmet edecek şekilde, olan bitenden haberdar olma, farkındalık ve kontrol için gerekli bilgiye ulaşma anlamında incelenmesi mümkün olacaktır. Bunun ötesinde, halkın katılım süreci farklı ekonomik ve politik görüşe sahip medya arasında nitelik yönünden karşılaştırılacaktır.

Tema Vakfı’nın her yıl yayınladığı (“Tema Vakfı”, 2018) en önemli çevresel olaylar listesi baz alınarak, günümüzden itibaren en az 20 yıllık geçmişi olan çevre projeleri özelinde ve daha yakın dönemde başlayan mega projeler arasında, ulusal basında bir içerik taraması yapılmıştır. Türkiye’de yayın yapan 35 ulusal gazetenin internet sitelerinde anahtar kelime ile yapılan taramalar sonucunda, önemli çevresel etkisi olan olaylar arasından Cerattepe Madeni, Akkuyu Nükleer Santrali ve 3. Havalimanı Projesi seçilmiştir⁴. Cerattepe, 1985’ten bu yana kamusal gündemde yer edinen bir konudur. Doğal hayatın tahribatına yönelik itirazların olduğu Cerattepe, Türkiye’nin o tarihe

⁴ Pilot çalışmaya dahil edilen konular arasında Yeşil Yol Projesi ve Aliğa Termik Santrali de bulunmakta, ancak üç konu seçileceğinden, en az haber sayısına sahip bu iki konu elenmiştir. Ulusal gazetelerin anahtar kelimeler ile taranması sonucunda, çevresel olayların medyada kendine sıklıkla yer bulamadığı ve yapılmış olan haberlere de erişim zorluğu bulunduğu görülmüştür.

kadarki en geniş katılımlı çevre davasının konusu olmuştur. Maden faaliyetlerinin çevreye olan etkilerinin değerlendirilmesinde eleştiriler bulunmaktadır. Kafkas doğal orman alanlarının bir parçası olan Karçal-Kaçkar Ormanları alanında bulunan Cerattepe, Hatila Vadisi Milli Parkı'nın sınırında bulunmaktadır. Bu bölgede aynı zamanda su kaynakları da yer almaktadır (Aksu ve Korkut, 2017, s. 80). Proje sahasının ise tamamına yakını orman alanı içinde yer almaktadır. Kamusal ve politik gündemde yer alan ve madencilik, doğal kaynaklar, çevrenin korunması ve çevre politikaları anlamında ciddi bir çevre meselesi olması açısından çevre haberi niteliklerinin gözlenebilmesi adına seçilmiştir. Cerattepe başlığı altında seçilen iki konu başlığının ilki, 16 Şubat 2016'da Cerattepe'de ve Türkiye'nin farklı bölgelerinde yapılan çevre eylemleri olmuştur. Eti Bakır şirketinin iş makinelerini bölgeye çıkarmak için harekete geçtiğinde, duruma itiraz eden halka, güvenlik güçleri müdahale etmiş ve ülkenin gündemine yansımıştır. İkinci başlık ise, hukuksal bir süreçten seçilmiştir. Türkiye'nin en geniş katılımlı çevre davasının 6 Temmuz 2017'de Danıştay'ın 'madencilik yapılabilir' kararını onaması olmuştur. Bu iki durumun seçilmesindeki etken, Türkiye tarihindeki uzun soluklu çevresel bir meselenin içinde önem arz eden gelişmeler olmasıdır. Yirmi yıldan fazladır öncelikle yerel halk olmak üzere, uzmanların, sivil toplum kuruluşlarının, çevreci toplulukların eleştirileri, doğada neden olacağı zararlar ve tahribat üzerine olmuştur. Medyanın çevresel çatışmaları, 'çevre' bağlamıyla nasıl sunduğu incelenecektir.

Diğer bir konu ise, 1970'lerde nükleer santrale uygun seçilen yerlerden biri olan ve 1976'da da yer lisansı verilen Akkuyu Nükleer Santrali'dir. Tez araştırması kapsamında, sürecin Rusya ile anlaşma kapsamında, 2010 yılında başlayan yakın dönemine odaklanılmıştır. Akkuyu'nun Çevre Etki Değerlendirme (ÇED) Raporları ve bilirkişi raporlarında halkın ve uzmanların itiraz ve eleştirileri bulunmaktadır. Tez çalışmasında bu konunun önemi, çevre gazeteciliğinde nükleer enerjinin önemli bir yer edinmesidir. Çernobil ve Fukuşima kazaları, hem yaşandığı dönemde, hem de etkilerinin halen sürüyor olması nedeniyle günümüzde, nükleer enerjiye bakışın değişmesine, bazı ülkelerde çevre politikaların dönüşmesine yol açmıştır. Bununla birlikte, nükleer enerji temiz ve güvenli enerji olarak sunulmaya devam etmektedir. Bu örneklem ile de, çevre haberciliğinde temel konulardan biri olan nükleer enerjinin Türkiye ulusal basınında özellikle çevresel risk anlamında hangi bağlamda ve nasıl

haberleştirildiğine bakılacaktır. Akkuyu Nükleer Santrali’nden seçilen iki konu başlığından ilkini, 1 Aralık 2014 tarihinde çıkan ÇED raporu, ikincisini ise 26 Şubat 2017 tarihli bilirkişi raporu oluşturmaktadır.

3. Havalimanı ise, diğerlerine göre daha yeni bir konu olan mega projelere ilişkin bir örnek oluşturmaktadır. Dönemin hükümeti tarafından 2010 yılında yapılan bir açıklamayla kamunun gündemine gelmiştir. 2012’de ise projenin yeri ilan edilmiştir (“Mega Projeler İstanbul”, t.y.). Bu tez çalışmasındaki önemi ise, bu büyüklükteki bir projenin insan ve canlı yaşamına olan etkilerinin kamuya paylaşım paylaşılmadığının izlenmesi olacaktır. Bir bakıma haberdar edilmenin de öne çıkacağını söylemek mümkündür. Çevre gazeteciliği bağlamında ulaşım ve yapı konusunu kapsayan 3. Havalimanı’nın ele alınması, doğal kaynakların korunması, çevrenin korunması açısından da kıymetlidir. Bu konuda da, toplumsal paydaşların itiraz ve eleştirileri bulunmaktadır. Medyada bu konu başlığında seçilen iki başlıktan ilki, ÇED olumlu kararının yürütülmesinin durdurulduğu 11 Şubat 2014, ikincisi ise liman projesinin genişletileceğinin duyurulduğu 2 Ocak 2018 tarihleridir.

Bu taramada, yeterli haber sayısına ulaşılmış olması, dijital olarak erişim imkanı bulunması ve politik yelpazenin farklı uçlarını temsil etmesi özellikleri gözetilerek, hangi gazetelerde analiz yapılmasının daha uygun olacağı değerlendirilmiştir. Ekonomik ve diğer yapısal faktörlerin izlenmesini olanaklı kılması amacıyla, her farklı politik görüşü temsilen iki ulusal gazete seçilmiştir. Bu kriterlerle uyumlu olacak şekilde; ana akım medyanın “görece” tarafsız konumu temsilen Hürriyet⁵ ve Milliyet, hükümete yakınlıklarıyla bilinen merkez-sağ gazetelerden Sabah ve Akşam ve muhalif duruşu temsilen sol politik hattan Cumhuriyet ve Birgün seçilmiştir. Bu gazetelerin haber içerikleri analiz edilecektir.

Çevre ve medya bağlamında ilişkilerin görülebilmesi ve içerik performansının netlikle izlenmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda, Cerattepe Maden Projesi, Akkuyu Nükleer Santral Projesi ve 3. Havalimanı Projesi konularında güncel yaşanan gelişmeler incelenecektir. Dijital medya içeriklerine erişim imkanı gözetilerek, son beş yıla

⁵ Bu tez çalışmasının analizi tamamlandığında, Hürriyet Gazetesi’nin dahil olduğu Doğan Medya Grubu, Demirören Grubu’na satılmıştır. Bu değişiklik neticesinde Milliyet ve Hürriyet, Demirören Holding’in bünyesinde yayın yapmaya başlamıştır.

odaklanılacaktır. Bununla birlikte, çevresel bağlamı olan ve ulusal basında yer bulan gelişmeler arasından ikişer haber örneği ele alınacaktır⁶. Çevresel olayların ülke gündeminde nasıl yer edindiği, farklı olaylar için haberi verme biçimlerinin değişip değişmediği görülebilecektir. Toplamda, 36 haber içeriği üç farklı analiz uygulanarak incelenecektir.

Bununla beraber, analizin yapılabilmesi için ulusal basının dijital erişimi gerekmektedir ki bu da ancak güncel araştırmalarda mümkün olmaktadır. Zaman olarak daha eski tarihler seçildiğinde, bu erişim imkanı çok azalmaktadır. Öte yandan, çevre haberlerinin özelliklerine bakıldığında, bir çevre haberini “ne, nerede, ne zaman, nasıl, neden ve kim” sorularının yanıtlarından ziyade, süreç olarak izlenen birbiriyle bağlı parçalar oluşturmaktadır. Mevcut bağlantıların nasıl kurulduğu ve verilen bilgilerin güvenilirliği bu süreci anlamlandırma aşamasında öne çıkmaktadır. Güncel olaylar izlenmesi, medya ve teknoloji açısından verimli olduğu gibi, çevre haberciliğinin temel tanım kriterlerinin izlenmesi için de uygun görünmektedir.

Altı medya kuruluşunun her bir konu için seçilen haberlerine öncelikle içerik analizi uygulanarak karşılaştırma tabloları hazırlanacaktır. İçeriklerin nicel anlamda incelenmesine olanak sağlaması ve söz konusu olan içeriklerin vurgulanmaya ihtiyaç duyulacak yönlerini açığa çıkarmada sağlayacağı yararlar nedeniyle içerik analizi uygulanacaktır (Neuman, 2014, s. 466). Bu sayede, medya kuruluşları arasında haberin biçimi açısından bir karşılaştırma yapılması, sağlıklı sonuçlar sunulmasını destekleyecektir. İçerik analizinde metnin açığa çıkarılması niyetiyle, dikkatli bir gözlemi barındıracak şekilde, konu başlığına göre yapılan aramalarda erişilen haber sayısı, haberlere verilen yer (paragraf ve satır sayısı), fotoğraf ve görsel sayısı ve niteliği, haber imzaları (gazeteci, ajans, haber merkezi, başka medya) ve de farklı yaklaşımlara ayrılan yer dağılımı hakkında kodlama oluşturulacaktır.

⁶ Cerattepe, Akkuyu ve 3. Havalimanı sürecinden ikişer örnek seçilirken, ulusal basında ele alınan gelişmeler olmasına, kamusal gündemde yer almasına, bir anlamda önemine dikkat edilmiştir. Ayrıca, toplumsal bir oydaşmaya varılmayan, tartışma barındıran örneklerdir. Aynı zamanda, çevresel ve teknik haber sunumu gerektiren gelişmeler ele alınmıştır. Bu sayede, çevresel bağlam ile birlikte haberin toplumsal, bilimsel ve politik bağlamlarının okunmasına imkan tanıyan ve analizler kapsamında incelenmeye uygun örnekler seçilmiştir. Bununla birlikte, farklı zamanlara ait örnekleri bulundurması ve arasında karşılaştırmaya imkan tanınması açısından iki örneğe yer verilmiştir. Ayrıca, medyanın gelişmeler için haber verme biçimlerinde habercilik pratiğinde değişiklik olup olmadığı gözlenebilecektir.

Nicel analiz yönteminin ardından, 36 haber içeriğine söylem çözümlemesi ve niteliksel içerik analizi uygulanacaktır. Çevre haberleri herkesi ilgilendiren konuları içermektedir. Söylem analizi, toplumu oluşturan paydaşlar arasındaki ilişkilerin ve bağlantıların gözlemlenmesi için anahtar özelliğe sahip olup, dilsel özelliklerin ötesinde, dilin kullanıldığı sosyal bağlama odaklanan bir yaklaşımdır (Punch, 2014, s. 214). Araştırmada, Teun A. van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi modeli kullanılacaktır.

Çevre haberciliğinin niteliğini değerlendirmede, temel gazetecilik unsurları olarak; kaynak çeşitliliği, farklı bakış açılarının zenginliği ve dengesi, olayların ötesindeki arka planın bildirilmesi dikkate alınmakta ve belirli gazetecilik alanlarına göre değişiklik gösteren özel unsurlar da eklenmektedir (Spurk ve Lublinski, 2014, s. 2). Buna göre, hem temel kriterlerin hem de çevre haberlerine özel kriterlerin birlikte yer aldığı dokuz maddede analiz yapılacaktır. Bu kriterler, üretilen haber sayısı, takip haberi sayısı, kaynak çeşitliliği, bilimsel ve teknik açıklama, bütüncül bağlantı, arka plan bilgisi, açıklık-netlik ve teknik olarak belirlenmiştir. Seçilen haberlerin niteliklerinin ölçümü Spurk ve Lublinski'nin (2014) nitelik değerlendirme matrisi uygulamasıyla sağlanacaktır. Her medyanın önce her konu özelinde, daha sonra bütünü temsil edecek nitelik puanları ortalama alınarak belirlenecektir. Sonraki adımda da elde edilen nicelikselleştirilmiş veriler ile çevre haber niteliğinin eğilim ve kümelenmeleri analiz edilecek ve yorumlanacaktır.

Son olarak da, dört çevre gazetecisiyle yapılan görüşmeler eklenmiştir. İnternet, dergi ve gazetelerde çalışan dört kişi ile görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde, yapılandırılmış bir görüşme tekniği tercih edilmiştir. Çevre gazetecilere yöneltilen sorular, mesleğe olan bakışlarını ve deneyimlerini içermektedir. Bu görüşmeler çerçevesinde gazeteciler, çevre gazeteciliğine yönelmelerinin nedenlerini ve alanda karşılaştıkları zorlukları, çalıştıkları medya kurumunun ekonomik yapısını ve çevre gazeteciliğine ayırdığı alanı ve son olarak da kişisel etik sorumluluk çerçevelerini aktarmışlardır.

Araştırma, güncel ve gündemde kendine yer bulan spesifik konulardaki çevre haberlerini kapsamaktadır, geniş ve tarihsel olarak yaşanan tüm değişimleri göstermemektedir. Bununla birlikte, dijital olarak erişilebilen medya kuruluşlarındaki 36 haber içeriği üzerinde inceleme yapılmıştır ki, dolayısıyla örneklemiyle

sınırlanmaktadır. Televizyon haberleri, radyo ve diğer iletişim ortamında bulunan medya ürünleri araştırmanın kapsamı dışındadır. Bu alanda yapılan akademik araştırmalarda, büyük veri ile gazetelerin içerik analizi yapılmasına dair çalışmalar yürütülmektedir (Cristianini, Flaounas, Hensiger, Sudhahar ve Lansdall-welfare, 2012; Hermida, Lewis ve Zamith 2013; Lewis, 2015; Brossard, Cacciatore, Liang, Scheufele, Yi-Fan Su ve Xenos, 2017). Örüntü ve eğilimleri barındıran ve çok geniş veri setlerini içeren ‘büyük veri’, insan odaklı içerik analizinde elle yürütülen hesaplamalardan fazlasını sunabilmektedir. Bu araştırmayı takiben, çalışmada sunulan kriterler ile çevre haberleri özelinde ya da başka bir habercilik alanına dair performans değerlendirmesinin geniş ölçekte yapılması beklenebilir. Büyük veri çalışmaları sonucunda, bütünlüklü ve kapsamlı sonuçlara varılacağı öngörülmektedir.

Çalışmada, ‘haber, ideoloji ve etik’ konusunun tartışılacağı *birinci bölümde* haberde ideoloji tartışmasının yanısıra medyanın sahiplik yapıları da yer alacaktır. İdeoloji konusunda Marksizm, Althusser, Stuart Hall’ın yaklaşımları ele alınacaktır. Medyanın ideolojiyi yansıtmasıyla haber içeriklerinin şekillendirilme biçimi ve ekonomik ve politik ilişkilerinin haber üretimine etkileri irdelenecektir. Bu tartışmaların ardından haberlerin etik ve politik sorumlulukla nasıl ele alınabileceğine bakılacaktır. Gazeteciliğin genelgeçer nesnellik, olanı olduğu gibi aktaran bir gerçeklik gibi özellikleri, eleştirel bir tartışma bağlamında incelenecektir. Bu noktadan hareketle, haberin ne olduğu ve nasıl icra edildiğine, çağın koşullarına ve ihtiyaçlarına uygun olarak bakılacaktır. Bill Kovach ve Tom Rosenstiel’in gazeteciliğin temellerini ele aldıkları çalışma odağında, habercilikte kafa karıştırıcı, istenmedik özelliklerin neler olduğu tartışılacaktır. Bu bilgilerle birlikte, bu kavramların gazetecilikte kaliteyle ilişkisi kurularak, kaliteliliğin medyaya ve medya dolayısıyla kamusal alana katkıları ortaya konacaktır. Türkiye’de medyanın yapısına, mülkiyet ilişkilerine de yer verilecektir.

İkinci bölümde, çevre gazeteciliği odağında, çevresel olayların medyaya yansımalarına ilişkin bir tartışma yapılacak olup, çevre haberlerinin kavramsal çerçevesi, işlevleri ve özelliklerine yer verilecektir. Bu kapsamda, çevresel olayların haber hikayesine dönüştürülmesinde dikkat edilen unsurlar açıklanacak ve dünyada çevre haberciliğine dair örneklere değinerek bu alandaki karşılaşılan zorluklar aktarılacaktır. Bununla

birlikte, çevre krizlerinin derinleşmesi göz önüne alındığında, etik anlamda habercilik yapılmasının önemi ele alınacaktır. Bu anlamda, ideal uygulamalarıyla çevre gazeteciliği çalışmalarına yer verilecektir.

Üçüncü bölümde ise, araştırmada izlenen metodoloji açıklanmakta ve haber içerikleri üzerinde yapılan uygulamaya yer verilmektedir. Araştırmada nitel ve nicel yöntemler bir arada kullanıldığı için karma metodolojiye de değinilecektir. Bu kapsamda, tez araştırmasının özgül niteliğiyle seçilen yöntemin ilişkisi kurulacak; söylem, içerik, nitelik analizleri ile görüşme tekniğinin kuramsal ve işlevsel bilgileri verilecektir. Araştırma kapsamı ve sınırları ele alındıktan sonra, çalışmada kullanılacak analiz yöntemlerinin uygulanacağı kategori ve kodlama süreci aktarılacaktır. Uygulama kısmında ise, araştırma evreni kapsamında seçilen örnekleme tabii tutulacaktır.

Yapılan analizler sonucunda değerlendirme bulguları ortaya konacak ve içerik analizi sonucunda karşılaştırma tabloları hazırlanacaktır. Nitelik analizinde ise, her medyanın önce her konu özelinde, daha sonra bütünü temsil edecek nitelik puanları ortalama alınarak belirlenecektir. Sonraki adımda da elde edilen nicelikselleştirilmiş veriler ile çevre haber niteliğinin eğilim ve kümelenmeleri yorumlanacaktır. Çevre haberciliğinin performansının nicel sonuçları, söylem analizi ile karşılaştırmalı olarak yorumlanacaktır. Farklı politik görüşleri temsil eden medya kuruluşlarının çevresel olaylardaki gösterdikleri duruş, söylemlerinin benzerlikleri ve ayrımları belirlenerek, ortaya konacaktır. Bununla birlikte, çevre gazetecileriyle yapılan görüşmeler sunulacaktır.

1. BÖLÜM

HABER, İDEOLOJİ VE ETİK

Bu bölümde, ideoloji, haber ve etik zemininde bir kuramsal çerçeve kurulacaktır. İlkın, ideolojinin disiplinlerarası farklı tanımlarına ve yaklaşımlarına yer verilecektir. Dönemlere göre farklılaşan ideoloji perspektiflerine değinilecektir. İletişim ve medya çalışmaları özelinde ideolojinin nasıl ele alındığı, haberlere ideolojinin nasıl yansıdığı ele alınacaktır. Bu zeminde, ideolojinin anlamlandırmayı biçimlendirmesinin haber içeriklerindeki yansımalarına dikkat koyulacaktır. İletişim çalışmalarında ideolojinin yeri ele alınarak, haberin inşası ve anlamlandırılmasına ve medya çalışmalarındaki önemine değinilecektir.

Etik bölümünde ise, genel anlamda medyanın kamusal sorumluluğunu değerlendirebilmek için, haber ve gazetecilik tanımlamalarından başlayarak etik ve nitelik tartışmalarına uzanan bir yol izlenecektir. Öncelikle, insan yaşamı için haberin ne anlama geldiği açıklanacaktır. Haberciliğin işlevlerinin ne olduğunun kısaca tanımlanması, gazetecilikten ne beklememiz gerektiği konusunda kılavuzluk edecektir.

Gazeteciliğin nasıl icra edileceğini belirleyen kurallar ve ilkeler kapsamında etik ele alınacaktır. Yaygın olarak kabul gören doğruluk, gerçeklik, nesnellik, tarafsızlık, denge gibi etik ilkeler irdelenerek, gazetecilik pratiğindeki yansımaları tartışılacaktır. Bütün etik kuralları aşan bir nitelikte etik ve politik sorumluluğa yer verilecektir.

Son olarak, gazeteciliğin teorisi ve pratiği arasında bir köprü oluşturularak, etik ve politik sorumluluğun ön planda olduğu bir gazeteciliğin özelliklerine yer verilecektir.

1.1. HABER VE İDEOLOJİ

Akademik ve gündelik dilde olumlu olumsuz bağlamıyla kullanılan ideoloji kelimesine yakından bakmak ve medyadan haberlere nasıl yansıdığını açıklamaya çalışmak üzere ideolojinin farklı disiplinlerde pek çok tanımlarına değinilecektir. İdeoloji, günlük dilde, siyasette, kitle iletişim araçlarında ve sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan bir kavramdır (Hall ve diğerleri, 2014, s. 7). Genel anlamıyla bakıldığında bir düşünce tarzını çağrıştıran ideoloji, özellikle insan hayatı veya kültürü hakkında sistematik bir

kavram; bireyin, grubun ya da kültürün düşünce özelliği ya da tutumu; sosyopolitik bir program oluşturan bütünleşik iddialar, teoriler ve amaçlar olarak tanımlanmaktadır (“Merriam Webster”, t.y.). Başka bir tanımlamaya göre de, ideoloji, belirli eylemler için halk desteğini elde etmek amacıyla genellikle basitleştirilmiş ve manipüle edilmiş olan ve genellikle sosyal eyleme atıfta duygusal olarak hareket eden insan davranışları hakkında bir düşünce ve inanç sistemini ifade etmektedir (Hill ve Watson, 2012, s. 130).

Bu tanımlara paralel olarak, Walt Rostow, insanların içinde yaşadıkları dünyayı kavradıkları ve yorumladıkları terimler topluluğu olarak ele almakta ve ideolojinin bu bağlantıyla insanlara neyin güzel olduğunu ve ne yapmaları gerektiğini anlatmakla kalmayıp, şeylerin şeklini ve neden bu şekilde olduklarını açıkladığı söylenebilir (Bluhm, 2014, s. 27). Farklı disiplinlerde de bu yorumlamaya yakın yaklaşımlara rastlanmaktadır. İletişim çalışmaları çerçevesinden ideoloji, eleştirel yaklaşımların önemli bir konusu olmuştur (Dursun, 2014, s. 23). Bu konuda yapılan araştırmalar, antropolojiden dilbilime pek çok disiplin ile birleşmiştir. Medyaya ilişkin yapısalcı yorumlar Saussure’nin dilbiliminden, Levi-Strauss’un yapısalcı antropolojisine, Barthes’in göstergebilimine ve Lacan’ın psikanalizine kadar farklı çalışma alanlarının katkısıyla zenginleşmiştir (Dursun, 2014, s. 24). Disiplinlerarası çalışmalar ile, medya analizleri yöntemleri de çeşitlenmiştir. Bu çalışmaların söylem kavramının dil, özne, hakikat, temsil konularına getirilen yeni değerlendirmelere önemli bir katkısı olmuştur (Dursun, 2014, s. 56).

Toplumda her biri dünyayı anlamlandırma yolunun tanınmasını ve kabulünü, kendi düzenini verme ve toplumsal varoluşunu açıklama kapasitesini genişletmeyi amaçlayan farklı toplumsal çıkar gruplarını temsil eden çeşitli ideolojiler bulunmaktadır. Bu ideolojilerin medyadan faydalanma kapasiteleri, çok fazla araştırma ve analizin odak noktasıdır (Hill ve Watson, 2012, s. 130). Medya çalışmalarından ‘ideoloji’ye geçen kavramsal dönüşüm, gazeteciliğin siyasal rolünü kavramak açısından önemli bir yönelimdir (Hackett, 1998, s. 64).

1960’larda ortaya çıkan kutuplaşma ve siyasal radikalleşme, ortodoks Amerikan toplum bilimini yönlendiren uylaşım kavramını sorgulamaya açarak ideoloji konusuna yönelik ilgiyi arttırmıştır. İdeolojiyi neyin oluşturduğu ve nasıl tanımlandığına ilişkin tartışmalar konusunda çok sayıda yayın yapılmıştır (Hackett, 1998, s. 47-48). Frankfurt Okulu

eleştirel kuramından yapısalcı medya çalışmalarına, klasik Marksizm'in ekonomi politik yaklaşımından kültürel çalışmalara kadar çeşitlenen ve her biri var olan toplumsal ve iletişimsel yapının radikal ve dönüştürücü eleştirisinden yola çıkan yaklaşımlar bulunmaktadır (Dursun, 2014, s. 23).

İdeoloji kavramının doğduğu mecra Marksist kuram olmamakla birlikte, geliştirildiği ve var olan kapitalist sisteme bütüncül bir eleştiri getirirken dönüştürülerek olgunlaştığı mecra Marksizm olmuştur (Dursun, 2014, s. 28). Marx, ideoloji kavramına getirdiği farklı yaklaşımlarla ideolojiyi Marksizm'in önemli bir unsuru haline getirmiştir. Kavram Marx'tan sonra hem Marksizm'de hem de sosyal bilimlerde sıkça kullanılmıştır (Hall ve diğerleri, 2014, s. 8-9). Marx, gençlik döneminden itibaren kapitalist toplum eleştirisindeki anahtar kavram olan ideolojiyi, 'Alman İdeolojisi' isimli eserinde insanların sahip olduğu toplumsal ilişkileri tersine dönmüş bir şekilde gösteren ve böylelikle bilinçte yansıma yaratan bir süreç olarak tarif etmektedir (Dursun, 2013, s. 41). Marksistlere göre, ideolojiyi toplum belirlemektedir (Fiske, 2015, s. 287-289). Marksizmde, "yanlış bilinçlilik"ten söz edilir, bu durum da öznenin nesneyle olan ilişkisiyle açıklanmaktadır. Buna göre, gerçeklik (nesne) ideolojinin kaynağıdır, öznelerin onu gözetlediği farklı yerleri yaratır. Vurgulanan kısım ise, ideolojinin ideolojik olduğunu bilmenin, gerçeğin kendisini kavranması olacağıdır (Hirst, 2014, s. 229). Ona göre, insan bilinci özerk değildir ve ideoloji gerçekliğin çarpık bir temsili veya yanılsamadır (Hall ve diğerleri, 2014, s. 12).

Bununla birlikte Marx, Alman İdeolojisi'nde insanlık tarihinin başlangıcına ilişkin de bir çerçeve çizmektedir. İnsanların doğaya müdahale ettiklerini ve kendi maddi varoluş koşullarını yeniden üretmek için belli araçların ve aletlerin yardımıyla doğayı kullandıklarını, doğaya yapılan müdahalenin 'toplumsal olarak' örgütlendiğine dikkat çekmiştir (Hall, 1994b, s. 171-172). Bu çerçeve, kültürel, toplumsal ve tarihsel üretim tarzlarından kapitalizme uzanan bir anlayışın kaynağı olmuştur. İş bölümünün gelişmesiyle birlikte, zihin ve kol emeği arasındaki ayrım, her biri ayrı alanlara tesis edilmiştir. Kapitalist üretim koşullarındaysa, zihin emeğinin araçları yönetici sınıflar tarafından kendilerine mal edilmektedir. Zihinsel üretim koşullarından yoksun olanların düşünceleri, yönetici sınıfın düşüncelerine tabi olmaktadır (Hall, 1994b, s. 176). Marx'ın diğer bir ideoloji tanımı da, sınıf mücadelesinin verildiği toplumsal bilinçlerin

bütününü yansıtırken, en son tanımında ise sistemin kendi çarpıklığının zihinde çarpık ve aldatıcı bir bilinç oluşturmaya işaret etmektedir (Hall ve diğerleri, 2014, s. 17). İdeolojiyi yanlış bilinç olarak tasarlayan görüşlere göre medya, kapitalist ilişkilerin sürdürülmesinden kaynaklanan çıkarları korumak için kitlelerin bilinçlerinin şekillendirilmesindeki etkin rolüyle ele alınmaktadır (Dursun, 2014, s. 31). Marx'tan sonraki dönemde, toplumsal bilimlerde ve Marksizmin içerisinde ideoloji kavramının yansızlaştırılmasıyla eğilimiyle birlikte, kavram bütün sınıfların politik düşünceleri ya da bakış açıları anlamında tanımlanmaya başlamıştır (Dursun, 2014, s. 30).

İdeoloji tartışmalarında sıklıkla anılan Louis Althusser, modern kuramsallaştırmanın anahtar kişisidir; eski görenek ve kurallardan bazılarıyla açıkça bağını koparmış ve geniş biçimde Marksist problematiğin terimleri içinde kalan bir alternatif önermiştir (Hall, 2005, s. 360). İdeolojiyi, bir sınıfın diğeri üzerine yüklediği fikirler seti olarak değil, bütün sınıfların katıldığı pratiklerin süregiden ve yayılan bir seti olarak yeniden tanımlamaktadır (Dursun, 2014, s. 35). Althusser, ideolojide sınıfsal indirgemeciliğe ve yanlış bilinç fikrine karşıdır ve ona göre bilgi, ideolojik ya da bilimsel, bir pratiğin ürünüdür. Bu bağlamda, ideolojik pratiklerin özgüllüğü için değerlendirmek üzere alternatif geliştirmiştir (Hall, 2005, s. 368-369). Onun ideoloji kavramsallaştırmasının kilometre taşlarından birisi de, devletin baskı aygıtlarının (DBA) yanısıra devletin ideolojik aygıtları (DİA) arasındaki işlevsel ayrım sonucunda ideoloji, maddi bir pratik olarak kavramlaştırılmaktadır (Dursun, 2014, s. 33). Althusser, ideolojinin buradaki asıl işlevinin var olan toplumun devamını yani üretim ilişkilerinin yeniden üretimini sağlamak olduğuna dikkat çekmiştir (Özbek, 1995, s. 218). Devletin baskı aygıtlarının (ordu, polis) temelde güç kullanımıyla işlemesi, DİA'ların (medya, eğitim) ise yöneten grubun ideolojik egemenliğini güvenceye almalarına dayalıdır (Stevenson, 2008, s. 69). Althusser, ideolojiyi zihnin işleyişinin ürünü tasarımlar kabul ederek, bunun belirli aygıtlarda gerçekleştiğini belirtmektedir (Güngör, 2001, s. 222). Althusser'in ele aldığı devletin ideolojik aygıtları arasında okul yapıları ve medya birlikte eğitim, din, aile de bulunmaktadır (Dursun, 2014, s. 34). Anlamı bir iş üretimi olarak ele almakta ve ayrıca, bilim ve ideoloji arasındaki zıtlıkları da ortaya koymaktadır. Bilimin tersine ideolojinin, sürekli kapalı bir çember içinde hareket ettiğini, bilginin değil, bilinen şeylerin tanınmasını sağladığını belirtmiştir (Hall, 1994a, s. 83-85). Medyanın haber üretimine ilişkin pek çok çalışmada yaygın olarak Althusser'in ideoloji yaklaşımına yer

verilmektedir. Onun felsefesinin son dönemlerindeki temel sorunsalı da, “İnsan, aynı zamanda içinde yaşadığı bir çevrenin kurumun dışına nasıl çıkabilir” sorusu olmuştur (Özbek, 1995, s. 218).

Medya çalışmalarında, ideoloji kavramsallaştırmasına ilişkin Althusser’in öncesindeki Antonio Gramsci’nin katkılarına değinmek gerekmektedir. Onun yaklaşımında hegemonya kavramı, ideolojiden daha kilit bir öneme sahiptir. Hegemonya, bir egemen iktidarın kendi yönetimi için, hakimiyeti altındaki insanların rızalarını kazanmada başvurduğu stratejiler alanı olarak tanımlanabilmektedir (Dursun, 2014, s. 37). Ona göre, ideoloji bir tür “sıva ya da harç”tır. İdeolojiyi, “katıksız sınıfçı ve kapalı bir dünya görüşü” olarak ele almaz, politik özneler de sınıflar değildir, karmaşık kolektif iradelerdir (Dursun, 2014, s. 38). Onun yaklaşımında basın, siyasal partiler ve kilise gibi sivil toplumun aracılığıyla ya da devlet aracılığıyla, temel sınıflardan biri için kendiliğinden oluşan destek elde edebilme mücadelesi yürütmektedir (Dursun, 2014, s. 39).

Gramsci ve Althusser’in Marksizm içinde geliştirdikleri ideoloji ve medya değerlendirmeleri içinden, 1970’li yıllardan itibaren belirli öğeleri seçerek, medyaya ilişkin tartışmalarda metinlere ve metinlerin okunma süreçlerine yönelerek bir başka yaklaşım geliştirme çabası, İngiliz Kültürel Çalışmalar’ında ve özellikle de Hall’ın çalışmalarında görülmektedir (Dursun, 2014, s. 39). Bu bağlamda Hall, Marksizmin olumsuz ideoloji kavramıyla birlikte Althusser’in “üretimin toplumsal ilişkilerinin yeniden üretimi”ni içeren ilk olumsuz ideolojisini de terk etmektedir. Ne yapının ne de deneyimin ideolojiyi belirlemediği, ideoloji tarafından da belirlenmediği bir sınırlı bir yapısalcılık önermektedir (Dursun, 2014, s. 40). Yapısalcı yaklaşım, dünyadaki şeylerin ve olayları, daha sonra yalnızca dil aracılığıyla aktarılacak olan kendilerine ait tümleşik, tek ve içsel anlamlar içermediklerini ya da önermediklerini ima etmektedir (Hall, 1994a, s. 72). Birmingham Kültürel Çalışmalar Merkezi’nin kurucu üyesi olmasıyla tanınan Hall’ın kitle iletişim araştırmalarına özgül katkısı ise ideolojik olarak kodlanmış kültürel biçimlerle, izleyicilerin kod açımı stratejilerini bağlantılandırmak olmuştur. Bununla birlikte, medya göstergeleri ve iletilerinin değişen siyasal bağlamlarını dikkate almıştır (Stevenson, 2008, s. 66). Hall, egemen ideolojinin göstergeler evreni aracılığıyla eğitim ve medyayla taşınması düşüncesini benimsemiştir. Ona göre, ideoloji

yalnızca bir strateji, aldananları aldatmaya yönelik bir kurnazlık değil, bir toplumsal grubun değerlerini dile getiren anlamlandırma ve pratiklerdir (Maigret, 2012, s. 190). Ayrıca, günümüzün iletişim kurumlarının ilişkileri ve toplumsal alanı tanımlıyor ve inşa ediyor olması, siyasal alanın inşasına yardım etmesiyle birlikte, üretken ekonomik ilişkilerin dolayımlandığı, maddi bir güç haline geldikleri, kültürel alan hükmettiklerinden söz etmektedir (Hall, 2014, s.83). Bununla birlikte Hall'ın yaklaşımı, kitle iletişim araçlarının toplumsalı bir arada tutan hegemonik kodların üretimi aracılığıyla işlediği düşüncesini barındırmaktadır (Stevenson, 2008, s. 70).

Hall'ın kitle iletişim araçları karşısında üç alımlama ya da kod çözümü konumu vardır. Hegemonya biçimi, izleyici doğrudan örneğin televizyon haberlerinin yananlamını özümlediği ve referans koduna göre çözümlediği anlamına gelmektedir. Bu durum, izleyicinin iletileri üretildiği gibi aldığı görüşünü taşımaktadır. Uzlaşma biçimi ise, izleyici, iletinin taşıdığı gerçekliğin tanımını, sınırlayarak, bir ölçüde karşıtlaşarak uyum sağlamasıdır. Muhalif biçimdeyse, kodlamaya karşı çıkılması söz konusudur. İzleyici benimsediği ideolojiyi, yananlamlarıyla eleştirdiği ideolojiyle karşılaştırmaktadır (Maigret, 2012, s. 191).

Hall (1994a, s. 69), dünyaya ilişkin kısmi ve yanlı açıklamalara evrensel bir geçerlilik ve meşruluk kazandırmaya ve bu kısmi kurmacaları 'gerçek'in sorgulanmaksızın kabulü 'ideolojik' olanın tanımlayıcı bir mekanizması olarak ele almakta ve medya çalışmalarında eleştirel paradigmayı, bu ideolojik boyutun yeniden keşfedilmesi olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda çalışmalarında, ideolojilerin nasıl işlediklerine yer verirken, dilbilim, fenomenoloji, göstergebilim, psikoanaliz gibi eleştirel paradigmada yeniden kavramsallaştırılığın yer vermiştir (Hall, 1994a, s.70). Kültürel çalışmaların ve yapısalcılığın ardından yapıbozumculuk anlayışı öne çıkmıştır. Fransız kuramcılarca (Lyotard, Baudrillard, Foucault ve Derrida) postmodernizm ve yapıbozumda, herşeyin söylemle kurulabiliyorsa söylemle de yıkılabileceği yaklaşımı benimsenmiştir (Maigret, 2012, s. 200).

Hall nezdinde ve İngiliz kültürel çalışmalarında, devletin ve ekonominin sunduğu kapsamlı ilişkilerin ihmalini eleştiren ekonomi politikçiler, medya endüstrilerinin ekonomik örgütlenmelerinin ve dinamiklerinin anlam üretimine ve dolaşımına nasıl

nüfuz ettiği konusunda kültürel çalışmaların pek bir şey ortaya koyamadığını öne sürmektedirler (Dursun, 2014, s. 51). Bu yaklaşım basitçe, medya kuruluşlarının ve medya ekonomilerinin politikalarına odaklanmaktadır (Laughey, 2010, s. 69). Burada ana hatları çizilen eleştirel ekonomi-politik bakış açısını diğerlerinden ayıran şey, kamusal iletişimin tam da bu simgesel ve ekonomik boyutları arasındaki etkileşime odaklanmış olmasıdır (Golding ve Murdock, 2014, s. 49).

Ekonomi politik yaklaşımda ideolojinin eleştirisi, medya metnlerinin anlamını kapitalist ideolojinin gereğini yerine getiren bütünlükler üzerinedir. İzler kitle ve ya okurlar ise, başat kültürel üretim sisteminin edilgen tüketicileri ya da nesneleri olarak görülmektedir (Dursun, 2013, s. 44). Onların yaklaşımının odağında ise, sermaye dinamikleri, medya sektöründeki mülkiyet yapıları ve ilişkileridir, iktidar ve ideoloji arasındaki bağlantının belirleyici düzeyinin üretim ilişkilerinde görülmektedir (Dursun, 2014, s. 51). Medya üretiminde güç ve ilişkileri denetimde tutanların kendi ekonomik ve politik gündemlerinin propagandasını yapma hakkına sahip olduklarıyla ilgilenen yaklaşımın odağında, medyanın kurumsal yapı ve pratikleri -ve bunların neyin üretilip neyin tüketileceğini nasıl etkilediği- üzerinedir (Laughey, 2010, s. 70).

İdeoloji eleştirisinin temel hatları ve bununla paralel olan medyanın konumlanması, analitik bir amaçla üç ayrı başlıkta düşünülebilir:

1. İdeolojinin yanlış bilinç ve yanılsama yaratan süreçler olarak kavrandığı klasik anlayış: Medya, sermaye sınıfının emekçi sınıfların doğru bilinçlenmesinin engellenmesi ve insanları kapitalist toplumsal formasyon içinde yeniden üretmesi amacıyla iş gören bir üst yapı aygıtıdır.
2. İdeolojinin tahakküm ilişkilerinin sürdürülmesine hizmet eden anlamların ve gizlenen öznenin oluşum süreci olarak kavradığı klasik sonrası anlayış: Medya, bu noktada görelî özerkliğe sahip olan üst yapının bir aygıtıdır.
3. İdeoloji, dil ve söylem pratikleriyle iç içe geçmiş, söylem alanında kimliklerin kuruluşunu sağlayan iktidar uygulamaları ve buna karşı direnmeyi de kapsayan özgül bir pratik alanıdır: Medya, söylemlerin, anlamların bir karşılaşma ve eklemlenme alanı olup, izleyici/okuyucunun gerçeklik yapılandırmasının ve etkin anlam üretiminin de ortamıdır (Dursun, 2013, s. 41-42).

İdeoloji eleştirisinde medyayı ele alan bu üç maddede, tartışma noktalarını görmek mümkündür. Tez çalışması kapsamında ideoloji, dil ve söylem pratikleriyle olan ilişkileriyle ele alınmaktadır. Medya çalışmaları açısından söylem kavramı, ideolojiyle birlikte ele alındığında, medya metinlerinin (ve tabii ki haberlerin) toplumsal iktidarın kurulmasındaki rolünü sergilemekte dayanak noktaları sağlamaktadır (Dursun, 2014, s. 57). Dil kullanımı, metin, konuşma, sözlü etkileşim ve iletişim kavramlarını içinde barındıran, böylece “söz-eylem yapıları” olarak tanımlanabilecek olan “söylem”, toplumsal bilişle bağlantılıdır (Türkoğlu, 2010, s. 55). Söylemin kontrol edilmesi, yalnızca insanların eylemlerini ve zihinlerini tamamen kontrol etmek değil, topluma yeni perspektifler yaratma mücadelesidir. Bu bağlamda, söylem ve iktidarın ilişkisindeki kilit nokta “zihinsel modeller” oluşturmaktır (Öktem İncesu, 2016, s. 326).

Dilbilim çalışmalarına bakıldığında, Ferdinand de Saussure’ün ideoloji ve söylemin kuruluşunda anahtar olan gösterge kavramına ilişkin değerlendirmeleri bulunmaktadır. Göstergesel ideolojinin kurucusu Volosinov ise, aynı dili kullanan farklı sınıfların, dilde sınıfsal mücadele sürdükleri görüşünün temelini atmıştır (Dursun, 2014, s. 57-58). Bu görüş etrafında, dilin anlamlandırma ‘iş’i’nin ele alınmasında hem ‘farklı yönelimlere sahip toplumsal çıkar’ nosyonunu, hem de ‘bir mücadele alanı’ olarak gösterge anlayışı gündeme gelmiştir (Hall, 1994a, s. 86). Eleştirel medya çalışmaları kapsamında, haber metninin eleştirel analizi, onun anlamı inşa etmesi üzerinden okunmaktadır (Öktem İncesu, 2016, s. 325). John Thompson’a göre, ideolojinin içindeki dilsel inşaları çalışmak, söylemsel çözümlemeyi ele almaktır. Söylem, ancak hakikat iddiası üreterek varolan bir anlam pratiğidir. Söylem çözümlemesiye, hem gerçekliğin tarihsel-bağlama dayalı anlamını ortaya koyan hem de bunu yaparken gerçekliği inşa eden politik bir pratiktir (Dursun, 2014, s. 85). Eleştirel söylem çözümlemesinde ise, söylem dışındaki başka toplumsal pratikler de vardır. Çözümleyicinin nihai hedefi sadece bilimsel değil, varolan güç ve hakimiyet ilişkilerini dönüştürecek toplumsal ve politik bir etkinin yaratılmasıdır (Dursun, 2013, s. 75). Eleştirel söylem çözümlemesi ise, dil içinde açığa vurulduğu haliyle hakimiyetin, ayrımcılığın, gücün denetimin açık olduğu kadar örtük yapısal ilişkilerini çözümlemeye çalışan bir yaklaşımdır (Dursun, 2013, s. 81). Eleştirel söylem çözümlemesi, kendi programına sahip bir yaklaşım olarak başta Norman Fairclough, Ruth Wodak, Teun van Dijk ve diğerlerinin öncülük ettiği Avrupa söylem çalışmaları içerisinde 1980’lerin sonundan itibaren şekillenmiştir (Dursun, 2013, s. 78).

Fairclough, söylem kavramının kullanılmasında, dil kullanımını, dilsel biçimlerini de içeren değişimleri sistematik olarak belirleyen toplumsal ilişkiler ve süreçlerle çakıştığına işaret etmektedir. Onun yaklaşımında, eleştirel söylem çözümlemesi, dili ‘söylem’ olarak çözümlemektedir (Özer, 2011, s. 17).

Bu tez çalışmasında ideoloji ve söylem kavramsal çerçevesinde van Dijk’ın çalışmalarına odaklanılmıştır. van Dijk, söylem ile ideolojilerin meşrulaştırıldığı düşüncesini benimsemektedir (Türkoğlu, 2010, s. 55). Eleştirel söylem çözümlemesinin ise toplumsal eşitsizlikleri daha iyi anlamaya elverdiği ölçüde önemli olduğunu belirtmektedir (Dursun, 2013, s. 76). Söylem yoluyla toplumsal denetim uygulanmasında söylemin denetlendiğine, bizzat söylem üretildiğini ele alan van Dijk (1994, s. 275), daha güçlü grupların ve üyelerinin söylem rollerini, türlerini, vesilelerini ve stillerini denetlemeye ve erişim sahibi olmalarına vurgu yapmaktadır. Bununla birlikte, söylemin tüm boyutlarını denetleyenlerin en fazla güce sahip olanlar olmasına dikkat çekmektedir (Dursun, 2013, s. 79).

Seçmeci yatırımcılar, bütçe denetimi, işe eleman alımı ve editoryel tesir ya da emirler yoluyla içerikleri ya da en azından kamusal söylemin çoğu biçimlerinin uyuşmasının ve ihtilafının genişliğini de kısmen denetleyebilirler. Reklama bağlı olan özel mülkiyet yoluyla işleyen medya açısından bu dolaylı denetim aynı zamanda büyük şirketler tarafından ve hatta medyanın bağımlı olduğu enformasyonu düzenli olarak sağlayan önde gelen (çoğunlukla kurumsal) haber aktörleri tarafından uygulanabilir (van Dijk, 1994, s. 276).

Medyanın haber söylemlerine etki eden tüm bu faktörlerle birlikte, van Dijk, haber söyleminin içerdiği stratejileri de ele almıştır (van Dijk, 1983). Bu stratejiler, söylemi dilbilimsel açıdan ele aldığı gibi, aynı zamanda dünyaya dair bilginin, inancın ve tutumları da kapsayan bilişsel bilgilerin nasıl kullanıldığını da içermektedir (van Dijk ve Kintsch, 1983, s. 61). van Dijk’ın eleştirel söylem çözümlemesi modelinde ise, makro ve mikro yapı bölümü bulunmakta ve haber anlatısını “sentaktik” ve “semantik”ten oluşan dilsel çözümlemeyle ele almaktadır. Dijk, haberin ideolojik sunumunu ortaya çıkaran bir yol izlemiştir (Özer, 2011, s. 82-83).

İdeoloji kavramının kendisinden başlayan, pek çok disiplindeki karşılıklarından yola çıkılan tartışmada, medyayla ilişkisi açılanmaya çalışılmıştır. Bu durumun bir yansıması olarak, söylem ve ideoloji çerçevesinde gazetecilik etiği ile de bağlantılarına ulaşılmıştır. Bunun bir nedeni ise, gözlenebilen içeriğin pek çok farklı yönden ideolojik öneme sahip olmasıdır. Özetlenecek olursa, seçilen veya dışarıda bırakılan konular; erişimine değişik düzeylerde izin verilen kişiler veya kurumlar kullanılan dil ve sözcükler; kullanılan açıklayıcı ve yorumlayıcı temalar ve bunların arasındaki ilişkiler; sözel olmayan stil özellikleri barındırır (Hackett, 1998, s.65). Örneğin, nesnellik ilkesi haberlerin dünyayı basitçe yansıttığını ya da liberal demokratik ideolojinin içindeki büyük iplikler arasında tarafsız bir dengeyi kurduğunu söylemektedir. Bununla birlikte, haber muhakemesinde yer alan değerleri gizlemektedir. Nesnellik efsanesi, medyayı, sosyal güç yapısının bir parçası olarak kendilerine yeterince yansıtılmalarını engellemesi de ideoloji konusu kapsamındadır (Hackett ve Zhao, 1996, s. 8).

1.2. HABERCİLİK VE ETİK

Kovach ve Rosenstiel (2007), haber ve gazeteciliği tanımlarken insanların bilme içgüdüsünden hareket ederek yaşamımız üzerindeki etkilerini aktarmıştır:

“Hayatımızı yaşamak, kendimizi korumak, birbirimize bağlanmak için haberlere ihtiyaç duymaktayız. Gazetecilik olarak adlandırdığımız şey, toplumların olan bitenin ne olduğu ve neyin onları beklediği bilgisini sağlamak için oluşturdukları bir sistemdir. İşte bu yüzden elde ettiğimiz haberin ve gazeteciliğin karakteri önemlidir: Haberler hayatlarımızın, düşüncelerimizin ve kültürümüzün kalitesini etkiler” (Kovach ve Rosenstiel, 2007, s. 12).

Bu anlamda haberin işlevi, en basit anlamıyla haberdar etmek, bu şekilde de yaşamaya, korumaya, insanları ve toplulukları birbirine bağlamaya yöneliktir⁷.

Günümüzde yaygın olan anlamıyla haber; bir gazetede, televizyonda, radyoda ve ya bir web sitesinde geçen bir olay veya olaylardır. Haberler ile günün 24 saati dünyanın her yerinden güncel bilgiye ulaşılmaktadır. Dünyaya gerçeği yeniden sunan haberler,

⁷ Bu yaklaşımlara ek olarak Buddha'nın öğretilerini temel alan 'farkındalıklı gazetecilik' yaklaşımında gazeteciliğe başka bir açıdan bakılmaktadır. Bu öğreti çerçevesinde, bilgi ve küreselleşme çağında dünya toplumuna dostluk ve sağlık getirebilecek bilinçli gazeteciliğe duyulan ihtiyaçtan hareket edildiği aktarılmaktadır (Gunaratne, Pearson ve Senarath, 2015, s. 1). Bu anlamda haber, meta haline gelen bir üründen ziyade toplumsal iyiliği barındırmalıdır.

bilgiye aracılık eden bir sürecin birleşiminden oluşur. Bu adımlara seçmek, düzenlemek, bazı kısımları vurgulamak, saptırmak hatta manipüle etmek dahildir. Haber, işlenmemiş bir bilginin alınıp, belirli gazetecilik pratikleri uygulanarak (*haber söylemi*) inşa edilen bir anlatı, bir hikaye anlatımıdır (Hill ve Watson, 2012, s. 196).

Haberin toplumsal olarak, insanlığın bütününe dair bir anlatı oluşturduğu görülmektedir. Kültürel açıdan ise, gazeteciler ve editörler, dünyevi varoluşun, insanlığın evrensel ve ortak bir öyküsünü çizmektedir. Bu yaklaşıma göre, haberler, bir örgütsel ve ya ekonomik bir üründen ya da politik bir kurumdan daha az kültürel bir form değildir (Ettema, 2010, s. 289). Gazetecilik, doğrudan deneyimizin ötesinde, dünya hakkında doğru olma iddiası taşıyan bir anlatı sunmaktadır. Gazetecinin sunduğu haber öyküleri, okuyucu/izleyici tarafından kurgusaldan ziyade gerçek olarak anlaşılmaktadır. Bu yüzden, gazetecilik performansı özgündür ve gazeteciliğin esaslı bir sosyal görevi vardır (McNair, 2009, s. 21).

Kültür alanından bakıldığında, bu anlatılar, çoğu insanın kültürel temsil ve ifadesini yönlendirmekte ve toplumsal gerçeklik imgelerinin temel bir kaynağı olarak yer almaktadır. Bununla birlikte, toplumsal kimliğin oluşması ve sürdürülmesi için de gerekli materyallerin biriktirildiği bir alandır (McQuail, 2010, s. 15).

Ahlak ise, insanın iyi veya kötü olarak nitelendirilmesine yol açan manevi özellikleri, bunların etkisiyle gösterdiği iradeli davranışları ifade etmektedir. Etik, bu davranışları ahlakilik koşullarını araştırmaktadır. Medya etiği, medya çalışanlarının ya da gazetecilerin mesleklerini icra ederken uymak zorunda oldukları kurallar ve ilkelerdir (İrvan, 2005, s. 61-62).

Gazetecilik etiği, bir haber metninden fazlasını içermekte ve de tutku ve zekilik çağrısında bulunmaktadır. Etiğin içinde, başkalarının karşı karşıya kaldığı zorluklar, düşündükleri yanıtlar ve diğerlerinin yaptığı seçimler de bulunmaktadır (Ferré, 2009, s. 15). Bu anlamda, etik, gazeteciliğin değer ve ilkelerini oluşturmak için maceracı bir doğa çizmiştir. Bunun nedeni, gazetecilerin sadece bu kuralları uygulamaları değil, yaptıkları çalışmalarda etiğin kendini göstermesidir. Bu keşif süreci, gazetecilerin kendilerini mükemmellik arayışına tamamen adadıkları zaman ortaya çıkmıştır (Birkhead, 2003, s. 195).

Gazetecilik mesleğinin ahlâki pratikler ve standartları, 18. ve 19. yüzyıllar boyunca gelişme göstermeye devam etmiştir. Etik ile ilgili ilk yazılanlara bakıldığında, 1850’lerde gazetecilikle ilgili tartışmalarda bazen bir terim olarak yer aldığı görülmektedir. Başlığında, “etik” kelimesini kullanılan ilk makale, 1889’da yayınlanan William Lilly’nin “Gazetecilik Etiği” olmuştur (Ferré, 2009, s. 16). Basın tarihçileri, basının pazar ilişkileri içinde örgütlenmeye başlamasını, gazetecilerin etik kodlarının ortaya çıkması ile paralel bir süreç olarak tarif etmiştir. Amerika’da ucuz gazetelerin yayılması bu süreci anlatmaktadır. Amerikan basını 1840 ve 1850’ler boyunca metelik basının yerleştiği prensipler doğrultusunda ilerlemiştir (İnal, 2010, s. 29). Bu durum, etik yaklaşımın da tarihsel olarak koşullara uygun şekillendiğini göstermektedir. 18. yüzyılda oluşan partizan gazetecilik ve gözcü gazetecilik anlayışı olmak üzere iki farklı yaklaşımdan söz etmek mümkündür. Partizan gazetecilik, kendi ideolojisi ve politik görüşlerini sunarken, gözcü gazetecilik daha tarafsız bir yerde durarak halkı bilgilendirmeyi amaçlamaktadır (Taş, 2012, s. 36).

Amerika’da bu dönemlerden önce ‘nesnellik’ bir etik mesele olarak ele alınmamakta, gazetelerin partizan bir görüşte olması beklenen bir durum olarak görülmekteydi (Schudson, 1981, s. 4). Metelik basının prensiplerinde ise partizan gazetelerde olmayan kamuya hizmet etme vurgusunun öne çıkmasındaki yapısal dönüşümün en önemli etkilerden biri, bu gazetelerin siyasal partilerin verdiği destek yerine tiraja ve reklama bağımlı bir finansal yapılanmaya geçmiş olmalarıdır (Taş, 2012, s. 64).

Medyanın dönüşümüyle bağlantılı olarak, yüzyılın sonuna gelindiğinde, gazetecilerin eylemlerinde temel prensiplerinin “gerçekçilik” ilkesine sadık kalmak olduğu genel kabul görmüştür. Olgulara dayanmak, alabildiğine net bir habercilik, gerçekçi bir tutum ve haberin yorumdan kesinlikle ayrılması gereği, dönemin temel etik ilkelerini oluşturmuştur (İnal, 2010, s. 30).

Gazetecilerin davranış standartları ve haberciliğin kıstasları üzerine pek çok etik listesi bulunmaktadır⁸. Ülkelere ve gazeteciliğin özel alanlarına ve ya medya kurumlarının kendilerine göre de farklı listeler mevcuttur (“Accountable Journalism”, t.y.). Medyanın ve profesyonel gruplar için gazetecilik ilke, değer ve yükümlülüklerinin temel hatlarını

⁸Accountable Journalism. (t.y). Codes of Ethics: International. Erişim adresi: <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/international>

ortaya koyan bir çok şart ve yüzlerce davranış kuralları ile bunları içeren çok sayıda bildiri mevcuttur. Bu kaynaklarda gazeteciliğin ideal çerçevesinden yola çıkılarak, bu mesleğe dair meslek ilkeleri oluşturulmuştur.

Gazetecilere yol gösteren, doğru davranışları teşvik eden yanlış davranışlarından kaçınmayı öğütleyen gazetecilik meslek ilkeleri, iki önemli amacı ortaya çıkarmaktadır. Bunlardan ilki, gazetecilik görevini koruma altına alan, toplumsal sorumluluk misyonu temelindedir. İkincisi olarak da, gazetecilik mesleğinin güvenilirliğini güvence altına almaya çalışmaktadır (İrvan, 2005, s. 65-66). Farklı ülkelerdeki gazetecilerin resmi standart olarak kabul ettikleri oldukça ortak bir zeminden söz etmek mümkündür. Bu bağlamda, günlük uygulamaya uygulanacak ortak bir normatif bir teoriden söz edilmektedir. Ancak, çoğu ilke beyanında, toplumda gazeteciliğin daha büyük amaçlarına yer verilmesi çok daha az rastlanmaktadır⁹.

Evrensel olarak ele alınan neredeyse tüm kaynaklarda ise ağırlık verilen vurgunun, nesnel (tarafsız), bağımsız ve bilgilendirici (aslında doğru) gazetecilik standartlarına yapıldığı görülmektedir (Mcquail, 2010, s. 226). Bununla birlikte, şeffaflık ve adilliği de kapsayan, pek çok listenin ortak noktasını bir araya getiren beş ilke bulunmaktadır:

- Gerçek ve doğruluk
- Bağımsızlık
- Adalet ve tarafsızlık
- İnsanlık
- Hesap verilebilirlik (“Ethical Journalism Network”, t.y.).

Evrensel gazetecilik meslek etiğine göre, gazeteci, gerçeği aktarma görevi başta olmak üzere, tarafsız, nesnel ve adil bir çizgide durması beklenen kişidir. Medya kurumlarının da herhangi bir siyasi-ekonomik kanal ile ‘bağımlı’ bir ilişkisi olmamasına dikkat edilmektedir. Ayrıca, hem medya kurumunun hem de gazetecinin şeffaflığı beklenmektedir. En başta medya kurumlarının sahiplik yapısı bu türden bir bağımsızlık

⁹ Budizm çerçevesindeki farkındalıklı gazetecilik yaklaşımı buna örnek olarak gösterilebilir. Bu disiplin çerçevesinde nihai bir iyilik kavramından söz edilmektedir. Bu kapsamda, nihai iyilik ile yola çıkan gazeteciliğin bir kimsenin eylemlerinin sonuçlarının diğerlerine göre dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi söz konusudur. Kamu yararı ise, gazetecinin acı verici olan gerçeklerin merhametli bir şekilde anlatılmasıdır (Senerath ve Pearson, 2015, s. 147).

tablosu sunmamakla birlikte, zamanın ruhu ile çağın sundukları, gazetecilikten beklenen meslek ilkelerinin yeniden düşünülmesine zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda takip edilen paragraflarda en çok üzerinde durulan ilkeler arasında yer alan gerçeklik, doğruluk, nesnellik, bağımsızlık ve tarafsızlık kavramlarının ilkeleri tanımlarına bakılacak ve bu ilkeler yeniden ele alınacaktır. Evrensel çerçevenin dışından bakıldığında, pek çok maddenin, neyin nasıl yapılması gerektiğini belirleyen çizgilerin ideal oluşu sorgulanmaktadır. Örneğin, nesnellik ilkesi, değerlerinden arınmış bir gazeteci metaforu üretmektedir (İnal, 1996, s. 21). 20. yüzyılın nesnellik tanımı, gazetecinin haberde toplumu etkileyecek müdahalelerde bulunmaması ve yorum katmaması anlamını taşımaktadır (Taş, 2012, s. 80). Nesnellik gibi diğer ilkelerin de bir norm olarak belirlenmesindeki sosyal, kültürel ve ekonomik koşullar etkili olmuştur.

Ticari gazeteciliğin ve yoğunlaşmış kurumsal medya gücünün baskın modelinde, gazetecilik nesnelliğinin demokratik öz-yönetim için gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu düşünceye göre, haber medyası, vatandaşların bağımsız ve rasyonel kararlar vermelerine izin vermek için gerçek ve tarafsız bilgi sağlamaktadır. Bununla birlikte, liberal demokrasinin mevcut krizi, haber nesnelliğinin demokratik bir iletişim modeli olarak yeterliliğini sorgulamaya itmektedir. Nesnellik, demokrasi için bir köşe taşı olarak hizmet etmek yerine, birçok açıdan mevcut krize katkıda bulunmuştur (Hackett ve Zhao, 1996, s. 5).

Habercilik ve etiğin tartışmasına bakıldığında, tarihsel ve kültürel bağlamda düşünce ve ifade özgürlüğünün demokrasinin etkisi görülmektedir. Biçimsel olarak demokratik olan, ama aynı zamanda ekonomik sermayenin ve siyasal iktidarın yoğunlaşmasıyla zenginlik ve otoritenin ağır eşitsiz dağılımına bağlı bir toplumun, kendi verili yapısına, onu destekleyen ve sağlama bağlayan değerlere ve varoluşunun sürekliliği, basının rolüne dair sorunları beraberinde getirmiştir (Hall, 1994a, s. 67). Siyasal, ekonomik, askeri ve sembolik seçkinlerin söylemleri, haber metinleri dolayımı ile meşruiyet kazanmakta ve varolan toplumsal yapıya yönelik rızanın oluşumunda etkili olmaktadır (İnal, 1995, s. 113). Gazetecilik ilkelerinin içerdiği ‘evrensellik’ ideali, herkese eşitlik vaat etmektedir. Oysa, haber söylemleri dezavantajlı grupları dışlamakta ve bu kesimlerin yaşadıklarını tartışma dışı bırakmaktadır. Bu yanılsamayı yaratılmasını sağlayan da, haberin hakikat ile ilişkilendirilmesindeki sorunlardır (Yıldız Tahincioğlu,

2016, s. 181). Bu sorunlar, haberin bir gerçeklik olamasından ziyade, medyanın gerçekliğin kurgulandığı bir mecra olduğu, varolan anlamı değil, anlam verme işinin yapıldığı tartışmalarına götürmüştür (Hall, 1994a, s. 68).

Gazeteciliğin etik boyutları üzerine yapılan bazı tartışmalarda paralel bir şekilde doğruluk ve gerçeklik gibi, diğer ilkeler de ele alınmıştır. Evrensel kabul edilen gazeteciliğin yazılı ilkelerinin, toplumsal olarak gazeteciliğe duyulan güvenin azalması karşısında yeniden yorumlanması anlamlıdır. Günümüzde, uzun yılların mesleki deneyimlerinin sonucu olarak ortaya çıkarak yazılı hâle getirilen gazetecilik etik ilkelerinin, bir yandan bir kez yazılı kural haline geldiklerinde ona uyan kişileri, “ilelebet” sorumluluktan kurtaran bir nitelik taşıması bu tartışmanın bir parçasıdır (Alankuş, 2005b, s. 38).

Gazetecilerin bir okul spor gününü rapor etmekten uluslararası çatışmaları kapsayacak şekilde yaptıkları her haberin potansiyel etik sonuçları vardır. Her haber hikayesinde gazeteci onu görmezden gelse de etik yer almaktadır. Talep edilen her görüşme, gizli bir kaynakla yapılan her konuşma; kullanılan her bir alıntı, sıkıştırdığımız bağlamın her bir parçası, yaratılan her karar, seçilen veya iyileştirilen her fotoğraf, bir reklamverenin editöryal metni etkilemeye çalıştığı her yaklaşım; yazılan her başlık; sorulan ya da sorulmayan her soru bunun bir parçasıdır (Harcup, 2007, s. 6).

Bu tez çalışmasında, bu anlamda bir etik anlayış benimsenmiştir. Bu düşünceye paralel şekilde, etik sorumluluk da, birey olarak gazetecinin etik sorumluluğunun, gazetecilik mesleğinin uluslararası ve ulusal olarak kodlanmış etik kurallarını da aşan bir sorumluluk olarak ele alınmıştır (Alankuş, 2005b, s. 37). Gazetecilerin etik sorumluluklarını tanımlamak üzere ele alınan görevci ve yararcı etik anlayışları da bulunmaktadır. Immanuel Kant’ın düşüncelerinden esinlenen görevci etik anlayış, haberin yapılışıyla ilgilenmekte ve hiçbir şekilde kuralları esnetmeyen bir etik çizmektedir. John Stuart Mill’den esinlenen yararcı etik anlayış ise, her olayı kendi içinde değerlendirmeyi ve haberin yol açacağı sonuçları da düşünüp, buna göre karar almayı kapsamaktadır (Alankuş, 2005b, s. 46).

1.2.1. Doğru, Tarafsız ve Bağımsız Gazetecilik

Medyanın doğru bilgiyi sağlama yükümlülüğü, gazetecilikle ilgili bütün anlatıların değişmez bir teması haline gelmiştir. Neredeyse tüm gazetecilik etiği kodlarında, gazetecinin her koşulda doğruyu söylemesi gerektiği ısrarla vurgulanmıştır (İrvan, 2005, s. 69). Gazetecilerin ilk yükümlülüğünün gerçeğe karşı olduğu düşüncesi gazetecilerin kendinde de görülmüştür. Pew Halk ve Basın Araştırma Merkezi ve İlgili Gazeteciler Komitesi'ne katılan gazetecilere, günümüzde en önemli buldukları değer sorulduğunda, tamamı “gerçekleri doğru biçimde edinmek” cevabını vermiştir (Kovach ve Rosenstiel, 2007, s. 40). Bilginin doğru olması arzusunun temel nitelikte olduğu görülmektedir.

Gerçekliğe ilişkin bu temel ilke, toplumun haber alma motivasyonu ile bağlantılı olarak anlaşılabilir. Yeni bilgilerin sosyal çevre içinde başkaları ile paylaşılması yaygın ve günlük bir insan faaliyeti iken, gerçeği tespit eden ve bilgiyi dedikodudan ayıran bir toplumsal rol ihtiyacından gazetecilik ortaya çıkmıştır¹⁰. Uluslararası İletişim Ansiklopedisi'ne göre gazeteciliğin tanımı, doğruluk-gerçeklik içermektedir: Gazeteciliği kültürel bir uygulama olarak tanımlayan en iyi ilke, olayları anlatmak, yenilik sağlamak ve tamı tamına gerçekleri anlamaya dayalıdır (Barnhurst ve Owens'tan aktaran Donsbach, 2010, s. 39). Öte yandan haber, insanların kendilerinin ötesindeki dünya hakkında öğrenmek ve düşünmek için kullandığı bir materyal olduğundan, haberin sahip olabileceği en önemli nitelik, kullanışlı ve güvenilir olmasıdır. Doğruluğun etkisi, insanlar üzerinde farkındalık ile gelişen bir güvenlik duygusu yaratmasıdır (Kovach ve Rosenstiel, 2007, s. 41).

Gazeteciliğin ‘tam olarak doğruyu’ aktarma yükümlülüğü, medyanın ‘etik’ sorunsallarından birini oluşturmaktadır. Bu sorunsalı kavramak için, haberin işlevini düşünerek, haberden ve gazetecilikten neler beklenebileceğini somutlaştırmak anlamlıdır. Haber ile gerçek aynı şey değildir. Haberin işlevi bir olaya dikkat çekmektir; gerçeğin işlevi ise gizli olguları gün ışığına çıkarmak, bu olguları birbirleriyle ilişkili hâle getirmek ve insanların eylemde bulunabileceği bir gerçeklik fotoğrafı oluşturmaktır. Oysa gazeteciler olaylar hakkında doğruyu (ya da tam doğruyu)

¹⁰ Haberin güncel türkçe sözlükte karşılıklarının bilginin etrafında örüldüğü görülmektedir. Bu anlamlardan ilki, bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi ve salıktır. Diğer anlamı ise, iletişim veya yayın organlarıyla verilen bilgidir (“Türk Dil Kurumu”, t.y.).

söylemeye yetecek kadar bilgiyi toplayabilme kapasitesine sahip değildirler (İrvan, 2005, s. 69). Bu anlamda gerçeklik ilkesini düşünürken, gazeteciliğin sosyal bir bağlamda var olduğunu anımsamak önemlidir. Haber prosedürleri çerçevesinde, gazetecilikte ulaşılmaya çalışılan işlevsel bir hakikat olarak adlandırılabilir (Kovach ve Rosenstiel, 2007, s. 45). Gazetecilikte gerçekliği sunmayla bağlantılı olarak nesnellik de bu sorunsalın bir parçasıdır. Nesnellik, kişisel yargılardan bağımsız, kanıtlara dayalı bir gerçekliği ifade etmektedir. Kişisel konumlanma ve haberi kendinden ayrı gören gazeteci öngörüsünün habercilik üzerinde bir gizli örtü oluşturması da eleştirilmektedir. Haberi seçen, düzenleyen bir muhabirin kendi dışına çıkarak nötr olacağı beklentisi, bu anlamda bir problem yaratmaktadır. Haber metninin bir kurmaca olduğu göz önüne alındığında, gazetecinin nesnel olması beklenmemektedir.

Stuart Hall, nesnelliği bir operasyonel kurgu olarak tanımlamaktadır (Hill ve Watson, 2012, s. 210). Nesnellik ideali, olguların gazetecilerin yorum ve değer yargılarından ayrılabilmesi ve gazetecilerin gerçek dünyaya ilişkin olaylara mesafeli durabileceği varsayımları üzerine kuruludur. Gazetecilerin nötr bir dil kullanarak ve haber yazma tekniklerine uyarak okuyucularına doğruları veya aktarmak istedikleri anlamı iletebilecekleri varsayılır (Hackett, 1998, s. 37).

Doğruluk da, haberin dayandığı bilimsel/istatistiksel verilerin doğrulanmasını içermektedir. Gazeteciler hakikati garanti edemese de, doğruluk temel prensip olarak görülmektedir. Bu bağlamda doğruluk ilkesi, gazetecinin sahip olunan tüm bilgileri kontrolden geçirerek sunmasına, eğer doğrulamak mümkün değilse de, bunun açıklıkla ortaya koymasına dayanmaktadır (“Ethical Journalism Network”, t.y.). Dijital çağda pek çok kaynaktan gelen sayısız veri bulunmaktadır, bu da doğrulama konusunda ayrı bir hassasiyet getirmektedir. Pek çok durumda gazeteciler, çok sayıda kaynaktan gelen ve birbirleri ile çelişen önermeleri, bunların doğruluklarını sınımaksızın yayınlarlar ve bu uygulamanın bütünü içinde örtük de olsa doğruya ulaşılacağına ilişkin bir düşünce vardır. Bazı durumlarda ise bu açığa çıkmaktadır (Hackett, 1998, s. 39).

Haberin doğru, gerçek ve nesnel olabileceğini düşünmek, gerçeğin doğru ve olduğu gibi temsil edilebileceği örtük bir varsayıma dayanmaktadır. Haber, bütün o göz boyayıcı taktikleriyle “gerçeği” sunuyormuş gibi yapmasına rağmen, sadece “bir kurmaca” ya da “inşa edici bir pratik”tir (Alankuş, 2005a, s. 37). Kurmaca bir metin olarak haberin,

gerçek, doğru ve nesnel olduğu varsayımı dışına çıkmak, haberden alacağımız bilgiyi değerlendirmek için başka ölçütlere yöneltmekte ve yeni bir anlayış ve kavrayış çerçevesi sunmaktadır.

Gazetecilikte doğru ve gerçeği aktarmanın bir parçası, kişisel olarak ya da kurum olarak herhangi bir şekilde maddi-manevi çıkar ilişkisinin bulunmamasıdır. Bu şekilde bağımsızlığın sağlandığı düşünülmektedir. Tarafsızlık ise, dengeye hizmet eden bir araç olarak, bir konuda karşıt ve destekleyici mesajlara aynı şekilde yer vermeyi kapsamaktadır. Gazetecinin kendi kişisel görüşlerini bunların dışında tutması da bu anlamda desteklenmektedir (Medya Derneği, 2011).

Farklı görüşlere yer verirken, sorunlu haber söylemlerinin ortaya çıkabileceği görülmektedir. Gazetecilerin ve haber medyasının, hakkında haber yazdıkları toplumsal gerçekten ayrı, bağımsız gözlemciler olduğunu; doğru veya bilginin gözlemcinin ve gazetecinin üzerinde çalıştığı konuya ilişkin olarak takındığı tarafsız tutuma bağlı olduğunu; haber medyasının ‘doğru olarak’ kullanıldığında nötr ve değerlerden arınmış olduğunu ve bu yolla ‘mesajın’ doğruluğunu garantilediğini ima eden tutum eleştirilmiştir (Hackett, 1998, s. 39).

Haberde birbiriyle çatışan bütün farklı çıkarları/siyasetleri temsil eden tarafların görüşleri sunulduğunda da aslında, izleyiciler/okuyucular, habere konu olan olayın neden o değil de bu terimlerle ifade edildiğini, görüş bildirenlerin konuları neden öyle değil de böyle tanımladıklarını bilmemektedir (Dursun, 2014, s. 79-80). Bu nedenle haberde farklı görüşlerin, o farklılıkların kaynak ve bağlamı ile birlikte özgün şekilde sunulması önem taşımaktadır.

Yanlılık-nesnellik üzerine yöneltilen eleştirilerin çoğunun yöntembilimsel ve epistemolojik konular üzerine odaklandıkları görülmüştür. Bazı araştırmalarda haberdeki yanlılığın birbirleri ile tam tutarlı olmayan iki momentden oluştuğu belirtilmiştir. Birincisi, birbirleri ile yansın görüşler arasında dengeliliğin olmayışı; ikincisi ise, gerçekliğin taraflı bir biçimde çarpıtılmasıdır (Hackett, 1998, s.33).

Gazeteciliğin günün koşullarında ekonomik ve siyasi olarak bağımsız olduğu söylenememektedir. Medya; hükümet, siyasi partiler veya farklı güçlü odaklarının

yetkilileri ile ekonomik veya stratejik çıkar birliktelikleri içinde olabilmekte ya da ortaklaşa çalışabilmektedir. Bu gözlemler, gazetecilik ilkelerinin belli bir amaç ve ideoloji dahilinde daha iyi ele alınması gerektiği fikrine yol açmaktadır (Mcquail, 2010, s. 226).

Bu durumlar ele alındığında, gazetecinin kendinden başlayarak tüm siyasi ve ekonomik, kültürel etkenlerden bağımsız olması ve bununla birlikte medya kurumlarının da aynı şekilde bağımsızlık ve tarafsızlığın her durumda korunması, uygulamadaki zeminden uzak gözükmemektedir. Bu durum gazeteciyi ve medyayı ideolojik olarak çerçevelemektedir. Sonuç olarak, teori ile pratik arasında bir boşluk oluşmaktadır. Bununla birlikte, bu ilkeleri tümünden görmezden gelmek yerine, araştırmaların doğru ve verimli bir şekilde gelişebileceği de düşünülmektedir (Hackett, 1998, s. 61).

Basın etiğinin tarihsel gelişimi ve basına yöneltilen akademik eleştirilerin ışığında “nasıl bir gazetecilik etiği kavramsallaştırması olmalıdır” sorusuna yanıt ararken, “meslek etiği” kavramının sorgulanması başta gelmektedir. “İnsani”, “hümanist” bir etik anlayışının, tüm insanlar için, tüm etik sorunları kavrayacak bir anlayış olabileceği düşünülmektedir (İnal, 2010, s. 38).

1.2.2. Etik ve Politik Sorumluluk

Gazetecilik ilkelerini değerlendirirken, onları en basit anlamıyla, siyah ve beyaz kadar keskin bir şekilde ele almak tehlike yaratmaktadır. Tarafsızlık sadece iki tarafın görüşüne yer verilmesi olarak anlaşılmayacaktır. Gazetecinin, medya kurumunun konumunu, sahip olduklarını, ilişkilerini reddedebileceğini düşünmek, bir yanılsama oluşturmaktadır. Bu bağlamda, gazeteciliğin kapitalizmin tarihsel gelişimi içerisinde temellendiği anımsanarak, tanımlanan etik çerçevelerin, gazetecinin etik davranmasını sağlamak yerine, onu kontrol etmenin bir aracı olduğu da düşünülmektedir (Adaklı, 2010, s. 61). Gazeteciliğin etik ilkelerle olan ilişkisine başka bir çerçeveden kurma gerekliliği görülmektedir.

Gazeteci tarafsız olamaz, çünkü; “gerçeğe” ilişkin bilgimiz, her zaman mekân ve zamanla sınırlı bir bilgidir, kısımdır. İkinci olarak, gazeteci bu bilgiyi hayatta kendini konumladığı yerden/taraftan anlamlandırır ve söyler/yazar/gösterir. İşte

tam burada, gazetecinin etik ve siyasal sorumluluğunun önemi devreye girer ve yapılan etik/siyasal tercih yansıyabildiği kadar haber kurgusuna yansır, tarafsızlığını “dengeler”. Ancak, bu durumda da, “tarafsızlık” bütünüyle kontrol altına alınabilmiş değildir; gazetecinin haberi çalıştığı medya kuruluşunun içinde bulunduğu ekonomik/siyasal çıkarların çizmiş olduğu editöryal duvara çarpabilir, ona ait olmaktan çıkabilir. Başka ifadeyle medya kuruluşunun yapısal yanlılığı da -eğer gazeteci haberini savunamıyorsa- haberi “yeniden-taraflandırabilir” (Alankuş, 2005a, s. 36).

Gazetecinin ya da medya kuruluşunun tarafsız olmadığını, haberin kurmaca bir metin olarak inşa edildiğini kabul ederek, yeni bir habercilik anlayışına kapı aralanmaktadır. Bu çerçevede, medya kurumunun ve gazetecinin etik ve politik sorumluluğu çerçevesinde şeffaflığı ve hesap verilebilirliği talep edilebilmektedir. Tarafsızlığın, farklı iki görüşün olup olmamasından öte, haber söylemiyle incelenmesi, medya eleştirisini de güçlendirecektir. Bütüncül anlamda ise, medyanın ve gazetecinin toplumsal gerçeklikten başka bir yerde olmadığını göstermektedir. Medyanın üçüncü bir yerde bulunmadığı, tam olarak da sosyal bir bağlamda varlığını sürdürdüğünü de ortaya çıkarmaktadır.

Gazetecilik etiği, yapılacaklar ve yapılmayacaklar listesinden ziyade, dinamik ve değişken niteliktedir. Her bir durumun kendine özgü oluşu, bunu aktaracak gazeteciyi de sabit bir metin kurmaktan öteye taşımaktadır. Sonucunda, haber metni de 5 N 1K (ne, nerede, ne zaman, nasıl, neden ve kim) durağanlığından çıkarak, gazeteci tarafından bütüncül ve açık bir şekilde inşa edilen dinamik bir içeriğe dönüşür.

Bunun anlamı, etiği, mevcut gazetecilik prensipleri ve pratiklerindeki bir takım yazılı durumlar çerçevesinde ele almayı bırakmaktır. Öncelikle bir birey olarak başka insanlarla birlikte yaşamının getirdiği bir sorumluluk bulunmaktadır. Bu kapsamda, bireyin her durumunda taşıdığı sürekli bir sorumluluktan söz edilmektedir. Gazetecinin, önceden tanımlanmış ilkelere uygun davranması bir etik/politik sorumluluk değildir, aksine sorumluluktan sıyrılmaya yaramaktadır. Buradaki, etik politik sorumluluk, her bir durumda mevcut çerçevenin dışında düşünmek ve karar almaktır (Alankuş, 2005b, s. 39-40). Etik ilkeler gazeteciler için yararlı referans noktaları olsa da ilkeler kendi başına orada durmamaktadır. Gazeteciler, bu ilkelerin ve şartların ötesinde yol göstericilere

ihtiyaç duymaktadır. Etik bir gazeteci, bu anlamda, işini, insanları umursar, önemser ve ön yargıları sorgulamak için yeterince ilgilenmektedir (Harcup, 2007, s.139-144).

Genel çerçeveden çıkıldığında, basit kalıplar ve izlenmesi gereken adımlar yerine her durumu/vakayı özgüllüğüyle ele alan, sorgulayan, önceden sınırları çizilmemiş alana atılan adımların, gazeteciliğin teorisi ve pratiği arasındaki boşluğun kapanmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

1.3. TÜRKİYE'DE MEDYA VE SAHİPLİK YAPISI

Gazetecilik kurumlarının ekonomi politik yapısı, medyanın konumlanmasına ilişkin soru başlıkları ortaya çıkarmaktadır. Haber, fikir ve eğlence üreten, ürettikleriyle toplumu etkileme gücüne sahip olan medyanın nasıl bir ekonomik ortamda faaliyet gösterdiği, kimler tarafından kontrol edildiği önemli bir konudur. Çünkü medyayı var eden politikaların oluşumunun ve uygulanmasının kültürel, sosyal, politik ve ekonomik sonuçları vardır (Güney ve Sözeri, 2011, s. 15). Çağdaş haberciliğin doğuşunu kapitalist üretim tarzının kuruluş öyküsünün bir parçası olarak kabul edildiğinde, bu pratiğin etik sınırlarının (ve olanaklarının) ne olduğu konusunda belirli bir öngörü ortaya çıkmaktadır (Adaklı, 2010, s. 61). Demokrasi kuramcıları, medya sahiplerinin demokrasinin yaşayabilmesi için gerekli olan enformasyon akışını ve açık tartışmayı kısıtlamak üzere mülkiyet haklarını kullanabileceklerinden endişe etmektedirler. Bu korkular ise, çoklu medya holdinglerinin ortaya çıkışıyla pekişmektedir (Golding ve Murdock, 2014, s. 61-62). Medya sektöründe mülkiyet ilişkileri; sınıf eşitsizliğini ve bunun uzantısı olarak çeşitli tahakküm biçimlerini meşrulaştırmada içerik üreticisi olarak oynadığı rol nedeniyle özel bir önem kazanmaktadır. Medya sahipleri, medyadaki üretim süreçleri ve medya içerikleri üzerinde doğrudan ve dolaylı bir kontrole de sahip bir konumdadır (Adaklı, 2010, s. 69).

Medyaya yatırımın büyük sermaye gerektirmesi, reklam gelirlerine bağımlılık ve hükümet politikaları gibi faktörler ve daha geniş açıdan bakıldığında dünyada hâkim olan ekonomi politikaları da medya sektörünü etkilemektedir. Türkiye’de medyanın ekonomik gelişmelerle paralel şekilde gerçekleşen dönüşümünde gözlemlenmektedir. Türkiye’de medya sektöründe basından medyaya, gazete binalarından plazalara, başyazarlıktan yöneticiliğe ve Babıalı’dan Levent’e bir geçiş yaşanmıştır. Bu süreç,

haberlin eğlenceyle harmanlanmasını, yazılı ve görsel medyanın birleşmesini, medya sektörünün neoliberal ideolojiyle iç içe geçmesini, medya içeriğinin aynışmasını da kapsamaktadır (Yücel, 2015, s. 37).

Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk gazetenin yayımlanmasından endüstrileşme sürecine girilen 1960'lara kadar Türkiye'de gazetecilik, Cumhuriyet'in kuruluş aşamasında politik ve sosyal değişim süreçlerine de liderlik etmiş küçük bir grup gazeteci ya da gazeteci ailenin kontrolünde olmuştur (Kurban ve Sözeri, 2012, s. 25). Bu bağlamda, tarihsel olarak yirmi yıl gibi bir sürede küçük aile işletmelerinden medya endüstrisine doğru büyüme gerçekleştiği, 1970'lerin sonlarına doğruysa basına, sektör dışından sanayici ve girişimcilerin (Aydın Doğan örneği) dahil olduğu söylenebilir (Sönmez, 2013, s. 20). 1980'lerdeki liberalleşme politikaları da, başka sektörlerden medyaya geçişi kolaylaştırmış ve medya sahipliği profilini değiştirmiştir (Kurban ve Sözeri, 2012, s. 25).

Bu bilgiler ışığında, Türkiye'de basın 1960'lardan itibaren endüstrileşmeye başlamış, 1980'lerle birlikte ekonomik faktörlerin etkisinin artmıştır (Güney ve Sözeri, 2011, s. 15). Bununla birlikte, geniş anlamda medya ürünlerinin Türkiye'de ticarileşmesi, metalaşması; küçük ölçekli birimler yerine endüstriyel boyutlarda üretilir ve satılır olması, giderek reklam gelirleriyle ayakta kalabilmesi, son yarım yüzyıla ait bir olgudur (Sönmez, 2013, s. 13). Medyadaki bu dönüşümler, Türkiye'nin ekonomik, politik ve kültürel hayattaki değişimlerinin hem taşıyıcısı hem de yansıtıcısı olmasının bir sonucudur (Yücel, 2015, s. 37).

Türkiye'de basın sektörünün 1980'lerle birlikte yaşadığı değişimde, basın, önce sübvansiyonları kaldıran 24 Ocak kararlarıyla¹¹, ardından darbeye birlikte düşünce özgürlüğünü kısıtlayan, basın suçlarına verilen cezaları ağırlaştıran düzenlemelerle sarsılmıştır (Kurban ve Sözeri, 2012, s. 19)¹². Türkiye'de medya sahipliğindeki değişim

¹¹ Türk ekonomisini liberalleşmeye yönlendiren bu kararların basın açısından en önemli sonucu devletin gazete kâğıdı için basına verdiği sübvansiyonların kaldırılmasıdır. Maliyetleri yükselen yayınlar özel ilanlara yönelmişler, yeni ekonomik yapı özel reklam ajanslarının gelişmesine, reklam yatırımlarının artmasına neden olmuştur (Sözeri, 2014, s. 72).

¹² Bu durumun yanısıra, o dönemde yaşanan gazeteci cinayetlerine değinmek gerekmektedir. 1980 sonrasında yaşanan gazeteci cinayetler henüz aydınlatılamamış vakalardır. Keeble, gazeteciyi sınırlandıran en önemli konu olarak, yaptığı haberler nedeniyle yaşamına kast edilmesi olasılığını göstermektedir (Adaklı, 2010, s. 62).

ve dönüşümler, halihazırda gazetecilikteki yapısal sorunlarla birleştğinde ideal haberciliğin izinden uzaklaşan bir tablo ortaya çıkarmaktadır.

Medya sektöründe hem mecraların çeşitlenerek farklı alanlara yayılması, hem de sermayenin büyümesi, özellikle kamunun tekelinde olan telekomünikasyon altyapısının ve diğer iletim kanallarının özelleştirilmesiyle mümkün olabilmiştir (Adaklı, 2010, s. 72). Dünyayla paralel şekilde Türkiye’yi de etkileyen neoliberal ekonomi anlayışı ve deregülasyon politikaları, gazete ve dergi yayıncılarının holdingleşme yönünde adımlar atmasına, başka sektörlerde faaliyet gösteren sermaye sahiplerinin bu alana yönelmesine neden olmuştur. 1990’larda özel radyo ve televizyon yayıncılığının başlamasıyla hızlanmıştır (Güney ve Sözeri, 2011, s. 15). Bu dönem, yeni bir kilometre taşı olarak, devlet tekelinden çıkarılan radyo-televizyon yayıncılığında hızla özel yeni yatırımlarla yatay ve dikey gelişme göstererek, yazılı medyayla da bütünleşmiştir (Sönmez, 2013, s. 20).

Medyada bu ekonomik gelişmeler yaşanırken, gazeteciler için sendika konusunda önemli kayıplar olmuştur. Pazarda artan yoğunlaşma ve rekabet, medya patronlarının sendikasızlaştırma politikalarıyla birleşince gazetecileri iktidar ve medya patronları karşısında çok zayıf bir konuma sürüklemiştir (Sözeri, 2015, s. 10). 1990’lı yıllarda, sendikanın etkisizleştirilmesi, basın sektöründe güvence anlamında önemli bir eksikliğe işaret etmektedir (Yücel, 2015, s. 45). Türkiye’deki dinamikler ile küresel dinamiklerin bu konuda benzerlik taşıdığı söylenebilir. Gazetecilik pratiklerinin ve etik sorunların farklılaşmasında gazetecilerin örgütlenme hakları önemlidir. Eğer bağımsızlık, halkın haber alma hakkının güvencesi olacaksa, gazeteciliğin örgütlenme hakkı güvence altına alınmalıdır. Oysa ki, 1980’li yıllardan itibaren dünyanın pek çok yerinde medya sektöründe örgütsüzlük ve esnek istihdam görülmektedir (Adaklı, 2010, s. 86-87).

2000’lere gelindiğinde ise, medya holdingleri dönemi öne çıkmaktadır. Yazılı basından görsele, internetten kitap ve müzik endüstrilerine uzanan halkaları bünyesinde taşıyan; faaliyetini, yatırımlarını yurt içinden yurt dışına da taşıyan büyük medya holdingleri, yapıya egemen olmuştur (Sönmez, 2013, s. 20). Türkiye’de sıklıkla rastlanan bu durumda, medya dışı yatırımları ifade etmek üzere ultra-çapraz bütünleşme terimi kullanılmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’de medya şirketleri, medya dışı yatırımların bir tür garantörü gibi çalışmaktadır. Kamu ihale, tahsis ve teşvikleri, özelleştirmeler bu tip

genişlemenin en önemli kaynaklarını oluşturmaktadır (Adaklı, 2014, s. 18). Hemen her medya grubunun enerji, telekomünikasyon, finans, inşaat gibi sektörlerde yatırımları bulunmaktadır¹³. Bu grupların kamu ihalelerine girişlerini engelleyen herhangi bir yasal düzenleme de mevcut değildir (Kurban ve Sözeri, 2012, s. 25). Medyanın medya dışı sektörlerle ilişkisi, yani imalat, ticaret, enerji, perakende, savunma gibi alanlarla dolaylı ya da doğrudan ilişkisi bütün bu alanlardaki çıkar ilişkilerini zedeleyebilecek her türlü içeriğe karşı şirketleri “hassaslaştırmaktadır” (Adaklı, 2014, s. 18).

2001 ekonomik krizinde ise, medyada önemli ölçüde mülkiyet ilişkilerini değişime uğratmıştır. Kriz sonucu batan 25 bankanın, on tanesinin aynı zamanda medya sahipliğinin de bulunmasıyla bir yeniden yapılandırma süreci başlamıştır (Yücel, 2015, s. 45). Krizden özellikle etkilenen bu medya gruplarından bazıları piyasadan silinirken, bazıları ise Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu’na (TMSF) devrolmuştur (Güney ve Sözeri, 2011, s. 25). Bazı medya grupları ise sahiplerinin karıştığı yolsuzluklar nedeniyle devlet tarafından el konularak TMSF’ye devredilmişlerdir. Devredilen bu medya kuruluşları birkaç yıl sonra TMSF’nin açtığı ihalelerle satılmış, böylece 2002 sonrası iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)’nin medyayı yeniden şekillendirmesi için kullanılmışlardır (Sözeri, 2015, s. 11). AKP döneminde medyanın imalat ve hizmet sektörlerinin tamamıyla bütünleşmesi, siyasal iktidarın kendisine organik olarak bağlı bir medya kompleksi yaratması, medyanın tarihte belki de hiç olmadığı ölçüde araçsallaşması olarak yorumlanmaktadır (Adaklı, 2014, s. 19).

Son on yılda, medyanın geçirdiği dönüşüm oldukça dikkat çekici sonuçlar ortaya çıkarmıştır (Güney ve Sözeri, 2011, s. 15). 2005 sonrası hızlanan politik kutuplaşma ve tarafların medyayı kullanma eğilimleri, medya kültür endüstrisine damga vuran en önemli gelişme olmuştur (Sönmez, 2013, s. 23). Medyadaki bu güç kayması yalnızca sahiplik yapısını etkilemekle kalmamış, dolaylı olarak editoryal politikaları da etkileyerek otosansürün artmasına neden olmuştur. Bir gazetecinin dikkat çektiği gibi Türkiye’de medyanın sahiplik yapısı aynı zamanda çeşitliliğe ve çok sesliliğe de engel olmaktadır (Kurban ve Sözeri, 2012, s. 55). Bu ortamda, gazeteler ve televizyonlar

¹³ “Türkiye Medya Sahipleri Ağı” (t.y.) çalışmasında medya sahiplerine, onların bağlı oldukları şirketlere, dahil olduğu projelere, aldıkları ihalelere ve birbirleriyle olan ortaklıklarına güncel bir şekilde erişilebilmektedir. Ayrıca, Ceren Sözeri ve Zeynep Güney’in 2011 yılındaki çalışmalarında, o tarihteki sahiplik yapılarına erişmek mümkündür. Daha yakın bir dönemdeyse, Sözeri’nin 2015 yılında gerçekleştirdiği çalışmasında, medya sahiplerinin medya içi ve medya dışı yatırımları bulunmaktadır.

muhalefeti görmezden gelmeye başlamakta ve toplumsal plandaki kutuplaşmanın da artmasına yol açan ve ideolojik hakimiyet için medyanın stratejik rolünün önem kazandıran bir sonuç ortaya çıkarmaktadır (Eres ve Yüksel, 2018).

Günümüzde bir gazeteci, çalıştığı şirketin çok çeşitli alanlarına yayılmış olan çıkarlarını gözetmeksizin haber yapmamakta, daha önemlisi bu tutum, içselleştirilmektedir (Adaklı, 2010, s. 73). Türkiye’de de gerek hükümetler, gerekse diğer iktidar temsilcileri sıklıkla habercileri milli ekonomiyi ya da belirli bir sektörü zarara uğratacak haberlerden kaçınmaları konusunda uyarılmaktadırlar. Bu uyarılara bir biçimde uymayan gazetecilerin karşı karşıya kalacakları en basit yaptırımlardan biri işten çıkarılma olmaktadır (Adaklı, 2010, s. 79).

Kâr odaklı, devlete muhalif olmaktan çekinen grupların egemenliğindeki bir medya ortamında bağımsız medyaların ortaya çıkması ya da yaşaması çok zordur. Kritik ve hassas siyasi konulara ilişkin haber ve görüş üretenleri cezalandıran otoriter yasal düzenlemeler de bu mücadeleyi zorlaştırmaktadır (Kurban ve Sözeri, 2012, s. 69). Medya sahiplerinin başka alanlardaki yatırımları nedeniyle hükümete yakın olma, eleştirel yayıncılıktan hatta habercilikten vazgeçer tutumları medyadaki otosansürün en önemli nedenlerinden biridir. Hükümeti destekleyen aynı zamanda yatırımcı olan medya sahipleri, ihalelerle ödüllendirilirken, muhalif olanlar da cezalandırılmaktadır (Sözeri, 2015, s. 6). Bir cezalandırma örneği olarak, Doğan Medya, 2009-2010 döneminde astronomik rakamlarda vergi cezaları almış ve yayın politikasında ve yayın kadrosunda önemli değişikliklere gitmiştir (Yücel, 2015, s. 46). Medyaya hâkim gruplar dışında az sayıdaki bağımsız girişim de finansal güçlüklerin yanı sıra ceza soruşturmalarıyla karşı karşıya kalmaktadır (Kurban ve Sözeri, 2012, s. 69). Adaklı (2014, s. 19), son 10 yıllık dönemde zaman zaman uyumsuzluğa düşmüş olsa bile, genel olarak siyasî iktidarla birlikte varlık ve etkinlik kazanan ve “siyasal, sosyal, ekonomik ilişkiler bütünü” olarak tanımladığı bir medya grubuna atıf yapmıştır. Araştırmacıya göre, bu medya kompleksinin temel özelliği, siyasî paralelliği de içeren, ama belki ondan da önemlisi, politik erkin hedeflerinden sapmamaktır (Adaklı, 2014, s. 20).

Türkiye’de gazetecilerin hemen her zaman siyasi ve yasal baskı altında çalıştıkları bilinen bir gerçektir (Kurban ve Sözeri, 2012, s. 56). Sendikanın geçmişten gelen yetersizliği, işsizlik oranının yüksekliği, çalışanların çok kısa aralıklarla yenilenmesi ve

ideolojik ayrımlardan kaynaklanan kutuplaşmalar gazetecilerin bu yapısal sorunlara karşı birlikte mücadele etmelerinin yolunu kapatmaktadır (Kurban ve Sözeri, 2012, s. 69).

2. BÖLÜM

ÇEVRE GAZETECİLİĞİ

Çevre haberleri ve çevre gazeteciliğinin kuramsal çerçevesinin çizileceği bu bölümde, alana dair kavramsal bir harita oluşturulacaktır. Çevrenin nasıl anlaşılacağına ve çevre sorunsalı aktarılaraq, güncel önemine yer verilecektir. Çevre haberinin ve çevre gazeteciliğinin temel unsurları üzerinde durulacaktır. Çevre haberlerinin özellikleri sıralanarak, çevre gazeteciliğinin çerçevesi çizilecektir.

Çevre gazeteciliğinin gelişim aşamaları üzerinden, bu gazetecilik alanının hangi temeller üzerine kurulduğu aktarılacaktır. Çevre gazeteciliğinin çeşitli dönemlerinde nasıl sorunlarla karşı karşıya kaldığından ana hatlarıyla söz edilecektir. Bununla birlikte, çevre haberlerinin nitelikli bir şekilde ve etik ilkeleri çerçevesinde nasıl sunabileceği konusunda bir tartışma yürütülecektir. Çevre gazetecisinden beklenen özellikler ve çevre gazeteciliğinin etik ilkelerine de yer verilecektir.

Farklı ülkelerdeki çevre gazeteciliği uygulamaları aktararak, izlenen seyre de değinilecek ve ülkeler arasındaki farklılıklar da ortaya konacaktır. Bununla birlikte son olarak, Türkiye’deki çevre gazeteciliğinin gelişimine ve sorunlarına yer verilecektir.

2.1. ÇEVRE VE GAZETECİLİK

2.1.1. Çevre Sorunları ve Gazetecilik

Çevre, kendiliğinden yaşamın bütün alanlarıyla bağlantılıdır. Çevre, kapsamı oldukça geniş bir kavram olarak fiziki, kimyasal, coğrafik, jeolojik bir gerçeklik olarak tanımlanmaktadır (Somersan, 1993, s. 19). Bununla birlikte basitçe, bizi kuşatan her şey; deniz, gökyüzü, dağlar, ormanlar, nehirler, hayvanlar olarak düşünülebilmektedir (Callenbach, 2012, s. 28).

20. yüzyılın ikinci yarısından bu yana, insanların endüstriyel faaliyetlerinin çevreye olan etkisine dair endişelerin ve kaygıların artmakta olduğu görülmektedir. Bilim insanları, dünyanın yaşam destek sistemine ve ekosistemine insanın hakim olduğu bir

‘Antroposen¹⁴ Çağ’da yaşadığımızı dile getirmektedir (Boykoff ve Yulsman, 2013, s. 359). Bu bağlamda, iklim değişikliği konusu, insanın çevre üzerinde onarımı vakit alacak ya da onarımının mümkün olamayacağı bir konumda bulunması dolayısıyla önemlidir.

Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli’nin (IPCC) 5. Değerlendirme Raporu’nda, (Stocker, Qin, Plattner, Tignor, Allen, Boschung, vd. Midgley, 2013) çok yüksek oranda (yüzde 95-100 ihtimalle) insan etkileri nedeniyle küresel yüzey sıcaklıklarının artmış olduğu ortaya konmuştur. İklim değişikliği, 21. yüzyıl için belirleyici bir temadır. İklimdeki değişimler yaşamı çok yönlü bir şekilde ekonomik, politik ve sosyal sistemlerde kritik fonksiyonları etkilemektedir (Boykoff, 2010, s. 3).

İklim değişikliğinin günümüzdeki zorluğu, birbirimize karşı yükümlülüklerimiz hakkında özellikle titiz sorular doğurmaktadır. Ortaya çıkan şey, çevresel meselelerle ilgili akıl yürütmenin, şimdiki nesillere, gelecek nesillere ve insan olmayan dünyaya yönelik görevlerimize katılmamızı gerektirdiğidir (Benson, Connelly, Saunders ve Smith, 2012, s. 18). İklim değişikliği, bu anlamda insanın çevre ile ilişkisinin belirleyici bir simgesi haline gelmiştir (Boykoff ve Yulsman, 2013, s. 359).

Çevre kaynaklarının tamamı hayati öneme sahiptir, üretim ve tüketim ilişkisinde yaşanan dengesizlik bu kaynakların kullanım biçimlerine de yansımıştır. Burada en çok etkilenen ise, yaşamsal gelirini doğrudan çevresel kaynaklardan elde eden insanlar olmuştur. Bu sonlu kaynakların, kendini yenileyebilir olması ve uygun şekilde yönetilmesi, herkesin refahını güvencede tutacaktır. Yenilenme sürecinin bağlı olduğu kırılgan denge ise bozulmaktadır ve gelecekte daha ciddi bir şekilde yansıyacaktır (David ve Gagné, 2006, s. 7).

Çevre haberleri Kovach ve Rosenstiel’in (2007, s. 11) haber tanımı çerçevesinden yola çıkılarak, çevrenin içinde yaşamak, kendini korumak ve insan, topluluklar ve çevre arasında bağlar kurmak olarak ele alınmıştır. Bu tanıma paralel olarak çevre gazeteciliği

¹⁴ Antropojenik, insanın doğa üzerindeki etkisi ile ilgili olan veya bunlardan kaynaklanan anlamına gelirken, buradan hareketle Antroposen Çağ, insan faaliyetlerinin, ayrı bir jeolojik yaş oluşturduğu düşünülen ve dünya üzerinde çevresel bir etkisi olduğu zaman aralığını ifade etmektedir (“Merriam Webster”, t.y.).

de, toplumlara çevrede olan bitenin ne olduğu ve neyin onları beklediği bilgisini sağlamak için oluşturulan bir sistem olarak anlaşılmaktadır.

Günümüzün çevre sorunları, hayatımızın maddi ve söylemsel dokusuna nüfuz etmekte ve ekonomi, siyaset, kültür ve toplum yoluyla hepimizin yaşamına dokunmaktadır. Bu bağlamda toplum ve politika arasında bir bağlantı noktası olan çevre gazeteciliğinin, söylemsel bir süreç olarak, yasal ve çevresel konuların evriminde bir anahtar unsur olarak incelenmesi anlam kazanmaktadır (Carvalho, 2005, s. 2).

Bu bağlamda, insan ve çevre ilişkisindeki dengenin antroposen çağ ile bozulması toplumsal ve kültürel alanları da etkilemiştir. Çevre, karmaşık sistemlerden oluşmakta ve ekonomik, bilimsel ve toplumsal alanlarla ilişkilerinin bütüncül olarak göz önüne serilmesi ve çevresel konuların paydaşlarının etkileşebilmeleri için bir ortam gerekmektedir. Medya, bu anlamda çevresel konuların içeriğinin, ele alınış biçimlerinin, çatışma noktaları ve çözülme yollarının, fark edilmesini sağlayan merkezi ve ortak bir alan olarak tanımlanmaktadır (Cox ve Hansen, 2015, s. 9).

Medya, çevre politikasını ve halkın anlayışının şekillendirilmesini etkilemektedir (Boykoff, 2007a, s. 102). Medyanın halk üzerindeki etkisi doğrudan ölçülebilir olmasa da, dolaylı şekilde pek çok medya kanalıyla kamuoyunu farkında olundandan sık ve derinden etkileyebilir (Priest, 2016, s. 34). Bu düşünceye paralel olarak, Richard Holliman (2011, s. 834) da, bilimsel olarak şeffaflık, açıklık, halkın anlayışı hakkında gazeteciliğin kamusal tartışmalar üzerinde derin etkiler yaratabileceğini savunmuştur. Çevresel meselelerini aktaran gazeteciler, bu anlamda çevre aktivistleri, iş dünyası liderleri ve halk arasında bir bağlantı görevi görür (Sachsman, Simon ve Valenti, 2005, s. 365).

Çevre haberlerinin medyada sunulmuş biçimlerinin gündelik yaşam alanlarını birbirine bağlayan bir dizi faktör arasında önemli bir katkısı olduğu görülmüştür (Boykoff, 2009, s. 434). Çevreyle doğrudan deneyimi olmayan ve çevre konusunda uzmanlığı bulunmayan kişiler bilgilerini dolayımlayarak edinmektedir. İnsanlar, medyadan çevre konusunda belirli bir çerçevede sunduğu şekliyle dolaylı bir görüş sahibi olmakta ve bu yolla tutumlarını ve eylemlerini şekillendirmektedir (Frome, 1998, s. 35). Medya bu konudaki tek kanal olmamakla birlikte politika, toplum ve bilimin de yer aldığı bir

konumda bulunmaktadır. Mikro ölçekte bireyler, makro ölçekte ülkeler ve dünya ülkelerinin birarada bulunduğu küresel politik kurumlar yaşam hakkında kararlar almaktadır.

1970’lerden bu yana, medya ve çevre ilişkisini irdeleyen araştırmalar, büyük ölçüde haber medyasına ve çevresel tartışmalara ve sorunlara ilişkin raporlarına odaklanmıştır (Hansen, 2015, s. 209). Medyada çevre haberlerinin verilme biçimleri üzerine yapılan akademik çalışmalarda, çevresel sorunların gerekli olmayan tanımlarının bulunduğu ve mevcut durumun belirli biçimlerde sunulmasının, kararlar ve eylemler üzerinde önemli etkilere sahip olduğunu göstermiştir (Carvalho, 2005, s. 2). Medya, etkileşim ağı aracılığıyla, resmi çevre politikasından başlayarak, halkın çevreye dair anlayışından gayri resmi kavramlara kadar çeşitli süreçleri etkilemektedir (Luedecke ve Boykoff, 2017, s. 299).

2.1.2. Çevre Gazeteciliğinin Kapsamı ve Gelişimi

İnsanlar, yaşamlarını yönlendirmek için çevresinde olup bitenden haberdar olmaya ihtiyaç duymaktadır. Bu şekilde, insanlar, ne giyecekleri, ne yiyecekleri gibi gündelik konulardan nerede yaşayacaklarına kadar pek çok konuda sayısız tercih yapmaktadır. Bu da, çevre haberlerinin dikkate değer önemine işaret etmektedir. Buna bağlı olarak çevre haberleri, çevre hakkında olup biteni, olasılıkları ve eğilimleri ve mevcut sorunları konu edinen haberlerdir.

Çevre gazeteciliği, herkesin gündelik yaşamını kapsayan bununla birlikte bilimsel niteliği de olan bilimsel ve sosyal pek çok alanı içinde barındırmaktadır. İyi, etkili, araştırmacı “çevresel” gazeteciliğe ya da çevresel konulardaki hikayelere duyulan ihtiyaç, bugün herhangi bir zamanda olduğundan daha fazladır (Sharma, 2010, s. 63). Çevreye dair haber hikayeleri, umudu ya da korkuyu uyaramaktadır. Okuyucu/izleyici, bu noktada, potansiyel olarak günlük davranışlarında ve refahlarını etkileyen tüketici kararlarında etkilenmektedir. Bu nedenle, haberlerdeki kanıtlar ve bilgilerin nitelikli olması, bilinçli kararları kolaylaştırmak için çok önemlidir (Rögener ve Wormer, 2015, s. 3).

Çevre gazeteciliğinin gelişmesini tetikleyen ve harekete geçiren etkilere biri de, Birinci Dünya Savaşı sırasında bilimin bir güç olarak insanlara zarar verilmesi amacıyla kullanılması olmuştur. İlk bilim servisi sunan gazete, 1921’de kurulurken, sonrasında endüstride kullanılan tehlikeli kimyasalların etkilerinin araştırılması ve sağlığa zararlarının görülmesiyle başlayan süreç, halk sağlığına dikkat çekmiştir. Daha önceden bilinmeyen radyum gibi maddelerin kullanılması, bundan haberdar olmayan ve iş yerinde bu maddeyi kullanan kadın işçilerin kanser olduğunun bilimsel raporlarla ortaya konması, bu süreçte önemli bir adım olmuştur (Krech, McNeill ve Merchant, 2004, s. 817).

Çevresel konulara odaklanan modern gazetecilik, halk sağlığı ile ilgilenen doğa yazıları, araştırmacı raporlar ve bilim gazeteciliğine dayanmaktadır. Doğa yazılarının örnekleri arasında, 19. yüzyılda, Amerikalı yazarlar Henry David Thoreau ve George Perkins Marsh, doğanın güzelliğini ele aldığı çevre yazıları bulunmaktadır. Bu dönemde, doğanın korunması da öne çıkmıştır (Krech, Merchant, McNeill ve 2004, s. 816). Aldo Leopold’un 1949 yılında kaleme aldığı *Bir Kum Yöresi Almanagi*¹⁵ isimli kitabı da, bu çalışmalar arasındadır. Onun çalışmasında özellikle çevre ve etik vurgusu yankı uyandırmıştır. Carson’ın tarımsal üretimde kullanılan zehirli kimyasalların insan yaşamına zararlarını aktardığı 1962’de *Sessiz Bahar* kitabı da, halk sağlığı üzerinden çevrenin politikanın gündemde yer almasında büyük bir etki yaratmıştır. Carson, aynı zamanda çevre hakkında yazan gazeteciler için de önemli bir rol model olmuştur (Krech, McNeill ve Merchant, 2004, s. 818).

1960’lı yıllardan beri de, çevre sorunları bir kamusal endişe haline gelmesi, medyanın bu alana ilgisini artırmıştır. 1970’lere gelindiğinde gittikçe zorlaşan kamusal tartışmalar üzerine gazeteciler daha fazla haber kaynağına yönelmiştir. Çevre gazeteciliğinde zamanla çevresel konuların ozon tabakasının delinmesinden, nükleer kazalara ve iklim değişikliğine kadar uzanması bilimsel ve teknik anlamda uzmanlığı gerekli kılmıştır. Çevresel konular hakkında politik alanda atılan adımlarla bağlantılı olarak, haber kuruluşları, özel çıkar grupları tarafından yapılan bilimsel ve teknik iddiaları eleştirel

¹⁵ Kitabın türkçe çevirisi mevcuttur. Leopold, A. (2013). *Bir Kum Yöresi Almanagi*. (Çev. U. Özdağ). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

olarak değerlendirebilecek uzman personel bulundurma ihtiyacı duymuştur (Allan, Adam ve Carter, 2000, s. 4).

Birleşmiş Milletler çatısının altında, 1972 yılında gerçekleşen Stockholm Konferansı ise, uluslararası çevre konularıyla ilgili ilk toplantı olmuştur. Bu konferans, küresel politika gündemine çevre meselelerinin dahil edilmesi açısından bir kilometre taşı kabul edilmiştir (“Sustainable Development Knowledge Platform”, t.y.). Ayrıca, konferans sonrasında Birleşmiş Milletler Çevre Programı Ajansı (UNEP) kurulmuştur¹⁶. Uluslararası çevre politikalarının ivme kazandığı bu dönemde, bilimsel bilgiye dayanan bir şekilde iklim değişikliğine bütün yönleriyle ele almak üzere, 1988’de Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) çalışmalara başlamıştır. İlk rapor, bilimsel kanıtlarıyla birlikte iklim değişikliğini aktarırken, iklim değişikliğinin üstesinden gelmek için uluslararası işbirliği gerektirdiğini içermektedir (“IPCC”, t.y.).

Bilimsel, politik ve toplumsal gelişmeler sonucu çevre konusu, medyada da geniş bir yankı uyandırmıştır. Aynı dönemde yaşanan çevresel felaketler de¹⁷, çevresel kaygıyı artırmış ve kamu gündeminde yer almıştır. Bu gelişmelerin etkisiyle, 1970-1980 yılları arasında Amerika ve Avrupa’daki büyük medya şirketleri çevre gazetecisi istihdam etmeye başlamıştır ve çevre alanında uzmanlaşma önem kazanmıştır. Çevre gazeteciliği alanında da, küresel toplantılarla birlikte çeşitli örgütlenme çalışmaları yapılmıştır¹⁸.

¹⁶ UNEP, küresel çevre gündemini belirlemesi, uluslararası çevre politikalarının Birleşmiş Milletler sistemi içinde sürdürülebilir kalkınmanın çevresel boyutunun tutarlı bir şekilde uygulanmasını desteklemesinin yanı sıra çevreden yana bir otorite olarak hizmet vermektedir (“UNEP”, t.y.).

¹⁷ 1969 yılında Kaliforniya Santa Barbara Kanalı’nda yaşanan petrol sızıntısı, büyük bir çevresel kaygı yarattı ve ABD’nin çevre tarihini değiştiren bir kilometre taşı oldu (“The environmental disaster that changed California”, 2017). Bir yıl sonra, çevre bilincini koruma adına Dünya Günü düzenlenmeye başladı. 1979’da Pennsylvania’daki Three Mile Island’da bulunan nükleer santralinde kısmi bir çekirdek erimesi yaşadı. Bundan dokuz yıl sonra da, 1986’da Ukrayna’da yaşanan Çernobil reaktör kazası, o ana kadar yaşanmış en büyük nükleer kaza olarak dünya çapında yankı uyandırdı (“Chernobyl Accident 1986”, 2016). Öyle ki, insan ve çevre sağlığı üzerindeki etkileri halen sürmektedir.

¹⁸ 1989’da kurulan Çevre Medyası Derneği (EMA), halkın çevre bilincini yükseltmeye odaklanmıştır. Çevre Gazetecileri Derneği (SEJ), 1990’da kurulmuştur ve tüm medyada halkın çevre sorunlarını anlamalarını sağlamak için gazeteciliğin kalitesini, erişimini ve yaşayabilirliğini güçlendirmeyi misyon edinmiştir. Çevre gazeteciliği alanında en bilinen ve en büyük örgütlenmelerden biri olan SEJ, yıllık konferanslar düzenleyerek, çevre raporlarının kalitesini ve doğruluğunu artırmak için gazetecileri, bilim insanlarını, hükümet yetkililerini, savunuculuk liderlerini, çevresel öykülerin pek çok yönünü araştırmak üzere bir araya getirmektedir. Uluslararası Çevre Gazetecileri Federasyonu (IFEJ), 1993’te Alman ve Fransız gazeteciler tarafından kurulmuş olup, uluslararası çevre gazetecileri ağı kurmayı ve halkın anlayışını güçlendirmeyi desteklemiştir. Bir başka örgütlenme örneği olan Yeryüzü Gazetecileri Ağı (EJN), Güney Asya çevre gazetecileri tarafından 2004 yılında kurulmuştur ve dünyada gelişmekte olan ülkelerde çevre gazeteciliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bunun dışında, dünyanın pek çok bölgesinde çevre gazetecileri yerel olarak da örgütlenmiştir: Etiyopya Çevre Gazetecileri Derneği

Mevcut çevre gazeteciliğine genel medyanın dışında, çevre medyası ve çevre grubu sivil toplum kuruluşları tarafından başlatılan ve desteklenen medya kuruluşları da dahil olmuştur (Davydova, 2013, s. 4).

Çevre gazeteciliğinin ilk dönemlerinde, çevre felaketlerinin trajedileri ve bu trajediden etkilenenler ya da kirliliğin yol açtığı sorunlar hakkında yazı yazmak, iyi ve etkileyici bir haber öyküsü anlamına gelmekteydi. Sonrasında, bilim insanları ve diğer toplum paydaşları, çevre sorunlarının oldukça karmaşık olduğunu ve gazetecilerin bu karmaşıklığı tüm bilimsel, sosyolojik, politik ve ekonomik sonuçlarıyla birlikte açıklamaya çalıştıklarını fark etmiştir (Friedman, 2004, s. 179).

İnsan faaliyetlerinin neden olduğu ekolojik etkiler, yıllar hatta nesiller sonra ortaya çıkabilmektedir, bu bağlamda çevre uzmanı olmayan bir insanın anlaması zor olabilmektedir (Schmidt, 2017, s. 17). Bilimsel belirsizlikle yüz yüze kalan kamuoyunun, neyin tehlikede olduğu hakkında daha fazla bilgilenmek için medyaya yönelme olasılığı yüksektir. Bu anlamda, gazeteci, belirsizliklere anlam koyma sorumluluğuyla, okuyucunun/izleyicinin günlük yaşamına bunun nasıl yansıtacağını, durumun ne olduğunu ve önem derecesini anlaşılır kılacaktır (Allan, Adam ve Carter, 2000, s. 12).

Çevreye ilişkin bütün durumların münferit değil de birbirine bağlı bir şekilde ve zamana yayılarak gerçekleşmesi göz önünde bulundurulduğunda, çevre haberleri medyanın o günkü gündeminden bağımsız bir nitelik kazanmaktadır. Çevre gündemi bu anlamda, medyada alışkın olunan cinsten bir nereden, ne olduğuna odaklanılan olay bazlı habercilikten farklıdır.

Çevrenin ve çevreyle ilgili konuların haberleri, karmaşık süreçlerinin sonucudur, haberlerin nasıl yapıldığı konusundaki literatür, aynı zamanda “üretim”, “imal etme”, “paketleme” gibi bir dizi başka ve benzer terimleri de içermektedir. Haberin, sadece kendiliğinden ya da gözle görülür gözlemlenebilir olayların, kazaların ya da afetlerin bir sonucu olarak ortaya çıkan bir şeyden ziyade aktif olan “işin” sonucu olduğunu belirtmek için bu terimler sunulmuştur (Hansen, 2010, s. 76).

2.2. ÇEVRE GAZETECİLİĞİNİN NİTELİK PROBLEMLERİ

2.2.1. Çevre Gazeteciliğinin Sorunları

Çevresel konularda medyanın neden ve nasıl ele alınacağı sorusu, çevre konusunun önemini gündeme getirmektedir. Tüm çevresel sorunların, bir tür sosyal, politik ve yasal dikkat ve eylem gerektiren sorunlar olarak, açıktan açığa kabul edilmediği gözlemlenmiştir. Bu gözlem, çevresel meselelerinin ya da sorunlarının sık sık ele alınıp alınmadığı, çözülmediği, önlenemediği ya da iyileştirilmediğiyle ilgilidir (Hansen, 2010, s. 14). Çevre aktivistleri, sanayi temsilcileri, politikacılar, bilim insanları, akademisyenler ve hatta gazetecilerin hepsi, çevre konusunun haber medyasında yer alma biçimi konusunda son derece eleştirel olmuştur (Archibald, 1999, s. 27).

Bu eleştirilerin ardında yatan sebepler çeşitli olmakla birlikte, medyanın iç ve dış dinamikleriyle yakından ilişkilidir. Haber odalarının küçültmesi ve çevresel alanında daha az uzman gazeteci istihdam edilmesi gibi durumlar, gazetecinin bireysel düzeydeki kararlarını etkilemektedir. Geniş bir ölçekte düşünüldüğünde, sosyal, ekonomik ve politik faktörler bulunmaktadır. Bu da, sınırlı bir zamanda, sınırlı sayıdaki hikayelere nasıl odaklanılacağını ve nasıl çerçeveleneceğini etkilemektedir. Bununla birlikte haber hikayesinde inşa edilen anlam yapıları ise, kültürel, yapısal, kurumsal ve psikolojik faktörlerle şekillenmektedir. Bu konular, gazetecilik normları ve değerleriyle kesişmektedir (Boykoff, 2011, s. 99).

Çevre konusunda insanların genel tutumlarına bakıldığında, bu anlamda çevre konusunda ilgi de ikirciklidir. İnsanlar, çoğunlukla çevrenin yaşamlarını doğrudan etkilediğinin ayırında değildir ve bu nedenle çevreyi kendi sorumluluğu olarak görmemeye ve sorunlar görmezden gelmek için çok büyük olana kadar devede küre tutumu sergilemeye eğilimlidir (Bavadam, 2010, s. 3). Bu nedenle, sorunlar kontrolden çıktığında insanlarla felaket senaryoları üzerinden iletişim kurmak da sorunlu olmaktadır. Bu psikolojik durum, çevre gazeteciliğinin sunduğu içeriklerin insanlara ulaşması ve dikkate alınmasında zorluk oluşturmaktadır.

Çevre gazetecilerinin uzman görüşlerini habere yansıtmalarına ilişkin eleştiriler de yapılmaktadır. Çevre bilimleri uzmanları ve politikacılardan alınan kimi görüşlerde çok

sayıda olumsuz deneyim paylaşımına rastlanmaktadır. Medyanın çevre söylemini eleştiren profesyoneller, aynı zamanda, bu haberlerin, geniş kapsamlı etkilere sahip olabileceğini dile getirmiştir (Cockerill, 2002, s. 107).

Bu durum da medyadan talep edilen haberciliği etkilemektedir ve bu da çevre haberlerinin yer alma biçimini şekillendirmektedir. Çünkü, medyanın bir konuya yer verip vermeyeceği, ne kadar ayrıntı sunacağı, aynı zamanda haber değeriyle ilgilidir. Bu durumda, çevre gazetecisi de bir konuyu ele alırken bunun haber değerine dikkat koymaktadır. Gazetecilik alanında, bir muhabirin bu kararı alırken, mesleki tecrübesine ve sezgisine bağlı olarak, aynı zamanda o günkü haber gündemine göre okuyucunun/izleyicinin ilgisini çekip çekmeyeceği yargısıyla hareket ettiği düşünülmektedir (Holliman, 2007, s. 278).

Çevre konularını aktarırken yaşanan bir diğer problem, durumların münferit olarak ele alınması, bütüncül bağlantılarının koparılmasıdır. Örneğin, Güney Afrika’da yaşanan kar yağışına ilişkin gazete, radyo ve televizyon haberlerinde ana yolların kapanması, bunun sonucunda yaşanan ekonomik kayıplar yer almıştır . Oysa ki, yaşanan durumun iklim değişikliğiyle bağlantısı kurulmamıştır. Neticede, gelecekte insanların aşırı soğuk ve nemli kışlarla nasıl baş edecekleri konusunda hiç birşeyden bahsedilmemiştir (Jones, 2012, s. 26).

Çevre haberlerinin gazetelerin profesyonel ideolojileri ve günlük pratikleri içinde, gelişmelerin etkisinde sunulması eleştirilmekte ve bu bağlamda ise konunun ilgi çekici olmasına öncelik verilirken, medya kurumunun siyasi çizgisi, ticari kaygıları, hedef kitlesinin beklentilerine göre editoryel bağımsızlıktan uzak bir gazetecilik pratiği yapılmaktadır (Duman, 2012, s. 52).

Çevre haberciliğinin krizlere ve çatışmalara, sınırlı kaynak kullanımına ve diğer eksikliklere çok fazla vurgu yapan önemli bilgilerin ihmal edilmesinin rahatsız edici olduğu sonucuna varan araştırmalar bulunmaktadır. Bu düşünceye göre aynı zamanda, çevre haberciliğinin nasıl yapıldığı, çevre muhabirlerinin hangi sorunlarla karşı karşıya kaldığı hakkında da bilgiler sınırlıdır (Archibald, 1999, s. 27).

2.2.1.1. Teknik ve bilimsel donanım eksikliği

Çevre gazetecilerinin bilimsel ve teknik olarak donanımdan yoksun olması, çevre meselelerinin nitelikli sunumunun önüne geçmektedir. Çevre gazetecilerinin çoğunluğunu çevre hakkında bilimsel eğitim almadıkları halde, onlardan doğru ve anlaşılır şekilde haber sunmaları beklenmektedir. Çevre gazetecileri, aynı zamanda, kasten bilinçli bir şekilde yayılmaya çalışılan karmaşık ve çelişkili kaynakları ayıklamak durumundadır (Schmidt, 2017, s. 18).

Çevre gazetecisi, bilimsel açıdan, örneğin, toksik atıkların nasıl temizleneceği ya da bir risk değerlendirmesinin nasıl yorumlanacağı konusunda uzmanlar arasındaki bilimsel anlaşmazlık ve bilginin belirsizliğiyle ilgilenmek durumundadır. Teknik bilginin karmaşıklığı - hem kavram hem de jargonda - gazeteciler için önemli bir engel oluşturmaktadır. Çevresel konular sadece teknik bilgi değil, aynı zamanda finansal, politik ve sosyal hususları da içermektedir, bu da karmaşıklığa katkıda bulunmaktadır (Friedman ve Friedman, 1989, s. 9).

Nitekim, Çernobil nükleer kazasında medyanın kaza hakkında geliştirdiği bağlam, topluma çevresel riskin verilme biçimine dair eleştirileri beraberinde getirmiştir. Çernobil, “acayip, milyonda bir kaza” şeklinde nitelendirdiği için nükleer enerjinin güvenli olduğunu doğallaştırmaya katkıda bulunmuştur. Çernobil sonrasında ise nükleer enerji temiz, verimli, zararsız ve çevre dostu olarak haberleştirildiği görülmüştür (Allan, Adam ve Carter, 2000, s. 8). Solunan havadan başlayarak, yaşamsal anlamda bir risk yaşandığında bu kanaldan sunulan her bir haberin nasıl sunulduğu kamusal sorumluluk bakımından da önem taşımaktadır. Riskin belirsizliği söz konusudur ve somut olmayan, kapsamının henüz bilinmediği riskleri aktarmak zorluk taşımaktadır.

2.2.1.2. Ekonomik ve politik yapı sorunu

Medya, ekonomik ve politik yapıyla ilişkili olmakla birlikte medyada temsiliyet, birçok içsel ve dışsal karmaşık faktör sonucu oluşmaktadır. Dışsal faktör olarak, kurumsal medya konsolidasyonu ile ilişkili politik ekonomik zorluklar ve içsel faktör olarak da gazetecilik normları, bu temsili şekillendirmektedir (Boykoff, 2009, s. 450). Haber merkezlerinin küçülmesiyle sonuçlanan gazetecilik kaynaklarında azalma ve bu nedenle

yaşanan ekonomik koşullar ve sınırlamalar da çevre gazeteciliğinde zorluklarını artırmıştır (Schmidt, 2017, s. 18).

Gazeteciler karmaşık bir iş ortamında çalışmakta ve çok çeşitli kişisel ve profesyonel baskılarla karşı karşıyadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki ekonomik kalkınma ve iş yaratma öncelikli bir konu olarak görülmektedir. Endüstriyel gelişmelerin ne kadar önemli olduğu medyada da vurgulanmakta ve bu nedenle yaşanan su ve hava kirliliği, başarılı bir gelişme ve iş fırsatlarında artış bağlamında algılanmaktadır (Jones, 2012, s. 33-35).

Kâr ve ücret karşılığında şirketler, etkili haber işlevlerine yönelik finansmanı kesintiye uğratabilmektedir, buna benzer durumlar ise, güvenilirlik şüphesiyle birlikte çevre haberlerinin niteliğinde azalmaya neden olmaktadır (Narain, 2010, s. 35). Medya kurumunda yaşanan ekonomik sıkıntılar sonucu, bazı editörlerin çevre gazetecilerini diğer konularda haber yapmaya yönlendirmesi de bu durumun sonuçlarından biridir (Friedman, 2004, s. 178).

Bu eleştiriler yorumlandığında, medyada çevre haberlerine yer verme nedenleri ve yer verme biçimi eleştirilmektedir. Çevre haberlerinin özelliklerini yansıtan nitelikte içerik üretilmemesinin çeşitli nedenleri arasında ise, medya kurumunun ekonomik yapısı, siyasal bağlantılarıyla birlikte çevre gazeteciliğine ayrılan bütçe ve personel ile çevre gazetecisinin bilgisi bulunmaktadır.

2.2.2. Çevre Gazeteciliğinde Etik ve Nitelik

Gazetecilik etik ilkeleri söz konusu olduğunda birinci bölümde de belirtildiği üzere, yoğunlukla gerçeklik ve doğruluk, bağımsızlık, adalet ve tarafsızlık, insanlık, hesap verilebilirlik ilkelerine yer verilmektedir (“Ethical Journalism Network”, t.y.). Çevre gazeteciliği özelinde ise, “tarafsızlık” ve “savunuculuk” ile ilgili tartışma yaşanmaktadır. Savunuculuğu haberin nesnellik ilkesini ihlal ettiği düşüncesinin karşısında çevre gazeteciliğinde çevre lehine konumlanmayı savunan görüşler bulunmaktadır (Duman, 2012, s. 52).

Savunuculuğu destekleyen görüşe göre, çevrenin bütün insanların ortak çıkarı içinde yer aldığından gazeteci de doğal olarak insani duyarlılığa sahip olacaktır. Gazeteciler de

herkes gibi, kendi toplumlarını, kendi sağlıklarını ve ekonomik refahlarını sürdürmek için kritik olan sağlıklı bir çevre ve iklim konusunda doğrudan kişisel çıkarlara sahiptir (Ward, 2009, s. 14). İnsan ve çevre arasında hak bakımından ayırım gözetmeyen bütüncül düşünceye göre de çevre gazeteciliğinde, çevreden yana savunmacı bir duruş benimsenmesi iyi gazeteciliğin etiğini tehlikeye atmadığı gibi, toplumun değişimine de katkı sunacaktır (Bavadam, 2010, s. 5). Savunucu bir şekilde gazetecilik yapmanın kapsamı, kamusal tartışmadan haberdar etmek ve mümkün olduğunda uygun eylemleri tanımlamak için yeterli bilgiyi sağlamaktır (Valenti, 1998, s. 229).

Çevre gazeteciliğinin nasıl yapılacağı, hangi değerlerin gözetileceği konusunda güncel tartışmalar yürütölmektedir. Gazeteciliğin etik ilkeleri söz konusu olduğunda bilgilerin doğrulukla aktarılması ilk sırada yer alsa da, gazetecilikte gerçeğin doğrudan aktarılması mümkün değildir. Diğer haberlerde olduğu gibi çevre haberlerinde de bir yapılandırma ve yaratım söz konudur. Gerçekliğin/toplumun bir aynası olarak atıfta bulunulan haber medyası modelleri reddedildiğinde, haberi değerlendirmenin yeni bir bakış açısı yaratılabilir. Çevre haberleri kavramı aktif olarak ‘inşa edilmiş’ olarak kabul edildiğinde, iletişim çerçevesinden ilgi çekici olan, haberin inşa süreçlerini çevreleyen ve etkileyen faktörleri incelemektir (Hansen, 2010, s. 76).

Gerçeklik, doğruluk ve nesnellik gibi gazetecilik ilkeleri, olumlu bir şekilde de yorumlanabilir. Örneğin, haber hikayesinin gerçekliğine katkı sağlaması için kaynak çeşitliliğini sağlamak, adillik için farklı savunuları derinlemesine incelemek etik çerçevede sorumluluk sahibi bir gazetecilik pratiğine dönüşebilir. Ki, birçok yetenekli editör ve yazar, mesleki etik değerler olan kanıt, denge, doğruluk ve halkın bilme hakkıyla ilgili bilgiye sahiptir ve disiplinli bir şekilde çevre haberlerine bunu yansıtmaktadır (Frome, 1998, s. 3).

Haberciliğin etik unsurlarıyla birlikte, çevre gazeteciliğine özgü bir etik sorumluluk çerçevesi bulunmaktadır. Çevre gazetecilerinin mesleki sorumluluklarına ilişkin tartışmalar kapsamında, 6. Uluslararası Çevre Muhabirleri Kongresi’nde etik ilkeler ele alınarak, sekiz madde olarak onaylanmıştır:

1. Temiz bir çevre ve sürdürülebilir kalkınma temeldir ve yaşam, sağlık ve refah hakkıyla yakından bağlantılıdır. Çevre gazetecisi, çevreye yönelik tehditler

hakkında -ister küresel, ister bölgesel, ister ulusal, ister yerel düzeyde olsun- kamuoyunu bilgilendirmelidir.

2. Medya genellikle çevre üzerindeki tek bilgi kaynağıdır. Gazetecinin görevi, halkın çevre konularında farkındalığını arttırmaktır. Gazeteci, çevreyle ilgili birçok görüş bildirmek için çabalamalıdır.
3. Çevre haberleri, halkı bilgilendirerek, gazeteci, insanların çevrelerini koruma konusunda eyleme başvurmalarını sağlamada hayati bir rol oynar. Gazetecinin görevi, yalnızca insanları tehlikede olan çevreleri hakkında uyarmakla kalmaz, aynı zamanda bu tür tehditleri takip ederek ve gelişmeler hakkında onları haberdar etmekteyi de kapsar. Gazeteciler, ayrıca çevre sorunlarına olası çözümler üzerine yazmaya çalışmalıdır.
4. Gazeteciler, bu meselelere, ticari, politik ve hükümet veya sivil toplum kuruluşları olsun, hak sahibi çıkarlarla etkilenmemelidir. Gazeteci, bu tür çıkarlardan uzak durmalı ve onlarla ittifak etmemelidir. Kural olarak gazeteciler, tüm tarafları herhangi bir çevresel tartışmada rapor etmelidir.
5. Gazeteci, mümkün olduğu kadar bilgi kaynaklarına yer vermelidir. Alarmist ya da spekülatif röportaj ve şiddetli yorumlardan kaçınmalıdır. Ticari, resmi veya hükümet dışı bir kaynağın gerçekliği için çapraz kontrol uygulamalıdır.
6. Çevre muhabiri, bu tür bilgilere erişimde eşitliği teşvik etmelidir ve örgütlerin ve bireylerin bunu kazanmasına yardımcı olmalıdır. Verilerin elektronik olarak alınması, bu bağlamda yararlı ve eşitlikçi bir araç sağlayabilir.
7. Gazeteci, çevresel felaketlerden, doğal afetlerden ve benzerlerinden etkilenen bireylerin mahremiyet haklarına saygı göstermelidir.
8. Çevre muhabiri, daha önce doğru olduğuna inandığı bilgileri sonraki gelişmeler ışığında analiz ederek düzeltmekten ve ya kamuoyunun dengesini başka bir yöne meyil etmekten kaçınmamalıdır (“Accountable Journalism”, t.y.).

Bu maddelerde öne çıkan çevre gazeteciliği pratiklerinde kaynak ve görüş çeşitliliği sunmak, güncel olayları ve durumları takip etmek, güncel gelişmeleri bildirmek, şeffaflık adına kaynakları açıklamak bulunmaktadır. Bununla birlikte de, mahremiyet, temel haklar, eşitlik ve adalet unsurlarının gözetilmesine dikkat gösterilmektedir.

Çevre gazeteciliğinde yeterli bilginin sunulduğunda, haberin niteliğini de desteklediği görülmüştür. Örneğin, Louisiana’da yerel medya üzerinde yapılan bir incelemede, çeşitli çevresel sorunlara neyin neden olduğu ve bu sorunların belirli bir topluluktaki insanları nasıl etkilediğiyle ilgili bilgi vermenin medya performansı açısından iyi bir gazetecilik uygulaması olduğu sonucuna varılmıştır (Altınay, Jarreau ve Reynolds, 2017, s. 160). Ayrıca, Valenti (1998, s. 228), etik çevre iletişiminin sadece potansiyel zararın nedenleri hakkında tartışmaya izin vermekle kalmayıp, aynı zamanda zararı önleme imkanlarını ele aldığını ve geniş çapta seferberlik sağladığı görüşünü desteklemektedir.

Herkesin anlamasını kolaylaştırmak da, çevre konusunda haber yapan, konuyla ilgili teknik, bilimsel bilgileri toplayıp uzman görüşleriyle birlikte bir araya getiren ve bir bağlamda sunan çevre gazetecilerinden beklenmektedir. Çevre gazeteciliğine dair yapılan akademik araştırmalarda ve çevre gazetecilerin belirlediği ilkelere bu beklentiye dair pek çok madde sıralanmaktadır. Bu ilkeler, çevre gazetecisinin niteliklerine ilişkin bir çerçeve çizmektedir. Çevre gazetecisinin nitelik unsurları arasında,

- Bilimsel lisanı ve uygulamaları anlamak,
- Geçmişteki çevresel olaylar hakkında bilgi sahibi olmak,
- Çevre politikaları ve çevre örgütleri hakkında bilgili olmak,
- Güncel çevre sorunları hakkında bilgili olmak,
- Tüm karmaşıklıklara rağmen bütün bu bilgileri kolaylıkla anlaşılabilir bir şekilde kamuya iletebilmek sayılabilir (Duman, 2012, s. 51).

Bir başka görüşe göre, gündelik gazeteler ve onların çalışanlarını kapsayacak şekilde özellikle, çevreye yönelik bilgi bakımından benimsenen olumlu özellikler arasında içeriğin kendisi, dünya çapındaki krizin boyutlarının ve sorunlarının tanınması bulunmaktadır (Schoenfeld, Meier ve Griffin 1979, s. 39).

Çevre gazeteciliği kapsamı oluşmasına etki eden bu durumlar, çevre haberlerinin öncelikli amaçlarının toplumun farkındalığı olmasının nedenlerini ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, çevre haberlerinin teknik ve bilimsel arka planlarını ve neden-sonuç bağlantılarının kurulmasıyla, okuyucunun hayatıyla ilişki kurmasının önemini de

göstermektedir. Bu örnek özelinde, radyumlu bir karışım kullanmaları sonucu kanser olmaları arasındaki bağlantıların kurulması, radyumun bilimsel açıdan özellikleri ve kullanılmasında ortaya çıkan etkilerin sunulması, bunun da toplumsal bağlamının ortaya çıkarılması anlamına gelmektedir.

Bu dönemde, çevre sorunları üzerine medyanın sunduğu çevre haberleri ve halkın çevre bilinci arasında bir ilişki kurulmuştur (Allan, Adam ve Carter, 2000, s. 5). Çevre gazeteciliği odağında örgütlenen çevre gazetecilerinin, çevre haberlerinin nitelikli bir şekilde topluma aktarılması ve toplumda çevre farkındalığına katkı sunulmasında birleştiği görülmektedir.

2.3. ÇEVRE GAZETECİLİĞİ UYGULAMALARI

2.3.1. Farklı Ülkelerde Çevre Gazeteciliği

2.3.1.1. ABD’de ve Avrupa’da Çevre Gazeteciliği

Çevre gazeteciliğinin tarihsel izleğinde Amerika ve Avrupa’da çevre gazeteciliğinin gelişimini etkileyen politik, toplumsal ve bilimsel gelişmeler olmuştur. Çevre gazeteciliğinin üzerine eğildiği konular ve bu konuları ele alma biçimleri de dönemler içinde değişmiştir. Dünya genelinde ise, Amerika ve Avrupa’daki gelişmelerin etkisi olmakla birlikte, ülkelerin kendi dinamikleri çevre gazeteciliği pratiklerini şekillendirmiştir.

ABD’de çevre gazeteciliği, ortaya çıkışı itibariyle çevresel kaygıyı harekete geçiren sorunlar üzerine kurulmuştur. İlk dönemlerde ABD’nin çevreye olan ilgisi, toksik atıklar, kuraklık, çöplerin atılması ve Alaska’daki Exxon petrol sızıntısı gibi ulusal sorunlara yoğunlaşmıştır (Friedman ve Friedman, 1989, s. 7) Çevre gazeteciliği pratiklerinde, bu sorunlar hakkında, olay odaklı bir haber sunumu yapılırken, olayın kök nedenlerine bakılmaması eleştiri konusu olmuştur. Bunun yanında, yapılan haberler çevresel sağlık riskleri hakkında derinlik ve bağlam yönünden eksik bulunmuştur (Friedman, 2004, s. 175).

1990’larda ise çevre gazeteciliğinde başka bir aşamaya geçilmiştir. Bu değişiklikler için önemli bir katalizör, Çevre Gazetecileri Derneği’nin (SEJ) faaliyetleri olmuştur. Üç

aylık yayınlar, konferanslar ve internet sitesi aracılığıyla üyelerin iletişim ağını genişleterek, çevre gazeteciliği alanının daha da gelişmesine yardımcı olmuştur (Friedman, 2004, s.184). 11 Eylül saldırılarından sonra ulusal medya terörizm konusunda yoğunlaşsa da, çevre haberleri yeniden ritim kazanmayı başarmıştır (Friedman, 2004, s. 178).

Yakın döneme gelindiğinde, çevre gazeteciliğine dikkatin ve ilginin en çok yükseldiği, haber medyasının, çevre medyasının incelendiği, akademik alanlar da dahil olmak üzere, sivil toplum faaliyetlerinin de yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Özellikle güncel sorunların iklim değişikliği ve etkileri konusunda medyaya yönelik eleştirilerin arttığı, akademik çalışmalarda da görülmektedir¹⁹. Bununla birlikte, olağan durumların dışında kalan çevre konularının medyada yer alma biçimleri de eleştiriler arasındadır²⁰.

ABD’de ve benzer şekilde İngiltere’de, son 50 yıl içinde çevre farkındalığı gelişmiş olsa da, serbest piyasalar ve ekonomik büyümeyle birlikte tarihsel olarak yerleşmiş olan kültürel ilgi alanları, aynı zamanda çıkar gruplarının siyaseti aynı zamanda bir inkar etme tavrına da neden olmuştur. Bu durum, çevresel çöküş ve daha özel olarak antropojenik iklim değişikliğiyle ilgili bilimsel iddiaların şüpheciliğini güçlendirmiştir. Karbon bazlı endüstri tarafından finanse edilen “iklim kuşkucusu” ya da “karbon kulübü” olarak da adlandırılan grup, medya aracılığıyla anlamlı bir çekişme elde ederek, kamuoyunun bu konudaki anlayışını etkilemiştir (Boykoff ve Rajan, 2007, s. 208-209).

¹⁹ Boykoff, M. T. ve Boykoff, M. J. (2004). Balance as bias: global warming and the US prestige press. *Global Environmental Change*, 14(2), 125-136. doi: 10.1016/j.gloenvcha.2003.10.001; Boykoff, M. T. ve Rajan, S. R. (2007). Signals and noise: Mass-media coverage of climate change in the USA and the UK. *EMBO Reports*, 8(3), 207-211. doi:10.1038/sj.embor.7400924 ; Boykoff, M. T. ve Boykoff, J. M. (2007). Climate change and journalistic norms: a case study of US mass-media coverage. *Geoforum*, 36, 1190–1204. doi: 10.1016/j.geoforum.2007.01.008; Sonnett, J. (2010). Climates of risk: A field analysis of global climate change in US media discourse, 1997-2004. *Public Understanding of Science*, 19(6), 698-716. doi: 10.1177/0963662509346368; Ford, J. ve King D. (2015). Coverage and framing of climate change adaptation in the media: A review of influential North American newspapers during 1993-2013. *Environmental Science and Policy*, 48, 137-146. doi: 10.1016/j.envsci.2014.12.003

²⁰ Cohen, E.L., Muratovic, A.K., Vijaykumar, S. ve Wray, R. (2008). The minimization of public health risks in newspapers after Hurricane Katrina. *Communication Research Reports*, 25(4), 266-281. doi: 10.1080/08824090802440162 ; Littlefield, R. S. ve Quenette, M.A. (2007). Crisis leadership and Hurricane Katrina: The portrayal of authority by the media in natural disasters. *Journal of Applied Communication Research*, 35(1), 26-47. doi: 10.1080/00909880601065664 ; Mariotto, P.F., (2018). Global warming, climate change and the media: A review. *Global Journal of Archaeology & Anthropology*, 2(5), 555600. doi: 10.19080/GJAA.2018.02.555600

Amerikalı çevre gazetecileriyle, çevre gazeteciliğini etkileyen farklı güçleri tanımlamak için yapılan bir araştırmada bu durumun yansımaları görülmüştür. Araştırma, olası yasal sorunlar, reklam verenlerin algıladığı baskılar, gazetecilerin bilimsel bilgi ve teknik eğitim eksikliğinden duyulan endişelerin, çevre haberlerinin üretilme şeklini etkilediğini ortaya koymuştur (Yang, 2004, s. 89).

Amerika'daki çevre gazeteciliğinde yaşanan bu süreçler, ekonomik ve toplumsal koşulları dolayısıyla benzer şekilde Avrupa'da da yaşanmıştır. Bununla birlikte, benzerliklerin yanında bazı farklılıklar da görülmektedir. Çevre konusunun kamusal gündemi konusunda ABD ve İngiltere arasında zamansal farklılıklar bulunmaktadır. Bu duruma örnek olarak, ozon tabakasının delinmesi bir İngiliz bir bilim insanı tarafından keşfedilmesine rağmen ne bu konu ne de küresel ısınma konusu ABD'de öne çıkıncaya kadar kamusal bir mesele haline gelmemiştir (Mazur, 1997, s. 97).

ABD'de ve İngiltere'de medyanın iklim değişikliğini ele alma biçimlerini inceleyen bir araştırmada, 2006 yılına gelindiğinde İngiltere'deki prestij sahibi gazetelerin, ABD'dekilerden daha fazla sayıda iklim değişikliği haberi ürettiği görülmüştür (Boykoff ve Rajan, 2007, s. 208)²¹. Medya analistleri için Almanya'da dikkat çeken konular ise yeşil işler, yeşil politikalar, yerel yeşil inisiyatifler ve yeşil teknolojilerinin yaygınlaşması ve Avrupa Birliği'nde yeşil liderlerden biri arasında bulunmasıdır (Davydova, 2013, s. 3). Çoğu Alman çevre medyası sürdürülebilir kalkınma/ yeşil ekonomi öykülerine daha fazla yer vermektedir. Son zamanlarda Alman medyasının ilgisini çeken konular arasında yurt dışındaki Alman şirketlerinin çevresel ve sosyal politikalarını araştıran medya, gelişmekte olan ülkelerdeki fabrikalarda çalışma koşulları, adil ticaret konuları vb. bulunmaktadır (Davydova, 2013, s. 7).

Rusya'da çevresel konuların medyada yer alma ölçeği de zaman içinde farklılık göstermiştir. 1960'larda ve 1970'lerde, halkın medyaya erişimi sınırlı olmakla birlikte, çevre konusu sadece tarım ve diğer devlet programlarının bir parçası olarak yer almıştır. 1980'lerin demokratik dönüşümüyle birlikte çevre sorunları kamu gündemine girmiştir. (Yanitsky, 2009, s. 756-758). Bu dönemde, Çernobil, Aral Denizi gibi çevresel

²¹Araştırmada, İngiltere'deki prestijli gazeteler olarak, The Guardian (ve The Observer), The Independent (ve The Sunday Independent), The Times (ve The Sunday Times) yer alırken, ABD'de Los Angeles Times, The New York Times, The Wall Street Journal, The Washington Post seçilmiştir.

felaketlerle de çakışmıştır, yeni bağımsız medya ve sivil toplum girişimleri, ekosistemin ihmal edilmesini, birçok yönden halk sağlığını olumsuz etkileyen endüstriyel üretim biçimlerini eleştirmiştir (Davydova, 2013, s. 6). 2000'lerde ise tartışılan konular uluslararası gaz projelerine ve iklim değişikliğine genişlemiştir (Yanitsky, 2009, s. 756-758).

2.3.1.2. Asya'da Çevre Gazeteciliği

Avrupa ve Amerika'da çevresel farkındalık artarken, .çevre dostu ürünler ve teknolojilere ilgi artmıştır. Bununla birlikte, iklim değişikliği krizini derinleştiren uygulamalar sonucu bu ülkelerin tüketim taleplerinin farklı kıtalara dağıldığı, dolayısıyla sorunun karmaşık bir hale geldiği gözlemlenmektedir. Örneğin, Avrupa ülkelerinin tropik ormanların katledilmesine olan katkısı sonucu bu ülkelerde çevresel tahribata yol açması ve ekonomik olarak da sömürüye neden olması kolaylıkla çözülemeyen sorunlardandır (Allan, Adam ve Carter, 2000, s. 9).

Çin'in kültürel ve ekonomik dinamikleri en başta, ekonomik kalkınmaya verilen öncelik doğayı ele geçirme felsefesi barındırdığı için bireyleri çevresel korumaya dikkat göstermemeye itmiştir. 1990'da yarım yüzyıldan fazladır süren modernizasyon sonucunda, çevreyle ilgili endişelerin toplumda ortaya çıkmaya başladığı bir zamanda, üst düzey yetkililerin kalkınma ve doğa arasındaki çatışmaya ilişkin farkındalığının bir sonucu olarak çevre hakkında haberler üretilmiştir (Tong, 2015, s. 52).

Hindistan'da ise çevre meseleleri politik ve ekonomik söylem içinde yer almaktadır (Sharma, 2010, s. 59). İlerleme ve ekonomik büyüme adına, Hindistan'ın çevresel varlıklarının geri dönüşü olmayacak düzeyde zarar görmesi söz konusudur. Medyanın ise, açığa çıkarabilecek potansiyelini bir yana bırakıp, küreselleşme ve büyüme söylemlerinin etkisinde yayın yapması eleştirilmektedir (Sharma, 2010, s. 63). Televizyonda, gazetede ve dergilerde ise ülkedeki fakirliğin değil, kilo verme ya da spor konularına yer vermesi de eleştiriler arasındadır (Bavadam, 2010, s. 13).

Asya'da çevre gazeteciliğinin kendi zorluklarının, özel koşullar ile daha da zorlaştığından söz edilebilir. Bu mücadele alanları arasında hükümet sansürü, üst düzey özel müdahale, editörlük yanlılığı, gazetecilikte eğitim eksikliği ve çevre biliminde

uzmanlaşma ve kaynak bulma sayılabilir (Friedman ve Friedman, 1989, s. 8-9). Bununla birlikte, çoğu çevre muhabiri, kendini çevre konularına ilişkin kamu bilincini artırmaya adanmıştır. Sivil toplum çalışmaları da çevre gazeteciliğinin gelişiminde rol oynamıştır. Daha iyi eğitim almak ve çevre farkındalığını halkın anlayışına sunmak adına çeşitli eğitim programları yapılmıştır (Friedman ve Friedman, 1989, s. 34).

2.3.2. Türkiye’de Çevre Gazeteciliği

Türkiye’de çevre konusundaki yayın tarihine bakıldığında, 1940’lı yıllarda dönemin önde gelen toprak ve ormansızlaşma gibi çevre sorunları üzerine yazıldığı görülmektedir. İlk örnekleri, bu alanlarda faaliyette bulunan kurum ve kuruluşların süreli veya süresiz yayınlarında yer almıştır (Sümer, 2012, s. 424). Türkiye’nin çevre sorunlarıyla yüzleşmesi ise yeni sanayi merkezleri ve fabrikaların kurulduğu 1950 yılında gerçekleşmiştir (Öztürk, 2010, s. 60). 1980’lere gelindiğinde çevre konusu, politikanın da içine girmiş ve Çevre Bakanlığı’nın kurulmasının (1987) ardından çevre düzenlemeleri yapılmıştır (Somersan, 1993, s. 19-34)²². 1960’lı yıllardan itibaren çevre süreli yayıncılığının temelleri atılmıştır (Sümer, 2012, s. 424). Çevrenin önemli bir sorun alanı olarak görülmesi ve medyada da yer alması söz konusuysa da, çevre gazeteciliğinin ciddi anlamda uzmanlaşmasının son 20 yılda olduğu söylenebilir (Duman, 2012, s. 60).

Çevre konusundaki yayınlara bakıldığında, bazı dergilerde doğrudan çevre hakkında olmasa da özel sayılarda yer verildiği görülmektedir. Zaman dağılımına bakıldığında, 1980-1989 arasında bir; 1990-1999 arasında altı; 2000-2010 arasında ise beş çevre gazetesi yayınlanmıştır (Sümer, 2012, s. 419)²³. Çevrim içi yayın örneği olarak da Yeşil Gazete bulunmaktadır ve yayın hayatına halen devam etmektedir.

²² Somersan (1993, s. 39), Türkiye’nin çevre politikalarının kamuoyuna ve dünyaya çevreye önem veren bir ülke olarak tanıtılması motivasyonuna sahip olup, çevre korunmasına öncelik vermediği yönünde bir eleştiri yapmaktadır. Bunu destekleyecek şekilde, TRT’de yayınlanan çevre programlarında çevre kirliliğinin temel nedenlerinden, esas kirletenlerden söz edilmediğini aktarmaktadır.

²³ Çevre özel sayısı çıkaran dergiler arasında “Yapı Dergisi-1977”, “Şehir Dergisi-1988”, “ Mülkiyeliler Birliği Dergisi, 1990”, “Türk Yurdu Dergisi-1991”, “Yeni Türkiye Dergisi-1995”, “Standart Dergisi-1995” ve “Memleket Mevzuat Dergisi-2008” yer almaktadır. Türkiye Tabiatını Koruma Derneği tarafından çıkarılan “Tabiat ve İnsan” kesintisiz bir şekilde yayınlanmaya devam eden ilk çevre dergisidir (Sümer, 2012, s. 419).

Bu alandaki mesleki örgütlenmelere bakıldığında, yaklaşık 20 yıl önce ÇEGAD (Çevre Gazetecileri Derneği) ve ÇEHAD (Çevre Habercileri Derneği) gibi adlarla ortaya çıkan şu anki adıyla Uluslararası Çevre Gazetecileri Derneği (UÇGD, t.y.) ve 2005 yılında kurulan Turizm Çevre ve Kent Gazetecileri Derneği (TURÇEV) bulunmaktadır. TURÇEV'in 11 ilde şubesi ve yaklaşık 400 üyesi bulunmaktadır. Panel, toplantı ve uluslararası konferanslar düzenlemekle birlikte, her yıl çeşitli kategorilerde çevre duyarlılığı konusunda öncü çalışmalar yaptığını düşündüğü kişi ya da kuruluşlara Yeşil Küre ödülü vermektedir (Duman, 2012, s. 60). TURÇEV'in, çevre konusunda belirgin bir alan gazeteciliği yapılmadığını belirtmekle beraber, çevre gazetecilerinin başka alanlar da görevlendirilmesini eleştirmektedir (Duman, 2012, s. 60). Uluslararası Çevre Gazetecileri Derneği ise, çevre gazeteciliği eleştirisinde,

- Gazetecinin çalıştığı kurumun iç politikasını,
- Çevre farkındalığının sınırlılığını,
- Medya kurumlarının mevcut hükümetler ve iş dünyasıyla olan ilişkisini,
- Toplumun ilgisinin oluşmamasını ele almıştır (UÇDG, t.y.).

Türkiye'de medya kurumunun sahiplik yapısı ve ekonomik yatırımları da çevre gazeteciliğinin sorunları arasındadır. Türkiye'de medya kurumlarının medya dışındaki birçok alanda yatırım yapması gazetecilere engel teşkil etmektedir. Gazetecinin ele aldığı konunun kurumun yatırımlarıyla çatışması sonucunda bu haberin yayınlanmaması söz konusudur. Bu duruma, siyasi otoritenin medya kurumundaki etkisi nedeniyle de, siyaseten çatışmalı bir konuda yayın yapılmaması da eklenmektedir (Öztürk, 2010, s. 66).

Çevre gazetecilerinin bu alana yönelmelerinin ardında ise kişisel motivasyonları ilk sırada yer almakla birlikte, çevre konusunda eğitim almadıkları görülmektedir (Öztürk, 2010, s. 66). Günümüzün en temel çevre konularından biri olan iklim değişikliği konusunun Türkiye'de ana akım medyada 2006-2007 yıllarında yer alması, dünyadaki gelişmelerden kopuk olduğu izlenimini yaratmaktadır (Üzelgün ve Castro, 2015). Türkiye'de iklim değişikliği konusunun medyada nasıl yer aldığını inceleyen bir araştırma kapsamında Türkiye'de kitlesel medya kuruluşlarında yöneticilik yapan gazetecilerle mülakatlar yapılmıştır. Sorumlu yayın yönetmenleri ve editörler başta

olmak üzere, gazetecilerin konuyla ilgili bilgi ve farkındalık azlığının ve çevre haberlerinde uzman muhabirlerin yokluğunun iklim haberlerinin gündeme alınmasını engelleyen bir etmen olarak önemli rol oynadığı anlaşılmaktadır (Üzelgün ve Şahin, 2016, s. 3).

Bu bilgiler yorumlandığında, Türkiye’de çevre gazeteciliğinin dinamikleri arasında ülkenin çevre politikalarıyla birlikte medya kurumlarının sahiplik yapısı ve baskısı bulunmaktadır. Gazeteciliğin iç dinamiğinde ise, bu alanda çalışan gazetecilerin çalışma koşullarının etkileri başta olmak üzere çoğunluğunun çevre gazeteciliği alanındaki eğitim yetersizliği görülmektedir. Buna ek olarak, gelişme ve büyüme için mesleki örgütlenmelerin içinde dikkate değer bir adım atılmaması da çevre gazeteciliğindeki zorluklar arasında yer almaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM VE İNCELEME

Haber medyasının çevre haberlerini sunma biçimini incelemek üzere kullanılacak metodolojinin açıklanacağı bu bölümde, nitel ve nicel analiz tekniklerine yer verilecektir.

Çevre haberlerinin kapsamlı ve anlamlı düzeyde incelenmesine olanak sağlayan nitelik analizi, içerik analizi ve söylem analizinin özellikleri ele alınacaktır. Araştırma kapsamında kullanılacak analizlerin kategori, düzenleme ve tablolama bilgilerine yer verilecektir.

Araştırmanın kapsamı ve sınırlılıklarının aktarılmasının ardından, örneklemin nasıl belirlendiğinden söz edilecektir. Araştırmanın yöntemine ilişkin açıklamaların sonrasında üç analiz yöntem tekniği örneklem üzerinde uygulanacaktır. Ardından, çevre gazetecileriyle yapılan görüşmeler incelenecektir. Veri analizlerinin yorumlanması ve değerlendirilmesi sonucu ulaşılan ön bulgulara yer verilecektir.

3.1. Yöntemin Tanımı

Nitel araştırma, farklı renk ve dokuya sahip incecik iplik ve çeşitli malzemelerin karışımından oluşan girift bir kumaşa sahip birçok farklı kişiye sahiptir (Creswell, 2015, s. 42). Nitel veriler, bütünsellik ve zenginliğe sahiptir. Nitel teknikler, esnek yapıdadır, araştırılan kendi bağlamına gömülü özgül olayların ait olduğu gerçeklik içinde temellendirilmesini mümkün kılmaktadır. Ayrıca, içeriden bakışa, duruma ilişkin ‘aktör’ün tanımına ulaşmanın bir yoludur (Punch, 2014, s. 228). Nicel araştırma ise bağlamdan bağımsız olarak, nesnel olguları ölçmektedir (Neuman, 2014, s. 21). Nicel veriler, standartlaştırılmaya, nesnel karşılaştırmalar yapmaya imkan verir, nicel araştırma ölçümleri yoluyla sistemli ve karşılaştırılabilir bir biçimde, durumların ve olguların kapsayıcı betimlemesine olanak sunmaktadır (Punch, 2014, s. 228).

Bu çalışma, nitel ve nicel araştırma tekniklerinden birlikte yararlanmak üzere tasarlanmıştır. İki yaklaşımın birleştirilme amacı, ikisinin de güçlü yönlerini kullanmak ve zayıf yönlerini telafi etmektir (Punch, 2014, s. 231). Bu kapsamda araştırmanın

metodojisinde, nitelik analizi, içerik analizi, söylem analizi ve görüşme tekniği seçilmiştir. Nicel ve nitel analiz tekniklerinin sonuçları, bütüncül bir okumaya yönlendirecektir.

3.1.1. Nitelik Analizi

Gazetecilikte niteliğin tanımından başlayan bir tartışma bulunmaktadır. Picard (2000, s. 97), gazeteciliğin niteliğini, bir ürün olarak gazetenin değerini yükseltmenin aksine demokratik toplumlarda gazetecilik için öne sürülen sosyal, politik ve kültürel hedefleri başarmada merkezi bir unsur olarak ele almaktadır. Gazeteciliğin etik ilkelerini, nitelikli haber üretimini sağlamaya yönelik özellikleri barındırdığı şeklinde yorumlayanlar da olmuştur. Bunun karşısında, etik açıdan sağlam ve gerçekçi olmanın nitelikli habercilik olduğunu savunan bu görüşe itirazlar da bulunmaktadır (Anderson, Ogola ve Williams, 2014, s. 8-9).

Sonuç olarak da, kaliteyi mevcudiyetiyle değil, onun yokluğuyla tanımlanmaya meyilli olduğunu bildiren gözlemciler de olmuştur: “İyi kaliteyi tanımlayamayız, fakat kötü kaliteyi gördüğümüzde bunu biliyoruz” (Picard, 2000, s. 97). Bunun ardında niteliğe yönelik herkesin farklı anlayışı bulunduğundan, niteliği ölçerken öznel yargılarla uygulandığı ve güvenilirmez olduğu düşüncesi son 20 yılda değişmiştir (Spurk ve Lublinski, 2014, s. 2). Ayrıca, gazetecilikte niteliğin ölçülmesinin de birçok yolunun bulunduğu çalışmalara rastlanmıştır (Lacy ve Rosenstiel, 2015, s. 6). Sonuç olarak, niteliğin çeşitli yönlerini tanımlayan kriter kümeleri içerik analiziyle ölçülebilmektedir. Gazetecilik niteliğinde temel kriterler, her muhabirin öykülerinde sunduğu, kaynak çeşitliliği, farklı bakış açılarının zenginliği ve dengesiyle, olayların ötesindeki arka planın bildirilmesinden ibarettir. Özel kriterler ise, belirli gazetecilik alanlarına göre değişiklik göstermektedir (Spurk ve Lublunski, 2014, s. 2).

Bu çalışmanın nitelik ölçümünde, hem temel kriterlerin hem de çevre haberlerine özel kriterlerin birlikte yer aldığı dokuz ayrı alt kriter ile değerlendirme yapılacaktır. Bu kriterler, konu başlığında, haber sayısı ve takip haberi sayısı, kaynak sayısı, denge, bilimsel ve teknik açıklama, bütüncül bağlantı, arka plan, açıklık ve netlik, son olarak da teknik belirlenmiştir. Seçilen haberlerin nitelik analizinde Spurk ve Lublinski (2014, s. 7) değerlendirme matrisinin temel haber kriterleri olduğu gibi ele alınmış ancak çevre

haberlerine uyarlama anlamında bilimsel ve teknik açıklama, bütüncül bağlantı, açıklık ve netlik eklenmiştir. Bununla birlikte teknik değerlendirme de, uygulama internet sitelerinde olacağı için çevrim içi içeriğe uyarlanarak yapılmıştır. Çalışmada uygulanacak nitelik analizi şablonu Tablo 1’de verilmiştir.

Çevre gazeteciliğinin kendi bağlamında değerlendirilmesini destekleyecek şekilde nitelik analizi seçilmiştir. Bu yöntem ile, çevre gazeteciliği uygulamalarının derinlemesine bir şekilde niteliksel ve niceliksel şekilde yorumlanmasını mümkün olmuştur. Medyanın nitelik örüntülerinin nicel olarak bulgulanması ve karşılaştırılması yoluyla çevre gazeteciliğindeki medya performansına ilişkin bir resim elde edilmesine katkı sunacaktır. Bununla birlikte, farklı görüşteki medyalar arasında farklılıkların ve benzerliklerin nasıl kümelendiğinin görülmesi de bu yöntemin seçilmesinde etkili olmuştur.

Tablo 1. Nitelik Analizi Şablonu

Kriterler	Alt Kriterler	En Yüksek Puan	Değerlendirme Puanı
Konu 1	Haber metni, konuya yer veriyor mu? Bu konu başlığında, 10 habere kadar 1 puan 10-20 ise 2,5 puan 20’den fazla ise 5 puan	5	
Konu 2	Haber konusundaki gelişmeler sunuluyor mu? Takip haberi sayısı 0 ise 0 puan 1-3 ise 2,5 puan 4 ve 4’ten fazlaysa 5 puan	5	
Kaynak	Haberde çok sayıda kaynak kullanılıyor mu? 0 ve 1 kaynak, 0 puan	10	

	2–3 kaynak, 5 puan 4 ve daha fazla kaynak ise 10 puan		
Denge	Metin farklı bakış açıları gösteriyor ve bunları karşılaştırıyor mu? Hayır ise 0 puan Evet, az ise 3 puan Evet, ortalama ise 6 puan Evet, tam ise 10 puan	10	
Bilimsel ve Teknik Açıklama	Haberde, çevre olayının bilimsel ve teknik yönlerine yer veriliyor mu? Risk var mı, varsa tanımlanıyor mu? Hayır ise 0 puan Evet, az ise 3 puan Evet, ortalama ise 6 puan Evet, tam ise 10 puan	10	
Bütüncül Bağlantı	Çevre olayının etkileri bütüncül bir çerçevede ele alınıyor mu? Örneğin, insanlara ve çevreye ne olacak, bu başka neleri etkileyecek? Hayır ise 0 puan Evet, az ise 3 puan Evet, ortalama ise 6 puan Evet, tam ise 10 puan	10	
Arka plan	Haber, olayın arka planını veriyor ve yapısal nedenlerini araştırıyor mu?	10	

	Hayır ise 0 puan Evet, az ise 3 puan Evet, ortalama ise 6 puan Evet, tam ise 10 puan		
Açıklık ve Netlik	Haber anlatımında tetikleyici, şiddetli ya da provakatif nitelemeler bulunmadan olayı açık ve net ve anlaşılır bir şekilde anlatılıyor mu? Hayır ise 0 puan Evet, az ise 3 puan Evet, ortalama ise 6 puan Evet, tam ise 10 puan	10	
Teknik	Kaynaklar ve bilgiler çevrim içi erişim ile desteklenmiş mi? Kaynakların internet linki var mı ve haber içinde, haber sayfasında bağlantılı haberlere ulaşılabilir mi? Hayır ise 0 Evet, az ise 3 puan Evet, ortalama ise 6 puan Evet, tam ise 10 puan	10	

3.1.2. İçerik Analizi

İçerik analizi yöntemi, medya araştırmalarında en sık kullanılan yöntemlerden biri olmuştur (Cottle, Hansen, Negrine ve Newbold, 1998, s. 4). İçerik analizi, metinlerin (ya da başka bir anlamlı maddenin) kullanımları bağlamında tekrarlanabilir ve geçerli çıkarımlar yapmak için kullanılan bir araştırma tekniğidir (Krippendorff, 2004, s. 18).

II. Dünya Savaşı'ndan sonra içerik analizinin kullanımı medyanın da dahil olduğu birçok disipline yayılmıştır (Krippendorff, 2004, s. 18). İçerik analizi, araştırmacının bir iletişim kaynağındaki (kitap, makale vb.) içeriği (mesajları, anlamları, vb.) açığa çıkarmayı sağlamaktadır. Bu yöntemin avantajı, birçok metin üzerine uygulanması ve bu sayede metinlerin karşılaştırılabilir olması ve analiz edilebilmesidir. Ayrıca, metnin farkına varılması zor yönlerini görmek mümkündür (Neuman, 2014, s. 466).

İçerik analizi ile yapılandırılmamış meseleler veriye dönüşmektedir. Veri oluşturma süreci yapılandırıldığında, sonuçların kolayca analiz edilebilmesi verimlilik sağlamaktadır. Bağlama duyarlı olan bu teknik, metinleri önemli, anlamlı ve bilgilendirici ve başkalarına sınımaya hazır bir şekilde işleminden geçirmesine olanak tanımaktadır (Krippendorff, 2004, s. 41).

İçerik analizinde bir kodlama sistemi kullanılmaktadır. Kodlama sistemi ise, metnin sıklık, yönelim, yoğunluk ve alan olmak üzere dört özelliğini belirlemektedir. Sıklık, birşeyin olup olmadığını, oluyorsa ne sıklıkta olduğunu; yönelim, içerikteki mesajların yönünü (olumlu, olumsuz, destekleyici, karşı); yoğunluk, yönelimdeki mesajın şiddetini; alan, mesaja ayrılan yeri ifade etmektedir (Neuman, 2014, s. 469-470).

Bu araştırmada, haber medyasının analizini desteklemek ve nitelik ve söylem analizinin yanı sıra metnin biçimsel özelliklerini de görmek adına içerik analizi kullanılacaktır. Metnin içeriğinin analizi, derinlemesine bir okumaya katkı sunacaktır. Bununla birlikte medya kuruluşlarının biçimsel çerçevesi açıklanacaktır. İçerik analizi için, konu başlığına göre yapılan aramalarda erişilen haber sayısı, haberlere verilen yer (paragraf ve satır sayısı), fotoğraf ve görsel sayısı ve niteliği, haber imzaları (gazeteci, ajans, haber merkezi, başka medya), farklı yaklaşımlara ayrılan yer dağılımı hakkında kodlama oluşturulacaktır. Bu veriler analiz edilerek, sonrasında karşılaştırma tabloları hazırlanacaktır.

3.1.3. Söylem Analizi

Söylem, dili kelimelerin, cümlelerin ötesinde ele alan; dikkatleri, dilin kullanılma biçimine, ne için kullanıldığına ve dilsel bağlama çekmektedir. Ayrıca, hiyerarşi, iktidar ve ideoloji arasındaki karşılıklı ilişkilere vurgu yapmakta, bu bağlamda iktidar ve

ideoloji bağlantılarını gösteren açıklamaları parçalara ayırmaktadır (Punch, 2014, s. 214-216). Söylem analizi, dilbilim, edebi çalışmalar, antropoloji, göstergebilim, sosyoloji, psikoloji ve konuşma iletişimi gibi beşeri bilimler ve sosyal bilimlerden başka disiplinlerden ortaya çıkan disiplinlerarası bir çalışma alanıdır (Dijk, 1988, s. 17).

Haberlerin bir söylem olarak analiz edilmesi, metnin yapısal özelliklerinin açılması olarak düşünülebilir. Gazetecilik dilinin merkeziliği göz önüne alındığında, anlam inşasında dilin nasıl kullanıldığının anlaşılması, medya araştırmacılarının arasında uzun zamandır doğal bir endişe kaynağı olmuştur (Carvalho, 2008, s. 161). Haber medyasında söylem ise, haber hikayesi (sözlü ya da yazılı metin) ve ya metinlerin üretilmesinde yer alan süreç olmak üzere iki temel bileşeni kapsamaktadır. Haber hikayesi, metnin daha büyük dünyayı etkileyen ve yansıtan değerlerini ve ideolojilerini kodladığı için medya araştırmalarında öncelikle odak noktası olmuştur (Hamiltons, Schiffrin ve Tannen, 2001, s. 416).

Haber söylemi üretildiği toplumun politik, ekonomik, sosyal ve kültürel dinamiklerinden etkilenmektedir. Haber metinlerini bir söylem olarak ele almak eleştirel haber araştırmaları için haber söylemi analizlerini temel bir yöntem olarak kabul edilmiştir (Karaduman, 2017, s. 33). Eleştirel söylem analizi, bu dinamikleri analiz etmeyi, haber söyleminin ardındaki yapıyı çözmeyi, varolan güç/iktidar ilişkilerinin söylem içinde nasıl yeniden üretildiğini analiz etmeyi amaçlayan bir yerde durmaktadır (Karaduman, 2017, s. 38).

Bu çalışmada, Teun van Dijk'in eleştirel söylem çözümleme modeli kullanılacaktır. Söylem analizinde, metinsel ve bağlamsal bileşenler bulunmaktadır. Metinsel bileşen, farklı düzeylerde haber söyleminin çeşitli yapılarını sistematik analizini içerir. Bağlamsal bileşende, metinsel yapıların bilişsel ve sosyal faktörlerini, koşullarını, kısıtlarını veya sonuçlarını ve dolaylı olarak ekonomik, kültürel ve tarihsel gömülmelerini analiz etmektedir (Dijk, 1988, s. 176).

Çalışmada, haberlerin bağlamıyla birlikte ve yapısal özelliklerinin de incelenmesi için van Dijk'in eleştirel söylem analizi seçilmiştir. Araştırmada kullanılacak bu analiz, içerik analizinin nicel verilerini, nitelik analizinde çevre haberleri bağlamındaki içerik performansını, yapısal anlamda nitel verilerle de desteklenmesine katkı sunacaktır.

3.1.4. Görüşme

Nitel araştırma, çok sayıda kaynak kullanarak, insan deneyimlerine ilişkin sözlü ve yazılı anlatımları incelemektedir. Nitel araştırmada görüşme, temel veri toplama araçlarından biridir (Punch, 2014, s. 165). Görüşme tekniğinde genellikle bir hipotezi test etmek amaçlanmaz, bunun aksine diğer insanların deneyimlerini ve bu deneyimleri nasıl anlamlandırdıklarını anlamaya çalışılmaktadır (Türnüklü, 2000, s. 544). İnsanların gerçekliğe ilişkin algılarına, anlamlarına, tanımlamalarına ve gerçeği inşa edişlerine vakıf olmanın bir yolu, aynı zamanda başkalarını anlamak için kullanılan en güçlü yöntemlerdendir (Punch, 2014, s. 166). Bununla birlikte, bireysel ve grup odaklı olmak üzere, onların da alt dalları olarak çeşitlenen farklı görüşme türleri bulunmaktadır. Bu çalışmada, yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Bütün yanıtlayıcılara yöneltilen sorular, önceden belirlenmiş ve standartlaştırılmıştır (Punch, 2014, s. 167).

Türkiye’de son yirmi yılda uzmanlaşma anlamında öncesinden daha iyi bir konuma gelen çevre gazeteciliği alanında çalışan gazetecilerin, deneyim ve bakış açılarının yansıtılması amacıyla bu yöntem seçilmiştir. Görüşmeye dahil edilecek çevre gazetecilerinin deneyime sahip olması ve de nitelikli gazetecilik unsurlarını gözetmesine özen gösterilmiştir. Bu kapsamda, dört görüşmeci seçilmiş ve internet aracılığıyla görüşmeler yürütülmüş, 11 Haziran ile 18 Haziran 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Çevre gazetecilerinin alan değerlendirmelerini, haber pratiklerini ve sorumluluk anlayışlarını içeren dört sorudan oluşmaktadır. Türkiye’de çevre gazeteciliği alanında çalışanlarının sayısının az olmasıyla birlikte, tez çalışmasının konusu itibarıyla, özellikle gazetede deneyimi olanlar arasından görüşmeci seçilmiştir. Bu kapsamda, yöneltilen ilk soruda, çevre gazeteciliği geçmişlerinden başlayarak, bu alana yönelmelerindeki etkenleri ele almaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, gazetecilerden sorunun devamında başladıkları dönem ve günümüz arasında çevre gazeteciliğinin zorlukları üzerine karşılaştırma yapmaları istenmiştir. Gazetecilerin kişisel deneyimleri üzerinden çevre gazeteciliğinin icra edilmesinde farklı dönemlerde değişimlerin izlenmesi amacı güdülmüştür. İkinci sorunun çerçevesi ise, gazetecilerin haber pratiklerini kapsamaktadır. Bu noktada, çalışılan medya kurumunun kısıt ve sınırlandırmaları olup olmadığı, medyanın ekonomik arka planı da anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu yolla, çevre gazeteciliğinin haber üretim pratiklerinde ilgili medya

kurumunun ve gazetecinin konumuna dair bir değerlendirme sunulmaktadır. Üçüncü soruda ise, medyada çevre konusunun görünür kılınma çabasında gazetecinin motivasyon etkisine bakılmıştır. Medyanın çevre gazeteciliğine dair bir değerlendirme içermekle birlikte, gazetecinin kendi yaptığı işe bakış açısının yansıtılması hedeflenmiştir. Dördüncü ve son soruya, çevre gazetecisinin etik sorumluluğuna ilişkin yaklaşımlarını, ideal gördükleri çerçeveyi uygulamakta zorlandıkları durumlar varsa eğer onları tanımlamalarını içermektedir. Bu sorunun kapsamıyla da, tezde altı çizilen sorumluluk olgusunun ve çevre gazeteciliğinde vurgulanan savunucu yaklaşımın alana nasıl yansıdığının izi sürülmektedir. Görüşme kapsamında, çevre gazeteciliğinin alana yansımalarının izlenmesi, gazetecilerin sözlerine ve bakış açılarına, deneyimlerine yer verilmesi mümkün olmuştur.

3.1.5 Araştırmanın Örneklemi ve Sınırlılıkları

Araştırmada, Türkiye’de ulusal medyada çevre haberlerinin nasıl yer aldığı incelenecektir. Çalışmada, Türkiye’nin çevre gündeminde yer edinen konuları ele alınacaktır. 20 yıldır süregelen çevre meselelerinin seçilme nedeni, çevresel meselelerde karar alma sürecinin zamana yayılması ve bu zaman içinde de toplumsal ve ekonomik, hukuksal değişimler yaşanması, bu durumların da çevre gazeteciliğinin kendi bağlamında incelenmesine olanak tanınmasıdır. Bu değişikliklerin etkisini izlemek adına, belirli bir zamana yayılan ve güncelliğini koruyan örnekler seçilmiştir. Bunun yanında, bir de mega proje olan 3. Havalimanı örneğine yer verilmiştir. Mega proje olarak adlandırılan 3. Havalimanı’nın seçilme nedeni de, çevre haberciliğini bağlamında karar süreçlerine katılımın gözlemlenmesi ve yakın zamanda gerçekleşen aşamaların nitelikli bir şekilde izlenip izlenmediğinin gözlemlenmesi olmuştur. Çevre konularından örnekler ele alınmasının bir nedeni de, çevre haberlerinin ulusal gündemde de yer alması, toplumda bir dikkat uyandıran ve ulusal medyanın ortaklaştığı konular olmasıdır. Bu ortak konular ile içerik performansının, yapısal ve biçimsel analizle birlikte değerlendirilmek ve karşılaştırmak olanaklı hale gelmiştir.

Tema Vakfı tarafından her yıl yayınlanan en önemli çevresel olaylar listesi üzerinden 35 ulusal gazetenin internet sitelerinde tarama yapılmıştır. Haber taramalarında çok sayıda içeriğe hızlıca ulaşılabilmesi, zamansal ve içeriksel dağılımlarının görüntülenebilmesindeki kolaylık nedeniyle haber sitelerinin internet siteleri tercih

edilmiştir. Aynı zamanda, bir kullanıcının erişim deneyimini değerlendirmek de mümkündür. Anahtar kelimeyle yapılan arşiv taramaları sonucunda, Cerattepe Madeni, Akkuyu Nükleer Santral ve 3. Havalimanı Projeleri seçilmiştir. Bu projelerin ortaya atılması, çeşitli yönleriyle eleştirilmesi ya da desteklenmesi yoluyla kamusal bir tartışma oldukları görülmektedir. Çevre gazeteciliğinin ve gazeteciliğin temel niteliklerinin görüleceği bir kapsam sağlandığı düşünülmektedir. Bunu destekleyecek şekilde, konuya ilişkin haberlere dijital erişim imkanı ve yeterli haber sayısına ulaşılmış olması gözetilmiştir.

Ulusal medyaların seçiminde ise, her görüşün temsiliyetinde o grupta yer alan en yaygın gazeteler olmalarına dikkat gösterilmiştir. Yaygın medyaya bakıldığında, “görece” tarafsız konumda bulunan merkez medya için Hürriyet ve Milliyet; politik anlamda hükümete yakınlığı ile bilinen merkez-sağ medyadan Sabah ve Akşam, sol politik görüşü temsilen de Cumhuriyet ve Birgün seçilmiştir. Bu projeler özelinde son yıllarda gündeme daha sık gelmesi, projelerin yapım aşamalarına gelinmesi gözetilerek, son beş yıla odaklanılmaktadır. Ek olarak, haber sitelerinde son yıllarda haberlere erişimin kolaylığı ve düzeni de öncesine göre iyileşmiştir.

Bu çalışma kapsamında, Cerattepe, Akkuyu ve 3. Havalimanı konularında yaşanan ikişer örnek ele alınacaktır. Cerattepe Altın Madeni konusu için, pilot çalışma için yapılan ulusal medya taramalarından yararlanılarak iki örnek seçilmiştir. İlk olarak, bir çevre eylemi seçilmiştir. 16 Şubat 2016’da iş makinelerini bölgeye çıkartmak isteyen Eti Bakır ile bölgede yaşayan halkın bu duruma ilişkin itirazı sırasında güvenlik güçlerinin gaz ile halka müdahale etmesini içeren ve ülkenin gündeminde tartışılan süreç hakkında haberler ele alınmıştır. Bu yaşananlar, 2016 yılının en önemli çevresel meseleleri arasındadır. Ulusal medyanın gündeminde bu tarihi takiben gelişmeler yoğun bir şekilde izlenmiştir. Bunun çevre haberleriyle bağlantısı ise, durumun ne olduğunun açıkça tanımlanmasıyla birlikte, çevre etkilerinin değerlendirilmesi için halka olup bitenin çerçevesinin nasıl çizildiğinin değerlendirilmesi olacaktır. İkinci durum da, dava sürecinden sürecinden seçilmiştir. Türkiye’nin o tarihe kadar olan en geniş katılımlı çevre davasında Rize İdare Mahkemesi’nin, bölgede madencilik yapılabileceği yönündeki kararının Danıştay tarafından onaylandığı 6 Temmuz 2017 tarihi ele alınmıştır. Bu iki örnek ile yaşananların ardındaki çevresel, hukuksal, tarihsel,

toplumsal ilişkilerin nasıl kurulduğu gazeteciliğin temel nitelikleriyle birlikte çevre gazeteciliği bağlamında da görülebilecektir.

Akkuyu Nükleer Santrali konusunda ise, hem hukuksal hem de çevresel açıdan pek çok gelişme yaşanmakla birlikte, ulusal medya taramalarında görüldüğü kadarıyla önemli bir kısmı politika gündemini içinde yer almaktadır. Haberleri çevre bağlamda ele almak ve sağlıklı bir değerlendirme sunabilmek adına, ulusal medyada yer bulan Çevre Etki Değerlendirme (ÇED) raporlarına ilişkin 2014 ve 2017 yıllarından iki örnek ele alınmıştır. İlk olarak, ÇED Raporu onaylandığı 1 Aralık 2014 tarihi incelenecektir. İkinci olarak da, itiraz edilen ÇED Raporu'na bilirkişi onayının tartışıldığı 27 Şubat 2017 seçilmiştir. Bu durumda da, çevre gazeteciliğinin riski tanımlama, bağlantı kurma, arka plan bilgisi sunma ve bütüncül bir şekilde etkilerin ele alınması değerlendirilebilecektir.

3. Havalimanı'nın yapılması konusu diğer durumlara göre yeni olmakla birlikte ulusal basının gündeminde yer almaktadır. Bu konuda ise olay seçimindeki süreçlerde çevre unsurlarının ele alındığı iki örnek seçilmesine özen gösterilmiştir. Kamuoyuna, havalimanının yapım aşamasındaki gelişmelerin nasıl sunulduğu, özellikle çevre bağlamında etkilerinin ne olacağının açıkça ortaya konulup konulmadığı izlenecektir. İlk olarak, İstanbul 4. İdare Mahkemesi'nin ÇED Olumlu Raporu'nun yürütmesinin durdurulması kararı üzerine inşaatın devam etmesi üzerine tartışmaların yapıldığı 11 Şubat 2014 tarihi seçilmiştir. Buradaki hukuki durumun açıklanması, ÇED raporu ve süreci hakkındaki bilgilerin verilir verilmediği incelenecektir. İkinci olarak da 1 Ocak 2018 tarihinde İstanbul Yeni Havalimanı İkmal Terminali İlave Dolgu Projesi'nde ÇED sürecinin başlaması hakkında değerlendirme yapılacaktır. Burada da, konunun bağlantıları, gelişmelerin takibi, çevre etkilerinin bilimsel ve teknik anlamda incelenmesi görülebilecektir.

Araştırma, güncel ve en az 20 yıldır süregelen iki çevre konusuyla, yakın dönemde başlayan bir mega proje konusuna ilişkin bir uygulamayı içermektedir. Güncel dönemleri ele aldığı için medyanın çevre gazeteciliğinin geçmişten günümüze analizini barındırmamaktadır. Ayrıca, araştırma seçilen güncel örneklerle sınırlanmıştır, genel bir fikir vermekle birlikte Türkiye basınının tamamına dair kapsamlı ve net sonuçlar içermemektedir. Bunun yanında, örnekler, ulusal medya kuruluşlarının haber sitelerinde

yer verilen haberlerden seçilmiştir. Alternatif medya kuruluşları ya da uluslararası haber ajanslarının çevre haberlerini dışarıda bırakmıştır. Televizyon, radyo ve diğer iletişim ortamlarında yapılan yayınlar da araştırma kapsamının dışında yer almaktadır. Çevre gazetecileriyle görüşmelerde ise yaygın medya araştırma kapsamının dışında kalmıştır.

3.2. İnceleme

3.2.1. Nitelik Analizi

Gazetecilik performansına dair yapılan çalışmada, gazeteciliğin temel kriterleriyle birlikte, çevre gazeteciliğine özel kriterlerle desteklenerek 36 içeriğe nitelik analizi uygulanarak puan verilmiştir. Türkiye ulusal basın özelinde gerçekleşen araştırmada, genel ortalamanın düşüklüğü dikkat çekmiştir. Anlaşılabilirliğe katkı sağlaması amacıyla değerlendirme matrisinden elde edilen puanlar beşlik sisteme uyarlanmıştır. En yüksek ortalamadan en aza sırasıyla, Cumhuriyet: 2.1, Hürriyet: 1.6, Birgün: 1.5, Milliyet: 1.4, Akşam: 0.9, Sabah: 0.9 olmuştur. Politik görüşlerine göre bakıldığında, Birgün ve Cumhuriyet arasındaki puan farkının keskin bir kümelenmenin önüne geçtiği görülmektedir. Bununla birlikte sağ görüşe sahip bir gazetenin listenin en sonunda yer alması ve bir puan dahi elde edememesi dikkat çekici bir sonuçtur. Bu tabloda Birgün'ün, Milliyet ve Hürriyet ile yakın puan aldığı, birinci olan ile sonuncunun arasında daha büyük farklar olduğu gözlemlenmektedir. Temel habercilik kriterleri ve çevre gazeteciliğine özel kriterlerin birlikte değerlendirildiği analiz kapsamında, Türkiye'de ulusal basının çevre gazeteciliği performansı ortalama 1.4 bulunmuştur ki bu da oldukça düşüktür. Kriterler bazında ortalamalar ise konuya uyum 4.9, konunun takibi 2.6, kaynak zenginliği 1.8, denge 0.8, bilimsellik 0.5, bütüncül bağlantı 0.1, arka plan 0.6, açıklık ve netlik 0.9, teknik erişim 0.5 bulunmuştur. En yüksek puan, konu hakkında yapılan haber sayısına ilişkin bir değerlendirme içeren konuya uyum kriterinden alınmıştır. Çevre gazeteciliğinin bir kriteri olarak ele alınan bütüncül bağlantı kriteri 0.1 puan ile en düşük puana sahiptir. Çevre olayının etkileri bütüncül bir çerçevede ele alınıp alınmadığı, insanlara ve çevreye ne olacağı, bunun başka neleri etkileyeceği konusunda medyanın bir dikkat göstermediği görülmüştür. Bilimsel ve teknik açıklama da, ortalamada en düşük puanlardadır. Habercilik konusunda düşük, çevre gazeteciliği konusunda ise oldukça düşük bir görünüm sergilenmiştir.

Tablo 2. İncelenen Olaylara Dair Nitelik Analizleri (1/4)

İçerik No	Olay	Medya	Konu	1: Konuya uyum	2: Konunun takibi	3: Kaynak zenginliği	4:Denge	5: Bilimsellik	6: Bütüncül bağlantı	7: Arka plan	8: Açıklık ve netlik	9: Teknik erişim	Ortalama
1	Ce rat tep e	Cumhu riyet	6 Temmuz 2017: İdare Mahkeme kararı	5,0	5,0	5,0	3,0	0,0	0,0	3,0	3,0	1,5	2,8
2	Ce rat tep e	Cumhu riyet	16 Şubat 2016: Güvenlik güçlerin müdahalesi	5,0	5,0	5,0	3,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,0	2,3
3	Ce rat tep e	Birgün	16 Şubat 2016: Güvenlik güçlerin müdahalesi	5,0	5,0	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,7
4	Ce rat tep e	Birgün	6 Temmuz 2017: İdare Mahkeme kararı	5,0	5,0	5,0	3,0	0,0	0,0	3,0	3,0	0,0	2,7
5	Ce rat tep e	Hürriye t	16 Şubat 2016: Güvenlik güçlerin müdahalesi	5,0	5,0	5,0	3,0	1,5	0,0	3,0	0,0	1,5	2,7
6	Ce rat tep e	Hürriye t	6 Temmuz 2017: İdare Mahkeme kararı	5,0	5,0	5,0	3,0	0,0	0,0	3,0	3,0	0,0	2,7
7	Ce rat tep e	Akşam	16 Şubat 2016: Güvenlik güçlerin müdahalesi	2,5	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8
8	Ce rat tep e	Akşam	6 Temmuz 2017: İdare Mahkeme kararı	2,5	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0	0,7
9	Ce rat tep e	Sabah	16 Şubat 2016: Güvenlik güçlerin müdahalesi	5,0	5,0	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	1,6

Tablo 3. İncelenen Olaylara Dair Nitelik Analizleri (2/4)

İçerik No	Olay	Medya	Konu	1: Konuya uyum	2: Konunun takibi	3: Kaynak zenginliği	4:Denge	5: Bilimsellik	6: Bütüncül bağlantı	7: Arka plan	8: Açıklık ve netlik	9: Teknik erişim	Ortalama
10	Ceratte	Sabah	6 Temmuz 2017: İdare Mahkeme kararı	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6
11	Ceratte	Milliyet	16 Şubat 2016: Güvenlik güçlerinin müdahalesi	5,0	5,0	2,5	1,5	1,5	1,5	3,0	3,0	1,5	2,7
12	Ceratte	Milliyet	6 Temmuz 2017: İdare Mahkeme kararı	5,0	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8
13	Akku	Akşam	1 Aralık 2014: ÇED Raporu onayı	5,0	2,5	0,0	1,5	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2
14	Akku	Akşam	27 Şubat 2017: ÇED Raporu bilirkişi onayı	5,0	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8
15	Akku	Sabah	1 Aralık 2014: ÇED Raporu onayı	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6
16	Akku	Sabah	27 Şubat 2017: ÇED Raporu bilirkişi onayı	5,0	2,5	0,0	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
17	Akku	Milliyet	1 Aralık 2014: ÇED Raporu onayı	5,0	5,0	2,5	1,5	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0	1,7
18	Akku	Milliyet	27 Şubat 2017: ÇED Raporu bilirkişi onayı	5,0	0,0	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	0,9
19	Akku	Hürriyet	1 Aralık 2014: ÇED Raporu onayı	5,0	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	1,5	1,2
20	Akku	Hürriyet	27 Şubat 2017: ÇED Raporu bilirkişi onayı	5,0	0,0	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7

Tablo 4. İncelenen Olaylara Dair Nitelik Analizleri (3/4)

İçerik No	Olay	Medya	Konu	1: Konuya uyum	2: Konunun takibi	3: Kaynak zenginliği	4:Denge	5: Bilimsellik	6: Bütüncül bağlantı	7: Arka plan	8: Açıklık ve netlik	9: Teknik erişim	Ortalama
21	Akku	Cumhuriyet	1 Aralık 2014: ÇED Raporu onayı	5,0	2,5	2,5	0,0	1,5	0,0	0,0	1,5	1,5	1,6
22	Akku	Cumhuriyet	27 Şubat 2017: ÇED Raporu bilirkişi onayı	5,0	2,5	2,5	3,0	1,5	1,5	1,5	0,0	1,5	2,1
23	Akku	Birgün	1 Aralık 2014: ÇED Raporu onayı	5,0	5,0	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	1,6
24	Akku	Birgün	27 Şubat 2017: ÇED Raporu bilirkişi onayı	5,0	2,5	0,0	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0
25	3. Havalimanı	Cumhuriyet	11 Şubat 2014: İdare Mahkemesi kararı sonrasında ki gelişmeler	5,0	2,5	5,0	3,0	1,5	0,0	1,5	3,0	0,0	2,4
26	3. Havalimanı	Cumhuriyet	1 Temmuz 2018: ÇED sürecinin başlaması	5,0	2,5	0,0	0,0	1,5	1,5	1,5	1,5	0,0	1,5
27	3. Havalimanı	Hürriyet	11 Şubat 2014: İdare Mahkemesi kararı sonrasında ki gelişmeler	5,0	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0	1,3
28	3. Havalimanı	Hürriyet	1 Temmuz 2018: ÇED sürecinin başlaması	5,0	0,0	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0	1,0

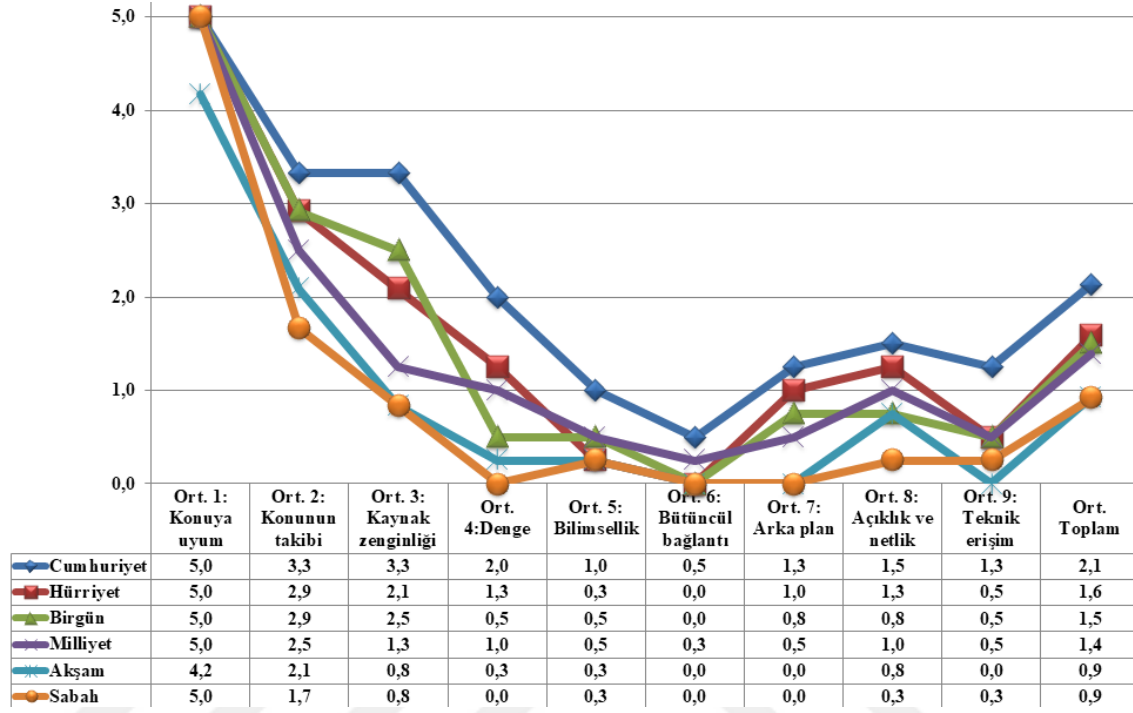
Tablo 5. İncelenen Olaylara Dair Nitelik Analizleri (4/4)

İçerik No	Olay	Medya	Konu	1: Konuya uyum	2: Konunun takibi	3: Kaynak zenginliği	4:Denge	5: Bilimsellik	6: Bütüncül bağlantı	7: Arka plan	8: Açıklık ve netlik	9: Teknik erişim	Ortalama
29	3. Havalimanı	Milliyet	11 Şubat 2014: İdare Mahkemesi kararı sonrasındaki gelişmeler	5,0	2,5	0,0	1,5	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0	1,2
30	3. Havalimanı	Milliyet	1 Temmuz 2018: ÇED sürecinin başlaması	5,0	0,0	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0	1,0
31	3. Havalimanı	Sabah	11 Şubat 2014: İdare Mahkemesi kararı sonrasındaki gelişmeler	5,0	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8
32	3. Havalimanı	Sabah	1 Temmuz 2018: ÇED sürecinin başlaması	5,0	0,0	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0	1,0
33	3. Havalimanı	Akşam	1 Temmuz 2018: ÇED sürecinin başlaması	5,0	0,0	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0	1,0
34	3. Havalimanı	Akşam	11 Şubat 2014: İdare Mahkemesi kararı sonrasındaki gelişmeler	5,0	0,0	2,5	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	0,0	1,0
35	3. Havalimanı	Birgün	11 Şubat 2014: İdare Mahkemesi kararı sonrasındaki gelişmeler	5,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	0,7
36	3. Havalimanı	Birgün	1 Temmuz 2018: ÇED sürecinin başlaması	5,0	0,0	2,5	0,0	1,5	0,0	1,5	1,5	0,0	1,3

Spurk ve Lublinski (2014, s. 7) değerlendirme matrisinin uyarlanarak, Tablo 1’de gösterilen şablonda gösterildiği üzere puanlama yapılmıştır. Puanlama detaylarının

anlaşılma kolaylık sağlaması açısından, en yüksek puan beş olacak şekilde denk hale getirilmiş ve içerik örneği bazında da ortalamaları alınmıştır.

Şekil 1. Medyanın Nitelik Kriterlerine Göre Performansı

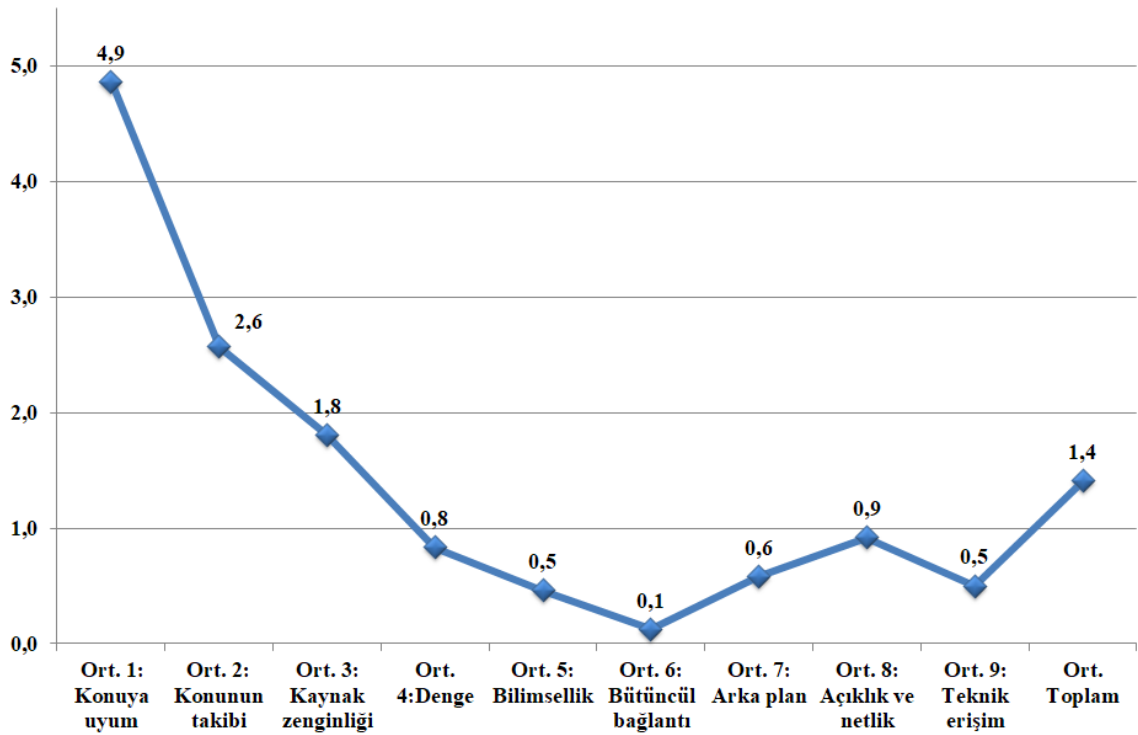

Şekil 1, incelenen çevre vakalarındaki haberlerin nitelik ölçütlerine göre analiz edilen sonuçlarına göre medya kuruluşlarının ortalama performansını göstermektedir. Tüm içerikleri, medya kuruluşları ve ölçütler bazında ortalamalar hesap edilerek sunulmuştur. Buna göre Cumhuriyet’in beş üzerinden 2.1 puan ile tüm ölçütlerden en yüksek ortalama puanı toplamış olduğu görülmektedir. Hürriyet, Birgün ve Milliyet, 1.6 ile 1.4 arasında değişen puanları ikinci bir grupta öbeklenmektedir. En alt puan kesiminde ise 0.9 puanı paylaşan Akşam ve Sabah mecralarının yer aldığı görülmektedir. Bu analizin kendisinde, 5 puan beklenmemekle birlikte, 3-4 puan aralığı, nitelikli bir yayıncılığa işaret etmektedir. Cumhuriyet’in öne çıkan bu sonuçlara rağmen yine de beş üzerinden 2,5 gibi yüzde 50’lik başarıya karşılık gelecek bir seviyeye dahi ulaşamamış olması dikkat çekicidir. Bu seviye, en alt grupta yüzde 18’lik bir nitelik performansına karşılık gelmektedir.

Politik görüşlerine göre nitelik puanları değerlendirildiğinde, aynı grupta yer alan Cumhuriyet ve Birgün arasındaki fark, en büyüktür. Hürriyet ve Milliyet hemen hemen yakın olmakla birlikte, Sabah ve Akşam aynı ortalama puana sahiptir. Sabah ve Akşam gazetelerinin bir puana dahi erişememesi dikkat çekicidir, bu anlamda habercilik pratiğine uygun şekilde haber yapılmasıyla ilgili yetersizlik dikkat çekmiştir. Çevre bağlamındaki kriterlerde de benzer şekilde en düşük puanlar görülmektedir.

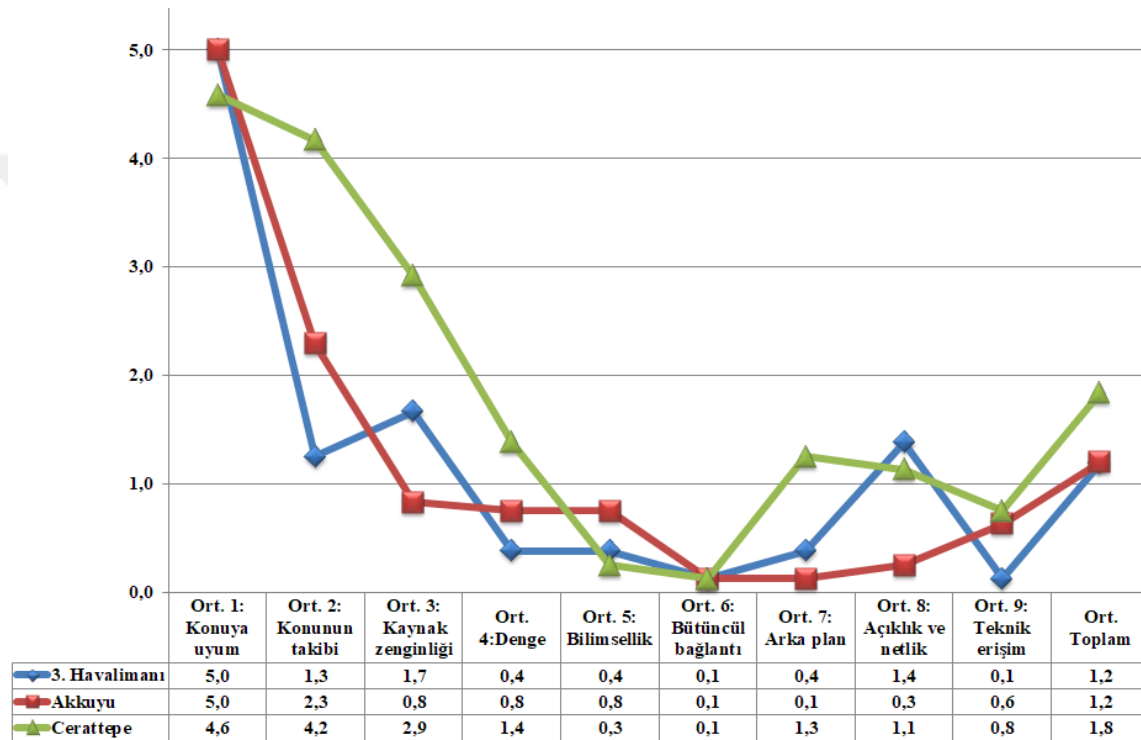
Tüm kuruluşlarda haberin konuya uyumu ve kısmen de takip haberlerinin üretilmesi anlamında daha yüksek puanlar topladığı görülmektedir. Ancak denge, bilimsellik, bütüncül bağlantı gibi çevre haberciliğinin nitelik ihtiyaçlarının puanlarına bakıldığında beş adet sıfır verisi göze çarpmaktadır. Çevre gazeteciliğinin önemli sorunsalları olarak ele alınan bilimsel ve teknik açıklama, konunun bütüncül bir şekilde ele alınması eksikliği, Türkiye ulusal basınında da kendini göstermiştir. Diğer haber kriterlerinde de yalnızca konunun haber verilmesinde puanın yüksek olması, haberin yapıldığı ancak kaynak çeşitliliği, denge, arka plan gibi diğer niteliklerin gözetilmediğine işaret etmektedir.

Şekil 2. Tüm Medyanın Nitelik Kriterlerine Göre Toplam Performansı

Şekil 2’de tüm nitelik ölçütleri için tüm medya performansının ortalaması ele alındığında beş üzerinden 1.4 seviyesinde bir sonuçla karşılaşılmaktadır. Kriterler arasında konuya uyum en yüksek sonucu 4.9 puan alırken bütüncül bağlantı parametresinde puan 0.1 seviyesine kadar gerilemektedir. Bu seviye yapılan çalışma örnekleminde yola çıkarak çevre haberciliğinin nitelik açısından arzu edilenin oldukça altında performans gösterdiğini ortaya koymaktadır.

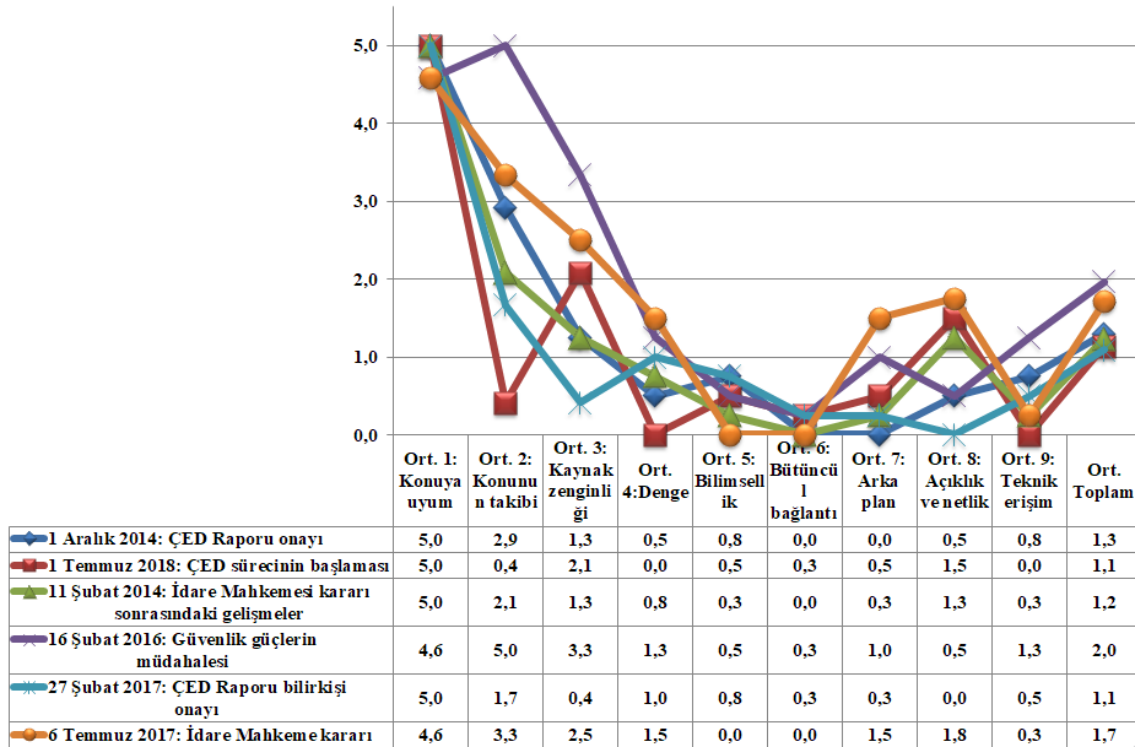
Şekil 3. Çevre Konularına Göre Haberde Nitelik Değişimi

Şekil 3’de sunulan analizde nitelik ölçütleri üç çevre konusundaki olayların ortalaması alınarak ele alınmıştır. Çevre gazeteciliği bağlamı açısından, maden çalışmalarının, havalimanının ve nükleer santralin çevresel risk ve etkileri farklı uzmanlıklar gerektirmektedir. Türkiye’de, çevre gazetecisi istihdamı sınırlı olduğundan bu düzeyde bir uzmanlık beklenmemektedir. Sonuçlara göre, Cerrattepe örneklerinde, çevre haberciliği niteliğinin görece yüksek olduğu belirgindir. Bu farkı ortaya koyan nitelik parametreleri arasında denge ve kaynak zenginliği ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte, nükleer santral gibi risk düzeyi çok yüksek olan bir konuda bilimsel ve teknik bir bilgi kriterinin nitelik puanı yüzde 16 olarak hesaplanmıştır. Çevre gazeteciliği

anlamında oldukça yetersiz olan bu sonuç, konular arasındaki en yüksek bilimsellik puanı olmuştur. Bunun yanında, nükleer santral, kaynak zenginliği anlamında, açıklık ve netlik anlamında da en düşük ortalamaya sahiptir. Üçüncü havalimanı örneğinde ise, haberlere erişim ve konunun takibi en düşük puan ortalamasını oluştururken, diğer yandan açıklık ve netlik kriterinde ortalamada en yüksek puana ulaşmıştır. Ortalamaya bakıldığında ise, her üç konunun nitelikte konuya uyum ve takibinin en yüksek olduğu, bununla birlikte diğer kriterlerde oldukça sınırlı düzeyde performans gösterdiği belirlenmiştir.

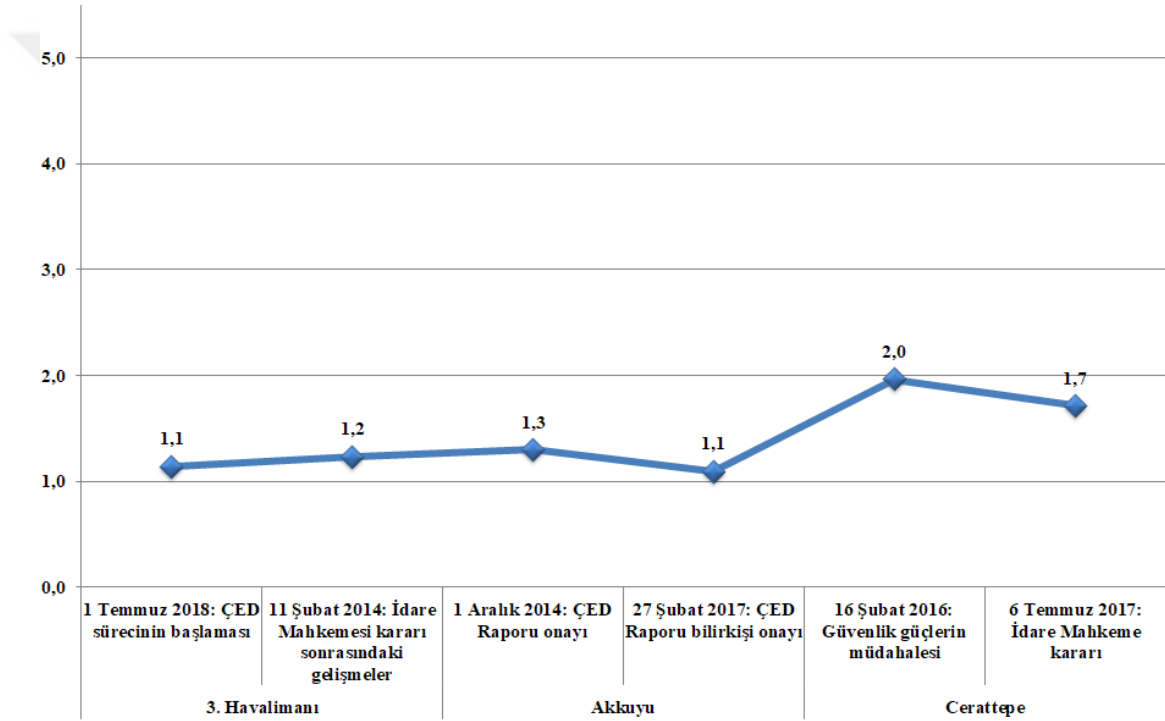
Şekil 4. Çevre Olaylarıyla Haberin Nitelik Değişimi

Şekil 4'deki gösterimde, çevre konuları seviyesindeki detayı bu konuların altında incelenen çevre olayları seviyesine genişletilmiştir. Benzer şekilde Cerrattepe ile ilgili 16 Şubat 2016 ve 6 Temmuz 2017 tarihli olayların görece daha yüksek puanlarla nitelik performansı sergiledikleri belirlenmektedir. Yine de, en yüksek toplam puan sahip haberde bile 2 puan alınmıştır. Burada, beşli skalanın yarısına bile karşı gelmeyen bir nitelik puanı söz konusudur. Bunun yanında, konularla ilgili çevresel bağlamda hukuki, teknik diğer konu başlıklarının, örneğin çevre etki değerlendirme süreçlerinin nitelikçe

daha düşük puanlar alması, medyanın eğilimine dair fikir vermektedir. Buna göre, teknik, hukuki, çevresel süreçlerin medyada haber değerinin düşük olduğu söylenebilir. Hakkında haber yapılan, takip edilen konularda dahi bir düzeyde arka planı, bilimsel bağlamı verilse de nitelik performansı ortalaması oldukça düşüktür. Yapılan değerlendirme, ele aldığı kriterlerin temel habercilik bağlamı ve çevre gazeteciliği bağlamı nedeniyle sadece çevre gazeteciliği için değil, habercilik anlamında da önemli sonuçlar üretmiştir. Bu durumda da, ulusal basının haber sunma pratiklerinin nitelik odaklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

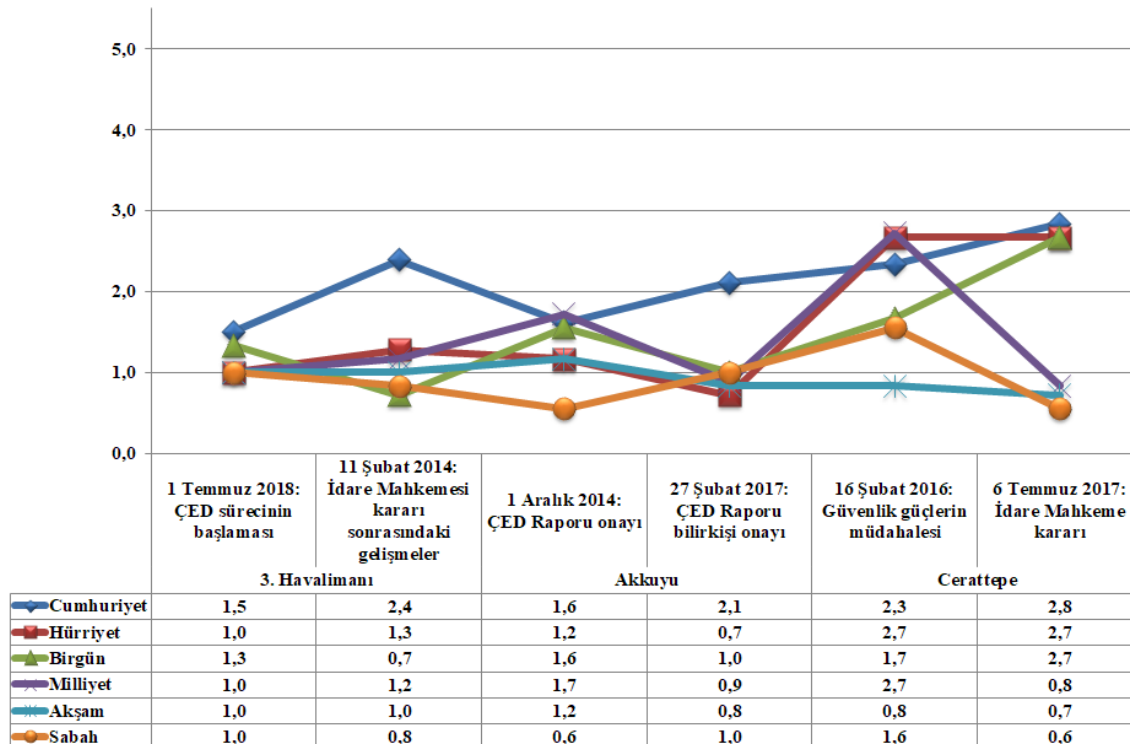
Şekil 5. Çevre Olaylarının Nitelik Kıyaslaması

Şekil 5’de her olayın ortalama nitelik puanları birbiriyle kıyaslanmıştır. Buna göre 16 Şubat 2016’daki Cerrattepe olaylarının çevre haberlerinde daha iyi işlendiğini görülmektedir. Cerrattepe, sosyolojik ve toplumsal olarak ön plana çıkan bir örnek oluşturmuştur. 3. Havalimanı veya Akkuyu gibi çevre olaylarında bu durum Cerrattepe’de olduğu kadar öne çıkmamıştır. Ayrıca, nükleer santral bilimsel ve teknik anlamda bilgi ve donanım gerektirmekte olduğu için haberin verilme biçiminde bu anlamda bir zorluğa dönüşmüş olabileceği düşünülmektedir. 3. havalimanı örneğinde,

yakın dönemden seçilen bir mega proje olarak detaylı bir haber incelemesinin yapılmadığı gözlemlenmiştir. Bu noktada, bir çevre olayının geçmişe sahip olmasının bir etkisinin bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Bu şekilde bir medya performansının ortaya çıkmasında birçok neden etkili olabileceği gibi, medyanın gördüğü haber değeriyle de yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Konuyla ilgili olup haber içerikleri üretilse, yani bir haber değeri verilse bile, bağlamı çerçevesinde ve dikkatle ele alınmaması nitelikçe oldukça düşük bir gazetecilik resmi çizmiştir.

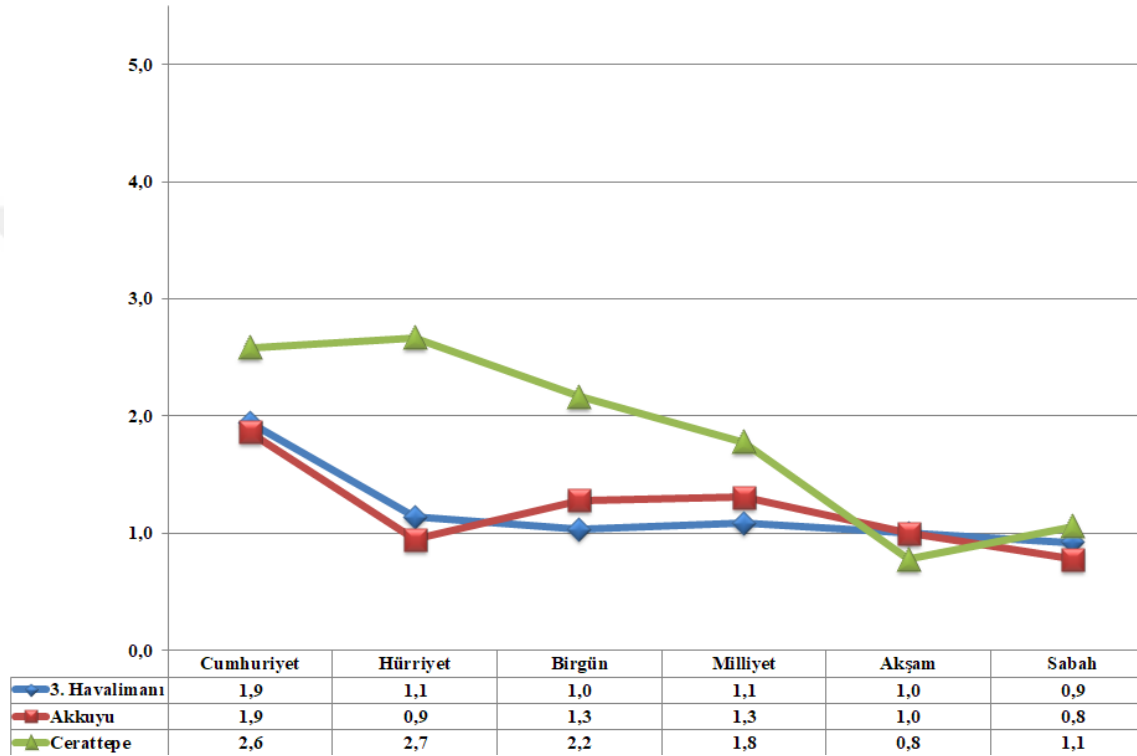
Şekil 6. Çevre Olaylarının Medyaya Göre İrdelenmesi

Şekil 6’da çevre olaylarında medya kuruluşlarının haber niteliği incelenmiştir. Buna göre Cerrattepe olaylarındaki Cumhuriyet, Hürriyet, Birgün ve Milliyet kuruluşları yüzde 50’nin üzerine çıkarak 2.7 – 2.8 aralığında puanlar toplamışlardır. Öte yandan Sabah ve Akşam bir kez daha düşük puanlarla belirgindir. Bu durum da, özellikle sağ politik görüşteki medyanın habercilik pratiğinin temellerinden uzak bir yerde konumlandığını göstermektedir. Sabah gazetesinin sahiplik yapısına bakıldığında Turkuva Medya ile Kalyon İnşaat aynı sermaye grubunun elinde bulunmaktadır. Sabah, bu anlamda 3. Havalimanı Projesi’nin bileşenlerinden biridir. Bununla birlikte,

Sabah'ın diğer çevre konularında da skalanın en altında puanlardan birine sahip olduğu, en yakın puanları aldığı Akşam ile de politik görüş anlamında aynı grupta yer aldığı görülmüştür. Ayrıca, Birgün de 11 Şubat 2014'te ele alınan haberinde, Sabah'tan daha düşük bir puan almıştır. Bu örnek ile ulusal basında politik görüşten de başka, medyanın yapısal sorunlara sahip olduğu düşünülebilir.

Şekil 7. İncelenen Çevre Konularının Medyaya Göre Kıyaslanması

Şekil 7’de incelenen üç temel çevre konusu ile ilgili medya kuruluşlarındaki çevre haberi nitelik puanları gösterilmektedir. Bu gösterimde Cumhuriyet’in diğer medya kuruluşlarından ayrışabildiği görülmektedir. İkinci bir ayrışma Akşam ve Sabah mecralarında haber içeriğinden bağımsız yatay bir nitelik ortalamasıyla ortaya çıkmaktadır. Son olarak üçüncü ayrışma Cerattepe ile ilgilidir. Hürriyet ve Milliyet gibi ana akım yayıncıları ile Birgün gibi politik yelpazenin solunda yer alan kaynaklarda, diğer olaylara kıyasla, daha nitelikli bir sunum ihtiyacı oluşmuş olabileceği düşünülmektedir. Sonuç olarak, haberlerin kalitesinde bir yükselmeyle sonuçlandığı görülmektedir.

3.3.2. İçerik Analizi

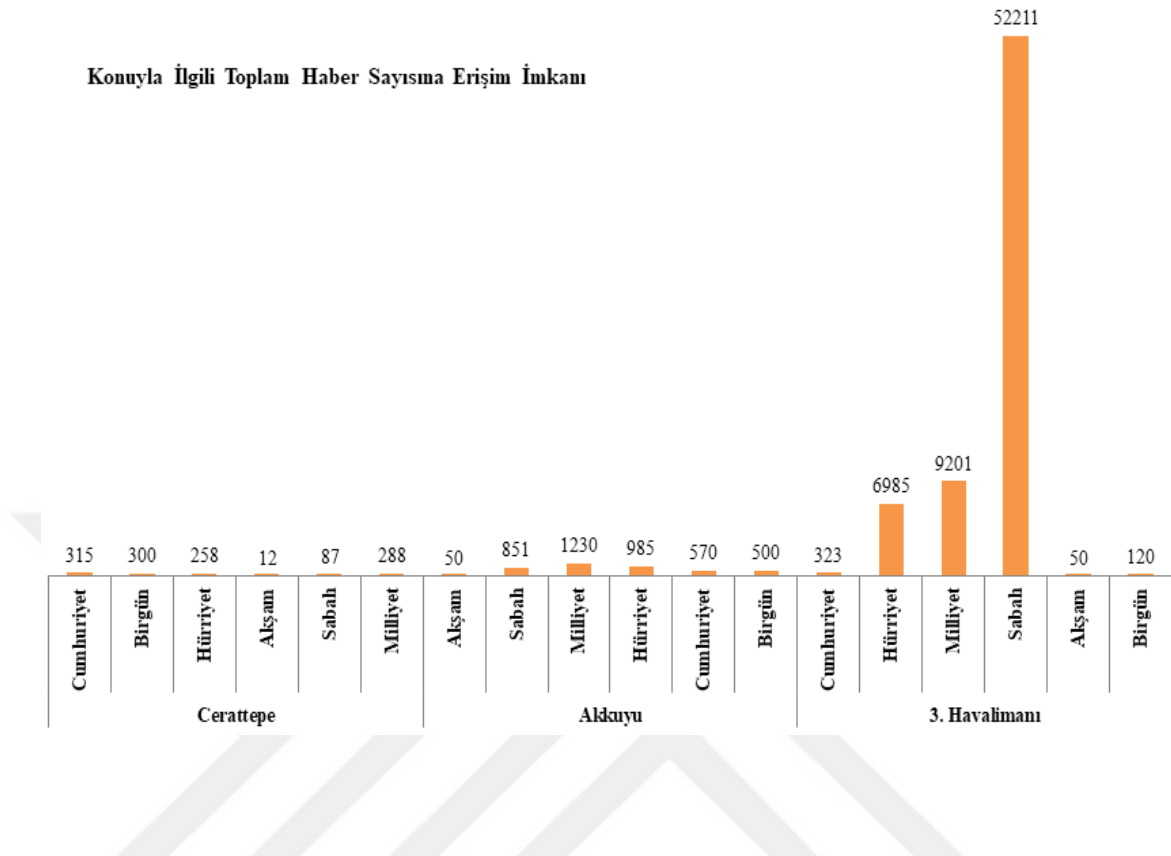
Gazete haberlerinin, biçimsel özelliklerini incelemek ve kendileri arasındaki karşılaştırmalarını gözlemlemek, bununla birlikte genel bir resim çizmek üzere çeşitli kriterler ile içerik analizi uygulanmıştır.

İçerik analizinde, konuya dair yapılan haber sayıları arasında epeyce sayısal farklılık görülmüştür. Bunun bir nedeni olarak da, haber sitelerinin haber içi arama konusundaki teknik sorunsallar düşünülebilir. Haber sayfalarının ziyaretinde haberlerin birbiriyle bağlantılı olarak sunulmasına, konuya doğrudan etiket ile verilmesine de az rastlanmıştır. Bu noktada, sayısal bir sonuca ulaşmaktan ziyade seçilen haber sitelerinde haberlere erişimi konusunda bir değerlendirme çerçevesi oluşturmaya olanak sağlamıştır.

Haberlere verilen yer konusunda ise konulara göre de ilk sırada yer alan medya kurumuyla son sırada yer alan medya arasında iki kat fark bulunduğu görülmüştür. Konuya verilen önem ve haberin kapsamlı bir şekilde ele alınması açısından bu sonuç önemlidir. Seçilen konular özelinde de yer verilme farklılıkları belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Habere yer verilme büyüklüklerinde Cerattepe öne çıkmıştır, sonrasında Akkuyu ve en son 3. Havalimanı şeklinde bir sıralama bulunmaktadır.

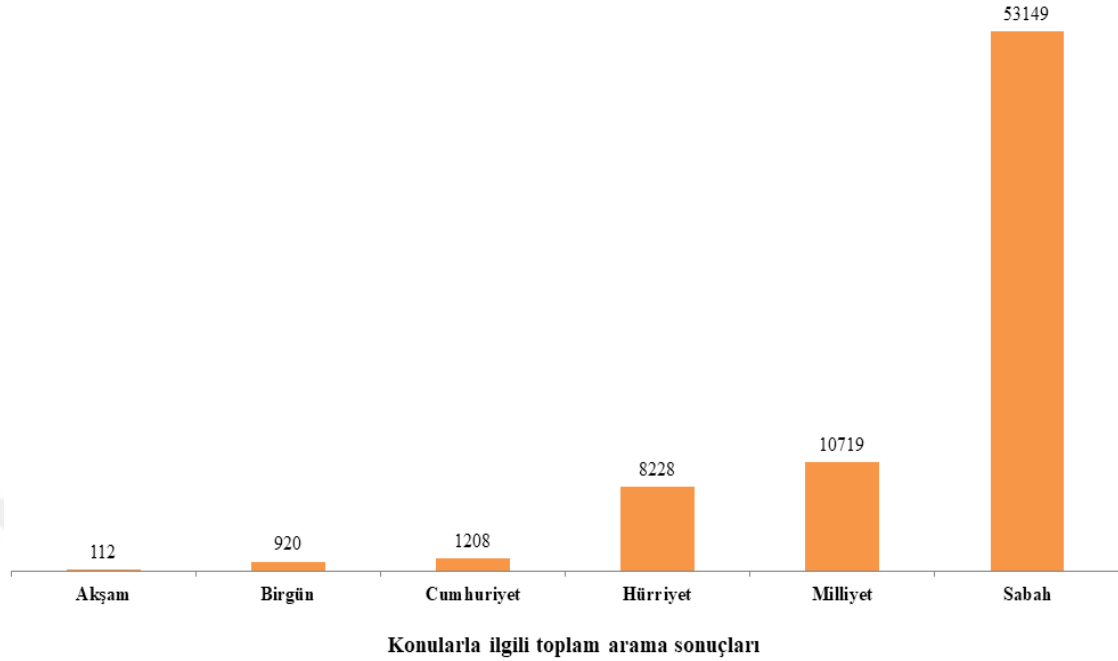
Haber imzası konusunda gazeteci, ajanslar ve başka medya olarak incelenmiştir ve bunun sonucunda gazeteci imzası olan yalnızca on haber çıkmıştır. Ortalamaya bakıldığında, çevre konusunda uzman gazetecinin bulunmasının yaygın olmadığı sonucuna ulaşılabilir. Bunun yanında haber imzasını belirtilmemesine rastlanmıştır, bu da imzalı haber konusunda yaygın bir önem gösterilmediği de düşünülebilir. Diğer haberler ise yoğunlukla haber ajansı, bunların içinde ise en çok Doğan Haber Ajansı'na rastlanmıştır. Haber imzalarının dağılımlarına bakıldığında, politik görüşlerine göre medyalar kendi aralarında benzer görünüm sergilemiştir. İçeriklerde farklı görüşlere yer verilme kıyaslamasındaki farklı görüşe yer vermeden haber yapmanın yaygın olduğu sonucuna varılmıştır. İncelenen 36 içerikte, sayısal anlamda dengenin görüldüğü yalnızca iki örnek bulunması dikkat çeken bir diğer sonuç olmuştur.

Şekil 8. Konu İle İlgili Site İçi Arama Sonuçlarının Analizi

Şekil 8’de veriler incelendiğinde haber sayıları konusunda Akşam, Cumhuriyet, Birgün haber sitelerinde daha sağlıklı arama sonuçlarına ulaşıldığı düşünülmekle birlikte, Hürriyet, Milliyet ve özellikle Sabah haber sitelerinde muğlak ve abartılı rakamlara ulaşılmıştır. Bununla birlikte, teknik nedenlerin de etkili olduğu düşünülmektedir. “3. Havalimanı” anahtar kelimesi içinde yer alan “havalimanı” ibaresinden dolayı ile çok daha fazla haber linkine işaret etmektedir. “Akkuyu” anahtar kelimesi üçlü kıyaslamada ikinci sırada gelmektedir. “Cerattepe” anahtar kelime olarak kolaylıkla aratılabilir olmakla birlikte, en az haber yapılan konu olarak görünmektedir. Bununla birlikte, haber sayılarının şüpheli olması nedeniyle olayların hiçbirisi için sağlıklı bir sonuç görünmemektedir. Bu nedenle, tam haber sayısının belirlenemediği akılda tutularak, haber sitelerinin kendi verilerinin bir sunumu olduğu gözetilmelidir. Buna ek olarak, haber sitelerinde sağlıklı arama koşulları için medyaların tutumlarına dair bir yorum oluşturmuştur.

Şekil 9. Arama Sonuçlarına Göre Medya Kıyaslaması

Şekil 9’da ilgili çevre konularıyla ilgili anahtar kelimesi aramaların toplam sonuçları medya kuruluşları arasında kıyaslanmıştır. Buna göre Sabah içeriklerinde yüksek bir sayıya rastlanmakta, merkezdeki Milliyet ve Hürriyet’in ikinci bir kümelenme oluşturduğu görülmektedir. Cumhuriyet ve Birgün daha düşük adetlerde bir üçüncü grup oluşturmaktadır. Akşam internet sitesi ise en düşük adetleri ile en alttaki medyadır. Bu kıyaslama sitelerin içerik büyüklüklerine paralellik gösterebilecekleri gibi, internet arama sonuçlarının yansıtılmasındaki algoritma farklılıkları ya da seçilen anahtar kelimelerinden kaynaklanan analizin doğruluğunu saptırıcı özellikleri de içermektedir. Bununla beraber, Şekil 9, bu tez çalışmasında incelemek üzere seçilmiş medya kuruluşlarının birbirine kıyaslanabilmesi açısından bir değerlendirme imkanı sunmaktadır. Bu değerlendirmenin verilerinin ise, haber sitelerinin kendilerinin sunduğu sayılarla sınırlanması söz konusudur. Bu nedenle, haber sitelerinde arama yapmanın değerlendirilmesine yer vermek anlamlı bulunmuştur.

Arama koşulları konusunda Cumhuriyet Gazetesi, haberlerin başlık, tarih ve spotlarını bir sayfada toplamakta ve toplam haber sayısı ve arama sonuç sayfalarını göstermektedir. Birgün Gazetesi’nde ise toplam haber sonucu bulunmamakta, yalnız

tarih ve kategoriye göre seçim yapılabilir. Arama sonucundaki haber sayfasında, başlık ve haber girişi görüntülenebilmekte ve sonuç sayfalarının sayısına ulaşılabilir. Hürriyet Gazetesi'nde ise, toplam haber sayısı verilmekle birlikte, haber başlıkları ve bazılarında haber spotları paylaşılmıştır. Haber, video, foto-galeri, yazar üzerinden seçim yapılarak filtre düzenlenebilmektedir, detaylı aramada kategori, yazar ve tarih seçilebilmektedir. Haberlerin toplam sonuç sayfalarının sayısı da görüntülenmektedir. Milliyet Gazetesi'nde de benzer şekilde arama yapıldığında toplam sayı verilmekte ve haber sayfasında tarih, bölüm, yazar filtresi bulunmaktadır ve toplam sonuç sayfaları verilmektedir. Görüntülenen sonuçlarda haber başlıklarıyla birlikte, bazılarında bir ya da iki cümle ile haber spotuna da yer verilmektedir. Akşam Gazetesi'nde ise sonuçlar yalnızca haber başlıkları ve yayın tarihi olarak görüntülenebilmektedir. Sabah Gazetesi'nde ise, toplam sonuç başta yer alırken, haberler diğer haber sitelerindeki liste görünümünden farklı olarak, yan yana fotoğraflı şekilde, farklı büyüklüklerdeki haber başlıklarıyla görüntülenmektedir. Sınırlı bir tarih aralığı, arama türü ve kategori filtreleri bulunmaktadır. Haberlerin sonuç sayfalarının sayısı da görüntülenememekte, haberler aşağı doğru akmaktadır. Bu bağlamda, haber siteleri için erişim koşullarının bir standardından söz etmek zorlaşmaktadır. Araştırma kapsamında, haber sitelerinin erişim kolaylığının sınırlı olduğu söylenebilir.

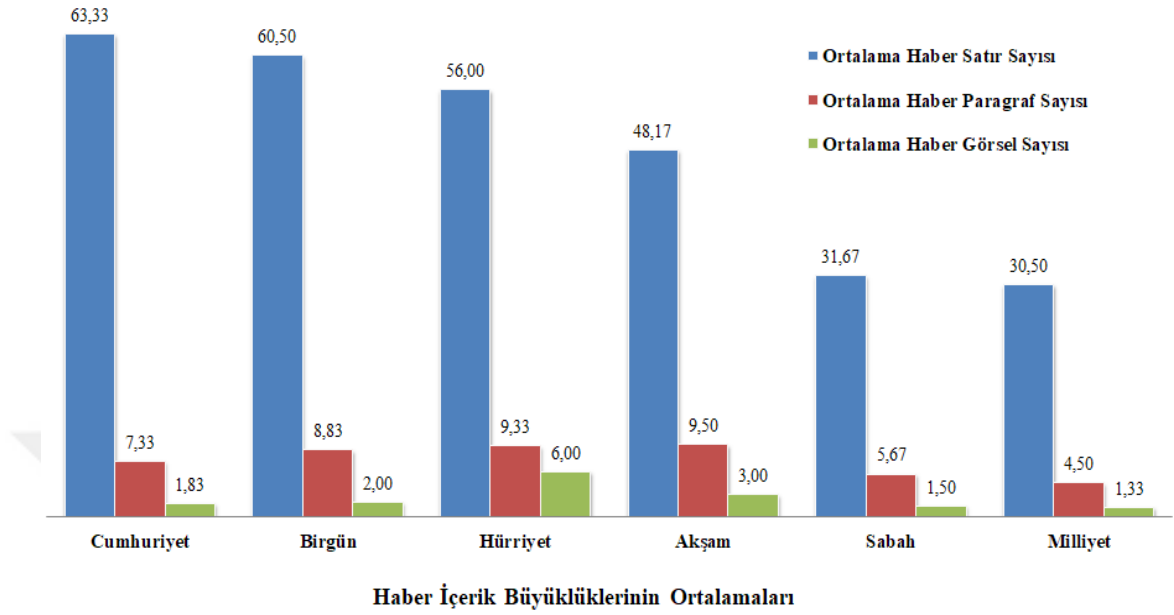
Tablo 6. Haberlerin Yer Alma ve Görsel Kullanım Nitelikleri (1/2)

İçerik No	Konu	Medya	Haberin Aldığı Yer Büyüklüğü		Fotoğraf ve Diğer Görsellerin Niteliği	
			Satır	Paragraf	Sayı	İçerik
1	Cerattepe	Cumhuriyet	123	15	2	Eylem görüntüleri bulunmaktadır.
2	Cerattepe	Cumhuriyet	50	7	3	Bir fotoğrafta emniyet güçleri ve gaz yoğunluğu gösterilmektedir. Bir fotoğrafta Yeşil Artvin Derneği Başkanı'nın gündelik bir fotoğrafı yer almaktadır. Bir fotoğrafta da direnen topluluğa yer verilmiştir. Yoğunluk, Cerattepe halkını destekleyici niteliktedir. Toplam 3 fotoğraf ve 1 görsel kullanılmıştır.
3	Cerattepe	Birgün	71	10	4	Gazdan etkilenen bir vatandaşın fotoğrafı, gaz kullanımını anlatan bir fotoğraf, güvenlik güçleri ve halkın karşı karşıya olduğu bir anda gaz dumanının bulunduğu bir fotoğraf ve genel manzarayı destekleyen araçların yolu kapattığı fotoğraf olmak üzere çatışma anlarını yansıtan 4 fotoğraf kullanılmıştır.
4	Cerattepe	Birgün	127	15	4	Çatışma anlarından 2 kare, madene hayır diyen halkın fotoğraflarından 2 tane olmak üzere, 4 fotoğraf yer almıştır. Bunlardan birisi, Cerattepe için en sık rastlanan fotoğraflardan birisidir.
5	Cerattepe	Hürriyet	182	28	31	Çatışma anları, etkilenen kişiler, güvenlik güçleri ile etkileşim olan bir temada fotoğraflar yer almıştır.
6	Cerattepe	Hürriyet		15	1	Bölgeden çekilmiş yarısında doğanın olduğu ve bir kısmında çalışmaların görüntülendiği 1 fotoğraf bulunmaktadır.
7	Cerattepe	Akşam	22	2	1	Gaz maskesi takan eylemcilerin fotoğrafı kullanılmıştır.
8	Cerattepe	Akşam	21	7	1	Güvenlik güçleri ve iş makineleri bulunmaktadır.
9	Cerattepe	Sabah	20	4	1	Çatışma alanından üzerine şiddet tonda bir yazı eklenerek fotoğraf paylaşılmıştır.
10	Cerattepe	Sabah	10	1	0	Fotoğraf bulunmuyor.
11	Cerattepe	Milliyet	59	11	4	Çatışma üzerine çeşitli fotoğraflar kullanılmıştır.
12	Cerattepe	Milliyet	13	1	1	Cerattepe'den yeşil alan ve çalışma sahasının birlikte genel görünümü verilmiştir.
13	Akkuyu	Akşam	100	11	3	Santral görselleri yer almıştır.
14	Akkuyu	Akşam	81	18	1	Santral görseli kullanılmıştır.
15	Akkuyu	Sabah	5	1	1	Santral projesi görseli kullanılmıştır.
16	Akkuyu	Sabah	88	16	0	Fotoğraf bulunmuyor.

Tablo 7. Haberlerin Yer Alma ve Görsel Kullanım Nitelikleri (2/2)

İçerik No	Konu	Medya	Haberin Aldığı Yer Büyüklüğü		Fotoğraf ve Diğer Görsellerin Niteliği	
17	Akkuyu	Milliyet	32	6	1	Santral projesi görseli kullanılmıştır.
18	Akkuyu	Milliyet	29	3	1	Santral projesi görseli kullanılmıştır.
19	Akkuyu	Hürriyet	8	4	1	Santral projesi görseli kullanılmıştır.
20	Akkuyu	Hürriyet	29	3	1	Akkuyu'dan bir inşaat manzarası kullanılmıştır.
21	Akkuyu	Cumhuri yet	40	3	1	Akkuyudan genel manzara paylaşılmıştır.
22	Akkuyu	Cumhuri yet	81	8	2	Bir fok fotoğrafı ve Akkuyu'dan bir genel manzara fotoğrafı kullanılmıştır.
23	Akkuyu	Birgün	27	1	1	Bir patlama fotoğrafı kullanılmıştır.
24	Akkuyu	Birgün	87	19	1	Sahilden bir manzara fotoğrafına yer verilmiştir.
25	3. Havalimanı	Cumhuri yet	52	6	1	Uçak fotoğrafı kullanılmıştır.
26	3. Havalimanı	Cumhuri yet	34	5	2	Bir inşaat alanı ve dolgu alanının yerini gösteren bir görsel kullanılmıştır.
27	3. Havalimanı	Hürriyet	26	2	1	Bölgeyi gösteren bir görsel kullanılmıştır.
28	3. Havalimanı	Hürriyet	35	4	1	Proje görsellerinden 1 fotoğraf, dolgu alanının yerini gösteren bir görsel kullanılmıştır.
29	3. Havalimanı	Milliyet	20	2	0	Fotoğraf bulunmuyor. Mahkeme kağıdının görseli bulunmaktadır.
30	3. Havalimanı	Milliyet	30	4	1	Uçak fotoğrafı kullanılmıştır.
31	3. Havalimanı	Sabah	30	6	1	Uçak pisti görseli kullanılmıştır.
32	3. Havalimanı	Sabah	37	6	6	Çeşitli uçak görüntüleri ve inşaat alanını gösteren resimlere yer verilmiştir.
33	3. Havalimanı	Akşam	35	11	11	İnşaat alanından çeşitli fotoğraflar yer almıştır.
34	3. Havalimanı	Akşam	30	8	1	Uçak fotoğrafı kullanılmıştır.
35	3. Havalimanı	Birgün	26	3	1	İnşaata dair fotoğraf paylaşılmıştır.
36	3. Havalimanı	Birgün	25	5	1	Dolguyu işaret eden bir görsele yer verilmiştir.

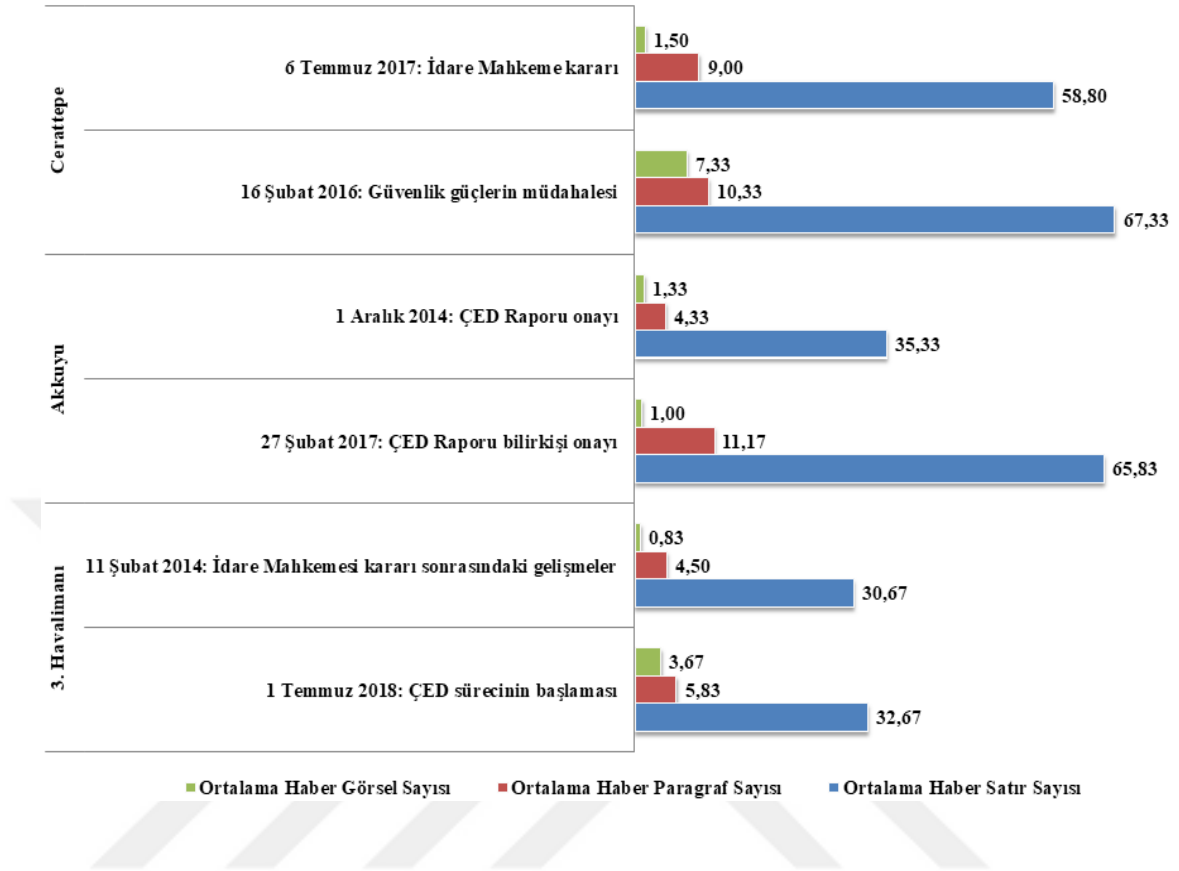
Şekil 10. Haber İçerik Büyüklüklerinin Medya Kıyaslaması

Şekil 10'da farklı medya kuruluşlarının ilgili olayları sunarken ne büyüklükte yer ayırdıklarını belirlemek üzere, haberlerin ortalama satır, ortalama paragraf ve ortalama görsel adetleri hesaplanmıştır. Bu veriler incelendiğinde haber satır sayısı olarak en yüksek ikili Cumhuriyet ve Birgün olarak öne çıkarken, en altta ise Sabah ve Milliyet gelmektedir. Haber satır sayısı olarak ilk grup ile son grup arasında yaklaşık iki katlık bir fark söz konusudur. Paragraf adetleri olarak satır sayılarına göre orta grupta yer alan Hürriyet ve Akşam'ın diğer medyaya göre daha fazla paragraf kırılımı tercih ettiği görülmektedir. Görsel kullanımı açısından incelendiğinde ise Hürriyet, fotoğraf galerisi içinde haber sunmayı tercih ettiği için görsel sayısı diğerlerine çok daha önde olduğu görülmektedir. Haber satır sayısı olarak en alt sıradaki Sabah ve Milliyet'in görsel kullanımında da çok az ortalama sahip olması bir paralellik göstergesidir.

Fotoğraf kullanımında ise, Cerattepe'de çatışma görüntülerinin yer aldığı görülmekle birlikte farklı politik görüş sahibi medyalara göre fotoğraf öznesinin güvenlik güçleri ve ya halk arasında değiştiği gözlemlenmiştir. Akkuyu ve 3. Havalimanı konusunda ise merkez ve sağ medyanın proje görsellerine sıklıkla yer verdiği, alana dair görüntülerin ise verilmediği görülmüştür.

Şekil 11. Haber İçerik Büyüklüklerinin Olaylara Göre Kıyaslaması

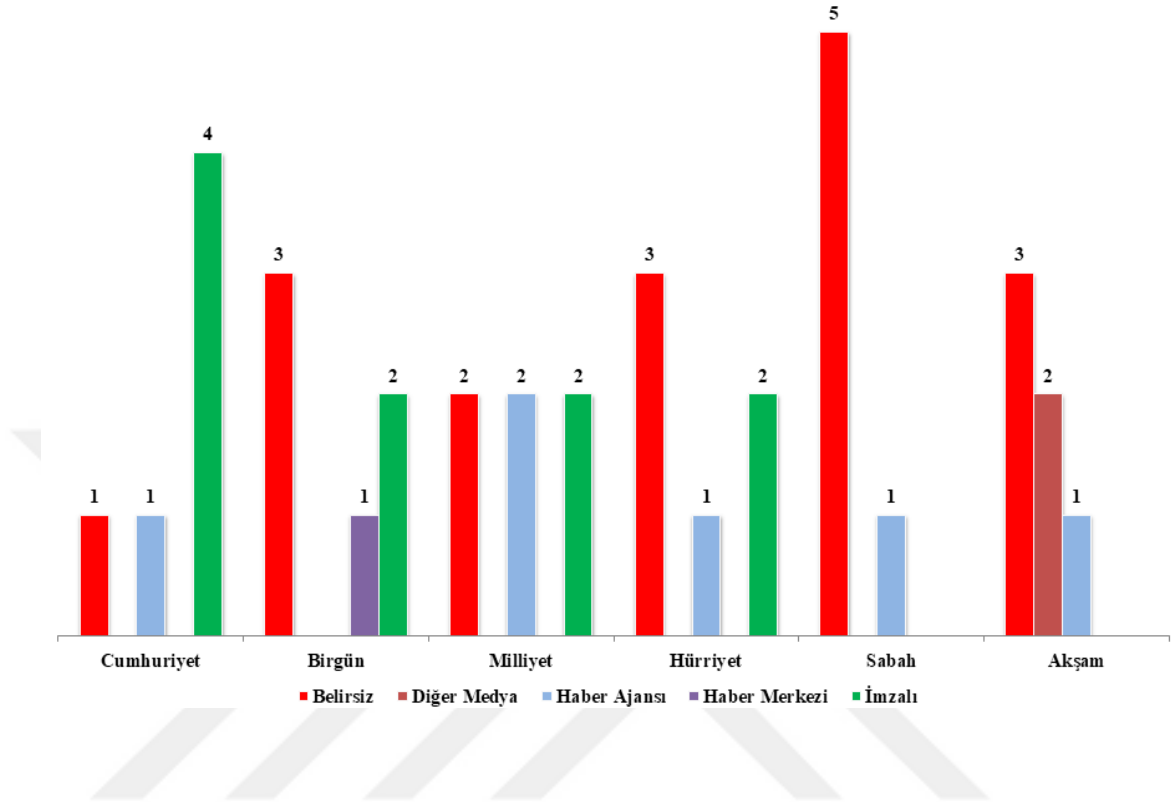

Şekil 11'deki haber içeriklerinin satır sayısı, paragraf sayısı ve görsel adedi parametrelerine göre analizi bu sefer de medya kuruluşu ayrımı olmaksızın çevre olaylarına göre ortalamaları alınarak incelenmiştir. Buna göre medyada birbirine kıyasla sıralandığında Cerratepe olaylarının daha detaylı yer bulduğu belirlenmektedir. Bu noktada, özellikle yerel çevre eylemlerinin öne çıktığı, bunun yanında güvenlik güçleriyle yaşanan çatışma ve Türkiye'ye yayılan protestolarla devam eden toplumsal olayların medyada daha geniş yer bulması öne çıkan bir neden olarak yorumlanmaktadır.

Tablo 8. Haberlerde İmza Kullanımı

İçerik No	Konu	Medya	Haber İmzası (Gazeteci, Ajans, Medya) ve Sınıflandırma	
			İçerik	Sınıflandırma
1	Cerattepe	Cumhuriyet	Doğan Haber Ajansı (DHA)	Haber Ajansı
2	Cerattepe	Cumhuriyet	Yusuf Özkan	İmzalı
3	Cerattepe	Birgün	Ömer Şan	İmzalı
4	Cerattepe	Birgün	Belirsiz	Belirsiz
5	Cerattepe	Hürriyet	Muhammet Kaçar ve Adem Güngör, Doğan Haber Ajansı (DHA), Anadolu Ajansı (AA), İhlas Haber Ajansı (İHA), CİHAN	İmzalı
6	Cerattepe	Hürriyet	Muhammet Kaçar ve Adem Güngör imzalı, Doğan Haber Ajansı (DHA)	İmzalı
7	Cerattepe	Akşam	Başka medyadan alıntı: Star	Diğer Medya
8	Cerattepe	Akşam	Anadolu Ajansı (AA)	Haber Ajansı
9	Cerattepe	Sabah	Belirsiz	Belirsiz
10	Cerattepe	Sabah	Belirsiz	Belirsiz
11	Cerattepe	Milliyet	Doğan Haber Ajansı (DHA)	Haber Ajansı
12	Cerattepe	Milliyet	Belirsiz	Belirsiz
13	Akkuyu	Akşam	Belirsiz	Belirsiz
14	Akkuyu	Akşam	Başka medyadan alıntı: Star	Diğer Medya
15	Akkuyu	Sabah	Anadolu Ajansı (AA)	Haber Ajansı
16	Akkuyu	Sabah	Belirsiz	Belirsiz
17	Akkuyu	Milliyet	Mithat Yurdakul	İmzalı
18	Akkuyu	Milliyet	Doğan Haber Ajansı (DHA)	Haber Ajansı
19	Akkuyu	Hürriyet	Belirsiz	Belirsiz
20	Akkuyu	Hürriyet	Doğan Haber Ajansı (DHA)	Haber Ajansı
21	Akkuyu	Cumhuriyet	İklim Öngel ve Abidin Yağmur	İmzalı
22	Akkuyu	Cumhuriyet	Hazal Ocak	İmzalı
23	Akkuyu	Birgün	Seçil Türkkan	İmzalı
24	Akkuyu	Birgün	Haber Merkezi	Haber Merkezi
25	3. Havalimanı	Cumhuriyet	Belirsiz	Belirsiz
26	3. Havalimanı	Cumhuriyet	Hazal Ocak	İmzalı
27	3. Havalimanı	Hürriyet	Belirsiz	Belirsiz
28	3. Havalimanı	Hürriyet	Belirsiz	Belirsiz
29	3. Havalimanı	Milliyet	Esra Alus	İmzalı
30	3. Havalimanı	Milliyet	Belirsiz	Belirsiz
31	3. Havalimanı	Sabah	Belirsiz	Belirsiz
32	3. Havalimanı	Sabah	Belirsiz	Belirsiz
33	3. Havalimanı	Akşam	Belirsiz	Belirsiz
34	3. Havalimanı	Akşam	Belirsiz	Belirsiz
35	3. Havalimanı	Birgün	Belirsiz	Belirsiz
36	3. Havalimanı	Birgün	Belirsiz	Belirsiz

Şekil 12. Haberlerdeki İmza Kullanımı Kıyaslaması

Şekil 12’de farklı medya kuruluşlarının çevre olaylarının haberlerini sunarken imza kullanımı kıyaslanmıştır. Sabah ve Akşam’da haber imzası konusunda daha az bir bilgi sunmuştur. Akşam’ın başka medyadan aldığı iki haberin de aynı sahiplik yapısında bulunan Star Gazetesi’ne ait olduğu görülmüştür. Gazeteci imzalı haberler konusunda Cumhuriyet öne çıkmıştır. En çok Doğan Medya Ajansı’ndan haberler kullanıldığı gözlemlenmiştir. Bu durum, çevre konusunda uzman gazeteci bulundurma konusunda bir değerlendirmeyi içermektedir. Ulusal basında yaygın bir şekilde çevre gazetecisi istihdam edilmediği düşüncesini desteklemiştir. Sol politik görüşü temsil eden Cumhuriyet ve Birgün’ün çevre konusunu önemseydiği, konuyla ilgili gelişmeleri profesyonel bir şekilde sunulmasına özen gösterdiği söylenebilir. Merkez olarak ele alınan Milliyet, Hürriyet birbirine yakın sonuçlar çıkarmıştır. Politik görüşlere göre kümelenmenin farklılıkları görülmüştür.

Tablo 9. Haberlerde Farklı Yaklaşımların Oranı (1/3)

İçerik No	Konu	Medya	Farklı Yaklaşımlara Ayrılan Yerin Paragraf Sayıları ile Karşılaştırılması	
1	Cerattepe	Cumhuriyet	66%	Projeyi destekleyici yüzde 66, karşı tarafta yüzde 34 düzeyinde içerik yer almıştır. Dört paragraf bilirkişi raporuna yer verilirken (kararı destekleyen), Danıştay'ın kararına karşı eleştiri beyan eden uzman görüşüne bir paragraf, STK Başkanı'na bir paragraf yer verilmiştir. Dolayısıyla, yoğunluk kararın onanmasında etkili raporun içeriğinde kalmıştır.
2	Cerattepe	Cumhuriyet	71%	Projeyi destekleyici yüzde 29, karşı nitelikte yüzde 71 içerik yer almıştır. Gazetecinin anlatımı da dahil beş paragraf, yapılan müdahaleye karşı görüşleri içerirken, iki paragraf da karşıt yaklaşıma yer verilmiştir.
3	Cerattepe	Birgün	100%	Tek yanlı içerik sunulmuştur.
4	Cerattepe	Birgün	66%	Projeyi destekleyici yüzde 66, karşı yüzde 34 içerik kullanılmıştır. dört paragrafta bilirkişi raporuna yer verilirken (kararı destekleyen), Danıştay'ın kararına karşı eleştiri beyan eden uzman görüşüne bir paragraf, STK Başkanı'na bir paragraf yer verilmiştir. Dolayısıyla, yoğunluk kararın onanmasında etkili raporun içeriğinde kalmıştır.
5	Cerattepe	Hürriyet	70%	Yerel halk görüşleri yaklaşık yüzde 70, güvenlik güçleri ve devlet açıklamalarına yüzde 30 yer verilmiştir.
6	Cerattepe	Hürriyet	66%	Projeyi destekleyici yüzde 66, karşı nitelikte yüzde 34 içerik yer almıştır.
7	Cerattepe	Akşam	100%	Tek yanlı içerik sunulmuştur.
8	Cerattepe	Akşam	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.
9	Cerattepe	Sabah	100%	Kırmızı çerçeve içinde tek yönlü içerikle sunulmuştur.
10	Cerattepe	Sabah	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.
11	Cerattepe	Milliyet	100%	Kaynak Jeofizik Mühendisleri'nin yazılı açıklamasıdır. Başka görüşe yer verilmemiştir. Kalan içerikte olay anlatımına yer verilmiştir.
12	Cerattepe	Milliyet	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.

Tablo 10. Haberlerde Farklı Yaklaşımların Oranı (2/3)

İçerik No	Konu	Medya	Farklı Yaklaşımlara Ayrılan Yerin Paragraf Sayıları ile Karşılaştırılması	
13	Akkuyu	Akşam	80%	Yorumlarda ele alınmıştır. Kaynak bulunmamaktadır. Akkuyu projesini destekleyen içerikler yoğunluktadır.
14	Akkuyu	Akşam	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.
15	Akkuyu	Sabah	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.
16	Akkuyu	Sabah	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.
17	Akkuyu	Milliyet	50%	Görüşlere eşit yer verilmiştir.
18	Akkuyu	Milliyet	75%	Bakanlık açıklaması daha yoğun verilmiştir. Eleştiri yapan kişi ve gruplara dair kaynak verilmemiştir.
19	Akkuyu	Hürriyet	0%	Yorum yapılmış ancak kaynak karşılaştırmasına yer verilmemiştir.
20	Akkuyu	Hürriyet	75%	İki görüş farklı oranlarda sunulmuştur.
21	Akkuyu	Cumhuriyet	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.
22	Akkuyu	Cumhuriyet	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.
23	Akkuyu	Birgün	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.
24	Akkuyu	Birgün	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.
25	3. Havalimanı	Cumhuriyet	50%	Görüşlere eşit yer verilmiştir.
26	3. Havalimanı	Cumhuriyet	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.
27	3. Havalimanı	Hürriyet	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.
28	3. Havalimanı	Hürriyet	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.

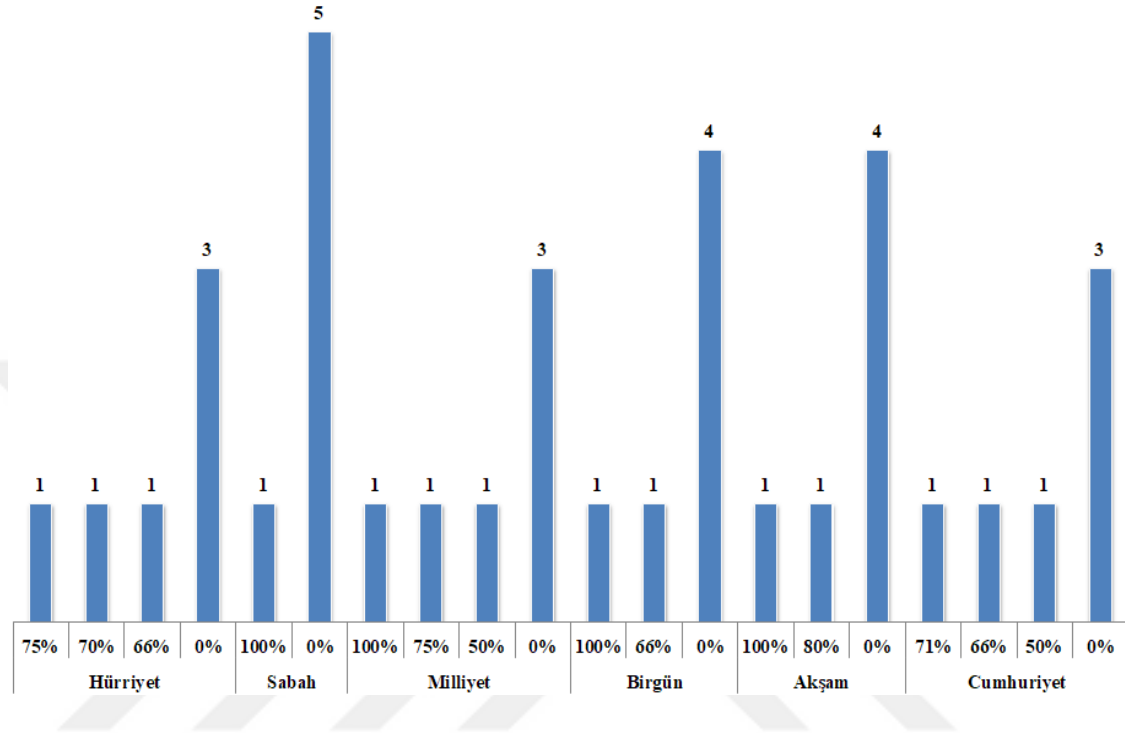
Tablo 11. Haberlerde Farklı Yaklaşımların Oranı (3/3)

İçerik No	Konu	Medya	Farklı Yaklaşımlara Ayrılan Yerin Paragraf Sayıları ile Karşılaştırılması	
29	3. Havalimanı	Milliyet	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.
30	3. Havalimanı	Milliyet	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.
31	3. Havalimanı	Sabah	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.
32	3. Havalimanı	Sabah	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.
33	3. Havalimanı	Akşam	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.
34	3. Havalimanı	Akşam	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.
35	3. Havalimanı	Birgün	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.
36	3. Havalimanı	Birgün	0%	Farklı görüşlere veya yorumlara yer verilmemiştir.

Tablo 14, 15 ve 16’da yer alan sunuma göre “yüzde 0” değeri, haberin çevresel olayların taraflarının biri ve ya diğerinin sunulmaksızın verildiği anlamına gelmektedir. “Yüzde 50” her iki tarafa ait görüşlerin eşit paragraf sayısı ile sunulduğu ideal durumu resmetmektedir. “Yüzde 100” sadece tek tarafın görüşüne yer verilip diğerine hiç yer verilmediği sunum biçimini ifade etmektedir. Yüzde 51-99 arasındaki değerler ise birden fazla görüşe yer verildiğini ifade etmektedir. Buna göre, örneğin, bir çevre

konusu ile ilgili bir tarafın görüşü için yüzde 30 oranında yer ayrılmış, diğeri için yüzde 70 yer ayrılmış ise bu durumda ilgili haber için yüzde 70 oranı kullanılmıştır.

Şekil 13. İçeriklerde Farklı Yaklaşımların Oranı

Şekil 13'te, her medya kuruluşunun içerikleri sunarken birden fazla görüşe yer verme oranları, ilgili görüşe ayrılan paragraf sayısı baz alınarak hesaplanmış, daha sonra bu oranların adetsel dağılımı incelenmiştir. Buna göre medya kuruluşları ağırlıklı olarak taraf görüşlerine yer vermeksizin, haber üretmektedirler. Tarafların görüşlerine eşit oranda (yüzde 50) yer ayıran biri Milliyet diğeri Cumhuriyet'te olmak üzere yalnızca iki örneğe rastlanmıştır. Buna karşın, sadece tek yanın görüşlerini ileten üç örnek söz konusudur (Sabah, Milliyet ve Birgün). Eğer tarafların görüşlerine yer veriliyorsa, genel olarak bir tarafın görüşü ağırlık kazanmakta ancak diğeri de kısaca değinilmektedir. Taraf görüşlerine yer vermeden içerik üretme konusunda Sabah beş haber örneğiyle ilk sırada olup, kendisini Birgün ve Akşam dört haber ile takip etmektedir.

3.3.3. Söylem Analizi

Haberlerin ideolojik ve bağlamsal olarak keşfi ve incelenmesi amacıyla van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi uygulanmıştır. Bu çözümlemede, haber öykülerinin

üretilme biçimlerine, iktidar/güç ilişkilerine, ideolojik konumlarına, bağlama ve bağlamdan çıkarmaya odaklanılacaktır. Haber medyasının seçmecî kaynak kullanımını, tekdüze haber temposunu ve öykü başlığının seçimiyle, hangi haber oyuncularının kamuya nasıl sunulacağına ve onlar hakkında ne söyleneceğine, nasıl söyleneceğine karar verdiği görülmektedir (van Dijk, 1994, s. 303). Haber pratiklerinde ideolojinin, hakim yapının bu haber pratiklerinde uygulanan kararlarla uygulandığı görülmektedir. Güç/iktidar, bir grubun ve/veya üyesinin diğer gruplar üzerindeki, diğerlerinin eylem özgürlüğünü kısıtlamayı içeren “eylemsel” ve zihnini etkileyen “bilişsel” kontrolünü içermektedir. Modern ve en etkili güç, diğerlerini ikna etmeye, yönlendirmeye dönük bilişsel kontroldür (Özer, 2011, s. 54). Sosyal olarak manipülasyon, toplumsal eşitsizliği doğrulayan gayri meşru tahakküm olarak tanımlanır. Çoğu manipülasyon, metinle ve konuşma ile gerçekleşir, ayrıca etkileşim içinde bir etkileşim şeklidir. Güç ve gücün kötüye kullanımı anlamına geldiğinden, sosyal bir yaklaşım da önem taşımaktadır (van Dijk, 2006, s. 359-360). Söylem analizinde, metinsel ve bağlamsal bileşenler bulunmaktadır. Metinsel bileşen, farklı düzeylerde haber söyleminin çeşitli yapılarını sistematik analizini içerir. Bağlamsal bileşen ise, metinsel yapıların bilişsel ve sosyal faktörlerini, koşullarını, kısıtlarını veya sonuçlarını ve dolaylı olarak ekonomik, kültürel ve tarihsel gömülmelerini analiz etmektedir (van Dijk, 1988, s. 176).

3.3.3.1. Cerattepe

Türkiye’de ise, çevre 1980’lerden bu yana daha görünür bir konu olmakla birlikte çevre politikaları çevreyi değil, yatırımcıyı önceleyen bir yaklaşımla belirlenmiştir (Somersan, 1994, s. 43). Türkiye’nin sanayi atılımlarıyla birlikte fabrikaların, termik santrallerin çoğalmasıyla çevre sorunları artmasıyla birlikte, yerel çevre direnişleri başlamıştır. İzmir ilinin Bergama ilçesindeki altın madenine karşı 1990’larda gelişen hareket bugünkü yerel çevre hareketlerinin öncüsü olmuştur (Akman ve Eryılmaz, 2016, s. 23).

Dönemin ekonomik politikasında ekonomi, iş sahası yaratma, üretim vurgusu baskın olmakla birlikte, bu yatırımların çevre sorunları yaratacağının dikkate alınmadığı görülmektedir (Somersan, 1993, s. 11). Cerattepe’de yapılan araştırma kapsamında, görüşmecilerin tamamı, madenlerle ilgili olarak hem yasa oluşturmada hem de uygulamada, devlet kurumları ile şirketin birlikte hareket ettiklerini söylemiştir (Akman ve Eryılmaz, 2016, s. 23).

Türkiye’de çevre konusunda kırsalda köylülerin yaşamlarını yakından ilgilendiren derelerin üzerine çok sayıda Hidroelektrik Santrali’ne (HES) izin verilmesi, ülkenin pek çok yerinde su havzalarında bile altın madenciliği için ruhsat verilmesi, ekoloji duyarlılığı olmayan projeler, çevre duyarlılığını artırmıştır (Cangı, 2013, s. 109). Bergama Hareketi’nden Aliğa’dan, HES direnişlerinden başka pek çok çevre hareketi oluşmuştur. Yaşam alanlarının korunması alanında kararlara katılma talebiyle söz söyleme, eylem yapma kültürü oluşmuştur (Cangı, 2013, s. 109).

Bergama ise, Türkiye’de çevre hareketinin toplumsallaşmasını sağlamış, ciddi bir dönüşüm ortaya çıkmıştır. Sağlıklı çevrede yaşama hakkını önceliğine alan bu karar yıllarca, ekolojiye ilişkin yargı kararlarında emsal teşkil etmiştir (Cangı, 2013, s. 110-111). Bu temeller üzerine, Gezi Parkı’nda ağaçların kesilmeye başlanması üzerine, parka sahip çıkmakla başlayan hareket, parkın korunmasını aşan bir boyuta ulaşmıştır. Gezi’yle birlikte ekoloji mücadelesinin aynı zamanda bir demokrasi mücadelesi olduğu görülmüştür (Cangı, 2013, s. 108-112). Cerattepe’de ise, 25 yıldan fazladır süren bir çevre mücadelesi yaşanmaktadır. Bu anlamda, Türkiye’de en uzun süren çevre hareketlerinden biri olarak, bütün bu süreçleri yaşamıştır. Kamunun gündemine eylemleriyle ve hukuki süreçleriyle gelmektedir. Araştırma için seçilen iki olayın ilki, 16 Şubat 2016 tarihidir. Nitelik analizinde iki puan ile en nitelikli haber ortalamasıdır; bunun yanında içerik analizinde içerik büyüklükleri karşılaştırıldığında de en fazla yer ayrılan konudur. Medyada, halk ve güvenlik güçleri arasında çatışmalar şiddet bağlamıyla ele alınmıştır. Haber değerleri tartışmalarında, gazeteciler, çatışmayı içeren durumların izleyicileri çekmek için gerekli olan dramı sağladığını ve çatışmanın seviyesinin katılımcıların hissettiği tutkuları ve dolayısıyla öykünün kendileri için önemi olduğunu belirtmektedir (Miller ve Riechert, 2000, s. 51).

van Dijk’ın eleştirel söylem analizine göre, haber başlıklarına bakılmıştır. Haber başlıkları, ideolojik anlamlarla yüklü olmaları ve aynı zamanda habere giriş noktası olması itibarıyla önem taşımaktadır (Özer, 2011, s. 91). İlk analizin kapsamında incelenen haberler; Cumhuriyet, “Cerattepe’de direniş ikinci gününde... Polisten biber gazlı müdahale: 4 gözaltı”; Birgün, “Yaşam direnişi”; Milliyet, “Artvin Cerattepe’de polis müdahalesi”; Hürriyet “Artvin Cerattepe’ye polis ve jandarma takviyesi yapıldı:

Göstericilere müdahale edildi”; Akşam, “Cerattepe’de provokatör mesaisi”, Sabah “Artvin Cerattepe eylemcileri polise saldırdı” başlıklarıyla verilmiştir. İlk bakışta, medya kuruluşlarının hangi ideolojiye dayandıkları görülmektedir. Haberin toplumsal gerçekliği inşa ettiği, yapılandığı ve böylece egemen iktidar yapılarını yayarak yeniden üretmesi söz konusudur (Vona Kurt, 2015, s. 205). Bu haberlerin başlık, spot ve girişlerine bakıldığında, çevre haberlerinin polisiye bir haber formatında sunulduğu, durumun iki taraftan oluştuğu, bu iki tarafın ilişkisinin de farklı görüşteki medyalara göre değiştiği görülmüştür.

Medya kuruluşları oluşturdukları haber içerikleriyle, yaşanan durum ve konuları ele alış biçimleriyle siyasi ve toplumsal düzeyde yaşanan kutuplaşmanın itici gücü olma potansiyeline sahiptir (Vona Kurt, 2015, s. 201). Haberlerin bağlamı, haberin sunuluş biçimi, aralan bilgisini, haber kaynaklarını, konu olan olayın farklı uçları arasındaki ilişkilerini içermektedir. Sağ politik görüşe sahip Sabah ve Akşam gazetesinin Gezi’ye atıfla haberi yapılandığı, bununla birlikte HDP, CHP, PKK, FETÖ’yü dahil eden bir düşman hat üzerinden tanımlandığı, eylemde “ağaç kesiminin ve yeşilin bahane edildiği” çerçevesi, söylemsel açıdan şiddeti destekleme ve hedef göstermektedir. Ayrıca, bu iyi ve kötü tanıtımı, suçtaki sorumluluğu da manipüle etmektedir. Benzer şekilde, Gezi’de de ana akım medyanın tutumunun bu yönde olduğu görülmüştür (Yıldız Tahincioğlu, 2016, s. 188). Medyada bu türden keskin ayrımlar, tarafların ‘tehdit’ ya da ‘düşman’ olarak görülmesine ve şiddetin haklılaştırılmasına sebep olmaktadır (Erbaysal Filibeli, 2016, s. 47). Ağacın bahane edildiği söylemi ve Gezi çevrelerinin de dahil olduğu düşman hattının kışkırtmaları üzerinden kurulan haberlerde, ‘tehdit’ algısı oldukça yüksektir. Diğer yandan bu tür haber sunumları, yaşadıkları çevreyle ilgili rızalarının olmadığı bir madencilik faaliyetine karşı 25 yıldan fazladır mücadele eden halkın ‘özne’ konumunu da gizlemektedir. Haberlerin bir diğer yansıması da, çevre hareketlerinin görünürlüğünün engellenmesi üzerinedir. Söylem değerlendirildiğinde, ağaçların kesilmesinin ancak bir bahane olabileceği öne sürülmektedir.

Merkez medyada ise, Hürriyet’te jandarmayı, Milliyet’te polisi özne olarak tanıdığı, ancak haberin sonlarında halkın eyleminin nedenlerine ve arka planına yer verdiği görülmektedir. Eylemlerin medyaya yansımasındaki eleştiriler de, emniyet güçlerinin

tanımlarıyla haberin çerçevelenmesidir (Dağtaş ve Dağtaş, 2007, s. 77). Doğrudan bir düşmanlık çerçevesi ile sunulmasa da, söylemin polisin ve jandarmanın müdahale etmek zorunda kaldıkları yönünde olması, diğer yandan da iş makineleri konvoyunun ilerlemesi odağa alıp eylemcilerin kurdukları barikatları bir engel olarak konumlamaları, uygulanan şiddetten ve maden faaliyetlerinden yana bir tutum benimsediklerini göstermiştir.

Gösterilerin basında sunumuna dair yapılan bir çalışma, bu tür haberlerin nasıl yansıdığını şöyle özetlemektedir:

Gösteriler ne kadar ses getiriyorsa ve ne denli olumsuzsa o kadar fazla haberleştirilmektedir. Gösterilerin arka planı, ya verilmemekte ya da dikkati çekmeyecek şekilde geçirilmektedir. Gösterilerle ilgili durum tanımları, güç/iktidar sahibi akredite kaynaklara göre yapılmaktadır. Basın, bu gösterilerde çıkan çatışmalarda, polis ve kamu düzeni sağlayan otoritelerin eylemlerini pasif sentaksla, göstericilerin eylemlerini pasif sentaksla vermektedir. Kelime tercihleri aracılığıyla göstericiler olumsuz sıfatlarla sunulurken; polis ve kamu otoriteleri düzeni sağlayan güçler olarak olumlu sunulmaktadır (Dağtaş ve Dağtaş, 2007, s. 77).

Sol politik görüşe sahip Cumhuriyet ve Birgün'ün ise, halkın eylemlerinin direniş olarak tanımlanması açısından diğer medya kuruluşlarından ayrıldığı, haber içeriğinde ise iki taraflı tutum (güvenlik güçleri ve halk) izlediği ve durumu olay çerçevesinde sunduğu görülmektedir. Halkın eylemlerine destek olan bir tutum benimsemekle birlikte, özne olarak onların tanımlarının yer almadığı, daha da ötesinde Cerattepe'de bu madencilik faaliyetine halkın neden itiraz ettiğinin verilmediği gözlemlendiğinde, haberlerin odağının şiddet olduğu sonucuna varılmıştır. Birgün'de ise, eylemlere geniş yer ayırmakla birlikte, bunu dramatik bir ton üzerinden yapmıştır. Halkın sözlerinin resmi kaynaklar kadar itibarlı sunulmaması ve az kullanımı ise her iki muhalif kaynak açısından, tekdüze haber pratiklerinin bir tekrarı olmuştur.

Medyada çevresel anlamlar, hem kamusal anlayış hem de siyasi tartışmalar ve kararlar için önemlidir (Carvalho, 2005, s. 2). Güvenlik güçleri ve halk etrafında şiddet üzerine haber kurulması, ortak tema olarak yorumlanmaktadır. Çağdaş bir "çevresel çatışma",

eylemci stratejiler ve kampanyaları, gazetecilik uygulamalarını ve haberciliği, resmi politika ve karar alma süreçlerini ve de sanayi faaliyetleri ve ticareti arasındaki karmaşık etkileşimleri içermektedir (Hutchins ve Lester, 2015, s. 337). Haber içeriklerinde ise, 25 yıldır devam eden sürecin arka planının verilmemesi, halkın sözlerinin resmi kaynaklar kadar itibarlı sunulmaması ve az kullanımı, halkın sözlerine ya yer verilmemesi ya da yer verildiğinde dramalaştırılması, çevreye olan etkilerine yer verilmemesi, çevre gazeteciliği odağında bir değerlendirme için eksiklik ve yetersizlik olarak yorumlanmaktadır. Diğer yandan çevre eylemi yapmanın meşru olmadığı ancak ‘bahane’ olabileceği, iş makinesinin bulunduğu konvoyun ilerlemesine ‘barikat’ların engel olduğu, güvenlik güçlerinin gazdan etkilenmeleri çerçevesinde bir haber pratiği, resmi söyleme dayanan ideolojik bir üretimdir.

İkinci konu başlığı olarak çevre mücadelesinin hukuksal sürecinden 6 Temmuz 2017 tarihli danıştay kararı seçilmiştir. Akşam Gazetesi’nin ilgili haberi sitesinde görüntülenemediğinden dolayı, dava sürecinden bir başka olay seçilmiştir. İlk konu ile bu konu arasında haber pratiklerinin farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Diğer habere olan ilginin şiddet temasıyla öne çıktığı görülmektedir. Bu konuda Cumhuriyet, “Danıştay’dan Cerattepe’de çevre katliamına onay”; Birgün, “Danıştay, Cerattepe’de ‘madencilik yapılabilir’ kararını onadı”; Milliyet “Danıştay’dan flaş Cerattepe kararı”, Hürriyet “Türkiye’nin en büyük çevre davasında son karar”, Akşam “Cerattepe davası başladı” (Eski tarihli), Sabah “Danıştay’dan Cerattepe’ye onay” şeklinde haber başlığı seçmiştir.

Bu haber özelinde, Hürriyet, Cumhuriyet ve Birgün’ün başlıkları ve spotlarındaki bir cümle haricindeki değişiklikler dışında Doğan Haber Ajansı’ndan yayınlanan içeriği aynı şekilde kullanmıştır. Hürriyet, Cumhuriyet ve Birgün’ün haberlerinde, dikkat çekici olan nokta, haber kaynaklarının kullanımı ve sıralaması olmuştur. Haber oluşturulurken başvuru haber kaynaklarının kimlerden olduğu haber içindeki anlamın oluşturulmasında da önemlidir (Vona Kurt, 2015, s. 205). Bu anlamda, dava hakkında bilgiler sunulduktan hemen sonra kararda etkili olduğu düşünülen bilirkişi raporuna yer verilmiştir. Ara başlıklarda doğrudan raporun içeriğinin kullanılması, onu destekleyen bir resim çizmiştir. Yeşil Artvin Derneği’nin öncülüğünde dava açan 751 kişi, 61 avukat ile o güne kadarki en geniş katılımlı çevre davasında, davacıların sözü haberin sonlarına

kalmıştır. Dernek başkanı ve avukatının görüşlerine ve Cerattepe'nin arka plan bilgilerine yer verilme sıralaması yorumlandığında ikinci planda kaldığı görülmüştür. Cumhuriyet, çevre katliamı olarak ele aldığı kararı, haber içeriğinde aynı tutumla eleştirememiştir. Bu durum, klasik haber rutinleri çerçevesinde kalınması, çevre gazeteciliğinin öne çıkmaması olarak yorumlanmaktadır. Öte yandan, Milliyet, Sabah ve Akşam'da ise, en geniş katılımlı çevre davası olmasından başlayarak davayı açanların görüşlerine kadar hiçbir şeye yer vermemişlerdir. Bunun yanısıra habere ayırdıkları yer açısından ilk konuya göre belirgin bir düşüş gözlemlenmektedir. Haberin 5 N 1 K bölümünde dahi eksiklikleri göze çarpmaktadır.

Bu iki konu ele alındığında, eylemleri olumsuzlama; halkın yaşam alanlarına ilişkin görüşlerini, eylemlerini görmezden gelme; çevre bağlamını vermeme/verememe haberlerde öne çıkmaktadır. Kimi haberlerde, bu çevre bağlamının verilmemesi ideolojik olarak seçilmiştir. Görüş olarak yerel çevre hareketi desteklediği anlaşılan haber metinlerinin ise, meselenin arka planının, çevresel bağlamının, bilimselliğinin eksik ve yetersiz aktarılmasının sonucu olarak çevre haberlerinin niteliklerine uygun olmadığı görülmüştür. Bu haberlerde, düşman resimleri çizilmesi nedeniyle haber kaynağı dahi bulunmaması, toplumsal paydaşlara yer verilmemesi, olayın aktarılmasında söz konusudur. Haber üretiminde elde hazır bulunan ve güvenilir kaynaklara dayanma alışkanlığı, haber değeri anlayışının genel mesleki ve ideolojik boyutlarının yanısıra medyanın büyük kısmının bir şirketler ağı içinde gömülü olması, bütün bunlar toplumdaki en güçlü insanlar, gruplar ya da kurumlar hakkındaki öyküleri destekleyen toplumsal bilişler ve metin üretimiyle uyum içindedir (van Dijk, 1994, s. 304).

3.3.3.2. Akkuyu

Türkiye'de ve dünyada nükleer enerji, çevre gazeteciliğinin de önemli bir meselesi olarak, politik, toplumsal ve bilimsel bağlamları olmakla birlikte destekleyenleri tarafından temiz enerji olarak sunulduğu, karşı çıkanların ise çevresel riskleriyle birlikte atık, depolama, yapımında ve işletmesinde doğaya verilen zararlar çerçevesinde odaklandığı görülmektedir. Türkiye'de, 1955'te nükleer enerjiye "Barış için Atom" programıyla ilk adım atılırken 1975'te ilk proje için Akkuyu'ya karar verilmiştir (Yavuz, 2015, s. 20-21). Bununla birlikte ilk eylemler, 1976'da Mersin Balıkçılar Kooperatifi öncülüğünde başlamıştır. Nükleer karşıtı mücadelenin başlamasında SOS

Akdeniz'in çalışmaları da etkili olmuştur, pek çok yaratıcı eylem yapılmıştır. 1990'larda, projenin yeniden politika gündemine girmesiyle bütün çevreci grupların gündemine girmiş ve Akkuyu'ya karşı eylem yapılmıştır (Aksu ve Korkut, 2017, s. 144). 1990'lardan itibaren nükleer karşıtı hareketin ülke çapında yükselmesiyle Akkuyu ihalesi iptal edilmiştir. 2004'te ise tekrar gündeme gelmiş ve ihale süreçlerindeki gelişmeler sonrasında 2010'da Rusya'yla anlaşma imzalanmıştır (Yavuz, 2015, s. 25).

Çevre gazeteciliği bağlamında, nükleer enerji çevresel risklerin sunulmasıyla yakından ilişkilidir. Çevre konusunda uzman olmayan kişiler, medya dolayımıyla görüşlerini oluşturabilmektedir (Frome, 1998, s. 35). Haberlerdeki kanıtlar ve bilgilerin nitelikli olması bilinçli karar almayı da etkilemektedir (Rögener ve Wormer, 2015, s. 3). Haberlerde, Çernobil'den "acayip, milyonda bir kaza" olarak söz edilmesi, bunun yanında "temiz enerji, çevre dostu" şeklinde bahsedilmesi ise nükleer enerjinin güvenli olduğunu doğallaştırmaya neden olmuştur (Allan, Adam ve Carter, 2000, s. 8). Diğer yandan, çevre gazetecilerinin de uzmanlık, haber kaynakları, anlaşılabilirlik hususlarında sorunlarına rastlanmaktadır.

Örneklem kapsamında, Akkuyu'dan seçilen ilk konu 1 Aralık 2014 tarihindeki Çevre Etki Değerlendirme (ÇED) raporudur. Cumhuriyet, "Akkuyu'yu bitirdiler", Birgün, "Putin gelmese de o karar gelirdi!", Hürriyet, "Akkuyu'da önemli gelişme", Milliyet "Nükleerde 'çevre' onayı Putin'e yetti", Sabah, "Akkuyu Nükleer Santral ÇED raporuna onay" şeklinde haber başlığı kullanmıştır. Akşam'ın bu konuda haberi bulunmadığından temel atma süreci sonrasında nükleer enerji hakkında yaptığı haber kullanılmıştır, onun da başlığı: "Nükleer enerji kullanan ülkeler hangileri? Nükleer santral nedir, zararlı mı?" şeklindedir. Başlıkta iki soru kullanılmış olup, konunun temel atma töreniyle bağlantısı anlaşılır kılınmamıştır.

Sürecin işleyişine dair eleştiri ve itirazlar yalnızca Birgün ve Cumhuriyet'te yer almıştır. İktidar olarak belli bir güce sahip olanların haberler yoluyla kamuoyunu ulaşma olanağı söz konusuysa, daha güçsüz konumda bulunanların da bu hakkının elinden alınması ya da ulaşamaması anlamına gelmektedir (Vona Kurt, 2015, s. 206). Uzmanlardan ve halktan alınan görüşler ile uzmanlık eksikliğine, atık ve depolama gibi sorunların belirsiz kaldığına ve yaptıkları itirazların dikkate alınmamasına yönelik bir haber içeriği sunulmuştur. Sabah ve Hürriyet raporun onaylandığını üç dört cümlede aktarmıştır.

Hürriyet'in dördüncü cümlede, Putin'in geleceği gün onaylandığına yer vermesi açısından ayrıışmaktadır. Bununla birlikte, Milliyet, Putin vurgusuyla başlarken haberin devamında Bakanlık'ın söylemine yaslanmış ve haberin sonunda yer verdiği Çevre Mühendisleri Odası (ÇMO)'ndan aldığı görüşü de 'öne sürdü', 'savundu', 'iddia' gibi itibarsızlaştırma taktikleriyle sunmuştur. Haber kaynaklarında güvenilirlik derecesini belirleyen bu yaklaşım, söz konusu medya mecrasının içeriği kötüye kullanmasını ve resmi ideolojiye yaslanmasını ortaya koymaktadır. Bu itibarsızlaştırma sunumuyla birlikte, haberin nükleer ve çevre ilişkisini kurmaya hiç yanaşmadığı görülmekte, çevre etki değerlendirme konusunu da haberinden kaldırmaktadır. Haberde resmi haber kaynaklarına olan bağlılık, beraberinde kitle iletişim araçlarına ve dolayısıyla da kamuoyuna ulaşma anlamında bir adaletsizliği yaratarak, egemen güçlerin lehine işleyen bir süreç olarak işlev görmektedir (Vona Kurt, 2015, s. 206).

Akşam'ın haberinde ise, tekrarlar olan, olay akışında kopukluklar bulunan içerikte, enerji bağımlılığının azalacağı, nükleer enerjinin güvenli olduğu, kötü senaryoların ise bilimsellikten uzak olduğu aktarılmıştır. Yalnızca radyoaktif atıkların güvenli saklanabileceği bir formülün dünyada olmadığı, uzun vadede insan ve çevre sağlığı için tehlikeli olduğuna bir parantez açılmıştır. Bu küçük nokta dışında, haber nükleer enerjiyi açıkça desteklemektedir. Bunu desteklerken kullandığı stratejilerden biri de, enerji bağımsızlığıdır ki hakim ideolojide oldukça sık tekrarlanan bir yapıdır, bu bağlamda çevreye zararlı olsun olmasın bakılmaksızın ekonomik bir söylem ile yapılan yatırımlar desteklenmektedir. Medya ise, açığa çıkarabilecek potansiyelini bir yana bırakıp, küreselleşme ve büyüme söylemlerini tekrar etmektedir (Sharma, 2010, s. 63).

Haber pratiklerinde konunun geçmişine dair toplumsal hafızayı tazeleyecek bir unsura rastlanmamakla birlikte, iki gazete dışında toplumsal itirazın kendi sözleriyle yer aldıkları bir mecra yoktur. Toplumsal paydaşlar haberde bulunmadığı gibi, çevresel etki değerlendirme raporunun içeriğinin de ele alınmadığı haberler sunulmuştur. Çevre haberlerinde görülen en önemli eksikliklerden biri de, bağlam dışında bırakmadır. Bu kapsamda haberler, resmi haber kaynakları etrafında örülmüş ve yalnızca raporun onaylanmasıyla çerçevelenmiş, ÇED ihmal edilmiştir. ÇED raporunun bilimsel ve teknik yönleriyle ele alınmaması, çevre uzmanlığıyla ilgili bir eksikliği de içerirken, aynı zamanda haber verme biçimindeki tercihlerle de ilgilidir. Bu bağlamda, medya

kuruluşlarının resmi söylem içinde kalmayı ideolojik olarak tercih etmiştir. Haber söylemleri ile de ideolojilerini meşrulaştırmışlardır (Türkoğlu, 2010, s. 55).

Bilirkişi heyetinin raporunun tartışıldığı 26 Şubat 2017 tarihli Akkuyu'dan seçilen ikinci konu hakkında haber başlıkları arasında, Cumhuriyet, “Bilirkişiden tartışma yaratacak rapor: Foklar ölsün, nükleer olsun!”, Hürriyet, “Akkuyu’nun itiraz edilen ÇED raporuna bilirkişiden onay çıktı”, Milliyet, “Son dakika.... Akkuyu’nun itiraz edilen ÇED raporuna bilirkişiden onay çıktı!” yer almaktadır. Bunun yanında bu konuda haberi bulunmayan Birgün için, paralel olacağı düşünülerek ÇED raporunun iptal davasının son duruşması; Sabah için, Bakanlık tarafından kamuoyuna yapılan nükleer santral açıklaması; Akşam için, temel atılması sonra nükleer santrale ilişkin yaptığı haber ele alınmıştır. Üçünün ortak noktası da, nükleer santral hakkında yaptıkları değerlendirmelerin yer almasıdır. Birgün, “5 adımda Akkuyu’da neden nükleer santral kurulmamalı”, Hürriyet, “Nükleerle 7 milyar dolar tasarruf edilecek”, Akşam, “Muz yemek nükleer santralden daha tehlikeli” başlıklarını kullanmıştır.

Cumhuriyet, nükleerin risklerine dikkat çekmiş, çevreye olabilecek etkiler konusunda ülkenin yükümlülüklerine iğneleyici bir dilde atıf yapmış ve haberde eleştirel bir tutum benimsemiştir. ÇED iptali için açılan davada bilirkişi heyetinin raporu ‘skandal’ olarak değerlendirilmiştir. Birgün’de, haber spotunda ve girişinde davayla ilgili bilgilerle birlikte Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) temsilcilerinin savunmalarına yer verilmiştir, nükleer santrale karşı bir tutum görülmüştür. Haber kaynağının seçimi ve görüşlerinin sunumu da nükleer karşıtı tutumu sürdürmektedir. Milliyet’in son dakika ifadesi ilgi ve dikkat çekmeye yönelik dijital medyada habere tıklanması amaçlanan bir sunumdur. Haberin devamında bilirkişi raporunun odağında, resmi söyleme dayanan bir içerik verilmiştir. Hürriyet ise, Bakanlık’ın kamuoyunu bilinçlendirdiği belirterek, haber girişinde de nükleerin ithalat bağımlılığından kurtaracak çözüm olarak yorumlanmıştır.

Hürriyet ve Milliyet gazeteleri, bilirkişinin ÇED raporunu uygun bulması üzerine haberlerini yapılandırmıştır. Her ikisinde de ÇED olumlu kararının iptali için dava açılma nedenleri sıralanırken “öne sürmek”, “iddia etmek” gibi sözü itibarsızlaştırma stratejisi izlemiştir. Bu durum, dava açan tarafın görüşlerinin, nedenlerinin ele alınmasında güvenilmez bir izlenim bırakma niyetiyle sunulmuştur. Sabah’ın haberinde

de, resmi kaynağın desteklendiği görülmüştür. Akşam'ın haberi ise, muz yemek ile nükleer santral karşılaştırmasında muz yemeyi daha tehlikeli ilan etmesiyle, haber spotunda da bunu desteklemesiyle, kaza riskini önemsizleştiren iktidar söylemlerini yeniden üretmiştir. Geçmişten günümüze bakıldığında, 1986'da Çernobil'in en zorlu günlerinde, dönemin başbakanının radyasyonun azının yararlı olacağını söylemesi, üst düzey yetkililerin uçak kazası riskiyle nükleer santral riskini karşılaştırıp, uçakları daha tehlikeleri bulmalarıyla devam eden süreç, bugünkü süreçte de rastlanan, dünyadaki nükleer destekleyen söylemlerle de paralel bir yaklaşım izlemektedir (Somersan, 1993, s. 34). Dünyada da, nükleer enerji konusunda bu türden haberlere rastlanmakta ve çevresel risklerin sunum biçimleri açısından eleştirilmektedir (Allan, Adam ve Carter, 2000). Bu haber söylemlerine ideolojik açıdan bakıldığında, nükleer santralin yapılmasını destekleyen Hürriyet ve Akşam santralin yararlarına dair bir çerçeve çizerken, Birgün de santralin yapılmaması gerektiğine dair bir söylem izlemiştir. Bu noktada, yapısal yanlılık da gözlemlenmektedir.

Ana akım medya ve sağ görüşü temsil eden medyanın etkileşimleri dışarıda bırakmayı seçtiği görülmektedir. Birgün ve Cumhuriyet gazeteleri dışında çevresel risklerden haberdar olmak, toplumsal görüşleri²⁴, itirazları ve bu itirazların nedenlerine erişmek mümkün değildir. Haber gelişmeleri çevresel etkileri kapsamış olsa dahi, haber içeriklerinde bağlam dışına çıkarılarak sunulduğu görülmektedir. Oysa ki, çevresel meselelerini aktaran gazetecilerin, çevre aktivistleri, iş dünyası liderleri ve halk arasında bir bağlantı olma potansiyeli bulunmaktadır (Sachsman, Simon ve Valenti, 2005, s. 365). Bunun yerine, iktidarın nükleer söylemi, gelişmelerden bağımsız bir şekilde yeniden üretilmiştir.

²⁴ Türkiye'de, Akkuyu Nükleer Santrali dışında Sinop İnceburun'da ikinci bir santral, İğneada'da ise üçüncü bir santral planlanmaktadır. Bununla birlikte, toplumun enerji tercihlerine bakıldığında nükleer enerji en alt sırada yer almaktadır. Türkiye'de İklim Değişikliği Algısı ve Enerji Tercihleri Araştırması'nda (2018), yaşadığınız yeri yakınında yapılacak hangi iki enerji santraline karşı çıkarsınız, sorusunda yüzde 68.2 ile nükleer enerji ilk sırada yer almıştır, ikinci sırada da kömür yer almaktadır. Siyasi görüşlere göre bu soru incelendiğinde, her siyasi görüşten insanın nükleer enerjiye karşı olduğu görülmüştür. Bunun yanında, enerji tercihinde ilk sırada yüzde 70 ile güneş enerjisi desteklenmektedir, en az tercih edilen ise nükleer enerji olmuştur. Bu iki durum göz önüne alındığında, yurttaşların, mevcut enerji politikalarını onamadıkları sonucuna varılmıştır.

3.3.3.3. Üçüncü Havalimanı

İstanbul’da çevreyle ilgili kaygılar, 1950’lerin ortalarında başlamış olan kontrolsüz büyümenin yaşam kalitesi üzerindeki etkilerinin fark edilebilir olmaya başladığı bir dönem olan 1970’lerin sonundan itibaren siyasi bir yükseliş kaydetmeye başlamıştır (Perouse, 2014, s. 230). Çevre sorunlarının yaşandığı İstanbul, hava, gürültü, ışık kirlilikleri ve yeşil alan varlıkları açısından dünya sıralamasında oldukça kötü bir konumda bulunmaktadır (İstanbul Çevre Durum Raporu, 2018). Buna rağmen, İstanbul’da küresel bir marka şehir imajı yaratmak üzere, mega projelerin yapıldığı, yenilerinin de eklendiği görülmektedir. Bu nedenle, devam eden sorunlarla birlikte, geniş bir ölçekte çevre krizinin derinleşeceği öngörülmektedir. Günümüzde kentler, küresel ilgi ve sermayeden maksimum payı elde etmek üzere yoğun bir rekabet içindedir. Bu rekabetçi büyük ölçekli altyapı projelerinin temel amacı, işlevselliği maksimize etmek yerine ilgi çekmek olduğu için, rasyonel projelerden çok sansasyonel kentsel projeler olarak öne çıkmaktadır (Baba, 2018, s. 140). İstanbul’da yapılması planlanan ve devam eden 130’a yakın proje bulunmaktadır. 3. Havalimanı ise 2010 yılında kamuya duyurulmuş, 2012’de ise yer ilan edilmiştir. Bu süreçte ise, toplumsal paydaşların yoğun itirazları olmuştur (“Mega Projeler İstanbul”, t.y.).

Doğal yaşam ortamlarının ve önemli su havzalarının yok olmasıyla sonuçlanacağı; ekolojik ve jeolojik kriterler, zemin özellikleri, kazı ve dolgu alanları, kent bilimi ve uçuş güvenliği açısından kabul edilebilir olmadığı raporlara da yansımıştır (Üçüncü Havalimanı Teknik Raporu, 2014). ÇED raporunda ise, proje kapsamında doğal ekosistemin (orman alanları, 70 adet canlı yaşamı barındıran büyüklü küçüklü su birikintileri, akar ve kuru dereler, tarım alanları, mera alanları) ortadan kaldırılacağı, bu alanların doğal bitki örtüsü ve doğal özelliğinin yok edileceği ifade edilmiştir (Üçüncü Havalimanı Projesi, 2015, s. 19).

Küresel rekabette kentlere avantaj sağlamak için dünyanın dört bir yanında tasarlanan ve inşa edilen mega projeler, paradoksal bir şekilde ekonomik ve çevresel açılardan dikkat çekecek şekilde düşük performans göstermekte, kamusal destek bulmakta zorlanmaktadır (Baba, 2018, s. 142).

3. Havalimanı konusunda ise izlenen ilk konu, ÇED olumlu kararının yürütülmesinin durdurulması üzerine 11 Şubat 2014 tarihinden başlayan gelişmeler olmuştur. Cumhuriyet, “Yargıyı dinlemiyorlar”, Birgün “3. Havalimanı inşaatı durdurulmamış”, Milliyet “Yargıdan 3. havalimanına dur”, Hürriyet “3. Havalimanı için ÇED raporuna durdurma”, Akşam “DHMI’den 3. Havalimanı açıklaması”, Sabah “3. Havalimanı inşaatı durduruldu mu? Açıklama geldi” şeklinde haber başlıkları kullanmıştır. Sabah ve Akşam, projenin durdurulmasına engel bir karar olmadığı yönünde resmi kaynak açıklamalarını kullanmıştır. Hürriyet ve Milliyet ise, halkın açtığı bir davada kazanım olmasına haber spotunda yer vermiştir. Haberin devamında, projenin yol açacağı çevresel etkileri dava gerekçesi olarak görerek kendisiyle arasına mesafe koymuştur. Bu anlamda, kent ve çevre sorunları yalnızca bir grup vatandaşın dava gerekçesi olarak çerçevelenmiştir, çevresel bir bağlam kurulmamıştır. Resmi kaynaklara atfedilen güvenilirlik ünvanı, resmi olmayan kaynaklar için de güvenilirmez ya da doğruluğunun ispat edilmesi gereken haber kaynakları sınıflandırmasını beraberinde getirmektedir (Vona Kurt, 2015, s. 206).

Birgün ise, Devlet Hava Meydanlar İşletmesi (DHMI) Genel Müdürü’nün gazetecilerle iftar yemeğinde buluşmasında söyledikleriyle haber içeriğini kurmuş, ancak çevresel bağlamını eklememiş, hukuki süreç hakkında bilgi vermemiştir. İnşaatın durması gerektiği yönünde bir çerçeve çizilirken, diğer yandan kullandığı haber kaynağı ve kullanmadığı haber öğeleri bu eleştiriyi sınırlandırmıştır. Cumhuriyet’te davayı açan yurttaşların ismine yer verilmesi, konunun gelişimine dair bir çerçeve çizmesi olumlu olmakla birlikte, haberin devamında yetkililerin açıklamalarına daha fazla yer ayrıldığı görülmüştür. 3. Havalimanı’na dair çevresel bağlam ve ekolojik etki, görüşü alınan ve haberin sonunda yer verilen Çevre Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı’nın açıklamalarıyla sınırlıdır. Resmi haber kaynaklarına bağlılık, egemen ideolojinin sürdürülmesi, yayılması ve yeniden inşa sürecinin de bir parçası olarak değerlendirilmesi anlamına gelmektedir (Vona Kurt, 2015, s. 206).

3. Havalimanı konusunda seçilen ikinci olay, liman projenin genişletilmesinin işlendiği 2 Ocak 2018 tarihli gelişme olmuştur. Cumhuriyet, “Üçüncü havalimanı ‘kuzey’i yutuyor”, Birgün, “3’üncü havalimanı için deniz 87 bin metreküp doldurulacak, etkisi ise incelenmeyecek”, Milliyet “3.Havalimanı projesinde flaş değişiklik! 100 metre

daha...”, Hürriyet “3. havalimanında flaş değişiklik...”, Akşam “3. Havalimanı 35 metre kuzeye kaydı”, Sabah “3. Havalimanı projesinde flaş değişiklik!” haber başlıklarıyla gelişmeyi sunmuştur. Birgün’de aynı tarihli habere rastlanmadığı için konuyla ilgili ileri tarihli bir içerik incelenmiştir.

Konu, Cumhuriyet ve Birgün hariç diğer medya mecralarında dalgakıran boyu ve limanın büyütülmesi olarak ele alınmış, bağlam dışında sunulmuştur. Oysa ki, ilave liman projesine ÇED için başvurulmuştur, ve haberlerde ÇED kelimesine dahi rastlanmamıştır, bunun yerine projede değişikliğe gidildiği belirtilmiş ve üstü örtülmüştür. Söylemsel içerik, kamuoyu ve politika oluşturma süreçleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Örneğin ekonomik kalkınma, biyoçeşitlilik açısından ele alındığında bir fark yaratır. Aslında, çevre meseleleri ile ilgili tartışmalar, genellikle konulara, gerçeklere ya da ilgili değerlere göre bakmakla ilgilidir (Miller ve Riechert, 2000, s. 45). Bu haberlerde ise değer çevre olmadığı açıklıkla görülmektedir.

Bu durumun paralelinde, başlıkların da en çok benzediği konudur. Ana akım ve sağ görüşteki medya, en temel gazetecilik pratiği olarak halka yapılan projenin nasıl etkileri olacağını anlatmaktan, halka bu konuda haber vermekten geri durmaktadır. Haber söyleminde fotoğraf, temayı destekleyici bir öge olarak kullanılmaktadır. Haber fotoğraflarına bakıldığında, proje tanıtım görsellerinin kullanıldığı görülmektedir. Proje görselleri, 3. Havalimanı’nın inşaatının mevcut halini gizlemekte ve fiziksel durumun üstünü örtmektedir.

Son 10 yılda medyanın geçirdiği dönüşüm, 3. Havalimanı’nın kamuya duyurulmasından bugüne kadar yapılan haberlerde görülebilmektedir. Türkiye’de ise medya şirketleri esasen kâr amaçlı, medya üretimine dayanan, görece bağımsız yapılar olmaması ve medya iktidarın ya da şirketlerin çıkarlarını değil, kamu yararını gözetmesi, eşitlikçi, özgürlükçü, demokratik bir toplumsal düzene hizmet etmesinin önüne geçmektedir (Adaklı, 2014, s. 18). Medya kuruluşlarının medya dışı yatırımlarının bulunması, kamu ihaleleriyle iktidarla olan ilişkileri, medyanın haber verme biçimlerine olan etkileri görülmektedir. Ultra-çapraz bütünleşme, yalnızca sermayenin büyüme taktiği olarak kullandığı teknik bir operasyon olarak görülmemektedir. Neoliberal kapitalizmin Leviathan’a benzetilebilecek çok kollu girift ilişki ağını özetlemek için kullanılan bir terim olarak, 70’li yıllardan itibaren medyanın bu ağa sıkı sıkıya bağlanması, başta ifade

özgürlüğü olmak üzere toplumsal özgürlük alanlarını nefessiz bırakan bir kuşatma biçimi olarak ele alınmaktadır (Adaklı, 2014, s. 22). Bu bağlamda, haberlerin temel vurgusu da iktidar ve sermaye söylemine eklemlendiği, onu meşrulaştırdığı görülmektedir.

3.3.4. Görüşmelerin Analizi

Araştırma kapsamında, metin analizlerinin yanısıra çevre gazetecilerinin bakış açılarına ve deneyimlerine yer verilmek istenmiştir. Görüşmeciler, kendi istekleri üzerine kendi isimleriyle araştırmada yer almışlardır. Yazılı olarak gerçekleşen görüşmede, gazetecilere dört soru yöneltilerek, çevre gazeteciliğine yönelmelerindeki etkenler, bu alanda geçmişten günümüze değişimler, sorunlu olan yönlerin neler olduğu ve mesleki sorumluluk, etik algıları sunulmaya çalışılmıştır. Tablo 12’de görüşmecilere dair bilgiler yer almaktadır.

Tablo.12 Çevre Gazetecilerinin Profili

Gazetecilerin İsimleri	Gazetecilerin Çevre Gazeteciliği Deneyimleri
Nilay Vardar	2011-2017 arasında bianet’te editör olarak çalışmıştır. Şu an Greenpeace Akdeniz İletişim Sorumlusu olarak çalışmaktadır.
Oya Ayman	Yeni Yüzyıl Gazetesi 1994-1997 yılları arasında çalışmış, çevre haberleri yapmıştır. Ardından, on yıldan fazla Buğday Dergisi’nin yayın yönetmenliği yapmıştır. 2004-2014 yılları arasında da National Geographic Türkiye’de editör ve yazarlık yapmıştır. Bunun yanında, çevre konusunda belgesel yapımı ve kitapları da bulunmaktadır. Son iki yıldır aktif çevre gazeteciliği yapmamakta, sivil toplum çalışmaları yürütmekte ve Atlas Dergisi’ne çevre konulu yazılar yazmaktadır.
Özer Akdemir	1998 yılından beri Evrensel’de çalışmakta ve 2000’lerden beri de çevre gazeteciliği yapmaktadır. Bunun yanında, çevre alanında kitapları da bulunmaktadır. Eko kurgu türünde yayınlarına da devam etmektedir.
Pelin Cengiz	2009’dan bu yana çevre gazeteciliği yapmaktadır. Bağımsız medya platformlarında çevre gazeteciliğine devam etmektedir. Artı Gerçek’te köşe yazarlığına, Artı TV’de Ekolojik Odak programıyla birlikte, Açık Radyo’da yayınlanan Ekonomi&Ekoloji programına devam etmektedir.

3.3.4.1. Çevre Gazeteciliğine Yönelim

Gazetecilerin çevre gazeteciliği alanına yönelmesinde, kişisel motivasyonlarıyla birlikte çalıştıkları kurumun alan açmasının etkili olduğu görülmektedir. Gazetecinin çevre farkındalığını oluşturan deneyimlere sahip olmasının bu motivasyonu desteklediği de anlaşılmıştır.

Kendimi bildim bileli, şehirden çok kırdan, dağda, dere, tepede olmayı tercih ettim. İnsan türü olarak bu gezegeni diğer varlıklar ve türlerle paylaştığımızı dair farkındalığının temelini sanırım, izcilik yıllarımda yaptığımız kamplar ve o yıllarda edindiğim doğada yaşam eğitimlerine borçluyum. (Oya)

Nilay ise, bianet'te önce staj ardından kadrolu gazeteciliğe başladığında, çevre haberlerine odaklanmıştır:

bianet'e stajyer olarak başladığımda her ne kadar herkes çevre konusunda eksikliğin farkında olsa ve sürekli bu dile getirilse de, bu alanda özel olarak uzmanlaşmış kimse yoktu. Ancak bu çevre alanında hiç ya da yeterli haber yapılmadığı anlamına gelmiyordu. Sadece çevre alanında "uzman" ya da "alan gazetecisi" diyeceğimiz kimse istihdam edilmiyordu anlamında söylüyorum. Onun dışında elbette çevre hakkında bianet kriterlerine uygun haberler yapılmıyordu.

Oya'nın deneyiminde de medya kurumunun çevre gazeteciliğini desteklemesi ve kendisinin ilgi göstererek bu alanda içerik üretiyor oluşu öne çıkmıştır. Yeni Yüzyıl gazetesinin çevre haberlerine en çok yer veren gazetelerden biri olması ve kendisinin de en çok çevre haberi yapan muhabir olmasıyla "çevre gazetecisi oluvermişim" demektedir.

1970'lerden itibaren Avrupa ve Amerika'da çevre gazeteciliğinin gelişimini şekillendiren önemli bir etmen, çevre konularının kamusal gündemde yer edinmesi olmuştur. Çevresel sorunların etkilerinin görülmesiyle çevrenin toplumsal bir endişe konusu haline gelmesi, çevre hareketinin yükselmesi sonucu çevre gazeteciliği alanı gelişmiştir. Gazetecinin sahada çevresel olayların yarattığı etkiye tanık olmasının, bu alana yönelmesinde anahtar bir rol üstlendiği görülmüştür. Bir anlamda, çevre mücadelelerinin, çevre konularının tartışıldığı ortamların artmasının gazetecinin bu alanda içerik üretmeye yönelmesiyle bağlantılı olmasına rastlanmıştır.

10 yıl önce Karadeniz'e yaptığım bir seyahat sırasında Türkiye'de daha sonraları nasıl büyük bir ekolojik tahribat yarattığını gördüğümüz HES gerçeğine bizzat tanıklık ettim.

Ondan sonra bu alanda bir boşluk olduğunu gördüm ve çevre meselesine yöneldim. (Pelin)

2000 yılında İzmir'e geldiğimizde Bergama Köylülerinin siyanürlü altın madenine karşı mücadelesi en hareketli dönemlerindiydi. Köylüler mahkeme kararlarının uygulanması talebiyle Çanakkale'ye yürüyorlardı. İzmir'e gelene kadar, gazetemizin (Evrensel) Zonguldak muhabiri olarak daha çok işçi-sendika alanında haberler yapmışken, Bergama köylülerinin mücadelesinin haberlerini yapmaya başlamam benim çevre haberciliğine yönelmemin ana nedenidir. (Özer)

Benzer şekilde Oya'nın 1996 yılında İstanbul'da yapılan Habitat Kent Zirvesi sonrası ekolojik yaşam, doğa koruma gibi konularda çaba gösteren pek çok örgüt, platform ve girişimin ilk adımlarının atılmasını ve bunun etkisini vurgulamaktadır.

3.3.4.2. Çevre Gazeteciliğinde Dün ve Bugün

Türkiye'de çevre gazeteciliği alanının farklı dönemlerinden söz etmek mümkündür. Son 20 yılda ciddi anlamda bir uzmanlaşma olduğu belirtilmektedir (Duman, 2012, s. 60). İklim değişikliği konusunda yapılan bir görüşme kapsamında, bir gazetede yönetici, 1990'lar ile 2000'lerden çevre haberlerinin atak yaptığı dönemler olarak bahsetmektedir (Üzelgün ve Şahin, 2016, s. 8).

Görüşmecilerin çevre gazeteciliği deneyimleri, 1990'lardan günümüze kadar olan dönemi kapsamaktadır. Bu bağlamda, alan gazeteciliği anlamında gelişmelerle birlikte medyaya dair eleştiriler öne çıkmıştır. Gelişmeler, medyada çevre konularının görünürlüğü bağlamında değerlendirilirken, medyanın sahiplik yapısından doğan sorunlar da eleştiri noktası olmuştur. Ayrıca, gazetecilerin insanların çevreye yönelik ilgi ve bilgi düzeyiyle çevre gazeteciliği arasında ilişki kurmuşlardır.

Yeni Yüzyıl gazetesinde, çevre haberleri yapan Oya'nın deneyiminde, 1990'lı dönemlerde çevre konusunun algısı şöyle değerlendirilmektedir:

Ne doğa koruma ve ekolojik yaşam, ne de gıda güvenliği bugünkü kadar geniş kitlelerce benimsenmiş bir konu değildi. "Çevreci olmak daha çok marjinallerin işidir", gibi bir algı söz konusuydu. İnsanlar türlerin yok olmasının, toprak kaybının, ormansızlaşmanın, termik santrallerin iklim değişikliğine etkilerinin, sulak alanların kurumasının, yerel tohumların yok olmasının, tarımda kullanılan pestisitlerin sağlıklarını, geleceklerini nasıl etkileyeceği konusunda doğrudan bir bağlantı kuramıyordu. Bu nedenle çevre haberleri de genelde politika, ekonomi, eğitim, sağlık haberlerinden sonraki sırada deyim yerindeyse "yer kalırsa" değerlendiriliyordu.

Bu durumun dahilinde çevre gazeteciliğın önemli sorunlarından biri olan ‘uzmanlaşma’ konusunda, Oya o dönemde, gazetecinin konuşabileceğı uzmanların azlığını önemli bir eksiklik olarak ele almıştır.

Öte yandan Özer, 2000’lerin çevre mücadelesiyle çevre gazeteciliğı arasında bir bağlantı kurmakta ve bu alandaki gelişimin zemini olarak çevre hareketini ele almaktadır. Buna paralel bir şekilde Nilay’ın da Gezi’den sonra bu alanın görünürlüğünün artmasını bir aşama olarak değerlendirmektedir.

Gezi Direnişisi’nden sonra çevre meselesi politikleşti ve aslında bu alanın ne kadar önemli, politik ve hayati olduğu anlaşıldı. Dolayısıyla şu anda da medyada hala çevre gazetecileri olmasa da en azından hangi muhabirlerin çevre haberleri yaptığı biliniyor. Bu da bir aşamadır diye düşünüyorum (Nilay).

Pelin ise, medyanın yapısal durumundan kaynaklanan görünür kılınmama sorunlarını ele almaktadır. Birinci bölümde irdelenen Türkiye’de medyanın büyük çoğunluğuna sahip olan şirketlerin medya dışındaki yatırımları, buradaki ekonomik çıkarlarını koruma maksadıyla, bunun yanında hem ekonomik hem politik olarak iktidarla çatışmaya girmeyecek şekilde hareket etmesi meselesinin çevre konusuna nasıl yansıdığına dair bir bakış açısı sunmuştur.

Bu alana ilgi duyan, bu alanda uzmanlaşan, bu alanda haber üreten gazeteci sayısı maalesef benim ilgi duymaya başladığım dönemde çok azdı, halen de çok az sayıda. Bu kadar hayati, sadece bugün için değil yarınlar açısından da son derece kritik, artık insan hakları ihlali olarak değerlendirilen bir meseleye ilgi duyan gazeteci sayısının az olmasının yanı sıra medya patronluğu dışında başka ekonomik faaliyetleri olan (madencilik, inşaat, enerji işleri vs.) patronların da bu haberlerin çok görünür olması işlerine gelmedi. Buna daha sonraları daha belirgin şekilde ortaya çıkan iktidarla bozuşmamak için bu haberlerin yeterince görünür kılınmamasını da eklemek lazım. (Pelin)

Çevre gazeteciliğı Türkiye’de hala bir alan gazeteciliğı olarak görülüyor, çünkü aslında Türkiye’de medyada alan gazeteciliğı kültürü yok maalesef. Adliye, polis, dış haberler, yaşam, magazin, sağlık gibi alanlar var ancak bunun dışında çok da alan gazeteciliğı olduğu söylenemez. Çevre gazeteciliğı de bugüne kadar önemli bir alan olarak görülmediğı için böyle bir ihtiyaç duyulmamış. (Nilay)

Bununla birlikte bir başka ‘görünme’ konusu kapsamında, çevre sorunlarıyla yüzleşmeme eğilimi dile getirilmektedir. Çevre gazeteciliğinin sorunları başlığında, çevre konusuna ilginin ikircikli yapısına değinilirken sözü edilen insanların ‘devekuşu’ tutumunun (Bavadam, 2010, s. 3) bir benzeri, bu noktada gazeteci tarafından aktarılmıştır.

Açıkçası bundan 10 yıl önce ile arada çok büyük farklar yok, haberlerin nispeten daha görünür olduğunu, farkındalığın arttığını söylemek mümkün ama zaten bu haberlere duyarlılık gösteren kitle aşağı yukarı aynı. Herkes sorunları biliyor ama kimse çevre tahribatı gerçeğiyle yüzleşmek istemiyor. Türkiye’de medyanın şimdiki mevcut yapısı da değişmedikçe, bu konuda bir ilerleme yaşanabileceğini pek sanmıyorum (Pelin).

Görüşmecilerin anlatımında, gazetecilik kurumlarının çevre gazeteciliği desteklediği, bu alana önem verdiği de belirgindir. Oya, Yeni Yüzyıl’ın o dönemlerde çevre haberlerine diğer gazetelere göre daha çok yerdiğini, kaynak ve zaman ayırdığını belirtmektedir. Benzer şekilde Özer’in de, Evrensel’in toplumsal sorunlarla ilgili yoğun bir gündemi olan bir gazetede, çevre ve ekoloji alanında gazetecilik yapmasının teşvik edildiğini dile getirmiştir.

Bu anlamda görüşmecilerin çalıştığı medya kurumlarının sahiplik yapısının ve yayın politikalarının yaygın medyadan farklı bir yerde durduğundan söz etmek gerekmektedir. Pelin’in çalıştığı kurumların hepsinin sadece medya alanında faaliyet gösterdikleri için başka ekonomik ilişkileri olmadığını, bunun da önemli bir bağımsızlık ve objektiflik sağladığını ve olması gerekenin bu olduğunu vurgulamaktadır.

Evrensel kendisini işçi-emekçi gazetesi olarak tanımlayan, toplumun ezilen katmanlarının, sesi soluğu çıkmayan, çıkarılmayan, ya da duyulmayan kesimlerinin, doğa katliamına karşı direnen halkın gazetesi olarak tanımladığı için ekonomik ilişkileri de bu kesimlerle yani okurlarıyla olan ilişkiden düzeyinde sadece. Yani arkasında herhangi bir sermaye grubu, şirket vs para kaynağı yok. Mütevazı olanakları, dar kadro yapısı, son derece kısıtlı bütçesi ile misyon gazeteciliği yapmaya çalışıyoruz. (Özer)

bianet, şu anda İsveç Kalkınma Ajansı’ndan fon alan bağımsız bir internet sitesi. Dolayısıyla hiçbir devlet ya da şirketle bağı yok ve editöryel bağımsızlığı var. Sessizlerin sesi olmayı, görünmeyenleri, ötekileştirilenleri görünür kılmayı hedefliyor. Bu sebeple de ben çevre haberlerini yaparken herhangi bir sorun yaşamadım. (Nilay)

3.3.4.3. Çevre Gazeteciliği Alanında Sorunlar

Görüşülen gazetecilerin çevre gazeteciliği alanında kendilerinin karşılaştığı sorunları ve ya diğer sorunları nasıl gördüklerine dair bir çerçeve sunulmaktadır. Çalıştıkları medya mecrasına dair kısıtlamaların bulunup bulunmadığıyla ilgili soruya, görüşülen gazetecilerin tamamı, böyle bir sınırlandırmayla karşılaşmadıkları şeklinde yanıt vermiştir. Dışarıdan bir baskı örneği olarak, haberlerini yaptığı altın madeni şirketinin

kendisine binlerce liralık davalar açtığını belirten Özer, susturmanın bir yolu olarak mahkemelerin ve maddi tazminat baskısının kullanıldığını not düşmektedir.

Medyada yaşanan sorunları değerlendiren gazeteciler, medyanın yapısal sorunlarının çevre gazeteciliği üzerindeki etkilerini irdelemiştir.

Bugün kendini çevre haberciliğinin kapsamı içinde sayılabilecek gıda güvenliği, enerji, atık gibi konularda geliştirmiş uzman gazeteciler ve araştırmacılar var artık. Bazıları sivil toplum hareketinin içindeler. Bu konuda çalışan sivil toplum kuruluşları da hem araştırmalar, hem kampanyalar yaparak, radyo programlarından sosyal ağlara kadar çok çeşitli iletişim kanallarını kullanarak kamuoyuna ulaşabiliyor. Hatta çoğu gazete ve dergi sosyal medyayı geriden takip ediyor. Doğa koruma konusunda kötü karneye sahip yatırımcıların reklam baskısı ya da siyasi kaygılar ulusal medyanın bazı çevre haberlerine yer vermesini engelleyebiliyor. (Oya)

Çevre gazeteciliğiyle mevcut politik yapının çatışma noktalarında haberciliğin gördüğü zararların boyutu, alanın sorunlarına dair önemli bir çerçeve çizmektedir²⁵. Çevre haberlerin görünürlüğünden de öte haberlerin sansürü, gazetecilerin hedef olmasına varan uygulamalara rastlanmaktadır.

Elbette bu idealize ettiğimiz dünya görüşü, tüm gezegenin sadece insana ait olmadığı gerçeği ile kimi çıkar çevreleri, şirketler, siyaset alanındakiler yüzleşmek istemiyor. Bu da mücadelenin gazetecilik kısmında önemli olumsuz etkilere sebep oluyor. Haberlerin şirketlerin, bürokrasinin ya da siyasetçilerini işine gelmemesi, haberlerin doğru olmayan verilerle yalanlanması, gazetecilerin hedef haline getirilmesi, haberlere sansür uygulanması... Ekoloji alanındaki gelişmeleri sürekli ve sistematik şekilde gündemde tutmaya çalışan gazetecilerin hak ettikleri yere ve itibara sahip olmadıklarını düşünüyorum. Bunun pek çok farklı sebebi olmakla birlikte içinde bulunduğumuz politik atmosferin de çok etkili olduğu kanaatindeyim. (Pelin)

Oya'nın günümüz teknoloji koşullarının iyileştirici gücüne yaptığı vurguya Özer de katılmakta ve çevre konularından haberdar olma olanakları dolayısıyla haber alabildiğini belirtmektedir. Bununla birlikte, bu iletişim imkanlarıyla çevre haberlerinin medyada yer bulamamasının önünde, iktidar ve sermayeyle olan ilişkiyle yakından ilişkisi öne çıktığı görülmektedir.

²⁵ Türkiye’de medyada ifade özgürlüğü ve sansür konusunda önemli zorluklar bulunmaktadır. İfade özgürlüğünde yaşanan sorunlar, gazetecilerin otosansür mekanizmalarıyla yakından ilişkilidir. Burcu Karakaş’ın gazetecilerle yaptığı röportajda (2018), bu mekanizmanın pratikte nasıl işlediği yer almaktadır. Yaygın medyada çalışan gazetecilerin yanısıra alternatif mecrada çalışanlarda sansür uygulaması olmasa da kendilerine otosansür uyguladıklarına rastlanılmaktadır. Türkiye’de basın özgürlüğü ve gazetecilik mesleğinin zorlukları üzerine ana akım medyada çalışan gazetecilerle yapılan bir başka röportajda da, pratikte bu mekanizmanın nasıl işlediği gazetecilerin deneyimleriyle aktarılmaktadır (Tekerek, 2018).

Halkın yaşam alanlarına yönelik sermaye saldırılarının yoğunlaştığı son AKP iktidarları boyunca çevre muhabirliği, ekoloji haberciliği de önemli bir işlevi yerine getirmeye başladı. Saldırı yoğunlaştıkça, çeşitlendikçe ve bunlara karşı yerelerde halkın mücadelesi geliştikçe çevre gazeteciliği de kendi mecrasında gelişti, uzmanlaştı. Bu sorunları ve mücadeleleri yazdıkça, aktardıkça ilişkileriniz, alana hakimiyetiniz de geliyor. Doğal olarak bir süre sonra sosyal medyanın, iletişim olanaklarının da büyük katkısı ile alanda ne var ne yok hemen duyabiliyorsunuz. Sonra da haber size gelmeye başlıyor. Yaşam alanlarını koruma mücadelesi veren köylülerin, yoksul halkın haberlerini iktidarla ya da sermaye ile sıkı fıkı ilişkiler içerisinde olan (maddi, siyasi, patronaj vs.) gazete-tv'ler zaten yapmıyor/yapamıyor. (Özer)

Çevre gazeteciliği deneyiminin kendileri için zorluklarında ise, Oya'nın 1990'lar döneminde dikkat çektiği uzman kişi bulmadaki sorunları aktarmıştır. Bununla birlikte, günümüzde ise uzmanların arttığını eklemektedir. Çevre gazeteciliği alanında bilimsel ve teknik yönlerinin anlaşılır bir şekilde sunulmasının önemi, gazetecinin alanında uzman olmasıyla da yakından ilişkili olduğu, alandan örneklerle dile getirilmiştir.

Ancak genel olarak çevre gazeteciliği uzmanlık gerektirdiği için bazı haberlerde temel hatalar yapıldığını görüyoruz. Mesela nükleer santral meselesinde “santral” ve “reaktör” farkı gibi karıştırılan şeyler var. Ya da çevre davaları ile ilgili de yanlış anlaşılmalara mahal verecek haberler yapılabiliyor. Misal, mahkemeden herhangi bir konuyla ilgili “yürütmeyi durdurma” kararı çıkıyor, bunun haberi “proje durdu” gibi yapılıyor. Oysa yürütmeyi durdurma sadece bir süreçtir, sonuç değildir. Dolayısıyla kimi zaman böyle haberler yerelde yapılan mücadeleye de sekte vuruyor, yerel aktivistler bu haberler nedeniyle insanların zafer kazanıldığını zannederek konudan uzaklaştığını söylüyorlar. (Nilay)

Yakın bir dönem örneğinde ise, gazetenin maddi koşullarının alan deneyimiyle olan ilişkisi bağlantılandırılmaktadır.

Ancak benim için çevre gazeteciliğinin en zor yanı, sahadan haber yapamamaktı. Bianet'in kaynaklarının sınırlı olması nedeniyle maalesef şehir dışına gidemiyordum. Bu sebeple de tüm haberleri genelde masa başından yapmak zorunda kalıyordum. Ancak bilindiği gibi gazetecilikte sahada olmak, birinci elden gözlemlemek en önemli unsurlardan biridir, kaldı ki çevre gazeteciliğinde bu yerinden gözlem daha da önem kazanmaktadır. Dolayısıyla bunun zorluğunu çektim. Özellikle sahada haber yaptıktan sonra bunun eksikliğinin ne kadar büyük olduğunu her seferinde yeniden hatırladım. (Nilay)

Gazetecilik baskıları, medya ortamından ziyade çevre gazetecilerinin alan deneyimleri de, kişisel olarak iz bırakmaktadır.

Öte yandan benim için en zorlandığım yön, haberlere yönelik bu baskı, tehditler değil, yaptığım haberlerle kurduğum duygusal yakınlık oldu çoğu zaman. Kaza geçirmiş birinin yaşadıklarına benzer gazetecinin o andaki yaşadıkları. Anın sıcaklığı ile çok anlaşılabilir etkisi. Zaman geçtikçe anlarsınız duygularınızda yarattığı depremi. İşte ben çok sıkça yaşarım o depremleri. Birçok anı birikmiştir bu anlamda belleğimde. Kışladağ

Altın madeni civarında, madenin atıklarının karıştığı dereden su içtikten sonra koyunlarda görülen ölü ve sakat doğumlarla ilgili çekimler için gittiğim bölgede, ölü doğmuş yavrusunu terk edemeyen anne koyunun o hüznünü, ölü yavruyu canlandırmak için gösterdiği çabayı unutmak mümkün mü?.(Özer)

3.3.4.4. Çevre Gazeteciliğinde Etik ve Sorumluluk

Çevre gazeteciliği alanında etik ile birlikte sorumluluk vurgusu ön plandadır. Bu alanda içerik üreten gazetecilerin etik anlayışları, haber pratiklerine de yansımıştır. Çevreden yana olma tutumu, yerel mücadelelere, çevre hareketinin sürdürülebilirliğine katkı yaklaşımında görülmektedir. Bununla birlikte, çevre konusunda yerelden görüşler, uzmanların görüşleri, sivil toplum kuruluşları gibi çok paydaşlı ve birliğe, dayanışmaya yaslanan bir alandan söz etmek mümkündür.

Haberlerimi seçerken olabildiğince yaşam alanlarını savunan yerellerinin sesini duyurabilmeyi, konunun uzmanlarının görüşlerini sunabilmeyi ilke edinmiştim. Çünkü çevre gazeteciliği bir yanıyla doğayı bir yanıyla insan haklarını ilgilendiren bir mesele. Dolayısıyla aslında hem doğanın hem insanların haklarını savunmak durumundasınız. Bu noktada da sesini duyuramayan yerellerin sesi olabilmek çok önem kazanıyor. Dikkat ettiğim başka bir konu ise yazdığım meselenin arka planını vermek aynı zamanda meselenin geçmişini hatırlatmak. Bunu da “Ne olmuştu” kutucuğu ile yapıyordum, zaten tüm bilet haberlerinde bu kutucuk çok önem verdiğimiz bir unsurdu (Nilay).

Arka planın aktarılması, gazetecilik nitelik kriteri olarak araştırmanın kapsamında ele alınmıştır. Temel çevre gazeteciliği kriteri, çevre gazeteciliği için de önem arz etmektedir. Arka plan bilgisinin, konunun anlaşılmasına, takibine ve okuyucunun ve gazetecinin konuyla olan bağlantısına katkı sağlamaktadır. Ayrıca, çevre haberleri gündeminde konunun takibinin kazanımların korunmasıyla bağlantısı da bulunmaktadır.

Çevre gazeteciliğinde, gelişim öyküsü itibarıyla de çevre hareketiyle olan yakın ilişkisi de öne çıkmaktadır. Yerelden haberlerin aktarılmasının ve takip edilmesinin kazanımların korunmasına katkısı olduğuna da yer verilmiştir.

Türkiye’nin dört bir yanından yükselen mücadelelerin seslerini duyurmalarını sağlamaya çalışıyoruz, kimi yerlerdeki mücadeleler çok ses getiriyor, biliniyor ama bunların devamlılığın olması önemli, mücadeleler süreç içinde boyut değiştiriyor. Bir kazanım elde edilmişken, daha sonra aynı yerde mücadele geriye düşüyor, sıfırdan başlamak gerekiyor. Elbette çeşitli STK’lardan, akademisyenlerden, çevre aktivistlerinden gündeme getirilmek üzere öneriler geliyor, onları da değerlendirerek yer vermeye çalışıyorum. (Pelin)

Gazetecilerin çalıştıkları kurumdan bağımsız olarak kişisel etik ve sorumluluk anlayışlarında, meslek etikleriyle birlikte çevreye karşı bir sorumluluk vurgusu da ön plandadır. Çevre gazeteciliğinin savunuculuk yaklaşımında benimsenen bu duruşun önde gelen isimlerinden biri olan Frome (1998, s. 3), meslek ilkelerini de kapsayan bir etik çerçeve kurmuştur. Bu kısımda, gazetecilerin çevreden yana olma tutumu önemlidir. Bununla birlikte, gazetecilik ilkeleri ve sorumluluk bağlantısını kurdukları görülmektedir.

Gazeteciliğin temeli, nasıl insanların doğru, objektif ve tarafsız haber alma hakkına aracılık etmekse bu çevre gazeteciliği için de geçerli. Belki bir boyutuyla biraz farklı olarak: O da yaşadıkları kıyıma ve yıkıma karşı doğanın ve kendi haklarını arayamayacak varlıkların haklarından yana olmak. (Pelin)

Doğa ve canlı katliamının olduğu yerde sadece gazetecilik yaparak olanı aktarmak da yetmez. Gazeteci de, yurdunu, doğayı, çocuklarının geleceğini, özgürlüğü seven bir birey olarak doğayla barışık bir yaşam mücadelesinin tarafında yer almak, bu mücadeleye omuz vermek, emeğini katmak ve bunu da sadece haberleriyle yapmaktan öte bir çaba içerisinde olmak durumundadır. (Özer)

Çevre konusundaki konumlarına bakıldığında çevre, gazetecilerin yalnızca içerik ürettikleri bir konu değil, yaşamlarında bağlantı kurdukları, meslek pratiğinden bağımsız ‘sorumlu’ hissettikleri bir alan olmasıyla dikkat çekmektedir. Bu anlamda Alankuş’un ifade ettiği kişisel sorumluluk ile çevre konusunda insanın doğal olarak insani duyarlılığına vurgu yapan savunucu gazetecilik ile ilişkilidir.

Çevre haberleri yapmak hem bianet açısından hem de benim açımdan olmazsa olmaz bir mesele. İnsanlık gezegenin kaynaklarını kendi çıkarları için hunharca tüketirken sesini duyuramayacak doğanın sesini duyurabilmek sadece insanlığın değil, doğanın geleceği için gerekli. Bu anlamda etik olarak çevre haberciliği benim açımdan bu gezegene olan boyun borcumdur. (Nilay)

En önemli değer, kendine yapılmasını istemediğini başkasına yapma. Burada kastettiği sadece insanlar değil. Yani diğer türler, toprak, su, ormanlar vs... Attığımız her adımda; örneğin satın alırken, tatile çıkarken, suyu kullanırken, temizlik yaparken, yemek yerken, enerji kullanırken seçimlerimizin sonuçlarını düşünme sorumluluğundan kaçtıkça çevremiz daha da yaşanmaz hale gelecek. Böyle bir tablo karşısında, daha az tüketmek, ekolojik yaşam alışkanlıklarını geliştirmek, doğa dostu teknolojiler kullanmak,gezegendeki tahribatı iyileştirmek dışında yapacağımız birşey yok. Eğer birşeyleri değiştirmek, dönüştürmek istiyorsak önce kendimizden başlamalıyız ve kendi alışkanlıklarımızı değiştirmeliyiz. (Oya)

Bu tablodan hareketle, görüşülen gazetecilerin çevre gazeteciliğine haber uygulamalarına yansıyan meslek ilkelerinin dışında bir çerçeveden baktığı görülmüştür.

Çevre konusunun kapsamı ve yaşamsal öneminin, kişisel sorumlulukla birlikte yaşam pratiklerine varan bir referansı bulunmaktadır.

3.4. Değerlendirme

Nitel ve nicel analiz kapsamında uygulanan, nitelik analizi, içerik ve söylem çözümlemesi ile görüşmeler sonucunda Türkiye’de medyanın çevre gazeteciliğine ilişkin bir resim çizilmesi amaçlanmıştır. Bütünsel anlamda değerlendirildiğinde, Türkiye’de öncelikle medyanın yapısal sorunları öne çıkmaktadır. Yalnızca çevre konusunda değil, başka konularda da alan gazeteciliğinin bulunmadığı, olanların sayısının da giderek azalması değerlendirmeyi doğru bir zeminde yapmak için önemlidir. Bu durum, hem niteliksel açıdan haber içeriklerinde hem de gazetecilik kriterlerinin niceliksel ölçümlerine yansımıştır. Gazetecilik, medyanın kurulduğu günden bugüne özgürlük anlamında zayıf ve sorunlu yapısı, günümüzde sermaye ve iktidar ilişkileri nedeniyle sıkışma ve daralma içinde olduğu, çevre gazetecileriyle yapılan görüşmelerde de ortaya konmuştur. Örneklem kapsamında haberlere uygulanan nitelik analizinin ve içerik analizinin ortaya koyduğu sonuçlar, temel gazetecilik pratiklerinin dahi uygulanmadığını göstermektedir. Söylem analizinde ise, çevre haberlerinde en çok göze çarpan bağlamdan koparmayla birlikte, çevre mücadelesinin görünmez kılınması ile olumsuzlanmasının resmi ideolojiye yaslanılarak yapılması olmuştur. Bu durum, nükleer enerji konusundaki çevresel risklerde dahi önemli bilgilerin topluma sunulmasının ihmal edildiğini de göstermektedir. Mega projelerin sunumunda da benzer şekilde, ‘büyüklük’ vurgusu yapılırken çevresel bilgilerin ihmalî öne çıkmaktadır. Cerattepe konusunda ise çevre bağlamının dışarıda bırakılmasının yanında çevre hareketini olumsuzlama yaklaşımı da görülmektedir. Bu noktada, toplumsal kutuplaşma üzerinden bir haber verme biçimi benimsenmiştir. Medyada çevreden yana tutum gösteren bir gazetenin en yüksek puana erişmesi, çevre gazeteciliği pratiklerinin yerleşmesinde umut vadeci bir aşama olmuştur. Bununla birlikte, bilimsellik, bütüncül bir çerçevede sunum, arka plan bilgisi ile yapısal nedenlerin ortaya konulmasında ciddi eksikler bulunmaktadır.

Ana akım dışından çevre gazetecilerinin görüşlerinde ise, medyanın sermaye ve iktidarla kurulan ilişki eleştirilmektedir. Çevreden yana bir tutumla savunucu gazetecilik yaklaşımı benimsedikleri görülen gazetecilerin, kişisel sorumlulukla hareket ettikleri

görülmektedir. Haberlerinde yerel halkın mücadelelerin yansıtılmasına önem verdiklerini, haberlerin çevre hareketine olan etkilerini dile getirmektedirler. Bu anlamda, medyada yayınlanan haberlerin kazanımların zaman zaman önüne geçtiğine dikkat çekmeleri de, çevre haberlerinin nitelikli ve sorumlu bir şekilde yapıldığında topluma katkı olabileceğini de göstermiştir. Bu anlamda, örneklemiden yola çıkılarak genel bir yorum yapıldığında, halkın yaygın medya mecralarından eriştiği haberlerin eksik, yetersiz ve bağlamından koparılmış içerikler olması kaygı vericidir. Bunun yanında haberlerde, resmi söylemler çerçevesinde haber yapılmasının benimsenmesi, gazetecinin bu çerçeve dışında herhangi bir bilgi sunmaması gazetecilik anlamında da endişe vericidir. 3. Havalimanı konusunda merkez ve sağ görüşteki medyanın neredeyse aynı haberleri sunması, diğer konularda da çok az farklılıklar olsa da benzerlikleri çarpıcıdır. Bu anlamda, medyada çok sesliliğin olmadığını, hakim grupların ideolojisinin benimsendiğini ortaya koymaktadır. Söylem analizinde görülen, haberlerde çevreye dair bir araştırma yapılmamasıyla birlikte, bu konuda çalışmaları olan uzmanların ve halkın çevresel itirazlarının ‘iddialar’ olarak verilerek itibarsızlaştırılmasının yanısıra bazı haberlerde olumsuz çerçevede ‘çevreciler’, ‘çevre bahanesi’ kelimelerine rastlanması, çevre gazeteciliğine engel düşünüş yapılarını göstermektedir.

Türkiye’de ulusal basında çevre haberlerinin bilimsellik, bütüncül bir çerçevede ele alınması, farklı görüşlerin yer aldığı dengenin gözetildiği içeriklerin oldukça sınırlı olmasıyla birlikte, haberlerin teknik erişiminde de ciddi eksiklikler bulunmaktadır. Nitelik analizinde medyanın teknik erişimde beş puan üzerinden ancak 0.5 elde etmesi, içerik analizinde de haber sayılarında görülen şüpheli rakamlar, araştırma sürecinde haberlere erişimde yaşanan zorluklar eklendiğinde böyle bir tablo ortaya çıkmaktadır. Dijital erişimin önemsenmediği, erişimde daha iyi olanların ise bu niteliği tekrar etmediği gözlemlenmektedir. Bir okuyucunun konu hakkındaki haberlere, haber içindeki kaynaklara (ki kaynak çeşitliliğinin de azlığı söz konusu), bağlantılı diğer haberlere erişmesi oldukça zor görünmektedir. Bu durum da, gazetecilik uygulamalarında bir ihmal olarak ele alınmıştır. Analizlerin ve görüşmelerin ortak temasında gazetecilik pratiklerinin uygulanmaması, medyanın ekonomi politik yapının etkisi altında olması, çevre gazeteciliği yaklaşımının ise oldukça sorunlu olması bulunmaktadır. Buradan hareketle, çevre gazeteciliğinin icra edilmesinde, bu alanda

mesleğini sürdüren görüşmecilerin de yorumlarında vurguladığı üzere bağımsızlığın önemi ortaya çıkmıştır. Bu tabloda, çevre gazeteciliğinin niteliğinde sorumluluk yaklaşımının, uzmanlığın ve bağımsız medya kuruluşlarının varlığının etkili olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte, Türkiye’de ulusal basının önemli bir kısmında çevre haberlerini almanın, nitelikli haberler almanın mevcut yapıda oldukça sınırlı kaldığı görülmektedir.

SONUÇ

İnsan ve çevre ilişkisinin radikal kırılmalardan geçtiği bu yüzyılda, çevresel meselelerin dünya gündeminde sıklıkla yer edindiği görülmektedir. Bir yandan çevre konusunda endişeler artarken, diğer yandan eşikteki doğanın dengesini etkileyecek nitelikte adımlar atılmaktadır. Çevresel konularla ilgili nitelikli haberler almak, her zaman olduğundan daha kritiktir. Gündelik yaşamımızda çevrenin değdiği en küçük noktalardan başlayan ve genişleyen bir ölçekte haber sunan medyada çevre gazeteciliğinin performansı bu alanlara katkı sunacak değerdedir. Çevre gazeteciliğinin nasıl bu katkıyı artıracak düzeyde habercilik icra edebileceğine dair tartışmalar sürmektedir.

Çevre gazeteciliğinin performansını etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Medyada sunulan çevre haberleri, öncelikle gündeme gelme nedenleri ve gündeme sunulma şekli nedeniyle sıklıkla eleştiri konusu olmaktadır. Öncelikle, okuyucunun yaşamıyla olan bağlantılarının kurulması, bunun hem anlaşılır hem de bütüncül bir çerçeveye aktarılması son derece önemlidir. Bunu yaparken de, çevresel meselelerin birbiriyle bağlantılı aktarılması ve bu bağlantıların da bilimsel ve teknik bir şekilde açıklanması, arka planının yapısal nedenlerinin sunulması, bunun yanında toplumsal etkilerinin de ele alınması çevre gazeteciliğinde önem taşımaktadır. Bu tez araştırmasında, Türkiye’de ulusal basının çevre gazeteciliğine ilişkin performansının sunulması, farklı politik görüşlere göre nitelik örüntülerinin tespit edilmesi çerçevesinde bir inceleme yapılmıştır. Çevrenin yaşamsal önemiyle birlikte, çevre haberleri herkes için önem kazanmaktadır. Bununla birlikte, etik sorumluluk çerçevesinde ele alınan bu konu, yalnızca çevre alanına değil, gazeteciliğin farklı alanlarına da ışık tutmaktadır.

Türkiye’de ulusal basın mecrasından ele alınan örnekler üzerinde medyanın çevre gazeteciliği performansına erişilmeye çalışılmıştır. Araştırma örnekleme nitelik, içerik ve söylem analizi uygulanmıştır. Nitel araştırma çerçevesinde çevre gazetecileriyle görüşmeler de yapılmıştır. Çevre konularındaki nitelik örüntü ve eğilimleri araştırılırken, temel gazetecilik kriterleri ve çevre gazeteciliği kriterleri baz alınmıştır. Bunun sonucunda ise, en dikkat çekici sonuç, temel gazetecilik pratiklerinde görünen eksiklikler olmuştur. Çevre bağlamının kimi zaman görmezden gelindiği, kimi zaman da uzmanlık bakış açısının eksikliğiyle yetersiz sunulduğu görülmüştür. Çevre bağlamından bu yetersizlik nedeniyle kopuklaşması ile bir strateji olarak bağlamın

dışına çıkarılması haberlere yansımıştır. Bu temelde, farklı politik görüşlere sahip medyanın tutum farklılıkları gözler önüne serilmiştir. Haberlerde, teknik ve bilimsel açıklamalardan yoksunluk, arka plan bilgisinin, yapısal nedenlerinin ve bağlantılarının eksik bırakılması da göze çarpmıştır. Bu kriterlerde, olumlu niteliklere rastlansa da, sürdürülebilir olmadığı, farklı konu ve haberlerde aynı niteliğin tekrar edilmediği de gözlemlenmiştir. Bu da nitelikli bir gazetecilik anlayışının yerleşik olmadığına işaret etmektedir. Türkiye’de çevre gazeteciliğinin gelişiminin sürdürülmeye çalışıldığı, ana akım medyada ve sağ politik görüşteki medyanın bu çabayı paylaşmadığı, haber pratiklerinde gözlemlenmiştir. Bu çabanın önünde, medyadaki ekonomik ve politik yapı engel teşkil etmekle birlikte, dünyada da çevre gazeteciliğinin önündeki çevre ve ekonomi çelişkisinin yaratılması sorun oluşturmaktadır.

Örnekleme dahil edilen Cerattepe Madeni, Akkuyu Nükleer Enerji Santrali ve 3. Havalimanı konuları arasında haberlerin verilme biçimlerinin farklılaşması, çevre gazeteciliğinde uzmanlığın, toplumsal ve politik tutumların etkisini ortaya çıkarmıştır. Çevre haberlerinin kamusal gündemde yer alma biçimleri söylem analiziyle incelenmiştir. Ana akım ve sağ görüşteki politik medyada şiddet ve gerilim, olumsuzlama dikkat çekmiştir. Çevresel bir gelişme dahi çevreye olan etkilerin görünmez kılınması, bu duruma karşı çıkan toplumsal paydaşlara hiç yer verilmemesi ya da yer verilse de ‘iddia’ olarak yer alması, medyanın çevre gazeteciliğini nasıl bağlamından çıkardığını ortaya koymuştur. Bağlamdan koparılmasını destekleyecek şekilde kaynak çeşitliliğinin, bilimsel kaynakların azlığı niteliksizleştirmenin diğer stratejileri olmuştur. Bu stratejinin bir parçası olarak, habere konu olan gelişmelerin dışında bir bağlam eklenerek sunulduğu, çevresel risklerin neredeyse hiç olmadığı, varsa da yanılsamak üzere konu edildiği görülmüştür. Örneklem dahilindeki medya mecralarının tamamında dikkat çekici olan ise, çevre gazeteciliği nitelikliklerinin ortalamanın da altında kalmasıdır. Çevre konularının kendi çerçevesinden ziyade politik atmosferle içe içe geçtiği görülmektedir. Projelerin hayata geçmesini isteyenler ve karşı çıkanlar arasında çatışmalar, son yıllarda gittikçe artan politik kutuplaşmanın izlerini taşımaktadır. Alternatif bir görüşe yer verilmeyen haberlerin sayısının hiç de az olmaması, önemli bir belirleyicidir.

İçerik analizi çalışmalarında ise habercilik pratiklerinin dijital platformda haber mecralarının yetersizliklerini göstermiştir. Seçilen konularda yapılan aramalar ve sonuç elde etmenin zorluğu nedeniyle şüpheli haber sayılarına ulaşılmıştır. Birgün ve Cumhuriyet, bu konularda en çok yeri ayıran gazeteler olmuştur. Bu bağlamda her iki gazetenin çevre konusunda uzman muhabir istihdam etmesi ve ayrıca çevre kategorilerinin bulunması göz önüne alındığında, çevre gazeteciliğinin bir alan gazeteciliği olarak medya kurumunda varlığının etkisi görülmüştür. Haber değeri olarak da okunabileceği üzere, en çok içeriğin bulunduğu konu Cerattepe, en çok içerik yapılan haber konusu ise Cerattepe’de güvenlik güçlerinin halka müdahale etmesi olmuştur. Çevre gündeminin görünürlüğünde yerel çevre direnişinin dikkat çekici olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akkuyu konusunda da benzer şekilde itiraz edilen bilirkşi raporu hakkında daha çok haber yapılmıştır.

Habercilik pratiğinin niteliği ve medya kurumlarının yaklaşımları açısından imzalı haberler incelendiğinde, Cumhuriyet gazeteci imzalı haberlerde öne çıkmış, Sabah’ta ise haberi yapan kaynağın sıklıkla belirsiz kaldığı görülmüştür. Habercilik niteliği anlamında da önem, hassasiyet, sorumluluk ve şeffaflık ifadesi olarak imza kullanımının oldukça sınırlı olduğu ortaya konmuştur. Haberlerin neredeyse yarısının belirsiz kaynak olması, bunu göstermektedir. Bir başka önemli çıktı ise, haberlerde karşı görüşe yer verme konusunda olmuştur. Alternatif görüşleri sunma ve aralarında ilişki kurma konusunda nitelik analizinde de bulgulara ulaşılmakla birlikte, içerik analizinde ayrılan yer karşılaştırması yapılmıştır. Haberlerin yarısından fazlasında karşı bir görüşe rastlanmamıştır.

Nitelik anlamında bakıldığında ise ortalamaya yakın düzeyde çevre gazeteciliği performansını sol görüşü temsilen Cumhuriyet yakalamıştır. Bu haberlerde haberin arka plan bilgisi, uzmanların görüşü, çevresel etki anlamında daha iyi bir performans gözlemlenmiştir. Politik görüşlere göre ele alındığında Akşam ve Sabah sağ görüşü temsilen beş üzerinden bir puanın altında puan alarak çevre gazeteciliğinde en arkada kalan medya mecraları olmuştur. Genel ortalamaya bakıldığında, örneklem kapsamında seçilen ulusal basının çevre gazeteciliği performansı oldukça düşüktür. Çevre gazeteciliği kriterlerine odaklanıldığında, bütüncül bağlantı, bilimsellik anlamında sıfıra ve sıfırın yakınında puanlara çok rastlanmıştır. Bu sonuçlara göre, ulusal basında çevre

gazeteciliğinin nitelik ölçütlerinin gelişimini etkileyen etmenler arasında, söylem analizi çıktıları da değerlendirildiğinde resmi ideoloji ve ekonomik ve siyasi yapı bulunmaktadır. Puan olarak oldukça düşük görünüm sergilenen haberlerin ortak özellikleri, karşı görüş ile olan ideolojik çatışmanın izlerini ya ona hiç yer vermeyerek ya da belirsiz ve küçültücü ya da ithamlarla sunarak vermesi, bununla birlikte ideolojiyle bağlantılı olarak konunun çerçevesinden çıkılmasıdır. İçerik analizinde ulusal basının haber pratiklerinden kopukluğu da görülmüştür. Nitelik analiziyle de bu durum farklı açılardan da incelenmiş, eleştirel söylem çözümlemesinde de ardalanı ortaya konmuştur.

Medyanın da aynı zamanda ekonomik bir ürün olması ile kamusal sorumluluğu da içinde barındırması etik ilkeler çerçevesinde tartışılmaktadır. İdeal çevre gazeteciliğinin uygulanmasında ise, çevre sorunlarının toplumdaki algısı, politik ve ekonomik yapıdan kaynaklanan görünen görünmeyen baskılar, medyanın iç ve dış dinamikleri engelleyici olmaktadır. Bununla birlikte, ideal olan gazetecilik ile uygulamada karşılan gazeteciliğin aynı olamayacağı etik tartışmalarda karşımıza çıkan ‘sorumluluk’ kavrayışında görülmektedir. Etik ilkeler zemininde olmaktan ziyade her an kişisel olarak sorumlu olmayı içeren bu yaklaşım, çevre gazetecilik ile de paraleldir. Çevre gazeteciliğinde de, çevreden yana taraf olmanın doğal bir sonucu olarak sorumluluk bulunmaktadır.

Çevre gazetecilerinden alınan görüş ve deneyimler, gazetecilik pratikleri ve çevre gazeteciliğinin kişisel motivasyon ve sorumluluk ile ele alınmasının, bağımsız ekonomik kaynakları olan ve hak savucusu bir yayın politikası olan medyanın çevre gazeteciliğine katkılarını görmek mümkündür. Çevre haberciliğinin dünyada olduğu gibi Türkiye’de de çeşitli zorlukları bulunmakta ve habercilik performansı ülkeye özgü koşullardan da etkilenmektedir. Çevre haberlerinin politik görüşlere göre çerçevelenmesi, çevre haberlerinin herkesi ilgilendirdiği ve etkilediği düşüncesinin sorumluluğundan yola çıkılarak yapılmasını engellemektedir. Çevre haberciliğinin belirli bir zaman evresinde olgunlaşması, kendine özgü çerçevesinin nitelikli ve yeterli bir şekilde yapılabilmesi beklenmektedir. Bunun için dünyada örnekleri görüldüğü gibi sivil toplum desteği, mesleki örgütlenme ile uzmanlaşma sağlanabileceği, bağımsız medya mecralarının kullanılabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Acharya, K. ve Noronha, F. (2010). *The Green Pen: Environmental Journalism in India and South Asia*. New Delhi, India: Sage Publications.

Accountable Journalism. (t.y.). Asian Federation of environmental journalists code of ethics. Erişim adresi: <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/international-asian-federation-of-environmental-journalists>

Accountable Journalism. (t.y.). Codes of ethics: International. Erişim adresi: <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/international>

Adaklı, G. (2010). Gazetecilik etiğini belirleyen yapısal unsurlar: Mülkiyet ve kontrol sorunu. *Televizyon Haberciliğinde Etik*, 61-96. Fersa Yayıncılık: Ankara.

Adaklı, G. (2014). Türkiye’de sermaye ve sermayedarlar: Medya sermayesi ve ultra-çapraz bütünleşmeler. *Perspectives*, 8, 18-24. Erişim adresi: <https://tr.boell.org/tr/perspectives-8-sayi>

Akman, F. ve Eryılmaz, Ç. (2016). Kolektif bir çevre hareketi olarak Artvin’de maden karşıtı direniş. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 17-33. Erişim adresi: <https://www.researchgate.net/publication/311549407>

Aksu, C. ve Korkut, R. (2017). (Yay. haz.). *Ekoloji Almanağı 2005-2016*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Alankuş, S. (Der.). (2005a). (2. Baskı). *Gazetecilik ve Habercilik*. IPS İletişim Vakfı Yayınları: İstanbul.

Alankuş, S. (Der.). (2005b). (2. Baskı). *Medya, Etik ve Hukuk*. IPS İletişim Vakfı Yayınları: İstanbul.

Ale, F. (2015). *Science and Environmental Journalism*. Munich: Grin Publishing.

Allan, S. (2002). *Media, Risk and Science*. London: Open University Press.

Allan, S., Adam, B. ve Carter, C. (Ed.). (2000). *Environmental Risks and the Media*. London: Taylor & Francis.

Altınay, Z., Jarreau, P. B. ve Reynolds, A. (2017). Best practices in environmental communication: A case study of Louisiana's coastal crisis. *Environmental Communication*, 11(2), 143-165, doi: 10.1080/17524032.2015.1094103

Alver, F. (2014, Eylül). *Politika, ekonomi ve kitle medyası alanlarının etkileşim koordinatlarında, doğanın ve toplumsal yaşam alanlarının yıkımına karşı direncin ya da sessizliğin yeniden üreticisi olarak çevre gazeteciliği*. Uluslararası Enerji ve Güvenlik Kongresi Konferansında sunulan bildiri, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli. Erişim adresi: http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-150-2014122637guvenlik_kongresi_bildirileri-28.pdf

Anderson, A. (2013). *Media, Culture And The Environment*. New York: Routledge.

Anderson, A. (2014). *Media, Environment and the Network Society*. New York: Palgrave Macmillan.

Anderson, P., Ogola, G. ve Williams M. (2014). *The Future of Quality News Journalism: A Cross-Continental Analysis*. London: Routledge.

Archibald, E. (1999). Problems with environmental reporting: Perspectives of daily newspaper reporters. *Journal of Environmental Education*, 30(4), 27-32, doi: 10.1080/00958969909601881

Arendt, H. (2013). *İnsanlık Durumu*. B. S. Şener (Çev). İstanbul: İletişim.

Baba, C. E. (2018, Bahar). Kanal İstanbul: Ütopya mı Distopya mı?. *Cogito*, 90, 137-183. İstanbul: YKY.

Bavadam, L. (2010). *Environment Stories, among the Most Challenging*. K. Acharya ve F. Noronha (Ed.), *The green pen environmental journalism in India and South Asia* (s.3-11) içinde. New Delhi, India: Sage Publications.

Baykan, G. B. (2009). 2008’de medyada çevre. *Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi (BETAM) Araştırma Notu* 25. Erişim adresi: <http://acikerisim.bahcesehir.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1152/BTM0026.pdf?sequence=1>

Benson, D., Connelly, J., Saunders, C. ve Smith, G. (2012). (3. Baskı). *Politics and the Environment from Theory to Practice*. London: Taylor & Francis.

Birkhead, D. (2003). *Boldly Seeking Ethics: Journalism’s Great Adventure*. H. Good (Ed.). *Desperately seeking ethics :A guide to media conduct* (s. 195-206) içinde. Lanham: Scarecrow Press.

Bluhm, W. (2014). *İdeoloji ve Politik Kültür*. S. Hall, B. Gustafsson, B. Lumbley, P. Hirst, R. McDonough, G. McLennon. *İdeoloji üzerine eleştirel ideoloji analizleri* (s. 23-61) içinde. İstanbul: Pales Yayınları.

Brossard, D., Cacciatore, M. A., Liang, X., Scheufele, D. A., Yi-Fan, S. L. ve Xenos M. A. (2017). Analyzing public sentiments online: combining human and computer-based content analysis. *Information, Communication & Society*, 20(3), 406-427. doi: 10.1080/1369118X.2016.1182197

Bodker, H. ve Neverla, I. (Ed.). (2013). *Environmental Journalism*. New York : Routledge.

Boykoff, M. T. ve Boykoff, M. J. (2004). Balance as bias: global warming and the US prestige press. *Global Environmental Change*, 14(2), 125-136. doi: 10.1016/j.gloenvcha.2003.10.001

Boykoff, M.T. (2007a). Mass media and environmental politics. *The Politics of the Environment: A Survey*, 101-115. New York: Routledge.

Boykoff, M.T. (2007b). Flogging a dead norm? Newspaper coverage of anthropogenic climate change in the United States and United Kingdom from 2003 to 2006. *Area*, 39(4), 470-481. Erişim adresi: <https://www.jstor.org/stable/40346068>

Boykoff, M. T. ve Boykoff, J. M. (2007). Climate change and journalistic norms: a case study of US mass-media coverage. *Geoforum*, 36, 1190–1204. doi: 10.1016/j.geoforum.2007.01.008

Boykoff, M. T. ve Rajan, S. R. (2007). Signals and noise: Mass-media coverage of climate change in the USA and the UK. *EMBO Reports*, 8(3), 207-211. doi:10.1038/sj.embor.7400924 |

Boykoff, M. T. (2008). The cultural politics of climate change discourse in UK tabloids. *Political Geography*, 27(5), 549-569. doi: 10.1016/j.polgeo.2008.05.002

Boykoff, M.T. (2009). We speak for the trees: Media reporting on the environment. *The Annual Review of Environment and Resources*, 34, 431–457. doi: 10.1146/annurev.environ.051308.084254

Boykoff, M.T. (Ed.). (2010). *The Politics of Climate Change: A Survey*. New York: Routledge.

Boykoff, M.T. (2011). *Who Speaks for the Climate? Making Sense Of Mass Media Reporting On Climate Change*. Cambridge: Cambridge University Press.

Boykoff, M.T. ve Yulsman T. (2013). Political economy, media and climate change: sinews of modern life. *WIREs Climate Change*, 4, 359–371. doi: 10.1002/wcc.233

Bowman, J.S. (1978). American daily newspapers and the environment. *The Journal of Environmental Education*, 10(1), 2-11. doi: 10.1080/00958964.1978.9941888

Callenbach, E. (2012). (4. Baskı). *Ekoloji cep rehberi* (E. Özkan, Çev.) İstanbul: Sinek Sekiz Yayınevi.

Campbell, F. (1999). *The Construction of Environmental News: A Study of Scottish Journalism*. Abingdon: Ashgate.

Cangı, A. A. (2013, Yaz). Ekoloji hareketlerinden Gezi direnişine. *Üç Ekoloji*, 10, 108-113. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Carson, R. (1962). *Silent Spring*. Greenwich: Fawcett Publications.

Carvalho, A. (2005). Representing the politics of the greenhouse effect. *Critical Discourse Studies*, 2(1), 1-29. doi: 10.1080/17405900500052143

Carvalho, A. (2007). Ideological cultures and media discourses on scientific knowledge: re-reading news on climate change. *Public Understanding of Science*, 16(2), 223-243. doi: 10.1177/0963662506066775

Carvalho, A. (2008). Media(ted) discourse and society. *Journalism Studies*, 9(2), 161-177. doi: 10.1080/14616700701848162

Casey, W. (1998). *Environmental journalism and environmental communication education: identifying an educational model* (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <https://eric.ed.gov/?id=ED441265>

Chapman, G., Kumar, K., Fraser C. ve Gaber I. (1997). *Environmentalism and the Mass Media: The North-South Divide*. London: Taylor & Francis.

Chernobyl accident 1986. (2018, Nisan). Erişim adresi: <http://www.world-nuclear.org/information-library/safety-and-security/safety-of-plants/chernobyl-accident.aspx>

Clark, F., Eblecas, P. R. ve Stamm, K. R. (2000). Mass communication and public understanding of environmental problems: the case of global warming. *Public Understanding of Science*, 9(3), 219 - 237. doi 10.1088/0963-6625/9/3/302

Cockerill, K. (2002). Context is key: the media role in shaping public perceptions about environmental issues. *Environmental Practice*, 4(2), 107-113. doi: 10.1017/S1466046602021117

Cohen, E.L., Muratovic, A.K., Vijaykumar, S. ve Wray, R. (2008). The minimization of public health risks in newspapers after Hurricane Katrina. *Communication Research Reports*, 25(4), 266-281. doi: 10.1080/08824090802440162

Cottle S., Hansen, A., Negrine, R. ve Newbold, C. (Ed.). (1998). *Mass Communication Research Methods*. Houndmills: Palgrave Macmillan.

- Cox, R. (2006). (3. baskı). *Environmental Communication and The Public Sphere*. Thousand Oaks: Sage Publication.
- Cox, R. ve Hansen, A. (Ed.). (2015). *The Routledge Handbook of Environment and Communication*. New York: Routledge.
- Creswell, J. W. (2015). (Göz. geç. 2. bs.). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cristianini, N., Flaounas, I., Hensiger, E., Sudhahar, S. ve Lansdall-Welfare, T. (2012). *Big Data Analysis of News and Social Media Content*. Erişim adresi: [www. see-a-pattern. org](http://www.see-a-pattern.org)
- Dağlı, N. (2012a). *Türk basınında uzmanlaşma ve çevre gazeteciliği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi: Ankara.
- Dağlı, N. (2012b). Haber üretim sürecinde “bireysel yarar/toplumsal yarar” çelişkisi: Türkiye’de çevre haberi yazan gazeteciler örneği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* 34(83), 83-97. Erişim adresi: <http://www.iletisimdergisi.gazi.edu.tr/arsiv/34.pdf>
- Danesi, M. (2009). *Dictionary of Media and Communications*. New York: M.E. Sharpe.
- David, C. ve Gagne, J. (2006). Natural resources: a source of conflict?. *International Journal*, 62(1), 5. doi: 10.2307/40204241
- Davydova, A. (2013). *Environmental journalism in Germany and Russia* (Working Papers Centre for German and European Studies). Erişim adresi: http://www.zdes.spbu.ru/assets/files/wp/2013/WP_2013_5%20Davydova.pdf
- Demirel, D. S. (2014). *Dünyada ve Türkiye’de çevre iletişimi ve çevre haberciliği eğitimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi: İzmir.
- Dennis, E. E. ve LaMay, C. L. (Ed.). (1991). *Media and The Environment*. Washington: Island Press.
- Donsbach, W. (2010). *Journalists and Their Professional Identities*. S. Allan (Ed.). The Routledge companion to news and journalism (s. 39-47) içinde. London: Routledge.

Duman, K. (2012). Çevre gazeteciliğinin gelişimi ve mesleki örgütlenme çalışmaları. S. Kırılı ve Ü. Sarı. *Gündelik Yaşamda Çevre Gerçeği* (s. 49-63) içinde. İstanbul: Aya.

Duman, K. (2016). Environmental consciousness on news televisions: The media coverage of green-focused programs in Turkey. *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 5(9), 133-155. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/isauicder/issue/31615/376220>

Dursun, Ç. (2013). *İletişim, Kuram, Kritik*. Ankara: İmge Kitabevi.

Dursun, Ç. (2014). (2. Baskı). *TV Haberlerinde İdeoloji*. Ankara: İmge Kitabevi.

Ekinci, N. (2015). *Toplumda çevre bilinci oluşturmada medyanın rolü: Meke Gölü örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi: Kütahya.

Erbaysal Filibeli, T . (2016). Gezi parkı protestoları ve haber dili: Barış gazeteciliği perspektifiyle haber analizleri. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (25), 39-74. doi: 10.16878/gsuilet.283031

Eres, B. ve Yüksel, H. (2018, Mayıs 10). AKP döneminde Türkiye’de değişen medya sermayesi. *Hala gazeteciyiz*. Erişim adresi: <http://halagazeteciyiz.net/2018/05/10/akp-doneminde-turkiyede-degisen-medya-sermayesi/>

Dağtaş B. ve Dağtaş E. (2007, Kış). Sivil itaatsizlik örneği olarak Cumartesi Anneleri eylemlerinin Türkiye basınındaki sunumu. *Kültür ve İletişim*, 10(1), 71-104. Ankara: İmge.

Ethical Journalism Network. (t.y.). The 5 principles of ethical journalism. Erişim Adresi: <https://ethicaljournalismnetwork.org/who-we-are/5-principles-of-journalism>

Ettema, J. S. (2010). *News as Culture*. S. Allan (Ed.). The Routledge companion to news and journalism (s. 289-301) içinde. London: Routledge.

Ferré, P. J. (2009). A Short History of Media Ethics in the United States. L. Wilkins ve C. G. Christians (Ed.). The handbook of mass media ethics (s.15-27) içinde. London: Routledge.

Fiske, J. (2015). (4. Baskı). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. S. İrvan. (Çev.). Ankara: Pharmakon.

Ford, J. ve King D. (2015). Coverage and framing of climate change adaptation in the media: A review of influential North American newspapers during 1993-2013. *Environmental Science and Policy*, 48, 137-146. doi: 10.1016/j.envsci.2014.12.003

Friedman K. ve Friedman S. (1988). *Reporting on the Environment: A Handbook for Journalists*. Bethlehem: Lehigh University.

Friedman, S. ve Friedman, K. (1989). Environmental journalism: Guardian of the Asian commons. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 31(5), 6-37. doi:10.1080/00139157.1989.9928939

Friedman, S. (2004). *And The Beat Goes on: The Third Decade of Environmental Journalism*. S. Senecah (Ed.), The environmental communication yearbook: Vol.1 (175-187) içinde. London: Lawrence Erlbaum.

Frome, M. (1998). *Green Ink: An Introduction to Environmental Journalism*. Salt Lake City : University of Utah Press.

Gade, P. J. ve Lowrey, W. (2011). *Complexity, Uncertainty, and Journalistic Change*. P.J. Gade, W. Lowrey (Ed.). Changing the news the forces shaping journalism in uncertain times (s. 3-22) içinde. New York: Routledge.

Geall, S.P. (2014). *Changing political climates: Chinese environmental journalism and sustainable development* (Doktora Tezi). Erişim adresi: <http://www.manchester.ac.uk/escholar/uk-ac-man-scw:227209>

Georgsson, E. ve Nord, G. (2008). *Det glorifierade Sverige: En kvalitativ studie om nationalism i två tidningars miljöjournalistik* (Lisans Tezi). Erişim adresi: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hik:diva-1093>

Goldberg, D. (1999). *Covering Urban Sprawl: Rethinking the American Dream*. Washington: RTNDF.

Golding, P. ve Murdock, G. (2014). Kültür, iletişim ve ekonomi politik. B. Kejanlıoğlu (Çev.). S. İrvan (Der.). *Medya, kültür, siyaset* (s. 49-77) içinde. Ankara: Pharmakon.

Greenberg, M., Sandman, P. M. ve West, B. (1995). *The Reporter's Environmental Handbook*. New Jersey: Rutgers University Press.

Griswold, W.F. ve Swenson, J. D. (1993). Not in whose backyard? The ethics of reporting environmental issues. *Mass Communication Review*, 20(1-2), 62-75.

Gunaratne, A. S., Pearson, M. ve Senarath, S. (Ed.). (2015). *Mindful Journalism and News Ethics in the Digital Era A Buddhist Approach*. New York: Routledge.

Güney, Z. ve Sözeri, C. (2011). Türkiye’de medyanın ekonomi politiği: Sektör analizi. İstanbul: Tesev Yayınları.

Güngör, S. (2001). Althusser’de ideoloji kavramı. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 221-231. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/195123>

Hackett, R. A. ve Zhao, Y. (1996). Journalistic objectivity and social change. *Peace Review : A Journal of Social Justice*, 8(1), 5-11. doi: 10.1080/10402659608425923

Hackett, R. A. (1998). *Bir Paradigmanın Önemini Yitirishi: Haber Medyası Çalışmalarında Yanlılık ve Nesnellik*. A. İnal (Çev.). Ankara Üniversitesi İLEF Yıllık 1997-1998 (s.31-72) içinden. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

Hall, S., Hirst P, Bluhm, W., Gustafsson, B., Lumbley, B. ve McLennon G. (2014). *İdeoloji Üzerine Eleştirel İdeoloji Analizleri*. İstanbul: Pales Yayınları.

Hall, S. (1994a). *İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü*. M. Küçük (Der. ve Çev.), *Medya, iktidar, ideoloji* (s. 57-103) içinde. Ankara: Ark Yayınevi.

Hall, S. (1994b). *Kültür, Medya ve 'İdeolojik Etki'*. M. Küçük (Der. ve Çev.), Medya, iktidar, ideoloji (s.169-211) içinde. Ankara: Ark Yayınevi.

Hall, S. (2005). *Anlamlandırma, temsil, ideoloji: Althusser ve postyapısalcı tartışmalar*. E. Mutlu (Der. ve Çev.), Kitle iletişim kuramları (s. 359-395) içinde. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Hall, S. (2014). *İdeoloji ve iletişim kuramı*. S. İrvan (Der.), A. Gürata (Çev.), Medya, kültür, siyaset (s. 79-97) içinde. Ankara: Pharmakon.

Hamiltons, E. H., Schiffrin, D. ve Tannen, D. (2001). *The Handbook of Discourse Analysis*. Oxford: Blackwell Publishers.

Hansen A. (Ed.). (1993). *The Mass Media and Environmental Issues*. Leicester: Leicester University Press.

Hansen, A. (2010). *Environment, Media and Communication*. London: Taylor & Francis.

Harcup, T. (2007). *The Ethical Journalist*. London: Sage.

Haque, A. (2015). *The role of a newspaper in an advocacy campaign to save Dhaka's rivers in Bangladesh* (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <http://ro.ecu.edu.au/theses/1716>

Hermida, A., Lewis, S. C. ve Zamith, R. (2013). Content analysis in an era of big data: A hybrid approach to computational and manual methods, *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 57(1), 34-52, doi: 10.1080/08838151.2012.761702

Hilgartner, S. ve Bosk, L. C. (1998). The rise and fall of social problems: A public arenas model. *American Journal of Sociology*, 94(1), 53-78. doi: 10.1086/228951

Hill, A. ve Watson, J. (2012). (8. Baskı). *Dictionary of Media and Communication Studies*. London: Bloomsbury Academic.

Hirst, P. (2014). *Althusser ve İdeoloji Teorisi*. S. Hall, B. Gustafsson, B. Lumbley, P. Hirst, R. McDonough, G. McLennon. İdeoloji üzerine eleştirel ideoloji analizleri (s. 227-270) içinde. İstanbul: Pales Yayınları.

Holliman, R. (2007). Reporting environmental news: The evolving context for newspapers in the digital age. *Frontiers in Ecology and the Environment (Pathways to Effective Communication Series)*, 5(5), 277-278. doi: 10.1890/1540-9295

Holliman, R. (2011). Advocacy in the tail: Exploring the implications of ‘climategate’ for science journalism and public debate in the digital age. *Journalism*, 12(7) 832–846. doi: 10.1177/1464884911412707

Howenstine, E. (1987). Environmental reporting: Shift from 1970 to 1982. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 64(4), 842-846. doi: 10.1177/107769908706400425

Hutchins, B. ve Lester, L. (2009). Power games: Environmental protest, news media and the internet. *Media Culture & Society*, 31(4), 579- 595. doi: 10.1177/0163443709335201

Hutchins, B. ve Lester, L. (2012). The power of the unseen: Environmental conflict, the media and invisibility. *Media Culture & Society*, 34(7), 847-863. doi: 10.1177/0163443712452772

Hutchins, B. ve Lester, L. (2015). Theorizing the enactment of mediatized environmental conflict. *International Communication Gazette*, 77(4), 337-358. doi: 10.1177/1748048514568765

Hutchins, R. (1947). *A Free and Responsible Press*. Chicago: University of Chicago Press.

İnal, A. (1995). Yazılı basın haberlerinde yapısal yanlışlık sorunu. *Toplum ve Bilim*, 67, 111-135. İstanbul: Birikim Yayınları.

İnal, A. (1996). *Haberi Okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.

İnal, A. (2010). *Tarihsel Gelişimi İçinden Gazetecilik Etiğini Yeniden Düşünmek*. B. Çaplı ve H. Tuncel. Televizyon haberciliğinde etik (s. 27-44) içinde. Ankara: Fersa Matbaacılık.

İncesu Öktem, D. (2016). Yeşil kapitalizm: Çevre hakkını yeniden düşünmek. A. N. Yıldız Tahincioğlu (Ed.). *Yamuk hakikat: İfade ve iletişim hakkı üzerine* (s. 318- 342) içinde. Ankara: Ütopya.

İrvan, S. (2005). Medya ve Etik. S. Alankuş (Der.). *Medya, etik ve hukuk* (s. 61-91) içinde. IPS İletişim Vakfı Yayınları: İstanbul.

İstanbul Çevre Durum Raporu. (2018, Haziran). Çevre Mühendisleri Odası web sitesinden [erişilen](http://www.cmo.org.tr/resimler/ekler/39ff59c25ee043a_ek.pdf?tipi=78&turu=H&sube=2) adres: http://www.cmo.org.tr/resimler/ekler/39ff59c25ee043a_ek.pdf?tipi=78&turu=H&sube=2

Jones, N. F. (2012). ‘Sexing up’ environmental issues: Exploring media eco-ethics, advocacy and journalism in a South African context. *Ecquid Novi: African Journalism Studies*, 33(1), 26-43. doi: 10.1080/02560054.2011.636826

Karaduman, S. (2017). Eleştirel söylem çözümlemesinin eleştirel haber araştırmalarına katkısı ve sunduğu perspektif. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 31-46. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/38693631>

Karakaş, B. (2018, Mart 28). PEN raporu: Türkiye'de ifade özgürlüğü can çekiyor. *DW Türkçe*. Erişim adresi: <http://www.dw.com/tr/pen-raporu-t%C3%BCrkiyede-ifade-%C3%B6zg%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BC-can-%C3%A7eki%C5%9Fiyor/a-43173904>

Karasinir, H. (1991). *Basın ve çevre, gazetelerde 1982-1989 döneminde yayınlanan çevre haberlerinin niceliksel incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi: İzmir.

Kayıkçı, M. (2015, Yaz). Çevre hakkının öznesi olarak yerel basın: Burdur örneği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Erişim Adresi: <http://sbedergi.ibu.edu.tr/index.php/sbedergi/article/view/1081>

Keating, M. (1993). *Covering The Environment: A handbook on Environmental Journalism*. Ottawa: National Round Table.

Kırlı, S. ve Sarı, Ü. (2012). (Der.). *Medya ve Gündelik Yaşamda Çevre Gerçeği*. İstanbul: Aya Kitap.

Kırlı, S. ve Sırma, S. N. (2014). *Ekolojik Kriz ve İletişim Çalışmaları*. İstanbul: Aya Kitap.

Knight, J. E. (2010). *Building an environmental agenda: A content and frame analysis of news about the environment in the United States, 1890 to 1960* (Doktora tezi). Erişim adresi: http://rave.ohiolink.edu/etdc/view?acc_num=ohiou1268687765

Kovach, B. ve Rosenstiel, T. (2007). *Gazeteciliğin Esasları*. S. Göktaş (Çev.). Ankara: ODTÜ Yayıncılık.

Kovarik, W., Kovarik, B. ve Neuzil, M. (1996). *Mass media and environmental conflict: America's green crusades*. London: Sage Publications.

Krech, S., McNeill, J. R. ve Merchant, C. (2004). *Encyclopedia of World Environmental History Volume 2*. New York: Routledge.

Krippendorff, K. (2004). (2. Baskı). *Content Analysis : An Introduction to its Methodology*. Thousand Oaks: Sage Publication.

Kurban, D. ve Sözeri, C. (2012). *İktidarın çarkında medya: Türkiye’de medya bağımsızlığı ve özgürlüğü önündeki siyasi, yasal ve ekonomik engeller*. İstanbul: Tesev Yayınları.

Lacy, S. ve Rosenstiel, T. (2015). *Defining and Measuring Quality Journalism*. Erişim adresi: <http://mpii.rutgers.edu/wp-content/uploads/sites/129/2015/04/Defining-and-Measuring-Quality-Journalism.pdf>

Lakoff, G. (2010). Why it matters how we frame the environment. *Environmental Communication*, 4(1), 70-81. doi: 10.1080/17524030903529749

- Laughey, D. (2010). *Medya Çalışmaları: Teoriler ve Yaklaşımlar*. A. Toprak (Çev.). İstanbul: Kalkedon.
- Leopold, A. (2013). *Bir Kum Yöresi Almanığı*. (Çev. U. Özdağ). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Lester, L. (2010). *Media and Environment: Conflict, Politics and the News*. Cambridge: Polity Press.
- Lewis, S. C. (2015). Journalism in an era of big data, *Digital Journalism*, 3(3), 321-330. doi: 10.1080/21670811.2014.976399
- Lidskog, R. ve Olausson, U. (2013). To spray or not to spray: The discursive construction of contested environmental issues in the news media. *Discourse Context & Media*, 2(3), 123-130. doi: 10.1016/j.dcm.2013.06.001
- Lin, T. ve Swanson, T. (Ed.). (2009). *Economic Growth and Environmental Regulation The People's Republic of China's Path to a Brighter Future*. New York: Routledge.
- Littlefield, R. S. ve Quenette, M.A. (2007). Crisis leadership and Hurricane Katrina: The portrayal of authority by the media in natural disasters. *Journal of Applied Communication Research*, 35(1), 26-47. doi: 10.1080/00909880601065664
- Lowe, P. ve Morrison, D. (1984). Bad news or good news: Environmental politics and the mass media. *The Sociological Review*, 32(1), 75-90. doi: 10.1111/j.1467-954X.1984.tb00780.x
- Luedecke, G. ve Boykoff, M. T. (2017). *Environment and The Media*. D. Richardson, N. Castree, M. F. Goodchild, A. Kobayashi, W. Liu, R. A. Marston (Ed.), *The International Encyclopedia of Geography* (s. 1827-1835) içinde. doi: 10.1002/9781118786352.wbieg0464
- Maigret, E. (2012). (2. Baskı). *Medya ve İletişim Sosyolojisi*. H. Yücel (Çev.). İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Major, A. M. ve Atwood, L. E. (2004). Environmental risks in the news: Issues, sources, problems, and values. *Public Understanding of Science*, 13 (3), 295–308. doi: 10.1177/0963662504044557

Mariotto, P.F., (2018). Global warming, climate change and the media: A review. *Global Journal of Archaeology & Anthropology*, 2(5), 555600. doi: 10.19080/GJAA.2018.02.555600

Mazur, A. (1997). The Reporting of environmental issues in Britain and The United States. *Minerva*, 35(1), 94-97. Erişim adresi: <http://www.jstor.org/stable/41821056>

Medya Derneği (2011, Mart). Trkiyeli gazeteciler için etik ilkeler. Erişim adresi: <http://www.medyadernegi.org/turkiyeli-gazeteciler-icin-etik-ilkeler/>

Mega Projeler İstanbul. (t.y.). 3. Havalimanı. Erişim adresi: <http://megaprojeleristanbul.com/print/3-havalimani>

Merriam Webster. (t.y.). Anthopocene. Erişim adresi: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/Anthropocene>

Merriam Webster. (t.y.). Anthopogenic. Erişim adresi: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/anthropogenic>

Merriam Webster. (t.y.). Ideology. Erişim adresi: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/ideology>

McNair, B. (2009). (5. Baskı). *News and Journalism in UK*. London: Routledge.

McQuail, D. (2010). (6. Baskı). *McQuail's Mass Communication Theory*. London: Sage.

Miller, M. ve Riechert, B. (2000). Interest group strategies and journalistic norms: news media framing of environmental issues. S. Allan, B. Adam ve C. Carter (Ed.), *Environmental risks and the media* (s. 45-55) içinde. London: Taylor & Francis.

Mueller, John F. (2006). *An analysis of the correspondence of environmental coverage in Ohio's six major metropolitan newspapers to citizen perception of environmental*

problems (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: http://rave.ohiolink.edu/etdc/view?acc_num=ohiou1145420206

Narain, S. (2010). *The Most Serious News*. K. Acharya ve F. Noronha (Ed.), *The green pen environmental journalism in India and South Asia* (s.35-37) içinde. New Delhi, India: Sage Publications.

Neuman, L. W. (2014). (7. Baskı). *Toplumsal araştırma yöntemleri, nitel ve nicel yaklaşımlar* (S. Özge, Çev.). Ankara: Yayın Odası.

Nichols, A. B. (1989). How well does the media cover the environment? *Journal (Water Pollution Control Federation)*, 61(2), 168-175. Erişim adresi: <http://www.jstor.org/stable/25046909>

Open Access Theses and Dissertations. (2018). Environmental Journalism Search. Erişim adresi: <https://oatd.org/oatd/search?q=environmental+journalism&form=basic>

Özbek, S. (1995, Güz). Althusser'i Okumak. Dünya büyük bir mağaza. *Cogito*, 5, 217-223. İstanbul: YKY.

Özer, Ö. (2011). *Haber, Söylem, İdeoloji: Eleştirel Haber Çözümlemeleri*. Konya: Literatürk.

Özkoçak, Y. ve Tufan, F. (2012). Çevre duyarlılığı kazandırmada özel radyo haberlerinin rolü. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 42, 91-107. Erişim adresi: <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuifd/article/view/1019018683/1019017884>

Özmen, Y. Ö. (2011). *Çevre iletişimi: Çevre haberlerinin yapısal analizi ve okuyucu farkındalığı*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi: Eskişehir.

Öztürk, O. (2008). *Ülkemiz yazılı basınında çıkan çevre haberleri ve yüksek öğretimimizdeki çevre habercilik eğitiminin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Öztürk, Y. Ş. (2010, Ocak). *Factors that affect the qualities of environmental journalists*. *Communication and Environment: Transformation for a Sustainable*

Tomorrow Konferansında sunulan bildiri, Erciyes İletişim Dergisi, 1(3), s. 59-69.
Erişim adresi:

<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/erciyesakademia/article/view/1005000046/1005000041>

Pearson, M. ve Senarath S. (2015). *Journalism and Ethical Conduct*. A. S. Gunaratne, M. Pearson ve S. Senarath (Ed.). Mindful journalism and news ethics in the digital era a Buddhist approach (s. 143-162) içinde. New York: Routledge.

Perouse, F. (2014). İstanbul'da sürdürülebilir kalkınma: Sekteye uğramış, kısmi ve fırsatçı bir uyarılama. A.N. Candan ve C. Özbay (Haz.). Yeni İstanbul Çalışmaları: Sınırlar, Mücadeleler, Açılımlar (s. 229-241) içinde. İstanbul: Metis.

Picard, R. G. (Ed.). (2000). *Measuring Media Content, Quality, and Diversity: Approaches and Issues in Content Research*. Erişim adresi: http://www.robertpicard.net/files/Measuring_Media_Content_Quality_Diversity_Book.pdf

Phillips, A. (2015). *Journalism in Context: Practice and Theory for the Digital Age*. London: Routledge.

Punch, K. F. (2014). (3. Baskı). *Sosyal araştırmalara giriş, nitel ve nicel yaklaşımlar* (D. Bayrak, H. B. Arslan, Z. Akyüz, Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.

Priest, S. H. (2016). *Communicating Climate Change: The Path Forward*. London: Palgrave Macmillan UK.

Rademakers, L. (2004). *Examining the handbooks on environmental journalism: A qualitative document analysis and response to the literature* (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: <http://scholarcommons.usf.edu/etd/1207>

Rogers, P. (2002). Complexity in environment reporting is critical to public decision-making. *Nieman Reports*, 56(4), 32-34. Erişim adresi: <https://search.proquest.com/openview/1f011828c4939c294b44b0c3a3cb8e43/1?pq-origsite=gscholar&cbl=48335>

Rögener, W. ve Wormer, H. (2015). Defining criteria for good environmental journalism and testing their applicability: An environmental news review as a first step to more evidence based environmental science reporting. *Public Understanding of Science*, 26 (4), 418 – 433. doi: 10.1177/0963662515597195

Sachsman, D. B., Simon, J. ve Valenti, J. M. (2005). Wrestling with objectivity and fairness: U.S. environment reporters and the business community. *Applied Environmental Education & Communication*, 4(4), 363-373. doi:10.1080/15330150500302239

Sachsman, D. B., Simon, J. ve Valenti, J. M. (2008). Environment reporters and U.S. journalists: A comparative analysis. *Applied Environmental Education and Communication*, 7(1-2), 1-19. doi: 10.1080/15330150802194862

Sachsman, D. B., Simon, J. ve Valenti, J. M. (2010). *Environment Reporters in the 21st Century*. New Brunswick : Transaction.

Science Policy. (t.y.). Center for Science and Technology Policy Research Publications. Erişim adresi: http://sciencepolicy.colorado.edu/publications/searchResults.php?field=author&pub_keyword=boykoff

Schmidt, H. C. (2017). Training tomorrow's environmental journalists: Assessing the extent of environmental-themed training in college-level journalism programs. *Applied Environmental Education & Communication*, 16(1), 17-28. doi:10.1080/1533015x.2016.1273154

Schoenfeld, C. A., Meier, R. F. ve Griffin J. R. (1979). Constructing a social problem: The press and the environment. *Social Problems*, 27(1), 38-61. Erişim adresi: <http://www.jstor.org/stable/800015>

Schwartz, D. (2006). *Writing Green: Advocacy and Investigative Reporting about the Environment in the Early 21st Century*. Baltimore, Apprentice House.

Sharma, K. (2010). *Good Journalism, That's All*. K. Acharya ve F. Noronha (Ed.), The green pen environmental journalism in India and South Asia (s. 59-64) içinde . New Delhi, India: Sage Publications.

Schudson, M. (1981). *Discovering The News: A Social History Of American Newspapers*. New York: Basic Books.

Smith, J. (Ed.). (2000). *The Daily Globe: Environmental Change, the Public and the Media*. London: Earthscan.

Society of Environmental Journalists. (t.y). Environmental issue areas. Erişim adresi: <https://www.sej.org/library/environmental-issue-areas>

Somersan, S. (1993). *Türkiye 'de Çevre ve Siyaset*. İstanbul: Metis Yayıncılık.

Somersan, S. (1994, Güz). Türkiye'nin çevresi allaha emanet. *Cogito*, 2, 43-77. İstanbul: YKY.

Sonnett, J. (2010). Climates of risk: A field analysis of global climate change in US media discourse, 1997-2004. *Public Understanding of Science*, 19(6), 698-716. doi: 10.1177/0963662509346368

Sönmez, M. (2013). (2. Baskı). *Medya, Kültür, Para ve İstanbul İktidarı*. İstanbul: Yordam.

Sözeri, C. (2015). *Türkiye 'de medya-iktidar ilişkileri sorunlar ve öneriler*. İstanbul: İstanbul Enstitüsü Yayınları.

Spurk, C. ve Lublinski, J. (2014). Content Analysis: Measuring The Success of Journalism Capacity Building. Erişim adresi: <http://www.dw.com/downloads/28543660/dw-akademiemeasuring-the-success-of-journalism-capacity-building.pdf>

Sustainable Development Knowledge Platform. (t.y.). United Nations Conference on the Human Environment (Stockholm Conference). Erişim adresi: <https://sustainabledevelopment.un.org/milestones/humanenvironment>

Stevenson, N. (2008). *Medya Kùltürleri: Sosyal Teori ve Kitle İletişimi*. G. Orhon ve B. E. Aksoy (Çev.). Ankara: Ütopya Yayınevi.

Stoddart M. C., Tindall D. B., Smith J. ve Delay H. Z. (2017). Media access and political efficacy in the eco-politics of climate change: Canadian national news and mediated policy networks. *Environmental Communication*, 11(3), 386-400. doi: 10.1080/17524032.2016.1275731

Stocker, T. F., Qin, D., Plattner, G. K., Tignor, M., Allen, S. K., Boschung, J., vd. Midgley, B. M. (Ed.). (2013). *Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Erişim adresi: http://www.climatechange2013.org/images/report/WG1AR5_Frontmatter_FINAL.pdf

Sümer, G.Ç. (2012). Türkiye’de çevre süreli yayıncılığının gelişimi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 415-429. Erişim adresi: <http://www.acarindex.com/celal-bayar-universitesi-sosyal-bilimler-dergisi-cbusos/turkiyede-cevre-sureli-yayinciliginin-gelisimi-7366#.Wuwny6SFO00>

Yıldız Tahincioğlu, A. N. (Ed.) (2016). *Yamuk Hakikat*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

Takahashi, B. ve Tandoc, E. C. Jr. (2013). Learning in the beat: What influences environmental journalists’ perception of knowledge?. *Applied Environmental Education & Communication*, 12(4), 244-253. doi: 10.1080/1533015X.2013.876254

Taş, O. (2012). *Gazetecilik Etiğinin Mesleki Sınırları: Profesyonellik, Piyasa ve Sorumluluk*. İstanbul: İletişim.

Tekerek, T. (2018, Haziran). İktidar medyasında gazeteci olmak: Her şey bittiğinde hüngür hüngür ağlayacağım. *T 24*. Erişim adresi: <http://t24.com.tr/haber/iktidar-medyasinda-gazeteci-olmak-her-sey-bittiginde-hungur-hungur-aglayacagim,646755>

Tema Vakfı 2017 yılının çevre olaylarını açıkladı (2018, Ocak). Tema web sitesinden erişilen adres: http://www.tema.org.tr/web_14966_2_1/neuralnetwork.aspx?type=2

Türk Dil Kurumu. (t.y.). Güncel Türkçe Sözlük. Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a8241d368dbb9.41781401

Türkoğlu, N. (2010). *İletişim Bilimlerinden Kültürel Çalışmalara Toplumsal İletişim: Tanımlar, Kavramlar, Tartışmalar*. İstanbul: Urban.

Türkiye Medya Sahipleri Ağı. (t.y.). Graph Commons-Mülksüzleştirme Ağları web sitesinden erişilen adres: <https://graphcommons.com/graphs/09426282-c311-4b39-be2c-1bd4f93b5771>

The environmental disaster that changed California and started the movement against offshore oil drilling. (2017, 28 Nisan). Erişim adresi: <http://www.latimes.com/local/lanow/la-me-santa-barbara-spill-20170428-htmllstory.html>

Tong, J. (2015). *Investigative Journalism, Environmental Problems and Modernisation in China*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Tunalı, N. (2009). *Yüksek tirajlı gazetelerde çevre haberciliği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi: İstanbul.

Türkiye’de İklim Değişikliği Algısı ve Enerji Tercihleri Araştırması (2018, Haziran). İklim Haber web sitesinden erişilen adres: <https://www.iklimhaber.org/iklimarastirmasi2018/>

Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24, 543-559. Erişim adresi: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/kuey/article/view/5000050855/5000048098>

Uluslararası Çevre Gazetecileri Derneği. (t.y.). Misyonumuz. Erişim adresi: <http://www.cevregazetecileri.com/hakkimizda/>

UN Environment. (t.y.). Why does UN Environment matter?. Erişim adresi: <https://www.unenvironment.org/about-un-environment/why-does-un-environment-matter>

Üzelgün, M. A. ve Castro, P. (2014). The voice of science on climate change in the mainstream Turkish press, *Environmental Communication*, 8(3), 326-344. doi: 10.1080/17524032.2014.898674

Üzelgün, M. A. ve Şahin, Ü. (2016). *İklim Değişikliği ve Medya*. Erişim adresi: http://ipc.sabanciuniv.edu/wp-content/uploads/2017/01/Iklim_Degisikligi_ve_Medya_Politika_Notu_20162.pdf

van Dijk, T. A. (1988). *News as Discourse*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

van Dijk, T. A. (1994). Söylemin yapıları ve iktidarın yapıları. M. Küçük (Der. ve Çev.), *Medya, İktidar, İdeoloji* (s. 271-329) içinde. Ankara: Ark Yayınevi.

van Dijk, T. A. (2006). Discourse and manipulation. *Discourse & Society*, Vol 17(2): 359–383, doi: 10.1177/0957926506060250

van Dijk, T. A. ve Kintsch, W. (1983). *Strategies of Discourse Comprehension*. New York: Academic Press.

Valenti, M. J. (1998). Ethical decision making in environmental communication. *Journal of Mass Media Ethics*, 13(4), 219-231. doi: 10.1207/s15327728jmme1304_2

Vona Kurt, E. (2015, Ocak-Aralık,). Medya ve kutuplaşma: Kutuplaşmanın medyaya yansımalarının, “Gezi Parkı Eylemleri” üzerinden değerlendirilmesi. *Toplum ve Demokrasi*, 9(19-20), 193-223. Erişim adresi: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/210820>

Üçüncü Havalimanı Projesi. (2015, Mart). Kuzey Ormanları Savunması web sitesinden erişilen

adres:http://www.kuzeyormanlari.org/wpcontent/uploads/2015/04/Yasam_Doga_Cevre_Insan_ve_Hukuk_Karsisinda_3_Havalimani_Projesi.pdf

Üçüncü Havalimanı Teknik Raporu. (2014, Aralık). TMMOB web sitesinden erişilen adres:

https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/3.havalimani_ikk_rapor_20141208.pdf

Yang, H. (2004). Constraints on environmental news production in the U.S.: Interviews with American Journalists. *Journal of International and Area Studies*, 11(2), 89-105. Erişim adresi: <http://www.jstor.org/stable/43111450>

Yanitsky, O. (2009). The shift of environmental debates in Russia. *Current Sociology* , 57(6), 747 -766. doi: 10.1177/0011392109342202

Yavuz, F. (2015). *Beni “Akkuyu”larda Merdivensiz Bıraktın*. İstanbul: Can.

Yıldırım, Y. (1995). *Yazılı basında çevre imajı: Milliyet, Cumhuriyet, Zaman örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi: Ankara.

Yücel, Y. (2015). “Kutsal üçlü: Medya, iktidar ve sermaye. *Ayrıntı Dergi*, 11, 37-50. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Ward, B. (2009). Journalism ethics and climate change reporting in a period of intense media uncertainty. *Ethics in Science and Environmental Politics*, 9, 13–15. doi: 10.3354/esep00097

Wyss, B. (2008). *Covering the Environment: How Journalists Work the Green Beat*. London: Routledge.

EK 1. İncelenen Olaylara Dair Arama Sonuçları ve Analiz Edilen Haber Linkleri (1/5)

İçerik No	Konu	Olay	Medya	Konu Başlığına Göre Yapılan Aramalarda Erişilen Haber Sayısı		İncelenen Link
1	Cerattepe	6 Temmuz 2017: İdare Mahkeme kararı	Cumhuriyet	315	Anahtar kelime aramasında çıkıyor.	http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/cevre/775245/Danistay_dan_Cerattepe_de_cevre_katliamina_onay.html
2	Cerattepe	16 Şubat 2016: Güvenlik güçlerinin müdahalesi	Cumhuriyet	315	Anahtar kelime aramasında çıkıyor.	http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/482737/Cerattepe_de_direnisi_ikinci_gununde..._Polisten_biber_gazli_mudahale_4_gozalti.html
3	Cerattepe	16 Şubat 2016: Güvenlik güçlerinin müdahalesi	Birgün	300	Haber sayısı anahtar kelime aramasıyla ulaşılmamaktadır. Tahmini adettir.	https://www.birgun.net/haber-detay/yasam-direnisi-103985.html
4	Cerattepe	6 Temmuz 2017: İdare Mahkeme kararı	Birgün	300	Haber sayısı anahtar kelime aramasıyla ulaşılmamaktadır. Tahmini adettir.	https://www.birgun.net/haber-detay/danistay-cerattepe-de-madencilik-yapilabilir-kararini-onadi-168559.html
5	Cerattepe	16 Şubat 2016: Güvenlik güçlerinin müdahalesi	Hürriyet	258	Anahtar kelime aramasında çıkıyor.	http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/artvin-cerattepeye-polis-ve-jandarmatakvyesi-yapildi-gostericilere-mudahale-edildi-40056053
6	Cerattepe	6 Temmuz 2017: İdare Mahkeme kararı	Hürriyet	258	Anahtar kelime aramasında çıkıyor.	http://www.hurriyet.com.tr/gundem/turkiyenin-en-buyuk-cevre-davasinda-son-karar-40511344
7	Cerattepe	16 Şubat 2016: Güvenlik güçlerinin müdahalesi	Akşam	12	Haber manüel olarak sayıldı.	https://www.aksam.com.tr/guncel/cerattepede-provokator-mesaisi/haber-492060
8	Cerattepe	6 Temmuz 2017: İdare Mahkeme kararı	Akşam	12	Haber manüel olarak sayıldı.	https://www.aksam.com.tr/guncel/cerattepe-davasi-basladi/haber-550369

EK 2. İncelenen Olaylara Dair Arama Sonuçları ve Analiz Edilen Haber Linkleri (2/5)

İçerik No	Konu	Olay	Medya	Konu Başlığına Göre Yapılan Aramalarda Erişilen Haber Sayısı		İncelenen Link
9	Cerattepe	16 Şubat 2016: Güvenlik güçlerinin müdahalesi	Sabah	87	Anahtar kelime aramasında çıkıyor.	https://www.sabah.com.tr/gundem/2016/02/20/artvin-cerattepe-eylemcileri-polise-saldirdi
10	Cerattepe	6 Temmuz 2017: İdare Mahkeme kararı	Sabah	87	Anahtar kelime aramasında çıkıyor.	https://www.sabah.com.tr/gundem/2017/07/07/danistaydan-cerattepeye-onay
11	Cerattepe	16 Şubat 2016: Güvenlik güçlerinin müdahalesi	Milliyet	288	Anahtar kelime aramasında çıkıyor.	http://www.milliyet.com.tr/artvin-cerattepe-de-polis-gundem-2195710/
12	Cerattepe	6 Temmuz 2017: İdare Mahkeme kararı	Milliyet	288	Anahtar kelime aramasında çıkıyor.	http://www.milliyet.com.tr/danistay-dan-flas-cerattepe-karari-gundem-2480255/
13	Akkuyu	1 Aralık 2014: ÇED Raporu onayı	Akşam	50	Haber manüel olarak sayıldı.	https://www.aksam.com.tr/guncel/nukleer-santral-nedir-zararli-mi-nukleer-enerji-kullanan-ulkeler-hangileri/haber-722713
14	Akkuyu	27 Şubat 2017: ÇED Raporu bilirkişi onayı	Akşam	50	Haber manüel olarak sayıldı.	https://www.aksam.com.tr/teknoloji/muz-yemek-nukleer-santralden-daha-tehlikeli/haber-726420
15	Akkuyu	1 Aralık 2014: ÇED Raporu onayı	Sabah	851	Anahtar kelime aramasında çıkıyor.	https://www.sabah.com.tr/gundem/2014/12/01/akkuyu-nukleer-santral-ced-raporuna-onay
16	Akkuyu	27 Şubat 2017: ÇED Raporu bilirkişi onayı	Sabah	851	Anahtar kelime aramasında çıkıyor.	https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2012/02/29/nukleerle-7-milyar-dolar-tasarruf-edilecek

EK 3. İncelenen Olaylara Dair Arama Sonuçları ve Analiz Edilen Haber Linkleri (3/5)

İçerik No	Konu	Olay	Medya	Konu Başlığına Göre Yapılan Aramalarda Erişilen Haber Sayısı		İncelenen Link
17	Akkuyu	1 Aralık 2014: ÇED Raporu onayı	Milliyet	1230	Anahtar kelime aramasında çıkıyor. Şüpheli sonuç olarak analize katılacaktır.	http://www.milliyet.com.tr/nukleer-de-cevre-onayi-putin-e/ekonomi/detay/1977994/default.htm
18	Akkuyu	27 Şubat 2017: ÇED Raporu bilirkişi onayı	Milliyet	1230	Anahtar kelime aramasında çıkıyor. Şüpheli sonuç olarak analize katılacaktır.	http://www.milliyet.com.tr/son-dakika-akkuyu-nun-itiraz-ekonomi-2404245/
19	Akkuyu	1 Aralık 2014: ÇED Raporu onayı	Hürriyet	985	Anahtar kelime aramasında çıkıyor.	http://www.hurriyet.com.tr/gundem/akkuyuda-onemli-gelisme-27686353
20	Akkuyu	27 Şubat 2017: ÇED Raporu bilirkişi onayı	Hürriyet	985	Anahtar kelime aramasında çıkıyor.	http://www.hurriyet.com.tr/akkuyunun-itiraz-edilen-ced-raporuna-bilirkişi-40379417
21	Akkuyu	1 Aralık 2014: ÇED Raporu onayı	Cumhuriyet	570	Anahtar kelime aramasında çıkıyor.	http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/152971/Akkuyu_yu_bitirdiler.html
22	Akkuyu	27 Şubat 2017: ÇED Raporu bilirkişi onayı	Cumhuriyet	570	Anahtar kelime aramasında çıkıyor.	http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/cevre/685941/Bilirkisiden_tartisma_yaratacak_rapor_Foklar_olsun_nukleer_olsun_.html
23	Akkuyu	1 Aralık 2014: ÇED Raporu onayı	Birgün	500	Haber sayısı anahtar kelime aramasıyla ulaşılmamaktadır. Tahmini adettir.	https://www.birgun.net/haber-detay/putin-gelmese-de-okarar-gelirdi-71970.html
24	Akkuyu	27 Şubat 2017: ÇED Raporu bilirkişi onayı	Birgün	500	Haber sayısı anahtar kelime aramasıyla ulaşılmamaktadır. Tahmini adettir.	https://www.birgun.net/haber-detay/5-adimda-akkuyu-daneden-nukleer-santral-kurulmamali-192742.html

EK 4. İncelenen Olaylara Dair Arama Sonuçları ve Analiz Edilen Haber Linkleri
(4/5)

İçerik No	Konu	Olay	Medya	Konu Başlığına Göre Yapılan Aramalarda Erişilen Haber Sayısı		İncelenen Link
25	3. Havalimanı	11 Şubat 2014: İdare Mahkemesi kararı sonrasında ki gelişmeler	Cumhuriyet	323	Anahtar kelime aramasında çıkıyor.	http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/40161/Yargiyi_dinlemiyorlar.html
26	3. Havalimanı	1 Temmuz 2018: ÇED sürecinin başlaması	Cumhuriyet	323	Anahtar kelime aramasında çıkıyor.	http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/cevre/897350/Ucuncu_havalimani_kuzeyi_yutuyor.html
27	3. Havalimanı	11 Şubat 2014: İdare Mahkemesi kararı sonrasında ki gelişmeler	Hürriyet	6985	Anahtar kelime aramasında çıkıyor. Şüpheli sonuç olarak analize katılacaktır.	http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/3-havalimani-icin-ced-raporuna-durdurma-25781125
28	3. Havalimanı	1 Temmuz 2018: ÇED sürecinin başlaması	Hürriyet	6985	Anahtar kelime aramasında çıkıyor. Şüpheli sonuç olarak analize katılacaktır.	http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/3-havalimaninda-flas-degisiklik-35-metre-kaydi-40697800
29	3. Havalimanı	11 Şubat 2014: İdare Mahkemesi kararı sonrasında ki gelişmeler	Milliyet	9201	Anahtar kelime aramasında çıkıyor. Şüpheli sonuç olarak analize katılacaktır.	http://www.milliyet.com.tr/yargidan-3-havalimanina-dur-siyaset-1834915/
30	3. Havalimanı	1 Temmuz 2018: ÇED sürecinin başlaması	Milliyet	9201	Anahtar kelime aramasında çıkıyor. Şüpheli sonuç olarak analize katılacaktır.	http://www.milliyet.com.tr/3-havalimani-projesinde-flas-ekonomi-2584172/

EK 5. İncelenen Olaylara Dair Arama Sonuçları ve Analiz Edilen Haber Linkleri (5/5)

İçerik No	Konu	Olay	Medya	Konu Başlığına Göre Yapılan Aramalarda Erişilen Haber Sayısı		İncelenen Link
31	3. Havalimanı	11 Şubat 2014: İdare Mahkemesi kararı sonrasında ki gelişmeler	Sabah	52211	Anahtar kelime aramasında çıkıyor. Şüpheli sonuç olarak analize katılacaktır.	https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2015/06/18/3-havalimani-insaati-durduruldu-muaciklama-geldi
32	3. Havalimanı	1 Temmuz 2018: ÇED sürecinin başlaması	Sabah	52211	Anahtar kelime aramasında çıkıyor. Şüpheli sonuç olarak analize katılacaktır.	https://www.sabah.com.tr/gundem/2018/01/03/3-havalimani-projesinde-flas-degisiklik?paging=4
33	3. Havalimanı	1 Temmuz 2018: ÇED sürecinin başlaması	Akşam	50	Arama ile 3 sayfa çıkıyor.	https://www.aksam.com.tr/foto-galeri/ekonomi/-3-havalimani-35-metre-kuzeye-kaydi/41082/
34	3. Havalimanı	11 Şubat 2014: İdare Mahkemesi kararı sonrasında ki gelişmeler	Akşam	50	Arama ile 3 sayfa çıkıyor.	https://www.aksam.com.tr/ekonomi/dhmiden-3-havalimani-aciklamasi/haber-283895
35	3. Havalimanı	11 Şubat 2014: İdare Mahkemesi kararı sonrasında ki gelişmeler	Birgün	120	Arama ile 6 sayfa çıkıyor.	https://www.birgun.net/haber-detay/3-havalimani-insaati-durdurulmamis-84118.html
36	3. Havalimanı	1 Temmuz 2018: ÇED sürecinin başlaması	Birgün	120	Arama ile 6 sayfa çıkıyor.	https://www.birgun.net/haber-detay/3-uncu-havalimani-icin-deniz-87-bin-metrekup-doldurulacak-etkisi-ise-incelenmeyecek-202326.html

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 28/06/2018

Tez Başlığı: Türkiye’de Ulusal Basında Çevre Haberciliği Üzerine Eleştirel Bir İnceleme

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon’dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Büşra Akman Yüceil
Öğrenci No: N12221846
Anabilim Dalı: İletişim Bilimleri Anabilim Dalı
Programı: İletişim Bilimleri
Statüsü: ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora

28.06.2018
b.akman

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Etik Kurul iznine gerek yoktur

Doç. Dr. Emek Çaylı Rahte

Telefon: 0-312-2976860

Detaylı Bilgi: <http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr>

Faks: 0-3122992147

E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 28/06/2018

Tez Başlığı : Türkiye'de Ulusal Basında Çevre Haberciliği Üzerine Eleştirel Bir İnceleme

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 163 sayfalık kısmına ilişkin, 28/06/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 7'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- ☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- ☐ Kaynakça hariç
- 3- ☒ Alıntılar hariç
- 4- ☐ Alıntılar dâhil
- 5- ☐ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Büşra Akman Yüceil
Öğrenci No: N12221846
Anabilim Dalı: İletişim Bilimleri Anabilim Dalı
Programı: İletişim Bilimleri

28.06.2018
B. Akman

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Dr. Emek Çaylı Rahte